

Gh. Calcan

INDUSTRIA PETROLIERĂ
DIN ROMANIA
ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

seria **R**
REPERE
ISTORICE

Editura Tehnică

**INDUSTRIA PETROLIERĂ DIN ROMÂNIA
ÎN PERIOADA INTERBELICĂ**
Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști

*Părinților mei: Ion și Elena, picături din infinitul
suferinței, trudei și onestității țărănești.*

The Oil Industry in Romania in the Period between the Two World Wars. Discussions and Options in the Specialized Branches

In the first chapter the paper illustrates the mechanism of adoption of the mining system established by the mines' laws in 1924, 1929 and 1937. Each law aroused strong debates – sometimes contradictory – in the specialists' circles.

The mines' law from 1924 was the most important because it stipulated the principle of nationalizing of the under-soil wealth. At the same time, it favoured the support of the capital and of the national factors.

The law from 1929 eliminated the principle of the protection of the national capital and the law from 1937 tried to return to the principles of the 1924 law. In fact, the principles of the mining system reflected the ideology of the two main political parties which succeeded to the country's leadership: the Liberal National Party which claimed the country's development should be achieved through its own efforts and the Peasant National Party which thought that this development should be achieved with the help of the foreign capital.

The second chapter presents some problems concerning the extraction and capitalizing of the oil.

The greatest production during the period between the two World Wars was achieved in 1936 with 8 784 000 t. Due to its production, Romania held constantly in this period the second position in Europe (after Russia) and the 4th-6th position in the world. The Romanian drilling held the highest position in the whole world and refinery and the other components made efforts in order to come close to the American technique.

The problems of surpassing the economical crisis' difficulties in the period 1929-1933, as well as the problems of diminuation of the production after 1936 and the consequences of the destruction of the oil industry at the Allies' order in 1916, aroused vivid debates in the specialists' circles.

The third chapter analyses the evolution of the oil industry and the debates in the specialists' circle on the background of the outburst of the 2nd World War. The production was diminished, the government wanted to consolidate its control upon the oil industry and Germany made efforts to absorb the greatest part of the oil exportation.

During the whole period between the two World Wars, the oil industry held a top-ranking position in the country's commercial balance.

Together with cereals and wood, oil was the main factor in the modernizing of the Romanian society.

ACEASTĂ CARTE A APĂRUT CU SPRIJINUL:

- Inspectoratului pentru Cultură al județului Prahova
- Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova
- Societății Cultural Istoric „Mihai Viteazul” – Ploiești
- Bazei de Aprovizionare Florești

GHEORGHE CALCAN

**INDUSTRIA PETROLIERĂ
DIN ROMÂNIA
ÎN PERIOADA INTERBELICĂ**

**Confruntări și opțiuni
în cercurile de specialiști**

**EDITURA TEHNICĂ
București – 1997**

© Editura Tehnică, 1997

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii

Adresa: EDITURA TEHNICĂ

Piața Presei Libere, nr.1

33 București, România

Cod 71341

Editor: **Filomenos Savin**

Tehnoredactor: **Nicoleta Negoită**

Editare computerizată: **Camelia Adochiței**

Coperta: **Simona Dumitrescu**

Bun de tipar: 4.09.1997; coli de tipar: 16,75

ISBN: 973-31-1116-3

CZ: 93/99; 622.323; 665.74

CUVÂNT ÎNAINTE

În condițiile creșterii vertiginoase a importanței petrolului în lumea modernă și contemporană, era firesc ca această bogăție, denumită și „aurul negru” (în anumite momente s-a dovedit mai prețioasă decât aurul), să stea în atenția specialiștilor, a oamenilor de afaceri și politici de primă mărime. Problemele petrolului românesc au preocupat pe întreprinzătorii interni, au constituit un obiectiv însemnat al politicii economice a statului; totodată ele au atras de timpuriu privirile tot mai insistente ale străinătății. Chestiunea petrolului a depășit hotarele naționale și a devenit o componentă de bază a relațiilor internaționale, politice și militare, determinând de multe ori mersul evenimentelor, provocând chiar crize cu urmări grave.

În cadrul gândirii și practicii economice din țara noastră, valorificarea petrolului a ocupat un loc tot mai important în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și în secolul nostru, perioada interbelică deținând, în continuarea celei moderne, un loc distinct, cu contribuții de seamă.

Tratând această chestiune, Gheorghe Calcan, absolvent al Facultății de Istorie (Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași) și profesor la unul din liceele de prestigiu din Ploiești, și-a îndreptat atenția asupra dezbaterilor din cercurile de specialiști din țara noastră, asupra tezelor și ideilor, opțiunilor și confruntărilor formulate cu diferite prilejuri, dar mai cu seamă în paginile revistei „Moniteur du Pétrole Roumain”.

Cu o longevitate rar întâlnită (1900-1948, cu o singură întrerupere, în 1917-1918), revista a constituit o publicație de specialitate, cu un pronunțat caracter științific și tehnic, cu schimburi de idei și polemici care i-au consolidat rangul. Ludovic Mrazec considera că revista „reprezintă un interes deosebit pentru expunerea cuprinzătoare și concentrată a tot ce poate interesa problema petrolului în țară. Istoricul, economistul, geologul și tehnicianul vor găsi întotdeauna și la zi o documentație largă și cât de completă posibil, cu referire la orice chestiune în legătură cu petrolul”, apreciind-o ca pe „un nesecat izvor de documentare serioasă și științifică”. S-a spus, de asemenea, că publicația putea „să stea cu cinste alături de cele mai bune reviste străine”, mai ales (adăugăm noi) că a apărut, până în anii celui de-al doilea război mondial, în formă bilingvă, română și franceză.

Dincolo de unele aspecte calitative, autorul surprinde teze și idei aparținând unor personalități tehnice, științifice și politice de seamă, confruntări referitoare la raporturile cu capitalul străin (în legătură directă

cu interesele și posibilitățile noastre dintr-o etapă sau alta), referitoare la extracția, valorificarea, raționalizare, la locul petrolului în relațiile noastre externe.

Analiza pune în evidență rolul statului în promovarea unei politici de apărare a intereselor consumatorilor interni și, pe alt plan, evidențiază rolul deținut de petrol, prin contribuția sa financiară remarcabilă, la procesul dezvoltării pe multiple planuri a societății românești din perioada interbelică. Depășind o serie de clișee, „interpretări” dogmatice, lucrarea prof. Gheorghe Calcan, rodul unei ample documentări în arhive și biblioteci, reprezintă o incontestabilă reușită. Desigur, dezbateră poate fi continuată, unele aspecte mai comportă discuții, dar, parafrazându-l pe L. Mrazec, considerăm că cititorul – istoricul, economistul, geologul și tehnicianul ș.a. – vor găsi în Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști, o tratare largă referitoare la o problemă de cea mai mare însemnătate pentru gândirea și practica economică de ieri și azi. O recomandăm cu căldură tuturor celor interesați în cunoașterea și înțelegerea acestui capitol al istoriei noastre și felicităm Editura Tehnică pentru efortul depus în valorificarea unei cercetări efectuate cu trudă și pasiune.

Prof. univ. dr. Ion Agrigoroaiei

CUPRINS

Introducere	1
Note	7
1. DEZBATERI PRIVIND REGLEMENTAREA LEGISLATIVĂ A EXPLOATĂRII PETROLULUI	9
1.1. Scurtă privire asupra regimului minier antebelic	9
1.2. Dezbateri privind schimbarea regimului minier de la Marea Unire până la adoptarea Constituției din anul 1923	13
1.3. Dezbaterile după votarea Constituției și până la alcătuirea anteproiectului Legii Minelor din anul 1924	22
1.4. Dezbaterile după apariția anteproiectului Legii Minelor	33
1.5. Votarea Legii Minelor din anul 1924	44
1.6. Dezbaterile după votarea Legii Minelor din anul 1924	47
1.7. Dezbaterile pentru adoptarea Legii Minelor din anul 1929	60
1.8. Votarea legii minelor din anul 1929	67
1.9. Dezbaterile privind adoptarea Legii Minelor din anul 1937	70
1.10. Votarea Legii Minelor din anul 1937 și dezbaterile generate de aceasta	76
1.11. Dezbateri privind un nou regim minier	83
1.12. Concluzii	86
1.13. Note	87
2. PROBLEME REFERITOARE LA EXTRAȚIA ȘI VALORIFICAREA PETROLULUI	103
2.1. Dezbateri privind extracția și limitarea sarcinilor fiscale, 1919-1929; (Legea Comercializării – 1924)	103
2.2. Dezbateri privind extracția și raționalizarea, 1929-1933	112
2.3. Dezbateri privind extracția și reducerea producției de petrol, 1934-1938	125
2.4. Forajul	137
2.5. Rafinajul	142
2.6. Gazele de sondă	146
2.7. Comerțul extern	147
2.8. Capitalul străin	153
2.9. Distrugerile din ordin	158
2.10. Transportul prin conducte	161
2.11. Participarea la expoziții	165
2.12. Concluzii	167
2.13. Note	167
3. PETROLUL ROMÂNESC ÎN CONTEXTUL INTERNAȚIONAL DIN PREAMBULA ȘI DE LA ÎNCEPUTUL CELUI DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL	196
3.1. Industria petrolieră în contextul intern și internațional	196
3.2. Producția și preocupările pentru creșterea acesteia	202
3.3. Rafinajul	206

3.4. Consumul intern	207
3.5. Exportul	208
3.5.1. Franța	210
3.5.2. Anglia	211
3.5.3. Italia	212
3.5.4. Germania	214
3.5.5. Înțelegerea Balcanică	218
3.5.6. U.R.S.S.	221
3.6. Capitalul investit	222
3.7. Planul economic cincinal	223
3.8. Comisariatul General al Petrolului	228
3.9. Spre un regim economic de război	230
3.10. Taxele și impozitele industriei petroliere	233
3.11. Cotația acțiunilor	234
3.12. Concluzii	234
3.13. Note	235
Încheiere	248
Bibliografie	250

INTRODUCERE

A doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea au reprezentat expansiunea cantitativă și calitativă a industriei petroliere. Producția de petrol a României a crescut de la 250 000 t în 1900, 1 885 616 t în 1913, 8 764 000 t în 1936, la 14 590 000 t în 1975.

În evoluția industriei petroliere din acest secol se pot distinge cel puțin trei mari perioade: perioada până la declanșarea primului război mondial, perioada dintre cele două războaie mondiale și perioada după cel de al doilea război mondial, fiecare cu specificul și problemele ei.

În lucrarea de față ne propunem să analizăm industria petrolieră în perioada interbelică și dezbaterile generate în lumea specialiștilor de evoluția diferitelor ei segmente. Vom analiza dezbaterile privind legislația exploatarei petrolului, atenția noastră concentrându-se asupra celei mai importante reglementări a acestui sector de activitate.

După o scurtă privire asupra regimului minier antebelic, studiul nostru se va axa pe discuțiile generate de adoptarea legilor din 1924, 1929 și 1937. Celelalte legi, regulamente și decrete, interesând industria petrolieră vor fi analizate tangențial, în funcție de aspectele supuse cercetării noastre.

Vom lua în discuție și problemele extracției și valorificării petrolului. În acest cadru vom analiza aspecte ale evoluției, producției, ale rafinajului ale comerțului extern, ale capitalului, ale distrugerilor din ordin, ale conductelor de petrol și ale opiniilor exprimate față de acestea.

Am considerat necesar să urmărim evoluția industriei petroliere în preajma și la începutul celui de-al doilea război mondial.

Pentru realizarea lucrării noastre am cercetat presa de specialitate, fondurile arhivistice ale societăților petroliere, literatura de specialitate.

Cea mai importantă sursă documentară a analizei noastre a fost revista „Moniteur du pétrole roumain”. Informațiile provenite din peste 900 de articole și studii au fost integrate în text. Revista a fost cea mai valoroasă publicație a industriei petroliere.

„Monitorul petrolului” a apărut la 20 aprilie 1900 cu titlul „Monitorul intereselor petrolifere românești”, ca organ al Asociației Exploatatorilor și Fabricanților de Petrol. Fondarea acestei reviste „a coincis cu nevoia tot mai simțită de a avea un organ de specialitate, devotat intereselor unei industrii petroliere în formare”¹.

Cu ocazia împlinirii a 40 de ani de existență, aplecându-se asupra începuturilor, redacția revistei justifica necesitatea acesteia astfel: „capitulurile autohtone ca și cele venite din afară erau lipsite de o publicație documentară care să risipească neîncrederea de la început ce după fiecare eșec al unora dintre exploatare pătrundea în unele cercuri”². Chiar din acel moment, câștigarea încrederii tuturor cercurilor pentru vitalitatea și viitorul industriei petroliere românești a devenit un obiectiv prioritar al publicației.

Inițiativa întemeierii acestei reviste a venit din partea inginerului Constantin Alimăneșteanu, „fire entuziastă și însuflețită de cele mai pure sentimente naționale”, care în 1904 a devenit președinte al Asociației Exploatatorilor și Fabricanților de Petrol³.

Primul director al revistei a fost Nicolae Mancaș. Cu practică în presa cotidiană, gazetar și economist, a condus publicația în perioada 1900-1908, s-a folosit de pleiada de specialiști ce activa în cadrul Asociației Exploatatorilor și Fabricanților de Petrol⁴.

În 1904 revista și-a schimbat titlul în „Moniteur du pétrole roumain”, denumire pe care a păstrat-o până în momentul încetării existenței sale în 1947. Următorul director al revistei a fost Leon Sanielevici. Născut în 1875 la Vatra Dornei, a colaborat 19 ani la „Dreptatea” lui N. Fleva și apoi la „Drapelul” lui Constantin Bacalbașa. A condus „Monitorul petrolului” în perioada 1908-1925.

La aniversarea a 40 de ani, redacția revistei îl caracteriza ca pe un om onest, competent, cu experiență, bun organizator, vrednic publicist, ce a condus revista „aducând noi aporturi de avânt tineresc și de dragoste pentru rosturile acestui organ de studiu și documentare”⁵. S-a implicat în industria petrolieră, creând între alte întreprinderi, „Prahova”, „Rafinajul”, „Societatea Anonimă Română pentru Comerțul Țițeiului și Industria de Petrol fost Leon Sanielevici”; a fost membru în diferite consilii de administrație.

Din 1925 director al revistei a fost Mihail Pizanty, autor al mai multor lucrări de specialitate⁶, apreciat pentru competența, hărnicia, priceperea, minuțiozitatea și spiritul organizatoric de care a dat dovadă.

Revista a publicat date statistice, studii și articole, rapoartele de activitate ale societăților petroliere, opinii ale specialiștilor, informații interne și externe despre industria petrolieră.

Prin varietatea și profunzimea studiilor elaborate, prin autoritatea celor care au semnat în paginile ei, informațiile oferite de revistă au un caracter enciclopedic. În mai multe rânduri, redacția revistei arăta că și-a propus să publice în paginile sale toate informațiile utile și toate punctele de vedere referitoare la evoluția industriei petroliere, chiar dacă uneori ele nu concordau cu cele ale publicației și aceasta din dorința transformării publicației într-o veritabilă arhivă a industriei petroliere.

Revista nu s-a amestecat în afacerile politice ale societății. Referirile la evenimentele politice au fost sumare, fiind impuse de importanța națională a unora dintre ele. Publicația s-a subordonat în totalitate intereselor industriei petroliere, iar în cadrul acesteia, deși nu a mărturisit-o niciodată, sensibilitatea ei a înclinat în anumite momente spre marile societăți petroliere și interesele acestora. Ea nu a neglijat însă niciodată celelalte opinii.

Prestanța tehnico-științifică a revistei a fost sporită de eleganța și acuratețea prezentării grafice. Rigurozitatea și stabilitatea structurii ei este un alt element de apreciere a acestei reviste. Mai multe rubrici au avut aproape un caracter permanent.

La începutul revistei erau incluse câteva studii care se refereau la cele mai importante aspecte ale evoluției industriei petroliere. Aici se publicau opiniile celor mai autorizate personalități în domeniu. Urmau studiile științifice și tehnice, rapoartele de activitate ale societăților petroliere, informațiile generale.

Rubrica *Mișcarea petrolului. Situația generală* era plasată la sfârșitul revistei și era un veritabil caleidoscop informațional, intern și extern.

Inginerul E. Fischer a întreținut aproape două decenii *Cronica tehnică*, iar Cristian Leu șeful Laboratorului de Chimie al Arsenalului Armatei, a publicat de-a lungul anilor interesante articole despre chimia petrolului, susținând rubrica *Cronica științifică*.

Ludovic Mrazec aprecia că revista „prezintă un interes deosebit pentru expunerea cuprinzătoare și concentrată a tot ce poate interesa problema petrolului din țară. *Istoricul, economistul, geologul și tehnicianul vor găsi întotdeauna și la zi o documentație largă și cât de completă posibil, cu referire la orice chestiune în legătură cu petrolul*” (s.n. – Gh.C.). Mrazec mai aprecia obiectivitatea revistei care o face să devină „un nesecat izvor de documentare serioasă și științifică”⁷.

Savantul român mai aprecia seriozitatea statisticilor, publicate în revistă. La rândul său, ziarul „La Roumanie pétrolifère” evidenția „falanga de colaboratori printre care numele cele mai ilustre ale științei și tehnicii mondiale” și-au adus contribuția la creșterea prestigiului publicației. „Neamul românesc” era de părere că succesele atinse de industria română de petrol se datorau în parte „Monitorului petrolului”, care colectând cele mai complete colaborări tehnice și științifice – române și străine, nu a neglijat nici un moment pe cele juridice și economice, prezentând o oglindă fidelă [...] și servind de îndrumare activității celor din această industrie”⁸.

Referitor la longevitatea revistei, aceeași publicație arăta cu ocazia aniversării amintite: „Patruzeci de ani e o vârstă la care omul se găsește în plinătatea forțelor sale creatoare și fizice dar e și la vârsta în jurul căreia se sting atâtea energii omenești.

Pentru o revistă de strictă specialitate, este însă o vârstă impunătoare ce se atinge rar.

Numai cine a trăit o parte din viață în mirosul plumbului și anti-moniului, înfrățit cu huruitul rotativelor, cu țăcănitul linotypurilor, cu sfârâitul stereotiparelor, cu buchisirea corecturilor și cu toată filiera necazurilor până la obținerea frumoaselor tipărituri și elegantelor ediții puse sub ochii cititorului – și aceasta zi de zi – își poate da seama ce însemnează pentru o revistă cu un număr limitat de cititori, patruzeci de ani de viață⁹.

De aceeași părere era și profesorul N. Dănăilă, membru de onoare al Academiei Române, care arăta că pentru un om, anul 40 înseamnă anul maturității. „Pentru o revistă, și mai ales pentru o revistă științifică, patruzeci de ani înseamnă o viață întreagă și încă o viață neobișnuit de lungă”¹⁰.

Ca un „izvor nesecat de documentare, limpede, serioasă și sistematică” era apreciată această revistă și de ziarul „Argus”, întrucât prin calitățile sale și-a câștigat un loc de frunte și o autoritate de netăgăduit în publicistica vremii. Inginerul Cezar Popescu, directorul societății „Distribuția” considera publicația „una din mândriile publicațiilor economice periodice”¹¹.

Nu puține au fost vocile care au arătat că prin bogăția și veridicitatea informațiilor publicate, „Monitorul petrolului” a fost o revistă oficială și obiectivă a industriei petroliere românești, care a ajutat înseși organele statale în realizarea unor contracte comerciale internaționale sau în elaborarea diferitelor acte legislative. Idei autorizate în acest sens au exprimat între alții: C. Mătășaru, directorul societății „Steaua Română”, T. Dobrescu, directorul societății „Creditul Minier” și ziarele „Universul”, „Neamul românesc” și „Bursa”¹².

Prin calitățile sale, prin redactarea bilingvă și prin circulația sa, „Monitorul petrolului” a fost o revistă apreciată și peste hotare, unde și-a căpătat un bine-meritat prestigiu, după cum aprecia „Neamul Românesc”. La aniversarea a 40 de ani de existență, ea a primit felicitările confratelui ei, „Le Moniteur des Carburants”¹³.

Academicianul G. Macovei arăta că prin amploarea documentării, prin informația completă, „precisă și la timp”, revista se situa „la nivelul celor mai bune reviste străine de specialitate”¹⁴. În acest fel, atât publicistica românească cât și interesele industriei petroliere erau reprezentate cu demnitate în „concertul publicațiilor petrolifere mondiale”¹⁵.

Încă din 1926, redacția revistei aprecia că publicația a progresat și a devenit „unul din marile organe ale industriei petroliere din lumea întreagă”¹⁶. Ludovic Mrazec, elogiind activitatea lui Mihail Pizanty, considera că sub direcția acestuia, revista s-a clasat în frunte printre revistele de specialitate din lume¹⁷.

Aprecieri similare veneau și din interiorul industriei petroliere, astfel Th. Ficșinescu, directorul societății „Colombia”, referindu-se la valoarea acestei reviste afirma că „pentru a-i găsi un termen de comparație, trebuie să trecem hotarele țării, chiar pe cele ale continentului nostru, pentru a le căuta printre marile publicații de specialitate americane”¹⁸.

La rândul său, G.N.N. Iosifescu, președintele Camerei de Industrie și Comerț din Ploiești estima că „prin forma aleasă și cuprinsul ei, întotdeauna interesant, obiectiv și precis”, „Monitorul petrolului” rivaliza „cu cele mai pretențioase publicații mondiale”¹⁹.

Și cunoscutul cotidian românesc „Universul” era de părere că „Monitorul petrolului” putea „să stea cu cinste alături de cele mai bune reviste similare străine”²⁰, plasată ca o santinelă avansată a inteligenței latine, la fruntariile orientale ale geniului latin²¹. Trebuie precizat că, în longevitatea sa, această publicație bilunară a avut o singură perioadă de întrerupere, în 1917-1918, impusă de situația creată atunci. De asemenea, remarcăm faptul că forma ei bilingvă româno-franceză a devenit, pentru o perioadă de timp a celui de-al doilea război mondial, româno-germană.

Valoarea acestei publicații este probată și de marile personalități ale științei care de-a lungul anilor au semnat în paginile sale: Ludovic Mrazec, Gh. Macovei, P. Poni, Virgil Tacit, L. Edeleanu, C. Alimăneșteanu, A. Saligny, ca și de personalități politice precum: Dim. A. Sturdza, Vintilă I.C. Brătianu, I. Gigurtu, ș.a.m.d.

O publicație importantă în care s-au dezbătut problemele industriei petroliere a fost „Analele Minelor din România”. Această revistă a început să apară la Iași în 1918/1919 și apoi la București până în anul 1945, ca organ al Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră. În numărul 1 din 1942 revista anunța că intra în „al XXV-lea an de existență neîntreruptă în slujba străvechii «ars mineralia» și că „a fost și este o revistă obiectivă, în care se discută într-o atmosferă oarecum academică problemele teoretice și practice, interesând industria petrolieră și minieră română”²².

Revista a avut o apariție lunară. Ca și „Monitorul petrolului”, ea a apărut în formă bilingvă: română-franceză. Unele articole au fost redactate numai în limba franceză. Ea a dezbătut probleme din toate laturile industriei miniere: industria extractivă a sării, aurului și argintului, marmurei și a celorlalte roci, minereurilor de tot felul, petrolului, gazelor naturale, etc.

Ca obiect, sfera ei a fost mult mai largă decât cea a „Monitorului petrolului” ca valoare, ținută științifică, modalități de analiză, expunere și prezentare, ca paginatie ea a fost însă mult în urma acestei reviste. În comitetul ei de redacție figurau în 1939: G. Baliff, chimist, Director al rafinării „Concordia”, I. Basgan, dr. inginer de mine, Director tehnic la Societatea S.P.R., I. Bujoiu, dr. inginer de mine, Director tehnic al Societății „Petroșani”, G. Damaschin, inginer de mine, I. Gigurtu, inginer de mine, Director al Societății „Mica”, Președinte al Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră, C. Motaș, dr. inginer de mine, Director general al Societății Naționale de Gaz Metan, A. Pleniceanu, inginer de mine, Inspector la Societatea „Concordia”, D. Rusu Abrudeanu, inginer la Societatea „Mica”, conferențiar la Școala Politehnică „Carol al II-lea”,

secretar general al Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră, M. Vântu, dr. chimist, Director al Societății „Unirea“, etc.

Studierea acestei reviste prezintă avantajul de a cunoaște punctele de vedere ale specialiștilor care lucrau efectiv în diferite centre sau șantiere de producție, extinzându-se astfel sfera autorilor și a ideilor exprimate. Totodată problemele sindicale au fost mai prezente în paginile „Analelor Minelor“.

În perioada noiembrie 1941 – ianuarie 1942, revista și-a schimbat comitetul redacțional, la fel cum a făcut și Asociația Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră cu comitetul ei de conducere.

Revista a promovat cu fidelitate interesele asociației al cărui organ era, publicând în paginile sale variate anunțuri publicitare. Unele dintre ele merită a fi menționate. Este și cazul fondului cultural „Inginer V. Tacit“ care acorda anual o bursă unui student român merituos, pentru întreaga perioadă de patru ani, necesară studiului ingineriei de mine²³.

Nuanțări ale aspectelor luate în discuție au fost făcute și de alte publicații precum „România petroliferă“, săptămânal bilingv româno-francez, ce a apărut la București în perioada 1921-1948 sub conducerea lui P. Solomon, sau cunoscutul ziar economic „Argus“.

Dezbaterile parlamentare au oferit interesante informații, mai ales cu ocazia votării legilor miniere din 1924, 1929 și 1937.

În rândul lor, fondurile arhivistice ale principalelor societăți petroliere din cadrul Arhivelor Statului Prahova, au nuanțat anumite aspecte ale activității din industria petrolieră sau au făcut chiar dezvăluiri interesante. Ne gândim în primul rând la acțiunile României pentru revigorarea Înțelegerii Balcanice, prin intensificarea schimburilor comerciale în contextul dramatic al anului 1940, la „colaborarea“ economică cu U.R.S.S. după răpirea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, sau la informațiile despre starea de spirit a lucrătorilor, în aceeași perioadă²⁴.

Interesante informații, documente, conferințe, scrisori ale unor personalități ce au activat ori au avut tangență cu industria petrolieră ne-au fost oferite de Fondul Documentar al Muzeului Național al Petrolului din Ploiești.

Vasta literatură de specialitate, atât internă cât și externă, este un valoros depozitar al informațiilor necesare studierii acestei tematici.

Coroborarea datelor oferite de lucrările generale apărute în epocă, precum *Enciclopedia României* vol.III, *Doctrinile partidelor politice – 19 prelegeri organizate de Institutul Social Român*, a datelor numeroaselor lucrări speciale aparținând lui Mihail Pizanty, lui Alexandru Gane, lui N. Moruzi, lui Grigore Dimitrescu, lui Vintilă Brătianu, lui Tancred Constantinescu, lui V. Madgearu, etc. și a celor mai noi, din care evidențiem în mod deosebit lucrarea lui Gh. Buzatu, *România și trusturile petroliere internaționale până la 1929* din categoria lucrărilor speciale, sau lucrarea lui Costin Murgescu, *Mersul ideilor economice la români. Epoca modernă*,

din categoria lucrărilor generale constituie o necesitate a înțelegerii și abordării oricărei noi încercări.

Cercetarea noastră nu și-a propus epuizarea acestui subiect. Studiarea fondurilor societăților petroliere, aflate la București, sau în străinătate ar putea să aducă nuanțări, sau chiar informații inedite.

Realizarea acestei lucrări nu ar fi fost posibilă fără ajutorul și sugestiile profesorului universitar doctor Ion Agrigoroaiei de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, căruia îi exprimăm mulțumirile și recunoștința noastră. Mulțumim, de asemenea, celorlalți membri ai Catedrei de Istoria Românilor din Facultatea de Istorie de la universitatea amintită, pentru sprijinul acordat.

Mulțumirea noastră se îndreaptă și spre fostul director al Bibliotecii Universității „Petrol și Gaze” din Ploiești, prof. Gabriel Stoian, care cu amabilitate și profesionalism exemplar ne-au creat facilități speciale pentru cercetarea colecției revistei „Moniteur du pétrole roumain”. Aceleași mulțumiri adresăm Directorului Arhivelor Naționale Filiala Prahova, prof. dr. Mihai Rachieru, prof. Const. Dobrescu, inspector la aceeași instituție, Directorului Muzeului Național al Petrolului, prof. I. Ștefănescu, profesoarei Rodica Calcan de la Biblioteca Centrală a Universității București, ing. Corneliu Ruse și prof. Iacob Balaban. Nu putem omite implicarea în munca de „secretariat” a lucrării desfășurată de soția noastră, profesoara Grațiana Calcan căreia îi exprimăm recunoștința noastră. Mulțumim tuturor persoanelor și prietenilor care într-un fel sau altul ne-au sprijinit în cercetarea noastră.

Note

¹ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, „Moniteur du pétrole roumain”, (în continuare M.P.R., iar în text „Monitorul petrolului”), nr.8, 15 aprilie 1939, p.515-516.

² *Ibidem*.

³ L. Mrazec, *Reflexion à l'occasion du 40-ème anniversaire de la première revue roumaine du pétrole*, M.P.R., Suplimentul din nr. 13, 1 iulie 1940, p.2-4.

⁴ Nicolas Mancash, M.P.R., nr. 10, 15 mai 1926, p.944; *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr. 8, 15 aprilie 1939, p.515-516.

⁵ *La pășirea în cel de-al 40-lea an de apariție*, M.P.R., nr. 17, 1 septembrie 1939, p.1173-1175; M.P.R. Suplimentul din nr. 13, 1 iulie 1940, p.13-14.

⁶ Vezi bibliografia.

⁷ L. Mrazec, *op.cit.*, p.2-4.

⁸ *Raportul domnului profesor L. Mrazec către Academia Română, privind lucrarea „Situația României în comerțul mondial de petrol” de Mihail Pizanty*, M.P.R. nr. 12, 15 iunie 1937, p.989-991; Suplimentul din nr. 13, M.P.R., 1 iulie, 1940, p.2-9.

⁹ Cf. M.P.R., Suplimentul din nr. 13, 1 iulie 1940, p.10-11.

¹⁰ *Ibidem*, p.6.

¹¹ *Ibidem*, p.8.

¹² M.P.R., Suplimentul din nr.13, 1 iulie 1940, p.5-11.

¹³ *Ibidem*, p.8-9.

¹⁴ *Ibidem*, p.5.

- ¹⁵ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr. 8, 15 aprilie 1939, p.515-516.
- ¹⁶ *Nicolas Mancash*, M.P.R., nr. 10, 15 mai 1926, p.944.
- ¹⁷ *Raportul domnului profesor Mrazec ...*, p.989-991. Vezi și Prof. L. Mrazec, *op.cit.*, p.2-4.
- ¹⁸ Th. Ficșinescu, *Cu prilejul unei aniversări*, M.P.R., nr. 8, 15 aprilie 1940, p.437.
- ¹⁹ *Patru decenii de apariție*, M.P.R., nr. 11, 1 iunie 1940, p.655.
- ²⁰ M.P.R., Suplimentul din nr. 13, 1 iulie 1940, p.9.
- ²¹ *Ibidem*, p.6.
- ²² *Anul al XXV-lea*, „Analele Minelor din România“ (în continuare A.M., iar în text – „Analele minelor“), an XXV, nr.1, ianuarie, 1942, p.1.
- ²³ *Fondul cultural „Inginer V. Tacit“*, A.M., an XXIII, nr.10, 20 octombrie 1940, p.329.
- ²⁴ Vezi Arhivele Statului Prahova, Fondurile Societăților „Creditul Minier“ și „Astra Română“ pentru anii 1939-1942.
- ²⁵ Vezi bibliografia.

DEZBATERI PRIVIND REGLEMENTAREA LEGISLATIVĂ A EXPLOATĂRII PETROLULUI

1.1. Scurtă privire asupra regimului minier antebelic

Este un fapt bine cunoscut că între dezvoltarea unui anume sector economic și legislația care i se aplică există o legătură determinantă. Din acest motiv, studierea unei astfel de problematice este deosebit de importantă.

În conferința *Legislația minieră în România*¹, inginerul de mine Theodor Ficșinescu sintetiza, în domeniul proprietății miniere, patru concepții distincte: a) regimul accesunii, după care proprietatea subsolului minier aparținea proprietarului suprafeței; b) regimul domencialității, după care proprietatea subsolului aparținea tuturor, și deci statului, ca reprezentant al tuturor; c) regimul concesiunii, în care subsolul minier nu ar aparține nimănui, fiind „res nullus”, și statul prelua reglementarea punerii în exploatare; d) regimul libertății miniere, în care mina și sistemul concesiunii aparțineau celui ce a descoperit zăcămintul. Ștefan Chicoș, în *Enciclopedia României*, distingea aceleași patru regimuri miniere, cu unele nuanțări. Astfel, regimul concesiunii și regimul libertății miniere erau numite sistemul regalian și, respectiv, sistemul ocupațiunii².

În Țările Române nu avem pentru o lungă perioadă informații despre existența unor reglementări scrise referitoare la proprietatea minieră. Nici vechile pravile ale lui Matei Basarab și Vasile Lupu nu conțin dispoziții asupra minelor³. Nu e mai puțin adevărat că resursele cele mai exploatare pe vremea aceea erau aurul și sarea, sub un regim cutumiar, domnitorul având singur dreptul de a exploata și a valorifica produsele. Cu toate acestea, în mod obișnuit, el acorda zeciuială proprietarului supra-

fetei. Documentele vremii nu lasă să se înțeleagă dacă această zeciuală reprezenta o recunoaștere tacită a unui drept anterior al proprietarilor suprafeței asupra subsolului, drept pe care domnii să-l fi uzurpat de-a lungul vremii, sau zeciuală reprezenta echivalentul degradărilor aduse suprafeței, prin exploatare⁴.

Primele încercări de legislație scrisă în domeniul minier se fac abia la începutul secolului al XIX-lea: „Codul lui Calimach” din 1817, în Moldova, și „Codul Caragea” din 1819, în Țara Românească. Legiuirea moldo-veană stabilea un regim asemănător celui domenal, în care minele erau proprietatea statului. „Nici o persoană particulară nu are voie a-și însuși acele din sânul pământului săpate și scoase metaluri, precum: aurul, argintul și cele adunate după marginile râurilor și ale pâraielor, arama, fierul și pe lângă acestea piatra acră, vitriolul, salitra, pucioasa, sarea etc.; fiindcă acestea se cuvin stăpânirii”. Legiuirea munteană a stabilit în acest domeniu regimul primului ocupant: „Orice lucru nu este al nimănui, acela se face al celui ce va apuca să-l ia înainte. Deci: câte pietre scumpe sau altele găsim prin locuri slobode se fac lucruri ale noastre, bezi comorile cele îngropate, care sunt domnești”⁵.

Se observă că, în nici una din aceste legiuiri, nu se specifică faptul că proprietarul suprafeței ar fi în același timp și proprietarul subsolului. Nici una din aceste reglementări nu a avut însă vreme pentru a căpăta o realizare practică, întrucât „Regulamentele Organice” au stabilit, în 1831 pentru Muntenia și în 1832 pentru Moldova, un sistem comun, acela al accesiei: „Când se vor descoperi niscaiva mine în pământul vreunui particular, acela slobod va fi să le lucreze singur, ori să le închirieze altuia de pe voința lui, dând stăpânirii a zecea parte în natură sau plătind visteriei a zecea parte din câștig, scoțând mai întâiu la amândouă întâmplările toate cheltuielile lucrării”⁶. În cazul când proprietarul nu era dispus să exploateze el însuși sau să concesioneze mina din subsolul său într-un termen de optsprezece luni în Muntenia și de cinci ani în Moldova, domnul avea puterea, după informarea Obșteștei Adunări, să treacă la exploatarea ei sau să o concesioneze altcuiva, persoană care era obligată să plătească proprietarului suprafeței o cotă de 10% din venitul net. Petrolul era lăsat la dispoziție proprietarului suprafeței, scutit de orice fel de taxă, pe când sarea era supusă unei anumite dări.

O nouă etapă în evoluția legislației miniere o reprezintă adoptarea Codului Civil din 1864, care a introdus în România un regim unic, regim care, deși păstra principiul accesiei, intervenea cu unele precizări: „Proprietatea pământului cuprinde în sine proprietatea suprafeței și a subfeței lui”(art. 489)⁷. Aceste precizări, ca și trimiterile textului Codului la o lege specială privind minele, indica o schimbare în viziunea legislației naționale asupra domeniului minier: „Proprietarul poate face sub fața pământului toate construcțiunile și săpăturile ce găsește de cuviință și trage din ele toate foloasele ce acestea ar produce, afară de

modificațiunile prescrise de legi și regulamente privitoare la mine precum și de legile și regulamntele polițienești” (art. 491)⁸. La rândul ei, Constituția din 1866 prevedea necesitatea de a se întocmi, în cel mai scurt timp, o lege specială asupra exploatării minelor și pădurilor, ceea ce se va concretiza abia în anul 1895, când s-a adoptat Legea minelor.

Legea din anul 1895, cunoscută și sub denumirea de „Legea P.P.Carp”, era o încercare clară de a institui regimuri diferite pentru subsol și suprafață. Aceasta a fost un fapt îndrăzneț⁹, pentru că nuanța ideile dominante ale timpului, după care proprietatea era sacră și inviolabilă, idei consolidate vreme de decenii de practică a regimului accesii miniere. Legiuitorul, deși era convins că prin această lege putea intra în contradicție cu anumite interese, deja conturate și cu ideile vremii despre proprietate, a constatat că legea reprezenta o necesitate indispensabilă dezvoltării țării. Scopul dominant al legiurii a fost cel economic: acela de a asigura o dezvoltare rapidă și constantă a sectorului industrial, prin asigurarea permanentă a unor resurse.

Într-un fel, legea a fost un compromis între ideile dominante despre proprietate ale zilei și nevoile imperioase de dezvoltare a țării. Ea a recunoscut dreptul statului asupra substanțelor metalifere (cu excepția celor din Dobrogea) și a lăsat proprietarilor de terenuri toate substanțele bituminoase: petrolul, asfaltul, ozocherita. Conform dispozițiilor legii în privința substanțelor metalifere, proprietarului suprafeței i se acorda un drept de preferință la exploatarea și explorarea minelor, iar în ceea ce privește bituminoasele, proprietarul suprafeței avea un drept de folosință exclusivă.

În exploatarea petrolului, se făcea distincție între zăcămintele aflate pe proprietățile particularilor și cele aflate pe proprietățile statului¹⁰. În primul caz, dreptul concesionarului de a exploata era considerat un fel de contract pe termen limitat care îi dădea acestuia un drept de creanță asupra proprietarului. Pentru a se înlătura starea de nesiguranță a dreptului de concesiune pe proprietățile sătenilor, extrem de fărâmițate, în 1904 s-a elaborat *Legea pentru regularea concesiunilor de a exploata petrol și ozocherită pe proprietățile particularilor*¹¹, care reglementa raporturile dintre concesionari și proprietarul suprafeței. Astfel, se înlocuia parțial lipsa cadastrului și se reda concesionarilor siguranța de exercitare a drepturilor de exploatare. Aceste drepturi se păstrau prin transcrierea actelor de concesiune în registre speciale la tribunalul din circumscripția unde se aflau terenurile concesionate.

Legiferarea dreptului de exploatare pe proprietățile statului a evoluat pe o anumită direcție până la 1900, când începea să se profileze, în domeniul petrolului, o orientare mai clară și conformă cu interesele generale ale țării. Aceasta s-a materializat, după mai multe încercări nereușite de a concesiona în bloc terenurile petrolifere ale statului, în legea din 1906 („Legea Lahovari”)¹². Legea își propunea respectarea

următoarelor principii: a) conservare unei părți din terenurile petrolifere ale statului ca rezerve pentru viitor; b) evitarea monopolizării terenurilor concesionate; c) rezervarea pentru stat a tuturor mijloacelor de transport. Dar legea nu s-a aplicat. Aceeași soartă a avut-o și „Legea A. Djuvara”, din 18 aprilie 1909, care avea la bază cam aceleași principii și își propunea urmărirea coordonării și stimulării capitalului național¹³.

Analizând faptele, nu se poate spune că regimul sub care s-a găsit petrolul, după aplicarea Legii minelor din 1895, nu a contribuit la dezvoltarea industriei de petrol¹⁴. Regimul accesiei a înlesnit și încurajat inițiativele și capitalurile, a contribuit la crearea rapidă a unei categorii de specialiști și tehnicieni¹⁵, a favorizat concentrarea concesiunilor petroliere în cadrul unor întreprinderi înzestrate cu capacitate tehnică și financiară¹⁶. Ar fi însă exagerat să se afirme că acest regim legislativ a fost singurul element al progresului acestei industrii. Aceasta, pentru că, înainte de toate, industria petrolieră românească s-a dezvoltat, ca peste tot, o dată cu creșterea importanței mondiale a acestui produs.

Consecințele negative ale Legii minelor din 1895 au fost mai mari decât cele pozitive. Ele au apărut ca urmare a unei politici pasive, „care dădea străinilor grija să ne puie în valoare bogățiile subsolului fără participarea factorilor naționali”¹⁷, lucru ce a impus schimbarea acestei legi în anul 1924. Regimul accesiei s-a dovedit a fi incompatibil cu exploatarea rațională a petrolului. Această situație a fost determinată și de suprafețele mici ale proprietăților țărănești, situație extinsă după reforma agrară din 1921. De multe ori aceste proprietăți erau de forma unor fâșii (curele) cu lățimea de 6 sau 8 metri¹⁸.

Fiecare concesionar al unei mici suprafețe era interesat în a extrage cât mai repede, prin sonde puse la hotarele parcelei sale, petrolul vecinului și prima grijă a acestuia era de a se apăra cu alte sonde, puse cât mai aproape de sondele adversarului său economic. Exploatarea în aceste condiții era un aprig război de concurență, în care „se întâmpla deseori ca ambii combatanți să cadă victimă, dar se întâmpla mai întotdeauna ca victima să cadă zăcământul de petrol”¹⁹. Într-o asemenea goană de înavuțire nu era timp pentru descoperirea și punerea în aplicare a unor procedee economice sau pentru fixarea cu exactitate a profilului subteran al regiunii, iar numărul mare de sonde consumau inutil fondurile bănești. Nu s-au făcut instalații care ar fi putut determina o scădere a prețului: instalații de captare rațională a petrolului, instalații de captare și dezbenzinare a gazelor, centrale electrice.

Acest regim, incompatibil cu o exploatare rațională, s-a dovedit neprielnic și pentru politica economică pe care unele interese superioare ale țării o impuneau statului român. Astfel, nu se putea neglija faptul că substanțele minerale și mai ales combustibilul lichid serveau nu numai unor activități economice, ci și unor mijloace de apărare națională. De aceea, se impunea ca statul să controleze aceste resurse, care erau

înainte de toate, o chestiune de existență și independență. În altă ordine de idei, nu putea fi uitat faptul că mineralele nu erau nepuizabile și imperisabile, impunându-se, cu prioritate, ca substanțele minerale să fie exploatare în așa măsură, încât interesele naționale de perspectivă să nu fie periclitare. Statul trebuia să vegheze ca exploatarea miniere să nu capete un caracter prădalnic.

Prin legea din 1895, rolul statului era redus la acela de poliție minieră în organizarea exercitării drepturilor particulare, pe când el s-ar fi putut implica mult mai mult în politica minieră națională.

1.2. Dezbateri privind schimbarea regimului minier de la Marea Unire până la adoptarea Constituției din anul 1923

În perioada postbelică exista convingerea că statul ar fi putut, într-un fel, aplatiza efectele unor crize de supraproducție, realizarea unor interese particulare egoiste ce s-ar fi putut concretiza uneori în trusturi cu sediul în afara țării și, nu în ultimă instanță, încuraja munca și capitalurile naționale în aceste atât de importante sfere ale economiei naționale.

După Marea Unire, cu urmările ei politice și economice²⁰, înlocuirea legii din 1895 era cu atât mai stringentă, cu cât pe cuprinsul țării erau în vigoare nu mai puțin de nouăsprezece legi, regulamente sau statute miniere²¹.

În Bucovina exista sistemul concesiunii dreptului regal, stabilit prin legea din 1854, care stipula că toate mineralele cu conținuturi în metale și socotite folositoare, grafitul și toate felurile de cărbuni erau lăuate la dispoziția exclusivă a suveranului. Petrolul, ozocherita și substanțele bituminoase erau supuse decretului din 1866, care prevedea că, dacă sunt folosite pentru uleiuri lampante, nu cad sub regimul dreptului regal, ci rămân la dispoziția proprietarului de teren²².

În Transilvania era în vigoare tot legea austriacă din 1854, cu deosebirea că petrolul și gazele naturale erau rezervate exclusiv statului. În Crișana, Maramureș, părțile ungurene, în unele regiuni din Banat, în privința cărbunilor se practica regimul accesii. În Basarabia s-a practicat tot regimul accesii.

Dacă adăugăm faptul că în spațiul vechiului regat existau deja trei regimuri deosebite – concesiunea pentru substanțele metalifere, regimul accesii pentru petrol și cel domenal pentru sare și toate mineralele din Dobrogea, – ne dăm seama că România nouă aproape realizase „recordul” de a avea între hotarele ei toate regimurile imaginabile de proprietate minieră²³.

Sarcina începerii stabilirii noului regim minier, unic pentru întreaga țară, a revenit noii Constituții din anul 1923. Opiniile pentru înlăturarea „nenorocitului regim” din 1895 au fost exprimate înainte de anul 1918 de către V. Brătianu, N. Angelescu, L. Mrazec, I. Tănăsescu, Gh. N. Leon. Rolul vital al petrolului în timpul primului război mondial a consolidat acest curent. Eforturi pentru trecerea subsolului în proprietatea statului s-au făcut deja cu ocazia revizuirii Constituției în 1917 la Iași și prin decretele-legi și legiurile de după război, prin care subsolul terenurilor agrare expropriate au intrat în proprietatea statului²⁴.

La 18 ianuarie 1920, la Câmpina a avut loc o importantă manifestație la care au participat 250 de ingineri și funcționari ai societății „Steaua Română”. Se sărbătoreau patru ani de muncă în condițiile noi, create de înlăturarea Administrației germane, în urma ocupației militare din anul 1916.

Inginerul Constantin Osiceanu, administratorul-sechestru și directorul general al acestei societăți, a rostit o cuvântare pe care „Monitorul petrolului” o aprecia ca interesantă datorită considerațiilor pe care le-a făcut asupra politicii ce trebuia urmată în viitor, a rolului care se cuvine factorilor naționali în industria de petrol. Discursul a atras atenția și datorită momentului în care a fost rostit și rolului pe care îl deținea C. Osiceanu în industria petrolieră²⁵.

„Este bine să știți și dv., și acest fapt este bine să se audă cât mai departe, căci din nefericire sunt și azi destui care nu privesc cu ochi buni ridicarea elementului românesc”. Făcând un istoric al evoluției industriei de petrol și a societății „Steaua Română”, Osiceanu arăta că elementul național a fost ținut la periferia industriei petroliere, iar cel străin a privit întotdeauna cu superioritate. „Trebuie ca noi să ne vindem nu numai munca noastră ci și sufletul nostru. Și câte umilințe le-am răbdat d-lor cu toții, în țara noastră, cu bogățiile noastre, unde se îmbuibau toți neche-mații, negustori de vinuri, spițeri deveniți directori de rafinării, negustori de vopseluri din Anglia sau știu eu de unde, toți își găsiseră culcușul aici”²⁶.

„Legea Orleanu” s-a votat cu mici modificări datorită presiunilor venite din străinătate: că românii să fie în proporție de 2/3 din totalul personalului, și nu 2/3 și la direcție și administrație, așa cum se propusese. România nu mai trebuie să fie o țară de redevență. Capitalul străin s-a purtat în mod vitreg cu noi, dar „din nedreptățile ce ni s-au făcut, din apăsarea colonială cu care am fost tratați, dreptatea noastră a ieșit la iveală. Nici un capitalist cu care am discutat în Anglia și Franța, nici unul din cei care vin în birourile noastre, chiar americani, nu mai discută problema petrolului fără participarea noastră. Mulțumită cerbicieii celor ce au dus o politică de rezistență în petrol, toți capitaliștii străini ne propun acum o largă tovărășie și cred că adevărata lege a lui Orleanu, în curând va fi un fapt împlinit (s.n. - Gh.C.)”²⁷.

Străinătatea a înțeles că la această mare avuție națională care este petrolul, trebuie să participe și elementul național. „Vom lucra cu cei ce vin cu cuget curat și cinstit“, cu cei care doresc efectiv să lucreze, nu cu cei care vor veni în țară „numai cu puncte de observație și control“. Industria petrolieră română are nevoie de capitalul și specialiștii străini, dar să vină din „aceia de la care putem învăța și noi ceva“.

Statul trebuie să fie un regulator al vieții industriale să vegheze ca exploatarea „să nu fie sălbatică, ca la un moment dat să rămânem fără acest combustibil [...]. Trebuie să ne gândim și la urmașii noștri“²⁸.

Osiceanu încheia optimist: „Vom avea un mare viitor“. Era necesară însă, preciza el, o gestionare responsabilă a acestei avuții, în care munca și capitalul național să se împletească strâns cu capitalul străin, în condiții avantajoase pentru ambele părți.

Elaborarea noului regim a revenit guvernului liberal. Membrii acestuia au avut intenția naționalizării subsolului încă din ianuarie 1922, când au luat puterea, dar reacția negativă stârnită i-a făcut să-și amâne realizarea intenției până la alegerile din martie 1922. Acest fapt a fost remarcat de „Monitorul petrolului“ care sublinia: „Până la alegeri, guvernării nu vor adopta nici o poziție tranșantă în materie de petrol, dar după, totul e posibil“²⁹. Într-adevăr, după acest moment, a început sistematic pregătirea noii reforme. În iunie 1922 s-a ales o comisie parlamentară mixtă —, avându-l ca președinte pe M. Pherekyde și ca raportor pe C.G. Dissescu, — din care s-a desemnat o delegație de cincisprezece membri, care urma să alcătuiască anteproiectul Constituției.

În privința naționalizării subsolului s-au exprimat două poziții tranșante: V. Brătianu, M. Constantinescu și D. Ioanițescu s-au pronunțat pentru naționalizare, iar M. Pherekyde și Istrate Micescu s-au opus. Invitat ca specialist, L. Mrazec a făcut o splendidă argumentație în favoarea naționalizării subsolului. În noiembrie 1922, anteproiectul Constituției era gata. Art. 19, care se referea la proprietatea minieră nu a mulțumit și a fost supus modificărilor. La 11 decembrie delegația putea prezenta anteproiectul noii Constituții, celor 59 de membri ai Comisiei. Textul fiind acceptat, la începutul anului 1923 a fost imprimat și a devenit *Proiectul Constituției*. Analizând acest document, în februarie-martie Parlamentul a adus articolului 19 ultimele modificări³⁰.

„Moniteur du pétrole roumain“ se referea la o schimbare sigură a regimului petrolului încă de la începutul anului 1922, aducând ca argumente: blocarea cererilor de concesionare la minister, declarația lui C. Dissescu conform căreia viitoarea constituție va cuprinde și chestiunea petrolului, prevederile legii agrare din 1921 asupra subsolului terenurilor expropriate³¹. Exprimând anumite interese, „Monitorul petrolului“ preciza că „ne-am declarat adversari hotărâți ai acestui proiect“³².

Paralel cu pregătirea noii constituții, spațiul dedicat acestei probleme a crescut în mod constant. Modul discret în care s-a pregătit, într-o primă fază, textul noii constituții a lipsit uneori publicația de informații

consistente și sigure. În februarie 1923, revista aducea la cunoștința cititorilor săi faptul că s-a început discutarea proiectului de constituție de către cele două camere ale Parlamentului. Revista arăta că astfel se confirmau toate știrile ce au circulat cu privire la exproprierea subsolului. Din proiectul noii Constituții se supun atenției textele care interesează industria petrolului. Proiectul recunoștea proprietatea în general și o garanta, dar se preciza că autoritatea publică se putea folosi, în interes obștesc, de subsolul oricărei proprietăți, însă cu obligația de despăgubire. Se preciza cu claritate că bogățiile subsolului erau proprietatea statului, că o lege a minelor va determina modul de exploatare și se va ține seama de drepturile câștigate. Revista își exprima consternarea în fața faptului de a se vota principiul naționalizării fără a se ști concret modul lui de aplicare³³. Un alt articol prezenta ultimele modificări aduse de Parlament proiectului, lăsând cititorii să aprecieze „gravitatea noilor dispoziții introduse”³⁴.

Inserarea în paginile revistei a părții referitoare la necesitatea naționalizării subsolului, din expunerea de motive asupra noii Constituții făcută de C. Dissescu³⁵, a fost de natură să amplifice dezbaterile. El arăta că, în timpurile moderne, proprietatea nu mai era privită ca un drept abuziv al cuiva, ea rămânea un drept individual, dar avea și o funcție socială. Exproprierea putea fi admisă pentru orice cauză de utilitate publică, însă cu „dreaptă și prealabilă despăgubire”.

Una din bogățiile care trebuiau reconsiderate prin această nouă prismă era cu siguranță și petrolul. Importanța lui economică și politică se schimbaseră. Dacă în urmă cu câteva decenii el era folosit ca unsoare la roțile carului și ca medicament empiric, în noile condiții el a devenit indispensabil vieții economice mondiale pentru transportul pe ape, pe uscat și în aer. „Drumurile de fier, exploatarea agricolă, aeroplanelor, plugurile, tractoarele, autocamioanele, vasele comerciale și de marină militară consumă petrol”³⁶, iar puterea calorică a combustibilului lichid era aproape dublă față de cea a cărbunilor celor mai buni”, arăta Dissescu. Apoi el se referea la valoarea petrolului în timp de război folosind argumente de mare forță: memoriile unor generali și situația impusă României de acele împrejurări concrete. Astfel, el cita din memoriile lui Ludendorff, care nota că petrolul din România a fost de o importanță decisivă pentru Puterile Centrale, că întreaga înaintare spre est a acestora urmarea să obțină petrol, că tratatele de pace de la București și Brest Litovsk au fost „adevărate păci pentru petrol”.

De o gravitate și mai mare a fost acțiunea Germaniei pe teritoriul românesc. Ea a pus stăpânire pe toate zăcămintele și rafinăriile, pe toate pipe-liniile (conductele), modificându-le după trebuințele imediate ale armatei sale³⁷. „Ea a jefuit, în profitul filialei sale «Steaua Română», toate stabilimentele societăților engleze, olandeze, franceze sau numai române. Tot atunci ea a ridicat tuburile pipe-liniilor (conductelor) Băicoi-Constanța pentru a le reinstala pe linia Ploiești-Giurgiu, construind o conductă militară”³⁸. Totodată, prin comandamentele sale, ea a fondat societatea

„Erdol Industrie Anlagem Gesellschaft“, care a sechestrat și lichidat toate celelalte societăți petroliere.

Analizând situația internațională a petrolului și constatând că aceasta era dominată de cele două mari trusturi: „Royal Shell“ și „Standard Oil“, România fiind disputată de ambele, Dissescu se întreba cu justificare: *„De ce România să nu fie stăpână la ea acasă? Capitaluri se pot găsi. De ce moștenirea lui Deutsche Bank și Disconto Gesellschaft să fie împărțită numai între aliați (Franța și Anglia)“*³⁹.

Urma o amănunțită analiză a bogățiilor subsolului românesc, pe zone miniere, cu proprietățile și calitățile fiecăreia, în care se insera și aprecierea făcută de „La Roumanie“, conform căreia teritoriul românesc era cel mai important teritoriu minier al Europei Centrale.

După aceste analize preliminare, Dissescu intra în miezul problemei, prezentând condiția economică și politică a subsolului în dreptul natural, în economia politică, sub regimul „Codului Civil“, al dispozițiilor Constituției modificate la Iași, în proiectul noii constituții. Era tot mai clar că, în evoluția timpului și, mai ales, în ultima perioadă, se tindea către o delimitare a proprietății solului față de cea a subsolului. Acest lucru s-a evidențiat și în Anglia, țară tradițională în apărarea proprietății. Dissescu arăta că era firesc ca omul să fie proprietarul solului, pentru că suprafața e muncită și aceasta produce bunuri, dar bogățiile ascunse în „edificii mărețe“ în străfundurile pământului nu sunt muncite de o persoană anume pentru a-și revendica proprietatea asupra lor.

Cu îndrăzneală și pricepere, Dissescu a construit o dizertație asupra „Codului Napoleonian“, argumentând că, în fapt, el separa proprietatea solului de cea a subsolului, citându-l în acest sens în mai multe rânduri pe Napoleon: *„Trebuie să considerăm minele ca lucruri care nu sunt încă născute, care nu există decât în momentul în care ele sunt despărțite de proprietatea suprafeței și care în acest moment chiar devin proprietăți prin efectul concesiunii“*⁴⁰. De altfel, constata Dissescu, regimuri asemănătoare au fost introduse și de legiuirile românești „Codul lui Calimach“, „Regulamentul Organic“, „Codul Civil“⁴¹.

Enumerând cele patru tipuri de regimuri miniere, Dissescu aprecia că sistemul domeniialității aducea cele mai mari foloase, întrucât unifica producția minieră și elimina pierderile, asigura venituri mari statului, care putea reglementa fluctuațiile prețurilor și putea îmbunătăți condițiile de muncă. De altfel, acest sistem a fost îmbrățișat în bună parte și de legea franceză din 1919. Dissescu încheia cu convingerea că interesul național cerea naționalizarea petrolului; dacă nu se va face azi, se va face mâine. Subsolul terenurilor acordate țăranilor a intrat deja în proprietatea statului. Dar, de fapt, în propunerile pe care le avansa, susținea că subsolul nu va fi expropriat, ci el va deveni bun al întregii națiuni. Se vor plăti despăgubiri „acelora care de fapt s-au putut crede proprietari, exploataitori, concesionari“⁴².

Este de remarcat că „Moniteur du pétrole roumain“ nu împărtășea punctele de vedere exprimate de juristul liberal, arătând că nu le poate înțelege nici la a doua și chiar la a treia citire. Această motivare nu era suficientă pentru o reformă atât de radicală și incisivă ca exproprierea și naționalizarea subsolului. Redacția revistei numea prevederile proiectului Constituției în domeniul minier o adevărată „revoluție economică“, ce nu era justificată de expunerea de motive. Situația era cu atât mai periculoasă, cu cât în Constituție se înscria numai principiul naționalizării, iar modul de aplicare a acestui principiu rămânea necunoscut, pentru a fi rezolvat în final de o lege specială. Naționalizarea nu era, în opinia redacției, „decât o schimbare și singularizare a proprietarului“ și se va vedea dacă noul proprietar, statul, „de regulă un prost negustor și industriaș“, va ști mai bine să pună în valoare proprietatea sa⁴³.

Intențiile de naționalizare a subsolului au constituit obiectul multor discuții și analize pentru unele organisme ale specialiștilor, ca de exemplu, Asociația Petroliștilor din România, Congresul Inginerilor și Tehnicienilor Minieri, conferințele organizate cu diferite prilejuri. Un opozant constant al naționalizării a fost profesorul ing. dr. V. Iscu⁴⁴, care și-a făcut cunoscute ideile în mai multe cuvântări și conferințe. Astfel, la Congresul Inginerilor și Tehnicienilor Minieri din 22-25 noiembrie 1922, el prezenta argumentele partizanilor naționalizării, străduindu-se să le spulbere valabilitatea: a) se susține că trusturile străine vor acapara terenurile petrolifere ale României; b) se obiectează că societățile dețin prea mari cantități de terenuri petrolifere pe care nu le lucrează; c) se susține că atunci când s-ar forma o singură societate mare, exploatarea va fi mai economică; d) se afirmă că, din cauza micilor parcele, se pun sondele prea aproape între ele; e) se zice că punându-se sondele aproape între ele, fiecare sondă extrage mai puțin țiței, deci exploatarea este mai nerentabilă; f) se susține că parcelele mici ar fi cauza pentru care sondele se pun la distanțe mici; g) se susține că, dacă s-ar face naționalizarea parcelelor țăranilor, s-ar suprima samsarii care îi speculează pe țărani; h) se susține că în legislațiile altor țări subsolul petrolifer pe proprietățile particulare îl are statul⁴⁵.

Argumentația sa nu are elemente de mare rezistență și nu reușește să convingă. Spre exemplificare, îl vom urmări numai în explicația primelor două puncte. Pe baza legilor actuale, arăta V. Iscu, o acaparare de terenuri petrolifere este imposibilă în România, din două motive: întâi, pentru că „prea sunt multe feluri de capitaluri în țară cu interese deosebite. Pe urmă, legislația noastră este foarte grea de suportat de trusturi“⁴⁶. Apoi, după termenul de concesiune de 15-20 sau 30 de ani, terenurile rămân din nou libere, în posesia proprietarilor. În altă ordine de idei, în timpul concesiunii se pot pune în valoare și exploata doar 10% din terenurile achiziționate; și nu trebuie uitat că 70% din terenuri sunt ale statului. În ce privește al doilea punct, felul în care este pusă problema, susține Iscu, constituie cea mai mare eroare de raționament, pentru că terenurile cele

mai multe sunt ale statului, care nu face nimic cu ele. El acaparează și nu pune în valoare. Societățile de exploatare ar trebui să aibă o suprafață de 100 de ori mai mare, pentru a avea siguranță în viitor. În continuare, expune cazul unei mari societăți petroliere (fără a o nominaliza), care nu mai are terenuri de rezervă. În această situație, ea le vizează pe cele ale statului și așteaptă cu nerăbdare „ca naționalizarea să se facă cu un ceas mai înainte, numai ca statul să-i dea terenurile sale în mod aproape obligatoriu. Aceasta este cel mai plastic exemplu că societățile nu numai că nu sunt acaparatoare de terenuri, dar niciodată nu au terenuri suficiente, pentru a asigura exploatarea în viitor”⁴⁷.

Combaterea naționalizării a fost reluată de V. Iscu într-o conferință ținută la 16 martie 1923, la Fundația Universitară Carol I⁴⁸. De această dată, el și-a modificat argumentația. Mai întâi, el a definit ceea ce înseamnă un trust, i-a evidențiat părțile și implicațiile dăunătoare, pentru a susține, în final, că naționalizarea petrolului nu poate fi altceva decât o încercare de formare a unui trust, „o trustificare” a acestei ramuri economice. O altă latură a construcției sale a constatat în străduința de a minimaliza importanța petrolului, de unde decurgea inutilitatea eforturilor de naționalizare. „Va să zică vrei să naționalizezi un nimic. Comparațiunea, prin urmare, dacă ar fi să o facem pe valoare, cred că aceste 15% terenuri petroliere, care se vor naționaliza în raport cu toate câmpurile mari de petrol de valoare, nu sunt 15%, sunt numai 3%, iar din tot subsolul nu este decât 1,5%, cum rezultă din calcule, dar poate chiar aproape de zero, pentru că nu are nici o valoare”⁴⁹. Trebuie precizat că, dacă acest fragment nu este edificator din punctul de vedere al unei înlănțuiri și explicații convingătoare și logice, în schimb el este deosebit de edificator pentru stilul și lipsa de claritate în care a fost susținută întreaga conferință.

Nu este exclus ca argumentările lui V. Iscu să aibă la bază o anumită concepție și adversitate politică față de cei care încercau o asemenea operă de reformare. Aceste opinii ar putea fi demonstrate de anumite aserțiuni din cadrul conferințelor sale, ca de exemplu: „Pentru a făuri *trustul național oligarhic* (s.n. -Gh. C.) este nevoie de așa-numitul paravan al naționalizării”⁵⁰; sau: „Dar mai convine guvernanților actuali, această naționalizare a subsolului, ca să se poată făli că ei au făcut naționalizarea subsolului întregii țări, și că lor le revine acest merit și prin urmare ei să tragă profitul că au naționalizat tot în Țara Românească, iar aceia care au naționalizat înaintea lor, aceia să rămână în umbră, să nu se mai vorbească de ei”; sau: „Aceia care voiesc o naționalizare deghizată și care cred că prin aceasta vor avea recunoștința patriei, aceea va fi, în realitate, deznaționalizare, pentru că vor trecerea acestor bogății naționale în mâinile oculte, în mâna burghezilor, în mâna diferiților intermediari de bursă, care, peste noapte, se trezesc milionari, fără să fi produs cea mai mică bogăție pentru țară” etc.⁵¹.

O poziție clară și vehementă împotriva înscrierii în proiectul Constituției a principiului naționalizării subsolului⁵² a fost adoptată de Asociația Petroliștilor din România, în cadrul unei mari întruniri la Ploiești - la 25 februarie 1923⁵³. „Întrunirea, care a văzut o afluență de lume din toate cercurile industriei de petrol cum rareori s-a întâmplat, a fost prezidată de dl. Gogu Negulescu, președintele Asociației Petroliștilor din România. Președintele afirma că naționalizarea bogățiilor subsolului nu era altceva decât o „confiscare deghizată a proprietății“, iar trecerea în Constituție a faptului că „se va ține seama de drepturile câștigate“ nu era de natură să liniștească sufletul, pentru că nu se dădea nici o precizare asupra a ceea ce s-ar înțelege prin drepturi câștigate.

Toți vorbitorii s-au pronunțat împotriva naționalizării subsolului. Petre Stoicescu, proprietar din Scorțeni, susținea că acest proiect de constituție „e o absurditate“, naționalizarea este o teorie comunistă pe care a adoptat-o o parte din partidul liberal și care va duce la bolșevizarea țării. Teza a fost susținută și de Istrate Micescu, prezentat de „Monitorul petrolului“ ca un „distins jurist, decanul baroului de Ilfov, profesor universitar, deputat și membru al partidului liberal“⁵⁵, care, pentru a fi mai convingător în explicația sa, a citit pasaje din Constituția sovietică.

Se impune precizarea că profesorul I. N. Angelescu explica faptul că traducerea termenului de naționalizare producea confuzie în străinătate, având semnificația de socializare. De exemplu, în Anglia, prin naționalizare se înțelegea transferul întreprinderilor private către societate în ansamblu. De asemenea, după război, în Germania republicană s-a vorbit de „socializarea vieții economice“. Aceste trăsături însă nu se puteau recunoaște în politica de naționalizare românească. Promotorii acestei poziții se mențineau cu claritate pe terenul proprietății individuale. Termenul de naționalizare, exprima intențiile de românizare a economiei naționale⁵⁶.

S-a lansat, în același cadru, și ideea că nu toți liberalii doreau naționalizarea: „Nu fruntașii, ci paraziții partidului liberal caută să obțină naționalizarea subsolului“. Prim-ministrul ar fi fost contra naționalizării subsolului, dar „el nu este decât prizonierul unor oameni însetați de afaceri de bursă. Vom merge la Rege. Suveranul e cu noi, unul din sfetnicii lui mi-a declarat-o“⁵⁷. Este de remarcat că Partidul Liberal a lăsat impresia că a ținut seama de reacția și atitudinea opiniei publice și a forțelor de opoziție și acest lucru a fost remarcat de „Monitorul petrolului“⁵⁸, iar Brătianu, șeful partidului de guvernământ, nu a adoptat o poziție tranșantă în privința naționalizării, în perioada în care acest principiu se discuta în vederea introducerii lui în Constituție⁵⁹.

Un alt motiv al împotrivirii participanților la această întrunire în problema naționalizării a fost acela că se subminau drepturile de proprietate. „Noi, moșnenii, avem un trecut de glorie câștigat prin sângele părinților noștri. În lada mea de la Scorțeni am scris pe pergament dreptul de proprietate asupra subsolului ce-l dețin“, arăta Petre Stoicescu, care, vor-

bind și în calitate de reprezentant al delegației din Scorțeni, devenea amenințător: „Decât o astfel de lege, mai bine punem foc sondelor. Cum la război am plecat să ne apărăm acest pământ al nostru, așa vom pleca acum contra celor care vor să ne ia terenurile petrolifere pentru a le da străinilor”⁶⁰.

Partidul Liberal a fost acuzat chiar din interiorul partidului că dorea să știrbească proprietatea, cum afirma Istrate Micescu. Constantinescu-Bordeni deputat al aceluiași partid, împărtășind aceeași concepție, reamintea că toți deputații din regiunile petrolifere nu trebuie să uite că au fost aleși cu condiția să voteze contra principiului naționalizării.

Întrunirea de la Ploiești s-a încheiat prin adoptarea unei moțiuni: „Noi, țărani proprietari ai terenurilor petrolifere din județele Prahova, Dâmbovița și Buzău, întruniți astăzi 25 februarie 1923, orele 10 dimineața, în orașul Ploiești, sub președinția d-lui Gogu Negulescu, președintele Asociației Petroliștilor [...],

Declarăm că vom continua lupta cu o neclintită hotărâre pentru împiedicarea atentatului pregătit contra bazelor fundamentale ale statului”⁶¹.

Gogu Negulescu era autorizat să prezinte un memoriu regelui, iar o delegație de o sută de proprietari, în frunte cu Istrate Micescu urma să se prezinte în audiență la primul ministru.

Este interesant de semnalat că, aproape concomitent I. G. Duca, fruntaș al mișcării liberale susținea într-o conferință că: „Ideea naționalizării subsolului nu trece [...] de marginile doctrinei liberale, fiindcă ideea proprietății individuale nu impune cu necesitate și forma ideii de proprietate. Noțiunea de proprietate poate să fie mai largă sau mai îngustă. Se poate foarte bine să cuprindă și suprafața și ceea ce este deasupra și ceea ce este dedesubt, precum ea poate foarte bine să despartă stăpânirea solului de cea a subsolului. Dealtfel istoria ne arată că sfera noțiunii de proprietate a variat neîncetat. Ea s-a întins ieri peste ținuturi care, mâine îi vor fi interzise sau, dimpotrivă, a introdus în domeniul proprietății individuale lucruri pe care până ieri erau de domeniul comun”⁶².

Trebuie reținut că, încă din luna februarie 1923, încercând să anticipeze prevederile constituționale ale viitoarei legi a minelor, „Moniteur du pétrole roumain” preciza că respectarea drepturilor câștigate, va însemna „că actuala stare de lucruri va continua până la expirarea tuturor concesiunilor care vor fi în putere în momentul promulgării Constituției”⁶³. Dacă aceste precizări asigurau o oarecare liniște, altele nelinișteau. Printre acestea, enumerăm: terenurile urmau să intre în proprietatea statului, fiind date în concesiune numai întreprinderilor care vor avea mai mult de jumătate capital românesc (se anunța chiar proporția de 51%) și vor avea în conducerea lor „într-o proporție corespunzătoare, elementul românesc”⁶⁴.

Dar lucrurile au mers rapid și, în luna martie, publicația era în situația de a constata cu îngrijorare că argumentele împotriva naționalizării, pe

care le-a crezut peremptorii, nu vor mai putea fi luate în discuție, pentru că proiectul Constituției se afla deja în analiza Camerelor și avansa ipoteza ca el să fie votat chiar în cuprinsul acestei luni. În aprecierea „Monitorului petrolului”, aceasta era un fapt foarte grav pentru că, votându-se principiul, el va deveni secundar față de modul lui de aplicare, ceea ce însemna, în ultimă instanță, să accepți în față infinitul⁶⁵, subliniindu-se că „principiul în sine nu spune mare lucru, ci de aplicațiunea lui va depinde și valoarea lui”⁶⁶.

1.3. Dezbaterile după votarea Constituției și până la alcătuirea anteproiectului Legii Minelor din anul 1924

Într-adevăr, la 28 martie 1923, s-a adoptat noua Constituție a României. Regimului minier i-a fost consacrat articolul 19: „Zăcămintele miniere precum și bogățiile de orice natură ale subsolului sunt proprietatea statului. Se exceptează masele de roci comune, carierele de materiale de construcție și depozitele de turbă, fără prejudiciul drepturilor dobândite de Stat pe baza drepturilor anterioare.

O lege specială a minelor va determina normele și condițiile de punere în valoare a acestor bunuri, va fixa redevența proprietarului suprafeței, va arăta totodată putința și măsura în care acesta va participa la exploatarea acestor bogății.

Se va ține seama de drepturile câștigate, întrucât ele corespund unei valorificări a subsolului și după distincțiunile ce se vor face în legea specială.

Concesiunile miniere de exploatare, instituite sau date, conform legilor azi în vigoare, se vor respecta pe durata care s-au acordat, iar exploatările miniere existente, făcute de proprietari, numai cât timp le vor exploata. Nu se vor putea face concesiuni perpetui.

Toate concesiunile și exploatările prevăzute în alineatul precedent vor trebui să se conformeze regulilor ce se vor stabili prin lege, care va prevedea și maximul de durată al acelor concesiuni și exploatări și care nu va trece de cincizeci de ani de la promulgarea Constituției”⁶⁷.

Înscrierea în Constituție a principiului naționalizării a pus de fapt industria de petrol într-o nouă situație. Toate hotărârile și tranzacțiile urmau să se facă prin prisma acestei hotărâri. Spectrul dezbaterilor s-a lărgit. Problemele capitalului, ale drepturilor câștigate, ale terenurilor petrolifere s-au situat în centrul discuțiilor. Era cert că se vor face aprecieri, se vor exprima opinii în legătură cu viitoarea lege a minelor, iar atunci când proiectul acesteia va fi cunoscut, și asupra prevederilor ei concrete.

Opiniile după care noua lege a minelor, în spiritul Constituției din 1923, va lipsi industria română de petrol de capitalul necesar, au fost îmbrățișate de mai multe personalități ce activau în această industrie. Dintre acestea, se evidențiază Charles Greenway, președintele societății „Steaua Română British”, care și-a exprimat cu claritate poziția în cadrul adunării generale a societății sale⁶⁸.

Publicarea unei părți din expozeul său, în „Times”, conținând aprecieri negative despre principiul naționalizării subsolului a stârnit reacția promptă a oficiului guvernamental „Viitorul”. Acesta nu a ezitat să dea un răspuns energic și categoric: „La toți străinii care ar dori să obțină de la noi, ceea ce pentru țara lor nu ar admite -și în materie de petrol mai ales- Sir Charles Greenway își permite luxul să dea lecții României cum trebuie să-și administreze averea națională”. Se arăta că România era hotărâtă să ducă o politică de rezistență națională împotriva încercărilor de acaparare a bogățiilor ei, subliniindu-se că toată lumea trebuie „să priceapă că înțelegem să fim singurii stăpâni în casa noastră”⁶⁹. „Monitorul petrolului”, care a preluat replica oficiului guvernamental, îl apăra pe Sir Greenway, susținând că el și-a exprimat opiniile despre politica economică a unui stat, ceea ce este, de altfel, un fapt democratic.

În mod real, capitalul era una din cele mai stringente probleme ale momentului, așa cum rezulta și din aprecierea „Monitorului petrolului”, deși, uneori, ea a fost folosită ca mijloc de presiune pentru adoptarea unei poziții mai flexibile în redactarea noii legi a minelor⁷⁰. Pe de o parte, societățile care aveau deja capital investit doreau să-l păstreze și să-l consolideze, folosind toate mijloacele, inclusiv solicitarea ajutorului guvernelor lor. Astfel Henry Béranjer, raportor general al bugetului în Senatul francez, aflat în vizită la București, ținea să-i precizeze lui Vintilă Brătianu deplina sa înțelegere față de intențiile guvernului român, dar sublinia: „Capitalurile necesare pentru punerea în valoare a bogăției petroliere, cât și țările lor de origine (s.n. - Gh. C.), au interese legitime, de care ar trebui să se țină seama”⁷¹. Pe de altă parte, guvernul român, care avea nevoie de capital, dorea să obțină colaborarea lui în condițiile care ar fi fost mai folositoare țării. Astfel, deși în cercurile de informații se conturau mai multe scenarii pentru un mare împrumut, fie din partea statului francez, fie din partea grupului „O.P.Q.”, sau a lui „Standard Oil”, guvernul român se arăta tranșant în a nu i se condiționa acordarea împrumutului de însușirea terenurilor petrolifere ale statului⁷².

În acest context se înscrie și vizita lui Vintilă Brătianu la Paris și Londra, în vara anului 1923. Scopul vizitei îl constituia tatonarea marilor trusturi petroliere și a marii finanțe, pentru viitoarea exploatare a petrolului în România, în noile condiții ale naționalizării prevăzute în Constituție. În același timp, se puteau culege informații despre reacțiile străinătății față de viitoarele exigențe care trebuiau cuprinse în noua lege a minelor.

„Monitorul petrolului” a acordat atenție acestei vizite și i-a rezervat spațiul necesar în paginile sale. Întreprinderea lui Vintilă Brătianu era de

cea mai mare importanță economică și financiară pentru țară, așa cum de altfel rezulta și din relatarea publicației. Cu siguranță, rezervele de petrol ale statului interesau în gradul cel mai înalt marile societăți și capitaluri dar, în funcție de condițiile care urmau a se impune, depindea nemijlocit și participarea sau neparticiparea lor la noua operă de valorificare a bogățiilor statului. Se aprecia că misiunea lui V. Brătianu în Occident „este una din cele mai delicate afaceri” pentru diplomația românească, dar și „una din cele mai formidabile afaceri din Europa” pentru capitalul străin⁷³.

„Monitorul” preciza poziția de pe care ministrul român de Finanțe încerca să obțină colaborarea capitalului străin și anume tendința de naționalizare sau de românizare a acestei industrii, în așa fel încât majoritatea capitalului investit să fie românesc, iar în consiliul de administrație și de direcție românii să fie majoritari. În fața acestei alternative, „Monitorul petrolului” considera că se pun două probleme: dacă există suficient capital românesc pentru un plan de asemenea anvergură și dacă va mai dori capitalul străin să colaboreze în industria noastră, în condițiile ce i se vor impune.

Răspunsurile la aceste întrebări nu erau favorabile, în opinia publicației. Pe piața internă era o lipsă acută de numerar iar „băncile au închis aproape complet robinetul creditelor”⁷⁴. În ce privește capitalul străin, era greu de imaginat că va dori să-și plaseze rezervele „într-o întreprindere în care alții ar dispune de dânsa”⁷⁵.

În privința colaborării cu capitalul străin, se sugerau mult tact, pricepere și diplomație, un rol important revenind „momentului psihologic”, încrederii reciproce a părților. „Nici noi nu trebuie să credem că acel capital străin care vine spre noi are gânduri ascunse de acaparare. Nici capitalul străin nu trebuie să creadă că noi înțelegem nu să ne folosim de el, ci să abuzăm de dânsul”⁷⁶.

Deci, în asemenea situație, era necesară încrederea reciprocă și, în acest sens, avea mare importanță cu ce grupuri urma să trateze Vintilă Brătianu.

Publicația acorda multă atenție ideilor ministrului român de Finanțe, pentru că influența lui Vintilă Brătianu se exercita „puternic, nu numai cât timp face parte din guvern, dar și când împrejurările politice îl așează în opoziție”⁷⁷. Astfel, erau redată pasaje din memoriile ministrului român către cercurile financiare occidentale: „Pătruns de datoria sa, poporul român va ști, ca și în trecut, să facă eforturile necesare pentru a asigura punerea în valoare a bogățiilor sale, dar, conștient de mijloacele sale, el nu ignorează totuși prețul experienței și valoarea mijloacelor materiale pe care pot să i le aducă țările mai înaintate.

Dată fiind dezvoltarea morală și economică la care a ajuns România și rolul politic care îi aparține, inițiativa românească nu trebuie să fie nesocotită, ci ajutată în opera pe care o are de realizat. Lăsată la propriile sale puteri, România ar reuși ca să înfăptuiască însă prin etape

mici, cu scadențe îndepărtate. Fiind ajutată în mod abil, ea poate face programul său economic o realitate vie într-un răstimp atât de scurt"⁷⁸. V. Brătianu continua prin a afirma că în acele momente problema cooperării pe continent trebuie privită într-o interdependență strânsă și că dorea să știe cu exactitate dacă „țările care au interese economice cu România [...], ar dori să participe la consolidarea economică și politică a Regatului și dacă ele văd mijloacele de a colabora cu dânsa în cadrul politicii române"⁷⁹. El încheia prin a îndemna statele aliate și capitalurile lor la colaborare în condițiile legii române.

Constant, autoritățile române, membrii familiei regale au afirmat disponibilitatea României pentru capitalul străin. Obiecții și restricții s-au conturat numai în privința modului în care se va face această colaborare⁸⁰. Astfel, regele Ferdinand, în vizită la Londra, invita capitalul englez la colaborare în valorificarea bogățiilor petroliere ale României în contextul păstrării independenței economice a țării⁸¹. La rândul său, principele Carol, aflat în vizită la Paris, sublinia cu claritate: „Sunt pentru colaborarea capitalului străin. Multiplele resurse ale țării noastre, pentru a fi puse în valoare, au necesarmente nevoie de puternice capitaluri și concursul capitalului străin nu poate fi decât folositor dezvoltării economice a României. E însă de datoria noastră să salvărdăm pe deplin independența noastră economică. Aceasta va să zică că nu trebuie niciodată să se înțeleagă prin colaborare o dominație economică streină"⁸².

Discuțiile asupra capitalului au cuprins și alte laturi. Astfel, unele voci considerau că prin noua lege se urmărea obstrucționarea capitalului străin⁸³, iar altele se străduiau să arate că veniturile realizate de capitalul străin erau departe de a fi substanțiale⁸⁴. Ideea prosperității capitalurilor străine a fost susținută și de Tancred Constantinescu, în momentul prezentării proiectului legii minelor în Parlament. Acestor idei li s-a replicat în mai multe moduri. Într-un articol se recunoștea că „Astra Română” a venit în țară cu un capital de 60 milioane de lei și a ajuns la unul de 750 milioane de lei, dar se arăta că cele 60 milioane de lei au fost lei aur cu paritatea 25 lei/lira sterlină, pe când cele 750 milioane realizate prin extragerea bogăției subsolului, erau lei hârtie cu paritatea 1000 lei/lira sterlină⁸⁵.

Pe aceleași coordonate se situa și inginerul de mine C. Mătășaru, care, cu ajutorul unor calcule, susținea o creștere de 40 de ori a sumelor necesare amortizărilor în perioada de după război și o depreciere a veniturilor realizate, care, deși păreau mari, erau fictive, din cauza fenomenului inflațional⁸⁶. O idee de-a dreptul curioasă a fost susținută de C. Argetoianu care, cu autoritatea sa de fost ministru de Finanțe, afirma că bilanțurile tuturor societăților de petrol, cu una-două excepții erau deficitare, iar beneficiile fictive. Este de remarcat, în această situație, că „Monitorul petrolului”, reproducând constatările lui Argetoianu, nu putea împărtăși opinia că toate întreprinderile lucrau cu pierderi și era de părere că beneficiile nu erau atât de mari cât părea expresia lor în lei-hârtie⁸⁷.

Un alt articol se exprima că își propune să apuce „taurul de coarne” și să demonstreze „care este în cazul cel mai fericit câștigul unei întreprinderi înjghebată exclusiv cu capital străin”. În urma analizei efectuate, rezulta că „străinul exploatator nu are decât un câștig rațional”, pentru că economia națională câștiga 60% iar întreprinderea (deci capitalul străin), 40%⁸⁸. În același context se înscriau și ideile că societățile întemeiate înainte de război au fost „mai puțin norocoase” decât cele înființate după război. Acest fenomen era explicat prin faptul că, deși leul s-a depreciat foarte mult (3000%), prețurile la materialele de construcție și la mâna de lucru nu au crescut în aceeași proporție (prețul lemnului a crescut cu 540%, al cimentului cu 42%, al cărămizii cu 30%, al mâinii de lucru cu 270% etc.)⁸⁹.

După cum s-a putut constata, disputa asupra capitalului a cuprins un evantai larg de aspecte, de la aprecierea că nu există suficient capital românesc, că se lovea în capitalul străin, că acesta va refuza să mai colaboreze cu industria românească de petrol, la susținerea nerentabilității sau a realizării unor profituri rezonabile pentru capitalul străin, care nu trebuie obstrucționat ci menajat și bine primit. De remarcat este faptul că, în mod constant, autoritățile românești s-au pronunțat pentru o colaborare cu capitalul străin, dar numai în condiții care să asigure și avantajul societății românești⁹⁰. În acest sens, I. G. Duca arăta „Infiltrațiunea capitalurilor străine utilă și necesară, dar [...] să găsească formele de organizare care să înlăture o acaparare a unora și sugrumarea celorlalte, întâi fiindcă progres fără neatârnare nu se poate și în al doilea rând fiindcă neatârnarea politică fără neatârnarea economică iarăși nu se poate”⁹¹.

O atenție importantă în cadrul dezbaterilor ce au precedat votarea legii minelor a fost acordată drepturilor câștigate. În respectarea acestor drepturi, deosebit de interesate s-au dovedit nu numai societățile petroliere din țară, ci, în egală măsură, și țările de origine a capitalului acestor societăți. Imediat după votarea noii Constituții, se exprimau unele nemulțumiri față de maniera de redactare a articolului 19, pentru că, în comparație cu proiectul Constituției, care garanta drepturile câștigate, textul final avea „larghețea de a anula aceste drepturi”, totul depinzând de punerea în valoare a terenurilor petrolifere. Această precizare era considerată neclară, pentru că nu se specifica cu precizie ce însemna punerea în valoare a terenurilor. Astfel, era posibil să se instaleze mai multe sonde pe o suprafață și să nu se considere valorificare sau să se instaleze o singură sondă și să se considere valorificare⁹².

Această prevedere expresă a articolului 19 a produs o tensionare în desfășurarea activităților curente din industria petrolieră, pentru că s-a suspendat autorizarea punerii de noi sonde pe teren⁹³. Autoritățile miniere au blocat această activitate, fiindcă nu erau sigure că hotărârile lor erau conforme cu legea. Întrebarea care se pune era aceea dacă terenul pe care se intenționa a se instala o sondă devenea valorificat și ar fi putut

constitui un drept câștigat. Pentru rezolvarea acestei situații, reprezentanții Ministerului Industriei se gândeau la alcătuirea unei legi scurte, care să reglementeze rapid această problemă, până la votarea noii legi speciale⁹⁴. De asemenea, ei luau în calcul posibilitatea admiterii autorizării de noi sonde pe terenurile care au deja sonde, aceasta fiind „minimum imaginabil de drepturi câștigate”⁹⁵, întrucât recunoașterea lor nu ar putea însemna o anticipare a intențiilor legiuitorului în înțelegerea conceptului de drepturi câștigate. Industriașii considerau însă aceste intenții ale Ministerului „un minimum cu totul insuficient”⁹⁶, comparativ cu cererile industriei.

C. Mătăsaru aprecia că, în privința drepturilor câștigate, trebuie să se recunoască toate actele de concesiune care în momentul votării Constituției se aflau transcrise în registrul special ca și actele înaintate la minister și nerezolvate, precum și dreptul proprietarului de a continua exploatarea, dacă era începută în momentul adoptării Constituției⁹⁷. „Moniteur du pétrole roumain” afirma că deținea informații potrivit cărora problema drepturilor câștigate se va rezolva „în modul cel mai larg”⁹⁸ și vedea posibilă acordarea de permise pentru instalarea de noi sonde pe terenurile neexploatate care ar forma rezervele anumitor societăți. Firește, în goana de a implanta cât mai multe sonde, se putea descifra dorința societăților petroliere de a pune stăpânire pe cât mai multe terenuri petrolifere⁹⁹, care să intre în rezervele lor de exploatare, și aceasta să se producă înainte de alcătuirea noii legi, pentru ca terenurile astfel obținute să treacă în categoria drepturilor câștigate¹⁰⁰.

O declarație fermă în respectarea drepturilor câștigate a făcut Tancred Constantinescu, în calitate de nou titular al Ministerului Industriei și Comerțului, care a afirmat răspicat: „Cea mai mare larghețe și culanță va domni în această privință. Nu numai că nimeni nu va fi lezat, dar drepturile existente vor fi întărite, consolidate”¹⁰¹.

Discuțiile în jurul drepturilor câștigate s-au ameliorat în momentul în care anteproiectul legii minelor a devenit cunoscut și s-a constatat, „spre mulțumirea generală”, că această problemă „a fost tratată într-un spirit destul de liberal și binevoitor pentru cei care au investit sume considerabile în tranzacțiuni ce se găsesc supuse aprobării Ministerului de industrie”¹⁰². Ulterior, la analiza mai atentă a proiectului pe articole au apărut semne evidente de nemulțumire. Articolul 255 din proiect era formulat astfel: „Drepturile de orice natură care intră în prevederile actualei legi și care sunt dobândite în diferite ținuturi ale României înainte de promulgarea Constituției din 28 martie 1923, pe baza legilor, a decretelor legi, regulamentelor, ordonanțelor pozițiuni sau acte notabile *cu dată certă* (s.n. - Gh. C.) vor putea fi recunoscute după normele legii de față și sub următoarele condițiuni:

a) Drepturile să fie dobândite cu respectul legilor, decretelor legi, regulamentelor și oricăror alte dispozițiuni de acest fel care erau în vigoare la data dobândirii lor;

b) Să fie îndeplinite obligațiile de lucru prescrise de legile, regulamentele miniere sau cele prevăzute în contracte;

c) Drepturile reclamate să nu vătăm drepturile pe care statul le are prin legi, decrete legi, regulamente, ordonanțe sau prin acte internaționale.

Toate drepturile care nu vor fi validate rămân desființate¹⁰³.

Cercurile industriașilor petrolieri s-au dovedit deosebit de interesate de interpretarea ce urma să se dea termenului de „dată certă”. În teoria generală, autentificarea legală, deci stabilirea datei certe o făceau autoritățile judecătorești. A interpreta astfel acest termen, sublinia publicația, însemna că problema drepturilor câștigate să primească o soluție „defavorabilă și nedreaptă”¹⁰⁴. Aceasta, pentru că actele privitoare la concesiunile și cesiunile de terenuri nu puteau fi autentificate de tribunale, deci nu puteau primi dată certă, dacă nu aveau o aprobare prealabilă a Ministerului Industriei. Dar Ministerul nu a mai aprobat asemenea acte din momentul în care Partidul Liberal a preluat conducerea țării, deci înainte chiar de alcătuirea proiectului Constituției ce cuprindea principiul naționalizării. În această situație, cercurile industriașilor cereau ca data certă să fie considerată aceea la care actele și cererile au fost înregistrate de Ministerul Industriei. O asemenea interpretare ar fi echitabilă, susțineau aceste cercuri, și ar feri de tulburări industria de petrol¹⁰⁵.

În activitatea practică, societățile petroliere depuneau eforturi pentru a obține dată certă prin sentință judecătorească, până la viitoarea lege a minelor, pentru cât mai multe terenuri petrolifere. Spre exemplu, societatea „Steaua Română” trimitea reprezentanților săi din Târgoviște, la 23 decembrie 1923, o notă prin care solicita rezolvarea rapidă, prin tribunal, a consolidării și a reconstituirii terenurilor petrolifere pe care societatea le deținea în obștea locuitorilor din comuna Glodeni. Nota, care avea mențiunea „foarte urgent”, și care indica data de 29 ianuarie pentru măsurători în comună, a fost rezolvată favorabil la 14 februarie 1924, de către Tribunalul județean Dâmbovița¹⁰⁶.

Problema drepturilor câștigate se împletea strâns cu celelalte, uneori chiar cuprinzându-le: problema capitalului, problema terenurilor petrolifere, problema concesiunilor.

Problema terenurilor concesionate, a terenurilor petrolifere, în general, a reprezentat un laitmotiv al majorității articolelor ce au avut ca temă legea minelor. S-au exprimat idei din cele mai diferite, s-au făcut presupuneri, s-au avansat soluții. Încă din momentul adoptării Constituției, se remarcă faptul că termenul de concesionare era învăluit de neclaritate¹⁰⁷, iar blocarea tuturor tranzacțiilor de terenuri și suspendarea autorizării amplasării de noi sonde au „făcut ravagii”¹⁰⁸. În cercurile industriale s-a vorbit de posibilitatea operării unei distincții între concesiunile făcute până la adoptarea Constituției și cele făcute după acest moment¹⁰⁹. În această din urmă problemă, a intervenit pe lângă Ministerul Industriei și

Comerțului, Asociația Industriașilor de Petrol, care, printr-o delegație, a cerut eliberarea de autorizații pentru concesiunile de terenuri pentru care s-au depus acte în conformitate cu un decret special din 1920. Ministerul, spre nemulțumirea delegației, care dorea o rezolvare, dacă nu pe loc, cel puțin foarte urgentă, a răspuns vag și a făgăduit că atunci când se va da o soluție, prin viitoarea lege a minelor, ea va fi dreaptă¹¹⁰.

O părere autorizată în această privință a fost emisă de Tancred Constantinescu, care s-a pronunțat pentru recunoașterea concesiunilor neaprobată de minister, dar aceasta urma să se facă prin raportarea lor la regimul noii legi, ceea ce însemna că, dacă drept concesionar rămânea să fie recunoscut statul, se abrogau drepturile proprietarului suprafeței. De asemenea, se exercita controlul conform dispozițiilor noilor legi, rezervând proprietarului suprafeței drepturile pe care noua lege le acorda. Concesiunea nu putea depăși 50 de ani, după care suprafața concesionată intra în proprietatea statului¹¹¹.

În atenția celor interesați se afla și problema terenurilor petrolifere ale statului. În noua situație, după votarea Constituției, în această categorie intrau toate terenurile neconcesionate. Se aprecia că aceste terenuri vor fi repartizate societăților existente sau eventualilor doritori, dar cu condiția ca, în schimbul terenurilor, statul să participe la beneficii prin forma unor acțiuni de folosință (jouissance). În același timp, prin numărul de voturi, statul ar fi putut participa și la conducerea administrativă a societăților respective. Acest lucru nu era dorit de industria de petrol, pentru că rolul statului creștea prea mult la nivelul fiecărei societăți petroliere, suprapunându-se privilegiului său de conducător a întregii industrii petroliere. Nemulțumirile cercurilor interesate au devenit și mai consistente când s-au făcut aprecieri că, în toată această întreprindere, statul nu-și asuma și riscul de a participa la pierderi.

Neliniștea și nervozitatea în legătură cu terenurile petrolifere ale statului se amplificau în mod proporțional cu apropierea finalizării lucrărilor de redactare a anteproiectului legii minelor. În această etapă, se aprecia că aspectul discutat, în noile condiții ale Constituției, nu mai reprezenta „o porțiune a problemei petrolifere a României”, ci „ea se identifica complet cu această problemă”¹¹². Aceasta, pentru că terenurile particulare au dispărut, totul de aici înainte depinzând de stat. Astfel se explica motivul pentru care anteproiectul era „așteptat cu cea mai mare curiozitate”¹¹³.

Uneori, anticipările în privința prevederilor noii legi aveau un caracter destul de amănunțit. Astfel, la un moment, se aprecia că toate terenurile urmau să fie împărțite în două categorii: terenuri petrolifere cunoscute și terenuri petrolifere necunoscute. Orice perimetru cunoscut, concesionat atrăgea și concesionarea unuia necunoscut. Suprafața fiecărui teren cunoscut se împărțea în două, din care prima jumătate era la licitație pentru întreprinderile existente, neinteresând forma capitalului, iar a doua jumătate devenea rezervă la dispoziția statului. În ceea ce privește

terenurile necunoscute, în situația că ele deveneau terenuri petrolifere cunoscute, fiecare se împărțea în patru: prima parte rămânea exploratorului, a doua se concesiona prin licitație, a treia rămânea statului, pentru încurajarea economiei naționale, iar a patra devenea rezervă de viitor¹¹⁴. Cu altă ocazie, se sublinia că proprietarul unei suprafețe de teren petrolifer avea posibilitatea fie de a participa cu un capital de 15% la exploatare, fie dacă nu dorește, de a primi 10% din redevența încasată de stat¹¹⁵. C. Mătăsaru se pronunța pentru concesionarea terenurilor cunoscute, societăților cu capital românesc în majoritate, redevența statului urmând să fie fixată pe fiecare sondă în parte, în funcție de producția și de adâncimea ei. El mai propunea ca proprietarul terenului să aibă dreptul la o redevență de 5% din cea încasată de stat și își exprima neîncrederea față de posibilitățile reale -materiale și tehnice- ale proprietarului de a participa la exploatarea terenului¹¹⁶.

Firește, anticipările erau multe și poate că ele aveau și scopul de a influența într-un anumit sens maniera de redactare a viitoarei legi.

Confruntarea părerilor exprimate s-a făcut în momentul în care industria de petrol a luat cunoștință de anteproiectul legii minelor. Astfel, anteproiectul oferea o manieră de acordare a concesionărilor de terenuri cunoscute deosebită de cea care se anticipase. Terenurile cunoscute erau împărțite în trei grupuri: unul forma rezerva de stat, altul era acordat prin licitație cu caiet de sarcini societăților anonime constituite conform legii (60% din capital să fie românesc, două treimi din membrii consiliului de administrație și de direcție să fie români), iar al treilea grup se concesiona prin licitație cu caiet de sarcini tuturor societăților, cu obligația pentru societățile cu capital străin să se naționalizeze în termen de cinci ani¹¹⁷.

În mod firesc, aceste prevederi au nemulțumit societățile cu capital străin. Exprimând anumite interese, „Monitorul petrolului“ se întreba dacă termenul de cinci ani nu era prea scurt chiar pentru capitalul român. Va avea oare el capacitatea de a acoperi o întreprindere atât de uriașă și va fi bine ca el să fie îndreptat spre activități cu un grad mare de risc? Se spera că unele din prevederile anteproiectului să fie modificate, prin intervenția fie a reprezentanților industriei, fie a specialiștilor. Astfel „Monitorul petrolului“ saluta faptul că termenul de trei ani cu o prelungire de un an prevăzut pentru acordarea permiselor de explorare a fost modificat, obținându-se ca și prelungirea să fie tot de trei ani, pentru că „exploatările de petrol se fac foarte încet și că, adesea, după trei ani, nici chiar o singură sondă nu poate fi dusă până la eventualul strat productiv“¹¹⁸.

Dezbaterile asupra viitorului regim al minelor au cunoscut o paletă largă, în jumătatea a doua a anului 1923, pentru ca la începutul anului următor ele să capete tot mai multă consistență și precizie. Între persoanele -de altfel, puține- care își asumau responsabilitatea ideilor exprimate s-au evidențiat C. Mătăsaru, „una dintre cele mai marcante personalități ale corpului nostru tehnic și ale industriei noastre de petrol“¹¹⁹,

și Jacques Iaroslavici. Deși „Moniteur du pétrole roumain” afirma că face loc în paginile sale, „tuturor părerilor oamenilor competenți”¹²⁰, pentru a-și exprima opiniile în legătură cu viitoarea lege, era evidentă preferința pentru oponentii naționalizării.

Iaroslavici, șeful societății „Expl. ing. Jacques Iaroslavici”, era de părere că în viitoarea lege trebuie să-și găsească locul încurajarea inițiativei particulare, indiferent de unde ar veni ea. Exploatarea terenurilor petrolifere cunoscute ale statului era necesar să se facă de către mai multe întreprinderi. El propunea să se creeze rezerve de presupuse terenuri miniere. Mai vorbea de imperativul realizării cadastrului minier, de necesitatea ca statul să păstreze mijloacele de transport și înmagazinare. Era de părere ca statul să primească o redevență din brut și să nu participe la finanțarea activităților, pentru că acest lucru ar presupune riscuri etc.¹²¹

Din aceeași revistă constatăm o anumită strategie a cercurilor industriale afectate de principiul naționalizării subsolului, care se străduiau să demonstreze cât de grea era situația industriei de petrol, pentru a se putea trage concluzia că ea nu mai putea fi lovită prin noua lege a minelor. Pe această linie, se înscria și C. Mătășaru, care, deplângând situația precară a industriei de petrol, se pronunța pentru creșterea productivității. Aceasta nu putea fi susținută decât de capitaluri puternice, singurele capabile să realizeze o relansare economică. El mai găsea responsabil pentru această situație regimul minier în vigoare, care nu dădea libertate comerțului și practica un „amestec nerațional și arbitrar” din partea statului¹²².

Ideile despre rolul statului în conducerea industriei de petrol au fost combătute de „Monitorul petrolului” și prin argumente preluate din gândirea unor specialiști ce au contribuit la redactarea unor legi miniere¹²³ sau din prevederile unor legi recent elaborate în străinătate. Astfel, se oferea drept exemplu proiectul francez de lege, prin care se instituia Oficiul Național al Petrolului. Acesta respingea participarea statului la punerea în valoare a resurselor petrolifere. Demonstrația era făcută într-un articol deosebit de sugestiv intitulat: *Regimul petrolului în Franța. Învățămintele sale pentru România. Oficiul Național al Petrolului. Rolul său. Cum e alcătuit. De ce resurse dispune Guvernul francez contra etatismului în materie de petrol*¹²⁴.

În acest tumult al reacțiilor și ideilor, generat de spectrul legii minelor, se evidențiază și ideea formării unui sindicat al societăților românești de petrol, fapt ce nu a scăpat observației „Monitorului petrolului”. Un comitet de inițiativă, ce a avut în fruntea sa pe dr. N. Bărdescu, a adresat directorilor întreprinderilor românești invitația la o adunare, la 11 noiembrie 1923, la București, pentru a discuta, în legătură cu legea minelor, „problemele grave și unice între care și cea a punerii în valoare a subsolului țării”¹²⁵.

Este de remarcat că la această adunare au răspuns o bună parte a societăților românești: „Creditul Minier”, „Petrolul Românesc”, „Redevența”, „Speranța”, „Banca Minelor”, „Moreni-Ghirdoveni”, „Naphta Română”,

„Sondajul“, „Petrol Govora“, „Generală petroliferă“, „Prahova“, „Petrolifer“. Cu această ocazie s-a hotărât să se formeze un sindicat al întreprinderilor românești. Vorbind despre necesitatea acestui demers, ing. V. Toroceanu a motivat: „În străinătate [...], s-au constituit sindicate mari tocmai în vederea punerii în valoare a terenurilor petrolifere aparținând statului român. Așa de pildă, s-a constituit un grup puternic anglo-franco-belgian denumit Sindicatul „O.P.Q.“, care a și intrat în acțiune, pe cât știm.

Ar fi deci oportun și chiar necesar ca și noi cei de aici din țară, fără legături cu marile grupuri străine să ne unim pentru ca la momentul dat să putem spune și noi păsul nostru și eventual să putem cere ca și societățile și întreprinderile românești să fie luate în seamă la punerea în valoare a terenurilor statului¹²⁶. La rândul său, inginerul Georgiade a vorbit despre eforturile micilor industriași români în evoluția acestei industrii. Întrunirea s-a încheiat prin alegerea unui comitet din care făceau parte V. Alimănășteanu și C. R. Barbacioru. S-a desemnat o comisie care să pună în aplicare cele hotărâte. O delegație a cerut lui Tancred Constantinescu, ministrul Industriei, o audiență, pe care acesta a acceptat-o¹²⁷.

Orice s-ar spune, opera de elaborare a noii legi, care să pună subsolul și industria minieră din noua Românie într-un singur regim, nu era un lucru ușor. Ea avea de rezolvat un număr însemnat de probleme: a concesiunii terenurilor statului, a dreptului de exploatare, a aprobării terenurilor concesionate de particulari dar rămase fără aprobarea guvernului, a drepturilor câștigate, a participării proprietarului suprafeței la produsul exploatării sau la exploatare etc.¹²⁸ „Monitorul petrolului“ urmărea cu atenție evoluția evenimentelor în redactarea noii legi a minelor. Astfel, el își anunța, încă din aprilie 1923, cititorii că, deși se părea că noua lege va fi adusă în fața camerelor legislative în decursul sesiunii parlamentare curente, totuși „importanța și dificultatea materiei“ cereau un timp mai îndelungat de studiu, așa încât proiectul, elaborat pe parcursul verii anului 1923, nu va putea fi luat în discuție decât în sesiunea din toamnă. Această amânare, se afirma, va afecta pe mai departe tranzacțiile privind concesiunile de terenuri, suspendate de mai bine de un an. Acest fapt continua să irite cercurile industriale interesate¹²⁹.

Spre toamnă, publicația dădea glas nemulțumirilor reprezentanților industriei de petrol vis-a-vis de noua lege, pentru că aceasta „se elaborează în cel mai mare mister“¹³⁰, fără să fie consultați și cei interesați. Se exprima temerea că proiectul gata elaborat ar putea fi supus aprobării Parlamentului, fără ca industriașii să-l fi văzut. La un anumit moment, se făcea chiar aprecierea că noua lege putea să fie o operă de birou, emanația „uneia sau două persoane“. Firesc era, sublinia publicația, ca noua lege să fie „rezultatul tuturor factorilor pricepuți și interesați“¹³¹, a „colaborării tuturor competențelor“¹³², fiind preferabil ca anteproiectul să fie dat publicității, pentru a putea fi discutat și completat înainte de a se depune pe masa Camerelor, ca proiect.

Aceste aprecieri erau conforme situației reale, întrucât este știut faptul că de la sfârșitul anului 1923 s-a constituit o comisie restrânsă care a lucrat la anteproiectul legii minelor și care nu a făcut cunoscut textul acestui document decât în februarie 1924¹³³. Cu toate acestea, așa cum am constatat, unele intenții sau prevederi au ajuns să fie cunoscute în lumea cercurilor industriale.

Deși asupra conținutului nu s-au putut face referiri exacte, „Monitorul petrolului” a precizat numele celor care lucrau la elaborarea anteproiectului. Se distingea profesorul L. Mrazec, secretarul general al Ministerului Industriei, apoi director al Institutului Geologic, care a avut concursul inginerului I. Tănăsescu, fost secretar general al Ministerului Industriei. Documentul a primit amendamentele lui Vintilă Brătianu, ministrul de Finanțe, și Vasile Sassu, ministrul Industriei și Comerțului, înlocuit apoi de Tancred Constantinescu. S-au mai remarcat dr. I. N. Angelescu, directorul general al Ministerului Industriei și Comerțului, A. Rădulescu, consilier la Curtea de Apel din București, și deputatul Grigore Dimitrescu¹³⁴.

Numirea lui Tancred Constantinescu, la 23 octombrie 1923, în fruntea Ministerului Industriei și Comerțului a fost privită cu multă atenție de cercurile industriale. „Monitorul petrolului” îi făcea o prezentare favorabilă, apreciindu-i competența în materie. Noul ministru a ținut să precizeze dintru început că înțelegea să urmeze politica predecesorului său, „deoarece este politica economică a guvernului, cea mai nimerită în timpul actual și aceea pe care orice ministru conștient trebuie să o urmeze”¹³⁵.

1.4. Dezbaterile după apariția anteproiectului Legii Minelor

Publicarea, în martie 1924, a textului anteproiectului legii minelor a pus capăt „așteptării înfrigurate a industriei în chestia legii minelor”¹³⁶. Analizând atent anteproiectul, „Monitorul petrolului” ajungea la concluzia că el era „un elaborat foarte complicat”, care îngreuna aplicarea și realizarea scopurilor lui¹³⁷. În aprecierea sa, două erau scopurile pe care le urmărea: 1) naționalizarea completă a industriei de petrol și 2) frânarea dezvoltării ei. Anteproiectul era acuzat că favoriza întreprinderile mici și era îndreptat contra celor mari. El lovea în dezvoltarea producției, și deci a industriei de petrol. Exploratorul nu era de loc încurajat. Se arăta că principiul naționalizării industriei de petrol era acceptat de toată lumea, însă tempoul în care se prevedea realizarea acestui obiectiv nu era de loc realist. Oricine dorea să ia în concesiune un teren trebuia să se naționalizeze în termen de 5 ani, adică „să aibă acțiuni nominative 60 la sută în mâini românești și două treimi din consiliul de administrație și din cel de direcțiune, compusă din cetățeni români”¹³⁸.

Industria de petrol își exprima speranța că anteproiectul va fi supus dezbaterilor și îmbunătățit măcar în unele detalii, pentru că era greu de presupus că se putea reuși o clintire a principiilor care au stat la baza alcătuirii lui¹³⁹. Pe această linie, se saluta deja reducerea cu 60 de metri a distanțelor dintre sonde, care inițial fuseseră prevăzute a fi mai mari, ca și dezbaterile asupra naționalizării conductelor de petrol pe care statul le dorea în totalitatea lor, iar reprezentanții industriei vorbeau de necesitatea libertății, deci a proprietății private a conductelor din interiorul schelelor. Specialiștii cereau ca și conductele de la schele la rafinării să fie libere, monopolul statului urmând să se fixeze numai asupra conductelor de la rafinării la punctele de export¹⁴⁰.

Oricum, speranța că proiectul ce se va înainta Camerelor va fi îmbunătățit exista și, faptul a fost remarcat de „Monitorul petrolului”. Se miza pe o temporizare a unora dintre prevederi și chiar pe o întârziere a aplicării prevederilor viitoarei legi, din necesitatea alcătuirii unui regulament de aplicare a acestei legi, care ar mai putea, la rândul lui, să amelioreze unele prevederi¹⁴¹.

Într-adevăr, Tancred Constantinescu, înainte de a supune proiectul Parlamentului, a chemat pe reprezentanții industriilor interesate și pe specialiști într-o comisie alcătuită din autorii anteproiectului și reprezentanții ambelor camere, pentru a-și exprima opiniile și a-i aduce îmbunătățiri. Acest lucru a fost apreciat ca „o fericită inovație”¹⁴², care a avut loc pentru prima dată în practica legislativă, exprimându-se speranța că această metodă va fi continuată. „Ca specialiști ai industriei de petrol, au participat efectiv la lucrările comisiei d-nii C. Osiceanu, directorul general al „Colombiei” și inginer I. Ghica, președintele Asociației Inginerilor Minieri și director general al societății „I.R.D.P.”¹⁴³.

Dezbaterea anteproiectului legii minelor a îmbrăcat forme multiple: aprecieri ale lui în ansamblu, analizarea pe articole de către societățile, sindicatele sau asociațiile interesate, expunerea punctelor de vedere ale unor personalități din lumea petrolului, prezentarea unor capitole sau prevederi cu caracter de inovație care intrau în atenția legiuitorului etc.

În acest ultim sens era prezentat Consiliul Superior de Mine, care avea un rol foarte important: să aprecieze și uneori chiar să rezolve „cele mai importante și delicate chestiuni”¹⁴⁴. Apreciind că acestui capitol al viitoarei legi nu i se vor face modificări semnificative în cadrul dezbaterilor ce vor urma, „Monitorul petrolului” reda modul de alcătuire al acestuia. El cuprindea 15 membri, cetățeni români: doi de la Curtea de Casație, trei de la Curtea de Apel, Directorul Institutului Geologic, un profesor al secției miniere de la Școala Politehnică din București, un director al Băncii Naționale, patru reprezentanți ai industriei, doi ingineri sau economiști, un inginer inspector general de mine.

Asociația Industriașilor de Petrol a luat în dezbatere în mai multe ședințe anteproiectul legii minelor. S-a făcut o analiză pe articole, s-au propus modificări, s-a constituit o comisie însărcinată cu redactarea

textelor articolelor modificate. Cele mai multe rectificări au vizat prospecțiunile, exploatarea și concesionarea. Discuțiile cele mai mari le-au stârnit articolele 35 și 36, care vorbeau de naționalizare. Eugen Saladin, directorul societății „Aquila Franco-Română”, arăta că societatea sa se număra printre pionierii industriei de petrol în România, că lucra în țară de 20 de ani, că, deși, are capital francez, „ar trebui să se facă abstracțiuni de acest lucru și să se ia în considerație serviciile ce acest capital a făcut până acum pentru înălțarea și întărirea economiei generale a țării”. Considera că societatea sa „are tot dreptul” de a fi tratată în consecință și considerată ca și societățile naționale¹⁴⁵. Firește, el propunea ca un asemenea tratament să se aplice tuturor societăților similare din țară.

În privința naționalizării, după cum rezulta din relatarea „Monitorului petrolului”, s-au exprimat mai multe păreri, toate recunoscând „utilitatea naționalizării acestei industrii”, diferențe ivindu-se numai asupra manierei de realizare a acesteia. C. Osiceanu, președintele Asociației Industriașilor de Petrol, ruga societățile cu capital străin ca fiecare să aștearnă „într-un memoriu toate dezideratele sale, tot ce a făcut pentru propășirea acestei industrii, capitalul investit și cum înțelegea ca această naționalizare să fie îndeplinită – din punctul ei de vedere – în folosul țării”¹⁴⁶. Ulterior s-a hotărât ca toate observațiile „Asociației” în legătură cu noua lege să fie strânse într-o broșură care să fie înmănată factorilor responsabili ai țării: I. I. C. Brătianu, T. Constantinescu etc.¹⁴⁷.

Problema naționalizării industriei de petrol a fost luată în dezbatere și de Uniunea Generală a Industriașilor. Principiul a fost acceptat și de această organizație, care avea rețineri numai asupra manierei de realizare. Același E. Saladin afirma răspicat: „am cel mai mare respect și admirație pentru ideile naționale indiferent de țara unde s-ar produce.

Orice popor brav și demn, cum e poporul român, are dreptul, chiar datorită, să caute să fie stăpân în țara lui. Dar, domnilor, unde ne deosebim, este asupra modalităților de aplicare”¹⁴⁸.

Directorul „Aquilei Franco-Române” era de părere că naționalizarea să se facă lent, pentru că, altfel, ar genera o adevărată „revoluție economică”. Pentru a fi mai convingător, făcea comparația cu un bolnav cărui medicul îi prescria un anume medicament și acesta, pentru a se însănătoși repede, nu lua picătură cu picătură, cum i s-a prescris, ci înghițind o sticlă întreagă dintr-o dată”. Efectul va fi nu vindecarea, ci o moarte sigură. Aluzia era evidentă¹⁴⁹.

Anteproiectul legii minelor a primit serioase critici și din partea „unei personalități din cele mai de vază în industrie, directorul uneia din marile întreprinderi”¹⁵⁰, cărui nu i se da numele, făcându-se numai precizarea că era român și cunoștea foarte bine industria de petrol. Acesta, insistând asupra greutăților și mai ales împovărilor impuse de stat industriei petrolifere, critica prevederile după care terenurile petrolifere se împărțeau în cele două categorii și exigențele pe care trebuie să le îndure societățile cu capital străin. El își exprima neîncrederea în disponibilitatea acestor

mari întreprinderi, care dețineau aproximativ 80% din producția țării de a „mai risca sute de milioane ca să lucreze pe terenuri din grupa a II-a” pentru cinci ani, dacă nu se vor naționaliza în condițiile legii. De asemenea, el își exprima pesimismul față de posibilitățile reale ale micilor întreprinderi românești de a se substitui celor vechi¹⁵¹. El recomanda ca legea să fie amânată, să se plece urechea la nevoile producției, să se organizeze discuții și largi consultări. Părțile referitoare la cărțile miniere, la drepturile accesorii asupra suprafețelor necesare erau apreciate ca fiind redactate bine, precis și echitabil.

Din aceeași revistă constatăm poziția unora din marile cercuri industriale, care își exprimau cu claritate nemulțumirea, față de faptul că întreprinderile cu capital străin au fost trecute într-o categorie de mâna a doua, fără a se ține seama de eforturile lor la dezvoltarea industriei. De asemenea, ele protestau „contra încercării ce s-a făcut de a le persuadea că ele sunt de acord cu dispozițiunile actuale ale legii, care le descalifică”¹⁵². Se arăta că, deși la Comisia mixtă pentru discuția anteproiectului au participat și reprezentanții industriei de petrol, părerile lor nu au fost decât foarte puțin ascultate, iar propunerile lor nu au fost decât în mică parte luate în seamă, așa încât modificările propuse erau cu totul ne semnificative. Astfel proiectul ce urma să fie înmănat Parlamentului nu se deosebea mult de anteproiect.

În altă ordine de idei, în cercurile industriale se mai afirma că anteproiectul legii minelor a făcut „o impresie penibilă în cercurile mari financiare”¹⁵³, care vor declanșa o „campanie furibundă”¹⁵⁴ împotriva proiectului românesc. Definind ca „mioapă”¹⁵⁵ atitudinea adoptată în problema petrolului, „parte din politica naționalistă ce gonește capitalurile străine”¹⁵⁶, societățile petroliere străine mimau nemulțumirea față de beneficiile realizate în industria românească și proiectau pesimismul asupra evoluției viitoare¹⁵⁷. Luând poziție față de îndiciile presei cotidiene despre eventualele presiuni străine vis-à-vis de legea minelor și exprimând anumite interese, „Monitorul petrolului” arăta că „s-au produs intervenții amicale din partea Franței, Angliei, Statelor Unite ale Americii și în urmă și din partea Olandei”¹⁵⁸, cu scopul de a menține interesele capitalurilor acestor state în industria petrolieră română. Informațiile presei românești erau corecte, statele interesate în industria noastră de petrol au urmărit cu atenție evoluția legislației în curs, intervenind ori de câte ori considerau că interesele lor erau lezate. Astfel s-au înregistrat din partea ambasadelor cinci note americane, două engleze și una franceză¹⁵⁹.

În toiul acestor dezbateri s-a anunțat oficial hotărârea ca proiectul legii minelor să nu mai fie supus sesiunii parlamentare în curs și să fie amânat pentru următoarea sesiune, ceea ce ar fi însemnat un răgaz de cel puțin opt luni¹⁶⁰. Tancred Constantinescu motiva această hotărâre prin faptul că, pe de o parte, unele formulări ale legii nu erau corespunzătoare întru totul intențiilor sale, iar pe de altă parte prin faptul că Parlamentul era ocupat în acel moment „cu multe, mari și grele lucrări”¹⁶¹.

„Monitorul petrolului” arăta că hotărârea de amânare a votării legii minelor a fost primită de industria de petrol „cu sentimente foarte amestecate”¹⁶². Pe de o parte, s-a exprimat bucurie fără rezerve că această amânare va constitui un răgaz pentru punerea în aplicare a acelor prevederi care erau considerate neacceptabile și că ele vor cunoaște o nouă formulare, care să fie mai compatibilă cu interesele unora din societățile petroliere. Aceste motive „binecuvântate”¹⁶³ vor determina ca „votarea să nu se facă în pripă”¹⁶⁴. Pe de altă parte, se arată că această amânare însemna „prelungirea provizoratului sub care trăiește de aproape doi ani industria de petrol”¹⁶⁵, menținerea actualei nesiguranțe¹⁶⁶ al cărei miez îl constituia blocarea concesiunilor de terenuri de către Ministerul de specialitate. Din acest motiv, amânarea legii minelor era privită ca regretabilă.

În acest din urmă sens, „Monitorul petrolului” însera mai multe plângeri adresate de unele societăți Asociației Industriașilor de Petrol, în care arătau că în desfășurarea activității lor se loveau de aplicarea anticipată a legii minelor. Autoritățile cerând societăților care amplasau noi sonde să respecte distanțele de la hotar în conformitate cu proiectul legii minelor, Asociația era rugată să intervină pe lângă Minister pentru a curma aceste practici nelegale¹⁶⁷.

La 24 mai 1924, Consiliul de Miniștri a revenit asupra hotărârii anterioare și a decis ca proiectul legii minelor să fie depus spre aprobare Parlamentului¹⁶⁸. Această hotărâre a luat prin surprindere cercurile interesate, care luaseră act de aprecierile autorizate că votarea legii se amână¹⁶⁹ și le-a „provocat o vie neliniște”¹⁷⁰. Se exprima nemulțumirea pentru faptul că cercurile de specialiști nu au mai fost ascultate încă o dată, așa cum ele au cerut. De asemenea, societățile cu capital străin considerau că legea avea „un caracter retroactiv, inadmisibil”¹⁷¹ în privința achiziționării unor noi terenuri prin condiția naționalizării. Motivarea că această hotărâre a fost luată deoarece Consiliul de Miniștri a adus „esențiale modificări” părților care au fost criticate, nu a fost de natură să mulțumească cea mai mare parte a cercurilor interesate.

În această etapă, se înregistrează, poate, momentul de vârf în dezbaterile proiectului legii minelor, care s-a concretizat în trimiterea a două memorii deosebit de consistente ale societăților de petrol, Ministerului de specialitate. Aceste memorii au fost trimise chiar în perioada în care proiectul a fost înaintat Senatului spre aprobare. Cele două memorii exprimau interesele deosebite ale societăților existente. Unul era redactat de societățile petroliere cu capital străin și celălalt de către societățile cu capital românesc. Faptul că toată industria de petrol nu a putut să fie unitară în viziunea asupra noii legi a fost semnalat la timp și cu nemulțumire de „Monitorul petrolului”. El arăta, că atunci când s-a hotărât redactarea unui protest unitar, unele societăți nu au dorit să-l semneze („Steaua Română”, „Concordia”, „Petrol-Block”, „Internaționala”, „Photogen”, „Stela Petroliferă”, „Soarele”) iar altele, cele românești, au hotărât să facă memoriul lor propriu¹⁷².

Din aceeași revistă constatăm că și inginerii și tehnicienii din industria minieră au redactat un memoriu, care, cerea la fel ca memoriul societăților cu capital românesc, păstrarea în lege atât a procentajelor de 60% și 40% în privința capitalului român și, respectiv, străin, cât și a dispozițiilor referitoare la componența Consiliilor de administrație¹⁷³.

Memoriul societăților cu capital străin a fost semnat de următoarele societăți: „Astra-Română“, „Româno-Americană“, „Aquila Franco-Română“, „Colombia“, „Petrol-Block“, „Unirea Petroliferă“, „Orion“, „Roumanian Consolidated Oil Fields, L-dt“, „Sospiro“, „Prahova“, „Româno-Belgiană“, „Petrolul“, „Petrolmina“, „Olea“, „Industria de petrol Orșova Tileagd“, „Expl. ing. Jaques Iaroslavici“, „Exploatarea Dr. Economu-Prahova“, „Photogen“, „Forex“, „Sphinx“, „Sondajul“, „Pallas“, „Dacia Romana“, „Magdo“, „Stela Petroliferă“¹⁷⁴. Iar memoriul societăților cu capital român a fost semnat de: „Creditul Minier“, „România Petroliferă“, „Petrol Matița“, „Uniunea Petroliferă“, „Subsolul“, „Petrolul Românesc“, „Mica“, „Câmpurile Petrolifere Băicoi“, „Calea“, „Petrolul București“, „Prahova“, „I.R.D.P.“, „Redeventza“, „Forajul“, „Société Duplex“, „Govora“, „Lignitul“, „Boteni“, „Turcoaia Granit“, „Creditul Carbonifer“, „Speranța“, „Păcura Românească“¹⁷⁵.

Ca observații preliminare se impun precizările că memoriul societăților cu capital străin era mai extins, făcea o analiză amănunțită a părților pe care le dorea modificate, nu făcea referință la prevederile asupra minelor, dovedea multă prețiozitate și grijă în alegerea cuvintelor, care nu trebuie să aducă vreo jignire intențiilor legiuitorului. În același timp, el exprima, cu mare claritate, criticile tăioase sau propunerile de schimbări care ar fi convenit acestor societăți. Memoriul societăților cu capital românesc surprinde prin tonul favorabil adoptării noii legi a minelor și aducerii proiectului spre votare, motiv pentru care ținea „să mulțumească onor guvernului“ pentru că în această manieră se vor uniformiza dispozițiile miniere la nivelul întregii țări. Apreciind, de asemenea, faptul că industria a fost consultată, „deși în mod limitat“, memoriul cerea permisiunea de a exprima „punctul de vedere al societăților noastre“¹⁷⁶.

La capitolul explorări, dorind să înlăture orice suspiciune, societățile cu capital străin cereau ca textul proiectului referitor la permisul de prospecțiune care urma să se acorde simultan la persoane sau întreprinderi care aveau capacitate tehnică, să capete formularea că permisul se acordă *la orice* (s.n. – Gh. C.) persoană sau întreprindere etc. La acest punct, societățile românești cereau ca permisul de exploatare să nu se acorde persoanelor ci numai întreprinderilor, „pentru că prezintă mai serioase garanții de capacitate tehnică și financiară, eventualele degradări ale zăcămintelor putându-li-se imputa cu înlesnire“¹⁷⁷. Interesant este faptul că societățile cu capital românesc erau de părere că exploratorul putea fi orice societate indiferent de natura capitalului acesteia, din cauza lipsei de capital național.

Ambele memorii erau de părere că exploratorul, care se confrunta și cu factorii de risc, trebuie să fie mai mult încurajat. Dar dacă memoriul societăților românești găsea că prevederile proiectului erau bune și că mai puteau fi ușor modificate, memoriul societăților străine cerea ca exploratorul să nu aibă numai un drept de preferință asupra punctelor cercetate de el cu rezultat pozitiv în acordarea concesiunii, ci un drept „complet, absolut, necontestat“.

De asemenea, în privința termenului duratei de exploatare, prevăzut în proiect la trei ani cu două prelungiri de câte un an, ambele memorii socoteau că era prea scurt și au propus mărirea acestuia. Societățile străine au argumentat că activitatea de forare în regiuni noi și greu accesibile, departe de centre populate, reclama importante lucrări pregătitoare, drumuri de acces, transporturi de materiale grele, construcții pentru personal, ateliere, magazii etc. Apoi, forajele în regiuni în care nu se cunoștea stratificarea se făceau mai lent. Astfel, „Dacă presupunem că lucrările pregătitoare se vor termina într-un an, ceea ce pentru anumite regiuni poate fi o presupunere extrem de optimistă, vedem că forajul unei sonde de explorare într-o regiune nouă, în caz normal, poate dura patru-cinci ani“. De asemenea, se arăta că nu întotdeauna se descoperă zăcămintele printr-o singură forare, iar în privința timpului se menționa că „Steaua Română“ lucra la Ceptura, fără a fi obținut vreun rezultat, din 1912, că „Româno-Americană“ cerceta la Păcureți din 1910, iar „Aquila Franco-Română“ săpa la Arbănași din 1913 etc. În concluzie, memoriul cerea ca exploratorul să aibă dreptul la „oricâte prelungiri vor fi necesare, peste un termen minim de cinci ani“¹⁷⁸. Societățile românești care considerau că pentru forarea unei sonde erau necesari 2-3 ani, au propus ca termenul de explorare să fie de cinci ani, cu drept de prelungire de câte un an, fără ca totalul prelungirilor să depășească 5 ani.

Următorul aspect luat în discuție în ambele memorii a fost cel al concesiunilor. Memoriul societăților cu capital străin arăta că prevederile articolului 32 și 33 erau de neînțeles. În aprecierea sa, societățile care au făcut forări trebuie să aibă dreptul necontestat și la exploatare; or proiectul arăta că perimetre de concesionare vor primi numai societățile miniere române care respectau exigențele fixate de proiect în privința capitalului și personalului. Memoriul arăta că societățile vor refuza să mai facă exploatare, producția se va diminua, estimând că în 15-20 de ani zăcămintele cele mai bogate se vor epuiza. Se reaminteau riscurile pe care le presupuneau acțiunile de prospecție și se întreba cu o anume grijă: „Care poate fi interesul ca pe viitor numai naționali să piardă banii în acest gen de lucrări?“¹⁷⁹.

Memoriul propunea să fie acordată necondiționat concesiunea celui ce a făcut explorările, indiferent de originea capitalului. Singura condiție impusă să fie capacitatea tehnică și financiară. Societățile străine au cerut pentru exploratori mai multe avantaje: a) perimetrul exploratorului în

jurul punctelor explorate, prevăzute de proiect a fi între 10-40 ha, să nu fie mai mic de 50 ha; b) exploratorul să aibă dreptul, în aceeași regiune, la un al doilea perimetru, în aceleași condiții ca și ceilalți concesionari; c) concesiunea primului perimetru să-i fie acordată pe bază de redevență din brut, iar aceasta să fie sensibil mai mică decât cea fixată celorlalți concesionari.

Referitor la aceste probleme, memoriul societăților române a făcut doar câteva precizări de ordin tehnic, care să vizeze buna funcționare a legii.

Memoriul societăților cu capital străin continua argumentația, susținând că aceste societăți nu se puteau naționaliza în 10 ani, că pentru aceasta ar trebui „să-și poată mări capitalul cu 150% și tot sporul să fie plasat la acționari români”¹⁸⁰. Această alternativă era imposibilă, pentru că nu exista capital românesc. Se reluau argumentele că societățile străine au fost de față la nașterea industriei de petrol, că au crescut o dată cu ea, că erau organisme crescute din trupul țării, că țara avea obligații față de aceste societăți, pentru că au invitat și capitalul românesc, că au format „pleiada de specialiști geologi, chimiști, ingineri și lucrători români”, iar câștigurile, cu câteva excepții nu erau mari etc.

Memoriul societăților cu capital străin a venit cu propunerea să se alcătuiască două tipuri de societăți: cele vechi, care nu se puteau naționaliza în condițiile legii, să-și continue activitatea până la terminarea drepturilor câștigate și cele care se vor înființa din acel moment să funcționeze în condițiile prevăzute de noua lege. Memoriul avertiza: capitalul străin nu se va introduce în societățile în care el nu poate avea controlul iar capitalului național i se rezerva „risc excepțional, rentabilitate mediocră în caz de succes”¹⁸¹. Naționalizarea în termenii proiectului însemna scăderea producției, pierderea exportului, zdruncinarea industriei etc.

Memoriul pleda pentru o colaborare fructuoasă a capitalului străin cu cel românesc în toate domeniile petrolului – explorare, extracție, rafinaj, export – , fără însă a propune modalitățile concrete: „Nimic rău nu va ieși pentru țară din activitatea întreprinderilor cu capital străin cum nimic rău n-a ieșit până astăzi”. Memoriul considera că „dispariția” societăților cu capital străin ce ar fi fost plănuită de proiectul legii minelor, nu era prin nimic justificată și nici folositoare. „Din contră, ea va păgubi țara, păgubind industria ei de petrol”¹⁸². În finalul argumentației se propunea ca societățile cu capital străin să fie considerate ca societăți miniere române, ca dispozițiile art. 33 se se aplice numai celor ce se vor înființa din acel moment, să se renunțe la nominativitatea acțiunilor și la dispoziția care limitează numărul voturilor fiecărui acționar precum și la cea care rezerva în caz de sporire a capitalului societății, jumătate din spor, altora decât vechilor acționari.

În replică, memoriul societăților românești considera că „dispozițiunile legii, deși recunosc oarecari drepturi societăților în care capitalul românesc e în majoritate, nu sunt, după noi, suficiente pentru a compensa

inegalitatea dintre societățile cu capital român și cele cu capital străin¹⁸³, care au mari disponibilități în numerar și rezerve de terenuri¹⁸⁴ preluate în condiții mult mai avantajoase decât prevedea noua lege. Societățile românești se opuneau categoric recunoașterii drepturilor câștigate. Acest argument, „invocat de unele societăți cu capital străin” în concepția societăților românești, „nu poate fi socotit temeinic”, pentru că viitoarea lege nu restrângea drepturile legal exercitate. „Condiționarea exercitării viitoare eventuală a unor asemenea drepturi, de normele prevăzute în noua lege, este juridicește perfect legală și ne surprinde aducerea unei astfel de obiecțiuni, căci astfel nu s-ar mai putea vota nici o lege cu caracter economic, întrucât fiecare limitează sau schimbă anumite aptitudini de drepturi exercitate anterior”¹⁸⁵.

Memoriul arăta că spiritul noii legi nu era în sensul subordonării societăților străine celor naționale, cum ar sugera societățile străine, sensul fiind acela al unei serii „de dispozițiuni, care tocmai să dea egală posibilitatea de dezvoltare ambelor categorii de societăți”. Legea nu acorda un regim deosebit societăților românești, fapt ce era demonstrat de modul în care societățile care au primit perimetre de la stat s-au achitat de obligațiile impuse. Era falsă ideea că societățile naționale nu ar fi avut capacitatea de a pune în valoare terenurile cunoscute, lucru demonstrat în condițiile de după război, când ele au reușit să atingă 40% din producția totală.

Societățile românești considerau că erau îndreptățite să primească perimetre din rezerva de stat. Acest lucru era justificat de toate sacrificiile făcute în trecut de capitalul național: „Contrar unor afirmațiuni interesante, principalele regiuni petrolifere din țară au fost puse în valoare cu capital și muncă românească, profitul însă a fost al altora [...]”.

E destul să cităm că regiunile Buștenari și Băicoi au fost dovedite petrolifere prin puțuri de mână, că la Moreni prima sondă în Cricov a fost săpată de Negroponte, la Păcureți de societatea „Speranța”, la Câmpina de Hernea, la Colibași de Grigorescu, la Gropi-Chiciura de Seceleanu, la Gura Vitioarei de Colibășeanu, adevărații pionieri și îndrumători ai industriei miniere.

Chiar și actualmente importante regiuni petrolifere sunt exploatare de societăți cu capital pur românesc ...”¹⁸⁶. Toate acestea, arăta memoriul, justifica dreptul acestor societăți „la întâietate” precum și datoria oricărui guvern de a le susține și întări.

Memoriul arăta că lipsa de capital național invocată ca argument în imposibilitatea transformării societăților cu capital străin „în termenul de 5 ani prevăzut în primul proiect de lege, sau de 10 ani, cum cu surprindere constatăm că s-a modificat prin noul proiect (s.n. – Gh. C.) în societăți anonime miniere române, e pretextul acelor care nu vor să facă nici un pas spre admiterea la colaborare a capitalului românesc în societățile lor”¹⁸⁷.

Societățile românești erau de părere că dispuneau de capital, de capacitate tehnică și specialiști, ceea ce reprezenta un argument care nu putea fi neglijat, iar amenințările cu renunțarea participării capitalurilor străine la explorări nu puteau impresiona decât pe cei care nu cunoșteau faptul că erau capitaluri ce s-au implantat în explorarea unor regiuni mult mai sărace pe continent, spre exemplu în Albania. Memoriul considera că societățile străine „și-au arogat drepturi mai mult decât au în realitate” în exploatare ca și în câștigarea piețelor externe. De asemenea, se imputa acestora că foloseau în cea mai mare parte specialiști români, care erau tratați „în mod vitreg”, comparativ cu cei străini, și că nu au de ce să se plângă în problema terenurilor, pentru că ele au deja rezerve considerabile¹⁸⁸.

Societățile române au fost de acord cu prevederea acțiunilor nominative ca și cu cea a limitării numărului de voturi, iar în privința acordării unor părți din acțiuni unor noi subscriitori, aveau unele rezerve în ceea ce privește funcționabilitatea acestei prevederi. Se saluta, de asemenea, intenția de a se rezerva o parte din sporurile de capital (15%) personalului angajat, ceea ce societățile cu capital străin nu concepeau să accepte¹⁸⁹. Ele cereau ca această prevedere să fie scoasă, propunând în loc un cod al muncii care să se aplice în toate ramurile industriale, nu numai în cea petrolieră.

Analizând regimul concesiunii, se arăta că proiectul prevede ca ea să se realizeze prin redevență, prin asocierea statului cu întreprinderea concesionară sau prin combinarea celor două forme. Ambele memorii se pronunțau numai pentru prima formă: redevența. Motivele au fost puțin diferite. Astfel, societățile cu capital străin, din dorința de a „menaja” statul, doreau să-l ferească de a-și plasa capitalurile în acțiuni riscante, iar societățile cu capital român invocau o complicare a formalităților respective. Când s-a discutat prevederea ca proprietarii suprafeței să poată participa la capitalul întreprinderii și la redevență, societățile străine au susținut numai varianta redevenței, argumentând retoric: „E oare interesant pentru țărani proprietari ca să-și plaseze economiile în cele mai riscante industrii?”¹⁹⁰

Discutând articolele referitoare la personalul minier, memoriul societăților române susținea modificările propuse de Asociația Inginerilor și Tehnicienilor Minieri: „Proporția de personal românesc trebuie fixată la 75 la sută pentru fiecare categorie și cu aceleași salarii și avantaje ca și personalul străin”¹⁹¹.

Prevederile referitoare la obligațiile privind aprovizionarea țării și constituirea unui fond de rezervă au fost combătute de ambele memorii. Memoriul societăților române credea că situația se rezolva de la sine dacă „se vor suprima prețurile maximale ce nu pot servi la sporirea producției”¹⁹². Memoriul societăților străine ajungea, în final, cam la aceeași argumentare, dar adăuga și câteva elemente ce voiau a fi

oarecum sentimentale: „Se gândește guvernul că industria minieră și în special de petrol ar neglija tocmai debușeul ei cel mai sigur?”¹⁹³.

O viziune comună au avut cele două memorii și în privința prevederilor față de obligațiile ce le avea concesionarul, care urma să accepte un program de lucrări fixat de Minister pentru ultimii 10 ani ai concesiunii, susținându-se că acest program să fie fixat numai pentru ultimii 3 ani. Interesele comune se regăseau și în prevederile proiectului care stipulau, în interesul protecției zăcămintului și al exploatării lui rațională, principiul comasării suprafețelor mai mici în perimetre de cel puțin 5 ha. Memoriul românesc socotea că principiul comasării nu va da roade, iar celălalt, susținând suprimarea lui, arăta că el încălca prevederile Constituției.

Memoriul societăților străine analiza și prevederile despre sancțiuni, cerând să nu fie pedepsită persoana, cum stipula proiectul, ci întreprinderea, în caz de încălcare a prevederilor legale; Ministerului să nu i se acorde dreptul de a numi un alt conducător al întreprinderii, ca pedeapsă, pentru că aceasta era o atribuție a drepturilor acționarilor; nici o pedeapsă să nu fie executată înainte ca aceasta să fie declarată juridic definitivă.

Memoriul societăților române susținea că în stabilirea autorității miniere, respectiv a Consiliului Superior de Mine, să se urmărească competența și independența acestuia¹⁹⁴, punct de vedere împărtășit și de cel al societăților străine, care preciza ca el să fie expresia instituțiilor, și nu a guvernului.

Acest din urmă memoriu arăta că, din cei 17 membri, guvernul numea 7, la care se adăugau 2 din majoritatea parlamentară, susținând alegerea Consiliului Superior de Mine de către instituții. De asemenea, insista asupra competenței pe care trebuie să o aibă cei 4 specialiști, propunând dublarea lor cu mai mulți membri supleanți, în care industria de petrol să fie mai bine reprezentată.

Memoriul românesc cerea ca în viitorul Consiliu Superior de Mine să fie incluși membri din Asociația Inginerilor și Tehnicienilor, guvernul și legea să prefere societățile miniere române la acordarea terenurilor din grupa I și să le asigure unele avantaje, ca păstrarea prevederilor vechi pentru scutirea de taxe pentru importul de mașini.

Memoriul societăților străine făcea propuneri pentru reducerea redevenței către stat, pentru reducerea rolului și intervenției statului în unele probleme interne, pentru recunoașterea drepturilor câștigate etc.

Analizând cele două memorii, se constata că ele au unele puncte comune, dar și esențiale deosebiri. Societățile cu capital românesc au fost favorabile noii legi, au simțit intenția legiuitorului de a le încuraja, au susținut acest lucru, au făcut propuneri pentru lărgirea avantajelor, s-au pronunțat hotărât pentru păstrarea proporției de capital 60% și 40%, iar pentru personal a avansat proporția de 75%. Reflectând interesele specifice capitalului, ele s-au opus unor măsuri care le-ar fi putut afecta profitul și autoritatea. Ele au făcut și propuneri de specialitate pentru

viabilitatea noii legi. Memoriul societăților românești a fost caracterizat de ziarul „Argus” ca „un document obiectiv, ponderat, care îmbrățișează interesele generale ale industriei miniere fără acel spirit sectar și șovin împotriva căruia trebuie să se ridice toți oamenii imparțiali”¹⁹⁵.

Societățile cu capital străin au avut o notă constantă de respingere, modificare și adoptare a prevederilor fundamentale ale noii legi. Au urmărit cu aplomb interesele lor speciale. Propunerile cu caracter de specialitate și funcționalitate au fost mai puține. Nota dominantă a constituit-o grija pentru a alcătui o contraargumentație deosebit de eficientă, căreia trebuie să-i recunoaștem elocința și prețiozitatea.

1.5. Votarea Legii Minelor din anul 1924

„Monitorul petrolului” își informa cititorii că guvernul a propus ca legea să fie votată chiar în timpul sesiunii parlamentare în curs¹⁹⁶, motiv pentru care ea a fost prelungită¹⁹⁷. Deși principiile ei nu au mai suferit transformări, așa cum de altfel s-a estimat, în dezbaterile care au avut loc s-au produs unele modificări ale modalităților de realizare a acestor principii.

Tancred Constantinescu a susținut legea în fața Camerelor, militând ca România să aibă o politică proprie a petrolului, această bogăție să nu mai fie disputată de „Royal Dutch” și „Standard Oil”, ci să aparțină naționalilor. Măsuri de ocrotire a rezervelor naționale, arăta el, erau cuprinse și în legislațiile Angliei, Franței, Americii. Pentru a fi convingător, ministrul român afirma că „cine stăpânește petrolul, stăpânește lumea”¹⁹⁸.

El a răspuns criticilor din presă, după care legea ar fi fost îndreptată împotriva capitalului străin. Analizând beneficiile pe care „Româno-Americană” și „Astra Română” le-au obținut în țară, întreba: „Care este învățământul pe care trebuie să-l tragem? După mine el este următorul: suntem și astăzi ca și până acum pentru capital străin. Este bine să-l lăsăm să vină, să-l tratăm bine, și să-i dăm concursul. Însă în același timp, se cuvine ca noi să îndrumăm tot ceea ce este românesc, capital, energie, muncă, spre industrie [...], utilă dezvoltării țării românești. Am fi criminali dacă în fața acestor constatări, nu am semnala răul și dacă nu am sfătui pe toată lumea să-și pună banul său în industrie.

Și atunci mi-am zis: să facem o lege echitabilă, o lege care să țină cont de capitalul străin, de munca străină, de drepturile câștigate, să menajăm străinii, dar în același timp să facem o lege națională care să apere, să îndrume capitalul și energia spre industrie [...] Aceasta este baza legii de față, aceasta este economia ei! Nu este vorba aici de a ține pe nimeni de păr, este vorba numai de a face un lucru echitabil și temeinic [...]. Nu vom respinge capitalul străin, dar vom pune și capitalul nostru în asemenea întreprinderi!”¹⁹⁹. Și ministrul român estima că țara dispunea la

acel moment de asemenea condiții, avea bogății, energie, oameni de valoare și chiar, pentru că în fiecare an numai beneficiile industriei, exceptându-le pe cele ale agriculturii se ridicau la 4 miliarde și jumătate de lei.

În Camera Deputaților N. Constantinescu-Bordeni aprecia că legea pune capăt incertitudinii care domnea în regimul minier după încheierea războiului. Deși acest deputat se opusese principiului naționalizării, înainte de înscrierea lui în Constituție, acum, el aprecia acele prevederi care făceau ca valorificarea zăcămintelor miniere să aibă în vedere faptul că acestea nu erau nepuizabile ci limitate²⁰⁰.

D. R. Ioanițescu, de acord cu principiul protejării zăcămintelor, nu îmbrățișa punctul de vedere al proiectului, estimând că „trebuie să [se] urmeze o altă politică prudentă”²⁰¹.

O apreciere fără rezerve a întâlnit viitoarea lege în concepția lui Emil Lobațiu, care aprecia principiul comasării, al distanțelor dintre sonde, al captării gazelor, al închiderii apelor în sondaje. El estima că „s-a ținut cont de toate cerințele inginerilor de mine” și că acest lucru „se vede în articole”²⁰².

Iacob Pistiner se opunea restricțiilor impuse capitalului străin dacă acesta contribuia la progresul țării. El mai critica absența principiilor raporturilor dintre patroni și muncitori. Aspectele sociale au intrat și în viziunea lui D. R. Ioanițescu, profesor de legislație muncitorească și industrială la Academia Comercială care preciza că „se impune să se prevadă în lege prevenirea accidentelor, pentru că trebuie să ne îngrijim de conservarea capitalului viu”²⁰³.

În dezbaterile Senatului, un loc important l-a ocupat disputa asupra capitalului străin. „Prevedeți orice restricțiuni față de capitalul străin căci e un drept al statului”, îndemna Ion Predescu²⁰⁴. Senatorul liberal N. Gh. Popovici era de părere că prevederile acestei legi „asigură independența economică, iar ca urmare, și independența noastră politică”²⁰⁵.

În replică cu aceste concepții, Liviu Micșa considera viitoarea lege antidemocratică²⁰⁶.

Principalele nuanțări au vizat textul articolului 33 care a fost modificat, în sensul că s-a admis numai 55%, în loc de 60%, să fie capital românesc, iar restul de 45% să fie capital străin²⁰⁷. De asemenea, s-a sporit de la 5 ani, cât prevedea proiectul, la 10 ani termenul în care societățile miniere străine aveau obligația să se naționalizeze, condiție pusă numai societăților care doreau terenuri din cele ale statului²⁰⁸. Alte modificări se refereau la faptul că s-a suprimat obligația de a se cere autorizație Ministerului de Industrie și Comerț și Consiliului Superior de Mine pentru vânzarea diferitelor uzine și fabrici. În privința comasării, s-a hotărât ca perimetrele să fie cât mai reduse și distanța între sonde, care era prevăzută în proiect de 40 de metri, să fie mai mică; s-au sporit drepturile de participare ale proprietarilor suprafețelor într-o cotă de până la 10%, în loc de 3%.

Retragerea permisului de explorare sau exploatare nu se putea face numai prin simpla hotărâre a Ministerului de Industrie și Comerț sau a Consiliului Superior de Mine, ci s-a admis ca părțile interesate să poată face recurs la Casație, când un drept patrimonial era redus, sau suprimat. S-a acordat dreptul de explorare și exploatare nu numai societăților, ci și persoanelor care aveau capacitate tehnică și financiară, cu condiția să constituie societate în timp de un an etc²⁰⁹. Dezbaterile parlamentare s-au desfășurat, după cum am constatat între aprecierile-limită conform cărora legea era subordonată principiului „totul prin români și pentru români” și aprecierea că era „o lege antidemocratică, o lege exclusiv a plutocrației”²¹⁰.

„Monitorul petrolului” relatează astfel votarea legii minelor: „Senatul a votat în ședința sa de la 18 iunie legea minelor cu 83 bile albe contra 4 negre. La Cameră, ea a fost votată cu 134 voturi. Opoziția s-a abținut. Discuțiunea la Senat a fost aproape inexistentă, la Cameră opoziția a criticat legea dar nu a putut determina vreo modificare esențială a ei. La Senat s-au introdus modificările pe care le-am menționat”²¹¹. Camera a votat legea la 27 iunie, la 3 iulie ea a fost promulgată, iar la 4 iulie 1924 s-a tipărit în „Monitorul Oficial”²¹².

O analiză retrospectivă a tuturor dezbaterilor, direcțiilor și urmărilor posibile ale hotărârii adoptate o făcea „Monitorul petrolului”, în articolul sugestiv intitulat *După votarea legii minelor*²¹³. El arăta că votarea acestei legi nu însemna încetarea discuțiilor, ba, dimpotrivă, „ele vor începe abia” și, o dată cu aplicarea legii, ele vor avea un caracter practic. Se va putea vedea dacă sprijinitorii sau oponentii ei au avut dreptate, dacă ea va marca începutul unei epoci de avânt sau va însemna o stagnare a industriei de petrol. Că așa vor fi lucrurile, o dovedea însuși articolul în discuție, care relua probleme de bază ale dezbaterilor anterioare: problema capitalului străin, a celui românesc, a personalului, a atitudinii factorilor de răspundere, a relațiilor străinătății, a apelului la înțelegere și ispitirea capitalului străin etc.

Legea minelor, ca idee în sine, a fost acceptată de toți factorii implicați în această problemă. Forurile și personalitățile oficiale au propus-o și au susținut-o concret²¹⁴. Toată lumea a văzut în ea cheia punerii în valoare a subsolului petrolifer al țării și faptul a fost remarcat de „Monitorul petrolului”²¹⁵. Principiul naționalizării industriei de petrol a fost, de asemenea, acceptat de toate forurile interesate²¹⁶. Dar o bună parte a factorilor implicați, deși au acceptat în idee principiul naționalizării, nu au fost de acord cu modalitățile concrete prevăzute de lege pentru realizarea lui, propunând alte forme, ce vizau „temporizarea” acestui principiu sau, pur și simplu, înlăturarea unora din prevederi.

Acest lucru, analizat cu mai multă atenție, prin urmări, însemna imposibilitatea realizării practice a principiului naționalizării. Astfel, s-ar putea spune într-un fel că societățile cu capital străin erau de acord cu

naționalizarea subsolului petrolifer în general, ca principiu, dar nu în mod concret în România, acolo unde ele își aveau plasate capitalurile și interesele.

Legea făcea parte integrantă din viziunea economică care își propunea ca scop o nouă orientare a politicii economice a țării²¹⁷. Acordând capitalului românesc o proporție de 55-60%, ea a vizat încurajarea factorilor economici naționali, dar a lăsat și capitalului străin o destul de mare posibilitate de colaborare²¹⁸. Ea a dat țării un sistem unitar de exploatare minieră²¹⁹. Textul legii minelor din 1924 a devenit un veritabil „cod minier”, incomparabil mai precis și mai complex decât al celei din 1895²²⁰.

După cum am putut constata, dezbaterile asupra problematicii legii minelor au fost îndelungate și complexe. Sub aspect cronologic, în evoluția lor, se pot contura trei etape. Prima o constituie cea care a precedat votarea constituției, când s-au purtat dezbateri asupra principiului naționalizării subsolului. A doua a cuprins perioada întinsă din momentul votării constituției până la apariția anteproiectului legii minelor, caracterizată prin anticipări, opinii și idei despre viitoarea lege a minelor. Cea de a treia etapă a fost cuprinsă între momentul apariției anteproiectului și cel al votării legii minelor. Aceasta a fost perioada de vârf a dezbaterilor, când, alături de opiniile unor specialiști sau personalități, s-au distins și acțiunile și memoriile unor asociații, societăți, sindicate interesate în această problemă. Dezbaterile din această etapă au fost mult mai concrete și profunde, pentru că ele s-au făcut pe textul viitoarei legi.

În ansamblu, intensitatea și consistența dezbaterilor au fost generate și alimentate de însuși conținutul legii, care încerca să producă o schimbare fundamentală în domeniul petrolului din țară. Adoptarea legii minelor din anul 1924 a reprezentat un moment de vârf al vieții economice a României postbelice. Ea a impulsionat consolidarea elementului național în dezvoltarea economică a societății românești.

1.6. Dezbaterile după votarea Legii Minelor din anul 1924

Adoptarea legii minelor a stârnit imediat – așa cum s-a anticipat – reacții diferite²²¹. Tancred Constantinescu, ministrul Industriei, afirma că legea a ținut cont de observațiile făcute proiectului. Astfel, au fost luate în considerare: inițiativa privată, dreptul de autorizare pentru construcții de rafinării, ideea participării funcționarilor și lucrătorilor în proporție de 15% la beneficiul întreprinderii, comasarea, chestiunea conductelor de petrol, a drepturilor câștigate etc.

Într-un singur punct, aprecia ministrul român, nu s-a putut ține seama, în noua lege, de dorințele societăților petroliere cu capital străin.

Era vorba de problema terenurilor statului. Acestea nu puteau fi concesionate decât societăților românești, în sensul dispozițiilor legii.

Correspondentul lui „Neue Freie Presse” afirma că Tancred Constantinescu, pentru a evita unele asperități cu societățile cu capital străin, putea admite prelungirea termenului de zece ani, pentru naționalizare, dacă o societate putea dovedi că s-a străduit să îndeplinească condițiile legii, dar nu a putut să plaseze partea aferentă capitalului ei la acționari români²²².

Tancred Constantinescu declara ziarului „Le Temps”, că unele din societățile cu capital străin, precum „Concordia”, „Steaua Română”, „Internaționala”, „Petrol Block”, și „Phoenix”, și-au anunțat intenția de a colabora cu statul român în condițiile legii minelor. În același timp, ministrul român nu uita să precizeze că cele mai mari și cele mai vechi societăți petroliere din România, „Româno-Americană” și „Astra Română”, considerând prevederile legii discriminatorii, au făcut publică hotărârea lor de a nu colabora cu statul român. Ele „se supun evident legii minelor, dar nu au făcut cerere pentru a li se ceda unul din perimetrele statului”²²³. Cele două societăți motivau atitudinea lor prin faptul că nu aveau posibilitatea de a plasa 60% din acțiunile lor în capital românesc și nu doreau să-și asume angajamente pe care apoi să nu le poată respecta.

În concepția lui Tancred Constantinescu, legea se conducea după principiile acceptate de cele mai multe țări. Ea respecta drepturile câștigate, fără a face deosebire de naționalitatea lor. Ea lăsa particularilor dreptul absolut de a dispune de bunurile lor, fără a le impune vreo restricție. Legea prevedea anumite restricții numai în privința concesionării bunurilor statului. Aceasta era considerat drept, „întrucât ceea ce se acorda particularilor trebuie să se acorde și statului, adică dreptul de a dispune liber și fără restricție de bunurile sale”²²⁴.

Într-un interviu acordat ziarului „Argus”, Vintilă Brătianu, ministrul de Finanțe, comentând prevederile legii minelor, sublinia: „Nu am îndepărtat niciodată capitalul străin, care vine să lucreze cu noi în condiții compatibile cu interesele lui firești, dar și cu nevoile țării și cu independența ei economică”. Capitalul străin va fi bine primit, însă el nu trebuie să impună capitalului național un rol pasiv. Acele întreprinderi care doresc să folosească bogățiile țării, fără să colaboreze cu factorii naționali, nu vor găsi în România câmp de acțiune. O colaborare în termenii doriți de statul român era apreciată ca posibilă și aducătoare de profituri ambelor părți²²⁵.

Ludovic Mrazec aprecia că noul regim minier adoptat de statul român avea menirea de „a pune capăt unei stări de lucruri haotice, nestabile și dăunătoare exploatării naționale”. Principiul naționalizării „care aiurea ar fi provocat treburi serioase” era aplicat în România „cu atenție, fără o bruscă tranziție”. Mrazec era convins că prin aplicarea noului regim minier, „industria de petrol este susceptibilă de o dezvoltare sănătoasă și stabilă”²²⁶.

Publicând textul definitiv al legii „Monitorul petrolului” aprecia că legea a ieșit din Parlament „considerabil modificată”, fapt apreciat chiar și de unii foști adversari ai legii²²⁷. Totul va depinde, în viitor, de modul în care se va pune în aplicare legea, „de tempo-ul și severitatea mai mare sau mai mică a aplicării ei”²²⁸. Este înțelept ca aplicarea ei să se facă cu moderație și obiectivitate, să se țină seamă de condițiile date și să nu se facă dintr-o problemă generală, una de ambiție personală. În practică se va observa ceea ce este aplicabil. „Ea nu este deci ceva intangibil, ci ceva capabil de a fi reformat. Aplicarea ei va dovedi astfel întrucât și cum va trebui reformată”²²⁹.

În străinătate, reacțiile favorabile la adresa legii minelor au fost foarte puține. Sub titlul *O manifestație engleză în favoarea legii minelor*²³⁰, „Monitorul petrolului” făcea cunoscut un astfel de semnal pozitiv, chiar în aceeași lună a adoptării legii. E. Manville, președintele Consiliului de administrație al societății „Phoenix Oil and Transport Co.”, adresa acționarilor o circulară prin care le înlătura temerile alimentate de presa engleză, față de prevederile legii române. El dădea asigurări asupra faptului că guvernul român nu avea intenția de a adopta măsuri „care ar afecta în mod serios interesele pe care le deține acum capitalul străin investit”, că durata contractelor asupra proprietăților ce dețineau rămânea neafectată, „că se puteau realiza concesiuni pe proprietățile petroliere, altele decât cele ale statului și în fine, terenurile petrolifere ale statului”, „care până acum au fost păstrate cu atâta dragoste”, vor fi la îndemâna oricărei societăți, cu condiția ca aceasta să aibă cel puțin 50% capital românesc.

La rândul său, Leon Wenger, reprezentantul intereselor franco-belgiene, își exprima surprinderea că legea din 4 iulie 1924 a stârnit „atâta agitație” în Apus, întrucât ea oferea „siguranța necesară” investițiilor străine²³¹.

Cu siguranță, bunăvoința unor grupuri petroliere față de noul regim minier era în funcție de speranța dobândirii unor avantaje în domeniul petrolier românesc.

Legea minelor a continuat să fie criticată și după adoptarea ei. Adversarii ei considerau că ea a atins cele mai profunde resorturi ale funcționării industriei de petrol, provocând tulburarea acestui sector de activitate. Legea a fost votată de Parlament „fără să fie supusă unor serioase dezbateri parlamentare”, făcând ca în cuprinsul ei să fie „numai dispoziții care se contrazic unele pe altele”²³².

Gogu G. Anagnoste, doctor în drept, avocat ploieștean, a publicat în 1924, după votarea legii minelor, o lucrare în care, sintetizând criticile aduse proiectului legii minelor, s-a ocupat și de problema drepturilor câștigate²³³. Această problemă a continuat să suscite vii discuții în paginile „Monitorului petrolului”. Legea prevedea recunoașterea drepturilor câștigate, dacă acestea au fost dobândite cu respectarea legilor în vigoare la

momentul respectiv, dacă acestea nu intrau în contradicție cu legea din 13 iunie 1923 privitoare la foștii inamici și dacă ele corespundeau valorificării bogățiilor subsolului²³⁴.

În cadrul acestei problematici, a atras atenția polemica asupra distanțelor ce trebuie să existe între sonde. Vechiul regim minier solicita ca distanța de la hotarul parcelei sau între sonde să fie de 8-15 m. Noul regim impunea ca această distanță să fie de cel puțin 30 m²³⁵.

Ideea autorizării de noi sonde în condițiile vechiului regulament, idee îmbrățișată și de Asociația Industriașilor de Petrol din România, era argumentată prin faptul că o serie de concesiuni s-au realizat înainte de votarea legii minelor. Acele concesiuni erau terenuri mici, „urmare naturală a fărâmițării rurale”, ce nu permiteau amplasarea sondelor după prevederile noii legi. Autorizarea punerii sondelor pe aceste terenuri, după vechiul regulament, era interpretată ca un drept câștigat²³⁶.

În această privință, se impunea atenției un demers al legației engleze la București, „sub forma unei note ținută în tonul cel mai amical”, în care se atrăgea atenția guvernului român ca hotărârea de aplicare a prevederilor legii la distanțele între sonde „contravine făgăduinței pe care guvernul român a dat-o celui britanic, și anume că drepturile câștigate vor fi respectate”²³⁷.

Legea minelor a fost, într-un fel, subminată și de numeroase atacuri ale Asociației Industriașilor de Petrol, care a organizat întruniri și a adresat memorii pentru a se plânge constant de prevederile restrictive ale regimului minier. Se reclamau sporirea taxelor de transport pe C.F.R. (de 56 de ori la petrol și de 81 de ori la benzină, față de 1916), prețurile maxime, taxele de export; se solicitau libertatea de a vinde motorină și păcură fără autorizarea ministerului; libertatea de a exporta toate produsele disponibile. S-au calculat și publicat sumele pe care diverse instituții le datorau industriei de petrol: aproximativ 359.466.000 lei.

Toate acestea concureau la crearea unei atmosfere oarecum descurajante pentru industria petrolieră: restrângerea lucrărilor, reduceri de personal, reducerea lucrărilor chiar la forajele în lucru²³⁸.

Alte informații ale „Monitorului petrolului” vorbeau, totuși, despre creșterea producției, urcarea prețului intern la țitei și creșterea prețului la export, consolidând aprecierea că o bună parte a criticilor se subsumau unor scopuri propagandistice²³⁹.

Presa străină a fost în general ostilă legii minelor²⁴⁰. Vintilă Brătianu considera că această poziție își avea rădăcinile în țară, de unde și era alimentată²⁴¹.

În fruntea acestei campanii, în străinătate, se afla sindicatul „O.P.Q.”, constituit din cinci grupuri naționale: american, englez, olandez, belgian și francez, cu scopul de a achiziționa terenurile petrolifere ale statului român, în schimbul facilitării unui împrumut extern pentru România²⁴².

O comunicare neoficială a acestui sindicat a fost făcută României în decembrie 1921 și o alta oficială în iunie 1923. După votarea legii minelor, sindicatul a publicat în presă știrea că își retrage oferta. Acest lucru a generat vâlvă în presa engleză. Ziarele „Times” și „Financiar Times”, profitând de vizita la Londra a ministrului român al Finanțelor, imediat după votarea legii minelor, au oferit detalii.

Vintilă Brătianu își arăta surprinderea față de pretenția unui sindicat de a dobândi terenurile petroliere ale unui stat, „fără a fi convins în prealabil dacă guvernul român e decis să vândă sau să arendeze aceste terenuri” și aprecia că oferta ajutorării României la contractarea unui împrumut, nefiind cerută de guvernul român, „a fost pur gratuită”²⁴³.

Ziarul „Times” mai adăuga faptul că sindicatul „O.P.Q.”, neputându-și atinge scopul din cauza prevederilor, considerate restrictive, ale legii minelor, a hotărât să se transforme în „O.P.Q. – Asociație”, care avea ca obiectiv protejarea capitalului străin investit în România²⁴⁴.

„Monitorul petrolului”, ocupându-se de problema sindicatului „O.P.Q.”, a considerat că atitudinea statului român nu a fost înțelegătoare. Revista a înțeles aluziile politice pe care le-au făcut guvernării români, dar le-a considerat exagerate. Afirmația lui Vintilă Brătianu că România nu putea să-și abandoneze resursele petroliere la discreția trusturilor internaționale, care ar putea să reducă sau chiar să oprească producția românească de petrol, dacă interesele lor ar cere-o, era combătută de publicație. România nu era un stat insular, cu numeroase colonii, ca Marea Britanie, sau unul consumator ca Franța, ci unul producător, „cu totul continental având granițe unitare”. Faptul că, înainte de primul război mondial, capitalul german controla petrolul românesc nu a împiedicat statul român „să intre în completă stăpânire a industriei de petrol”, atunci când momentul a cerut-o, susținându-se că „temerile” erau nefondate²⁴⁵.

Aprecierea ministrului român că în spatele acestui sindicat, coordonat de marile trusturi internaționale „Standard Oil” și „Royal Dutch Shell”, se găseau scopuri politice, era contracarată prin afirmația că scopul celor două trusturi era „eminamente comercial”, că ele doreau să-și extindă cât mai mult afacerile lor. „Nu putem crede că aceste două grupuri s-ar putea gândi să vină în România să facă politică”. Iar dacă totuși ar avea această „proastă inspirație”, guvernul român, care are puterea de a le ține departe de graniță, „nu ar mai avea puțină putere împotriva lor, când vor fi investit avutul lor în pământul țării noastre”²⁴⁶.

Susceptibilitatea că aceste grupuri petroliere să facă politică, era privită de „Monitorul petrolului” ca imposibilă. „Suveranitatea și independența statului român sunt prea solid întemeiate [...], pentru ca, chiar un trust al tuturor trusturilor să poată provoca cea mai mică grijă pentru ele”²⁴⁷.

Trebuie să observăm că, în afara vorbelor frumoase, argumentele publicației se învârtteau în sfera teoreticului și a moralului și nu în cea a vieții practice.

Treptat, autoritățile au început să declanșeze mecanismele funcționării legii minelor. În conformitate cu prevederile ei, la 2 septembrie 1924 s-a publicat decretul regal de constituire a Consiliului Superior de Mine. Acesta avea atribuții foarte importante. El se ocupa de acordarea în concesiune a terenurilor petroliere. Între membrii acestuia figurau: Oscar Niculescu, președinte la Înalta Curte de Casație, Andrei Rădulescu, profesor universitar, membru corespondent al Academiei Române, Ludovic Mrazec, academician, directorul Institutului Geologic al României, inginerii C. Osiceanu și Th. Ficșinescu. Consiliul avea și atribuții judecătorești speciale²⁴⁸.

În legătură cu aceste ultime atribuții, avocatul S. D. Postelnicu cerea modificarea articolului 153 din legea minelor, care prevedea ca judecata Consiliului Superior de Mine să se facă „cu ușile închise”, pe baza memoriilor depuse de reclamanti. Propunerea acestuia, susținută în momentul dezbaterilor de la Camera Deputaților și de Constantinescu-Bordeni, ca judecata să se facă în conformitate cu uzanțele, prin ședință publică și dezbateri orale, era făcută cu scopul de a fi cuprinsă în regulamentul ce se alcătua pentru funcționarea acestui consiliu²⁴⁹.

La sfârșitul lui decembrie, se aștepta ca regulamentul de funcționare a legii minelor, cu a cărui redactare fusese desemnat Th. Ficșinescu, directorul general al societății „Colombia”, să fie gata. Asociația Industriașilor de Petrol a decis să consacre două ședințe speciale pentru analiza acestui proiect. De asemenea, începeau să intre în funcțiune comisiile județene de judecată, în vederea validării drepturilor câștigate²⁵⁰.

Prima mare societate petrolieră care a hotărât să se conformeze prevederilor legii minelor a fost „Colombia”. La 15 octombrie 1924, adunarea generală extraordinară a acționarilor a hotărât naționalizarea prin sporirea capitalului social de la 138 000 000 lei la 300 000 000 lei și cooptarea a șase membri români în Consiliul de administrație. Aceștia au fost: dr. I. Cantacuzino (președinte al consiliului), G. Balș, C. Argetoianu, V. Antonescu, C. Alimăneșteanu și V. Goldiș²⁵¹. Exemplul ei a fost urmat apoi de mai multe societăți²⁵².

Un aspect important al aplicării legii minelor l-a reprezentat adoptarea hotărârii de concesionare a terenurilor petrolifere ale statului²⁵³. „Monitorul petrolului” a început să se refere la acest lucru încă din iulie, când estima că una dintre marile societăți care vor beneficia de aceste terenuri era „Steaua Română”, după care veneau societățile „I.R.D.P.” și „Creditul Minier”, totuși nu la fel de favorizate precum cea dintâi²⁵⁴.

La 2 octombrie, Consiliul Superior de Mine, într-o ședință desfășurată sub președinția lui Tancred Constantinescu, a luat în discuție problema concesionării a 500 ha. din terenurile petrolifere ale statului. Propunerea pentru desemnarea celor 500 de ha. a fost făcută de către Institutul Geologic al României și cuprindea cele mai bogate terenuri petrolifere ale țării. Conform legii minelor, suprafața urma să fie împărțită

În două categorii: terenurile din prima categorie urmau să fie repartizate societăților definite ca românești de către legea minelor, iar cele din a doua categorie, societăților care declarau că acceptă să se naționalizeze în condițiile și în termenul prevăzut de lege²⁵⁵.

În această etapă pregătitoare, Tancred Constantinescu a convocat marile întreprinderi petroliere, pentru ca, împreună cu statul, să înființeze o societate de explorare a terenurilor. Terenurile explorate și astfel dovedite petroliere intrau sub incidența legii. Această idee nu a convenit marilor societăți, care erau dispuse să facă astfel de explorări, dar sub rezerva acordării unor avantaje suplimentare, susținând că era riscant pentru stat să-și aloce fonduri în activități cu rezultat incert. Societățile petroliere dispuneau de resursele necesare unor astfel de activități, dar doreau să fie stimulate²⁵⁶.

La 15 noiembrie 1924 „Monitorul Oficial” a publicat hotărârea de concesiune a celor 500 ha.²⁵⁷ Era, într-un fel, o hotărâre istorică în acest domeniu. Din anul 1900 statul nu mai acordase concesiuni din terenurile sale²⁵⁸. Suprafața a fost împărțită în 42 de perimetre, revenind câte 21 fiecărei categorii de societăți.

Regulamentul de acordare a concesiunilor prevedea că suprafața atribuită societăților era cuprinsă între 10 și 30 de ha. Perioada de concesiune era de 20 de ani pentru terenurile până la 10 ha. și de 30 de ani pentru cele de peste 10 ha. Taxa plătită statului era de 10 000 lei pentru ha. Concesiunea se realiza pe baza unui caiet de sarcini riguros stabilite. Se făcea descrierea perimetrelor. Se preciza că lucrările de săpare urmau să înceapă imediat ce concesiunea a fost acordată. Se stabilea ca în primii cinci ani să fie săpate două sonde în perimetrele de până la 20 ha. și trei sonde în cele până la 30 ha. Pe fiecare suprafață de 20 ha se stabileau 3-5 sonde. Se fixau condițiile pentru exploatarea gazelor²⁵⁹.

La 27 noiembrie a expirat termenul până la care societățile au putut să facă cereri pentru a primi concesiuni din terenurile statului. Pentru cele 42 de perimetre s-au înregistrat 78 de cereri. „Monitorul petrolului” constata, cu această ocazie, că nu se puteau satisface toate întreprinderile solicitante și că inevitabil „se vor ivi nemulțumiri”. Întreprinderile care nu vor obține perimetre vor continua să exploateze terenurile particulare, care ofereau „un câmp de activitate suficient pentru un mare număr de ani de aici înainte”²⁶⁰.

Pentru acordarea perimetrelor, Ministerul Industriei ținea cont de: capitalul societății, naționalitatea acestuia, proporția dintre capitalul național și cel străin, naționalitatea direcției și a Consiliului de administrație, datele privitoare la capacitatea de muncă, numărul metrilor săpați, a sondelor forate, conducerea tehnică etc. Dificultatea și minuțiozitatea ce se impuneau unei astfel de analize făceau ca în anul 1924 să nu poată fi definitivată această problemă²⁶¹.

Discuțiile asupra legii minelor au continuat în anul 1925. Subiectele au fost variate. În privința recunoașterii drepturilor câștigate se arăta: „Vom trăi deci încă 50 de ani de aici încolo, sub un dublu regim: cel al naționalizării și cel al proprietății private a subsolului”²⁶². După această perioadă, statul reîntra și în posesiunea acestor terenuri, dar, din punctul de vedere al zăcămintelor, ele nu mai aveau valoare.

Legea a generat „un șir întreg de protestări și nemulțumiri”, arăta „Monitorul petrolului” în ianuarie 1925, pentru că, printre altele, ea a creat întreprinderi favorizate și altele mai puțin favorizate, fapt care a provocat protestele și „reținerea” unora din cele mai mari grupări financiare din Occident.

La 12 februarie 1925, Vintilă Brătianu, recent întors dintr-o nouă călătorie din Occident, a făcut, în Camera Deputaților, o strălucită pledoarie în privința independenței naționale în materie de petrol, ceea ce echivala cu reexprimarea hotărârii de a aplica și consolida noul regim minier. „După război, când s-a văzut ce fel de armă este petrolul pentru apărarea națională, este de o sută de ori mai indispensabilă această politică.

Nu vedeți ce politică face azi Anglia, America și chiar Franța, că n-are petrol, cum caută să și-l asigure. Și noi astăzi suntem liberi, când politica aceasta se manifestă peste tot, noi să o părăsim!”²⁶³.

Reluând istoria sindicatului „O.P.Q.”, Vintilă Brătianu arăta că nu a putut accepta propunerea acestuia, deși „eu ca ministru de Finanțe [...] aș fi cel mai interesat, ca să am parale la largul meu”, atunci când era în joc energia necesară industriei și o armă națională. „Înfeudarea petrolului românesc și a terenurilor statului la politica mondială a marilor trusturi a fost totdeauna în contradicție cu necesitatea neatârării petrolului românesc”.

România avea nevoie de petrolul ei pentru industria ce se afirma mai viguros, pentru plasarea specialiștilor ei, pentru dobândirea locului ce i se cuvenea în marele concert al statelor lumii, în pofida vederilor „acelora care sperau să facă din România o țară de exploatat în folosul lor și fără participarea factorilor naționali”. În acest ultim sens, intențiile tratatului anulat de la București „prin care una dintre țările care ne cunoșteau mai bine”, a vrut să limiteze activitatea națională exclusiv la producția agricolă, erau edificatoare²⁶⁴.

Legea minelor a fost analizată și în raportul Consiliului de administrație al societății „Steaua Română”, pentru exercițiul pe anul 1924. Raportul aprecia că legea, prin stipularea dreptului de proprietate al statului asupra subsolului a reprezentat „un fapt de mare importanță”. Se considera că punerea în aplicare a dispozițiilor ei va face „să dispară concurența nefastă între vecini”, iar exploatarea se vor exercita „în mod rațional”. În concluzie, legea era apreciată ca „foarte avantajoasă pentru viitoarele explorațiuni”²⁶⁵.

La începutul anului 1925, a fost întocmit anteproiectul legii minelor pentru titlul I al legii. Ministerul Industriei și Comerțului, Asociația Industriașilor de Petrol și Asociația Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră

au apreciat regulamentul ca „un tot bine chibzuit“. El urma să fie supus avizului Consiliului Superior de Mine²⁶⁶.

Și în acest timp au continuat discuțiile asupra drepturilor câștigate. Avocatul N. G. Marinescu încerca să demonstreze că cele trei condiții prevăzute de lege pentru validare erau neclare și îngreunau operațiunile validării.

„Monitorul Oficial“ a publicat actele necesare validării drepturilor câștigate. Asociația Industriașilor de Petrol a intervenit la minister, cerând amânarea cu un an a termenului până la care urma să se facă validarea acestor drepturi, pentru a se permite procurarea actelor și pentru a se executa formalitățile necesare. Ministerul Industriei și Comerțului, analizând această cerință, a acceptat-o²⁶⁷.

De asemenea, au continuat dezbaterile asupra distanțelor dintre sonde. Asociația Generală a Proprietarilor și Concesionarilor de Terenuri Petrolifere a lansat apeluri la întruniri și a protestat împotriva hotărârilor legii.

La 21 martie s-au publicat normele pentru autorizarea de sonde. Normele au urmărit realizarea unei exploatare raționale. S-au păstrat prevederile legale de menținere a distanței de 30 m între sonde și de la hotarul perimetrului. Această hotărâre a fost reconfirmată printr-o altă decizie, publicată în „Monitorul Oficial“ la 21 august. S-au prevăzut unele excepții pentru sondele aflate în lucru, pentru cererile făcute cu 15 zile înainte de 4 iulie 1924, pentru terenurile unde nu se puteau face comasări etc²⁶⁸.

O modalitate de aplicare a legii minelor a fost și decizia ministerului de resort, ca, începând cu 1 ianuarie 1925, să se acorde cotă-parte de 15% din beneficiul net al întreprinderilor, în folosul funcționarilor și al lucrătorilor²⁶⁹.

Cele mai multe dezbateri legate de legea minelor, în 1925, au fost în legătură cu concesionarea terenurilor statului.

„Monitorul petrolului“ continua să susțină că legea a dat acestei probleme o soluție care a nemulțumit pe unii și va continua să nemulțumească, până la urmă, pe mulți. Principalul viciu al acestei probleme era, în aprecierea revistei, „completa dezinteresare pe care a arătat-o statul când a conceput-o și aplicat-o“, pentru că el nu a legat această problemă de un avans financiar necesar, mulțumindu-se cu obținerea unor redevențe²⁷⁰.

Participarea lui Vintilă Brătianu la o conferință a miniștrilor de Finanțe din statele aliate, la Paris, la 6 ianuarie, a făcut ca decizia în privința atribuirii perimetrelor din terenurile petrolifere ale statului să se amâne pentru aproximativ o lună²⁷¹.

Prima societate care a primit în concesiune perimetre petrolifere ale statului, a fost „Steaua Română“. Decretul regal din 8 aprilie 1925 atribuia acestei societăți 9 perimetre, la Moreni, Mislea și Ochiuri, în supra-

față totală de aproape 124 ha. „Monitorul petrolului“ aprecia evenimentul drept „un moment însemnat și poate culminant“. Atribuirea se făcuse în spiritul legii și, evident, era un model pentru tranzacțiile următoare²⁷².

În raportul Consiliului de administrație al acestei societăți se arăta că „Steaua Română“ s-a angajat să se naționalizeze, motiv pentru care a încheiat cu statul român și cu grupul de bănci românești convenții precise. Între altele, societatea „Steaua Română“ oferea statului, în virtutea legii pentru sechestrarea bunurilor foștilor inamici, 75.000 de acțiuni. Raportul privea cu optimism viitorul acestei societăți petroliere²⁷³.

Concesiunea s-a realizat pe baza unui caiet de sarcini riguros alcătuit. Articolul 2 prevedea obligativitatea societății de a se naționaliza în 10 ani, „astfel că la expirarea acestui termen procentul capitalului românesc să reprezinte cel puțin 55% din capitalul social, sub sancțiunea retragerii concesiunilor acordate în caz de neconformare din vina societății“. La încetarea concesiunii prin expirare, mina, cu toate dependințele și anexele ei imobiliare, revenea gratuit statului. Pentru aceasta, cu trei ani înainte de expirarea termenului, se făcea un inventar amănunțit.

Statul, în calitate de proprietar, urma să participe cu 10% din capital la exploatarea perimetrelor concesionate. Durata concesiunii era de 20 de ani pentru perimetrele de până la 10 ha. și de 30 de ani pentru cele de peste 10 ha. Concesiunea avea la bază redevența către stat, care se stabilea trimestrial²⁷⁴.

Atribuirea de perimetre societății „Steaua Română“ a făcut ca în lumea petrolieră să înceapă a se contura diferite combinații, pentru a se obține astfel de terenuri. „Monitorul petrolului“ dădea curs unor informații despre intențiile de naționalizare a societății „Colombia“²⁷⁵. Tratatивele s-au desfășurat prin participarea lui Tancred Constantinescu și a lui Ludovic Mrazec. În toamnă, un Jurnal al Consiliului de Miniștri legifera naționalizarea acestei societăți. „După lungi și laborioase tratative“, au hotărât să se naționalizeze și societățile „Vega“ și „Concordia“²⁷⁶.

Societatea „Colombia“ a primit două perimetre de câte 10 ha.: „unul la Moreni, în partea de sud-vest a bogatului câmp de exploatare al acestei regiuni, iar altul la Chiciura-Runcu, în vecinătatea numeroaselor sonde care au dat bune rezultate“. Raportul Consiliului de administrație, din care am desprins aprecierile anterioare asupra perimetrelor primite, definea momentul ca unul de „interes incontestabil“ pentru societate²⁷⁷.

S-au mai acordat 15 perimetre societăților „Creditul Minier“, „I.R.D.P.“, „Petrol Govora“, „Petrolul Românesc“, 3 perimetre societății „Roumanian Consolidated Oilfields, Ltd.“, 1 perimetru „Subsolului Românesc“ etc.²⁷⁸.

În legătură cu această chestiune, „Monitorul petrolului“ sesiza derularea unor tratative la Paris, prin care „Standard Oil“ încerca să obțină astfel de perimetre. Deși eșuate, aceste tratative demonstau marele interes pentru aceste terenuri²⁷⁹.

Reverberațiile asupra legii minelor au continuat și în anul 1926, deși intensitatea lor s-a mai redus. Inginerul de mine L. A. Ianculescu, salutând aplicarea legii minelor, o aprecia ca fiind justă și aprobată de marea majoritate a opiniei publice. Publicând opiniile sale, redacția „Monitorul petrolului” preciza că se desolidariza de ideile exprimate în privința naționalizării subsolului și a distribuirii perimetrelor petrolifere ale statului²⁸⁰.

Creșterea producției, după 1924, era explicată de Ianculescu prin împărțirea perimetrelor petrolifere ale statului, societăților românești „Creditul Minier”, „I.R.D.P.” și celor ce au dorit să se conformeze legii minelor²⁸¹. Votarea și aplicarea legii erau apreciate ca „începuturile unei politici naționale de petrol”. Viitorul va demonstra că societățile cu capital străin care au hotărât să se naționalizeze au ales calea cea mai bună.

În concepția inginerului G. Damaschin, directorul general al minelor, legea din 4 iulie 1924 realiza un strâns raport de dependență între procesul de punere în valoare a zăcămintelor și de valorificare a producției, pe de o parte, și satisfacerea intereselor generale ale țării și a interesului superior de apărare națională, pe de altă parte²⁸².

Referindu-se la drepturile câștigate, G. Damaschin considera recunoașterea acestora ca o mare carență²⁸³. În vechiul regat erau peste 70.000 ha. sub regimul de drepturi câștigate. În patrimoniul statului, „în afară de proprietățile statului [...], nu se trece aproape nimic, sau prea puțin din subsolul proprietăților particulare”. În Banat și Ardeal situația era asemănătoare, pentru că aproape toată suprafața era ocupată de concesiuni sau perimetre în exploatare. „Așa fiind, reforma minieră n-ar aduce statului deocamdată mai nimic”²⁸⁴.

Renunțând la intransigența sa, Damaschin observa că intrau totuși în patrimoniul statului: drepturile miniere ale supușilor străini, foști inamici, subsolul asupra căruia „se găsesc pretinse drepturi miniere”, subsolul tuturor acelor care nu au înțeles să facă lucrări miniere folositoare economiei țării.

Referindu-se la solicitările Asociației Industriașilor de Petrol de a se prelungi, până la sfârșitul anului 1926, termenul de validare a drepturilor câștigate, după ce se aprobaseră deja două prelungiri de câte un an, G. Damaschin se opunea categoric, „pentru că se deduce că există un haos”, care face ca statul să nu cunoască, nici după doi ani și jumătate de la votarea legii, întinderea proprietăților sale miniere²⁸⁵.

Susținător activ al aplicării legii minelor, G. Damaschin a convocat, la 15 septembrie 1926, la Ministerul Industriei și Comerțului, într-o consfătuire, pe toți reprezentanții societăților petroliere cărora li s-au acordat perimetre din cele 500 ha. ale statului. Reamintindu-le condițiile sub care s-au acordat aceste perimetre, directorul general al minelor sublinia faptul că prin această concesiune nu s-a urmărit un câștig imediat pentru stat. Din acest motiv, prețul a fost de 10.000 lei pentru un ha., când ar fi putut

să fie de unu-două milioane de lei. Scopul principal a fost „crearea unei industrii petroliere românești”, care având capacități industriale corespunzătoare, terenuri fără riscuri petroliere, trebuie să-și formeze un personal calificat, capabil de valorificare a zăcămintului și a producției²⁸⁶.

Analiza situației denota că unele societăți ce au primit terenuri, nu și-au procurat capitalul necesar executării forajelor. Acest lucru le-a determinat să facă apel la unele societăți speciale, profilate pe foraj. Astfel s-a creat impresia „că societățile concesionare ar fi devenit numai niște intermediare între stat și aceste societăți de foraj”. În această situație, Damaschin constata că societatea concesionară nu avea cum să se consolideze, nu căpăta experiența tehnică și se îndepărta de scopurile urmărite de lege. El a mai cerut ca societățile să respecte procentajul de 75% personal român în toate ramurile de activitate ale industriei petroliere.

Legea minelor a continuat să fie supusă și în acest an unor critici, chiar dacă ele se exprimau sub forma unor doleanțe. A fost și cazul memoriilor adresate de Asociația Proprietarilor și Concesionarilor de Terenuri Petroliere, Ministerului Industriei și Comerțului și Parlamentului. Doleanțele vizau drepturile câștigate, validarea acestora și obligativitatea comasării. Obligativitatea comasării, considerau aceste memorii, intra în contradicție cu drepturile câștigate. Dacă se recunoștea dreptul asupra unui teren dobândit înainte de adoptarea legii, se pune sub semnul întrebării obligația ca distanța dintre sondele instalate să nu fie mai mică de 30-m. Prin respectarea acestei cerințe, o suprafață petrolieră trebuie să aibă cel puțin 3.600 m², or majoritatea acestor suprafețe erau cuprinse între 850 și 2.500 m².²⁸⁷

Vorbind de faptul că legea minelor prevedea ca acele parcele prea mici pentru amplasarea sondelor să fie supuse unei comasări, inginerul N. Scriban remarca faptul că „până astăzi, nici o asemenea comasare nu s-a efectuat”²⁸⁸. Din acest motiv, el recomanda ca această problemă să fie inclusă în regulamentul de aplicare a legii minelor²⁸⁹.

La 1 octombrie 1926, „Monitorul petrolului” găsea „instructiv” să reia în paginile sale un articol interesant, care a fost publicat în „Le Courrier des Pétroles”, articol ce critica vehement poziția de obstrucționare pe care o adoptaseră unele cercuri ale Ministerului Afacerilor Externe al Franței, față de România, din cauza adoptării legii minelor²⁹⁰.

Ministerul francez a interzis orice fel de colaborare în materie de petrol cu societățile din România. Acest fapt era apreciat ca primejdios, în primul rând pentru interesele franceze. „Cu toate că știm bine că serviciile de la Quai d'Orsay nu înțeleg să primească de la nimeni, nici indicații, nici avizuri și mai puțin încă, observații, noi credem util de a le striga în gura mare și de a preveni pe cei doi, trei funcționari încuiați în închisorile lor înfundate, că ei sunt pe un drum greșit”. Publicația considera că demersul ei era cu atât mai necesar, cu cât unii oameni politici cu autoritate larg recunoscută, precum Aristide Briand și Raymond Poincaré, nu înțelegeau

să pună în pericol aprovizionarea Franței cu produse petroliere și aveau un alt orizont asupra relațiilor de prietenie dintre Franța și România.

Publicația franceză nu ezita să numească motivele care au stat la baza deciziei acelui minister francez, care, în treacăt fie spus, „a lăsat să intre în Franța atâtea afaceri străine, deosebit de dubioase” ce constau în „naționalizarea societăților române de petrol, naționalizare care împiedica pe francezi de a obține controlul societăților în care și-au plasat fondurile”²⁹¹. Se mai arăta că hotărârea României „nu este deloc excepțională”, că ea se găsea în legislația mai multor state, ba, mai mult, la o analiză mai atentă, se constata „că inspiratoarea legislației române a fost tocmai legea minieră franceză”.

Ducând raționamentul mai departe, articolul puneă întrebarea: „există oare vreo țară care să se fi gândit să închidă granițele pentru valorile miniere franceze sub pretextul că legislația noastră pretinde ca majoritatea membrilor din consiliul de administrație să fie de naționalitate franceză?”²⁹². Răspunsul nu putea să fie decât unul singur: nu.

În legătură cu proiectata asociație de exploatare a terenurilor statului, principalele întreprinderi care au primit perimetre din terenurile statului au fost convocate la Ministerul Industriei și Comerțului de către Tancred Constantinescu, care a hotărât să reia această inițiativă.

În timpul dezbaterilor s-au degajat trei obiecții importante din partea societăților. În primul rând, s-a arătat că, în afară de oportunitatea unei asemenea asociații pentru stat, societățile doreau „să vadă un folos real pentru ele”. Poziția era mai veche și viza obținerea unor privilegii la acordarea concesiunilor pentru terenurile care se dovediseră petrolifere. A doua obiecție era în legătură cu legea comercializării, care oferea guvernului dreptul de a interveni când exploatarea „intra în era foloaselor”. Cea de-a treia problemă se referea la impozitele ce se plăteau o dată asupra mărfii extrase și apoi se aplicau redevențele cuvenite statului, ceea ce făcea ca aceste impozite să fie plătite de două ori.

Tancred Constantinescu a recunoscut justetea observațiilor făcute și a promis introducerea unor amendamente, atât la legea minelor, cât și la legea comercializării²⁹³.

La 23 noiembrie, Ministerul Finanțelor a hotărât lichidarea unui număr de 4 444 acțiuni „Steaua Română”, emise înaintea războiului și neprezentate la formalitățile de verificare și preschimbare, motiv pentru care au fost considerate ca aparținând foștilor supuși inamici²⁹⁴.

Instalarea unui nou guvern, condus de Alexandru Averescu, a determinat „Monitorul petrolului” să puncteze interesele de perspectivă ale industriei de petrol. Se vorbea de eforturile de modernizare pe care le făcea industria petrolieră, ce se străduia să introducă rafinajul prin cracare, de necesitatea unei noi conducte spre Constanța, de reducerea taxelor de transport. „În fine, după doi ani de aplicare a legii minelor, guvernul va trebui să se adapteze realităților, modificând dispozițiile care s-au dovedit inaplicabile”²⁹⁵.

În timpul următoarelor guverne, conduse de Ion și Vintilă Brătianu, „Monitorul petrolului“ a urmărit „sforțările“ guvernamentale pentru contractarea „unui mare împrumut extern“, întrucât „normalizarea“ nu se putea face decât „prin colaborarea capitalului străin“. Această colaborare nu era posibilă, în viziunea revistei, decât prin înlăturarea acelor măsuri de ordin administrativ sau legislativ ale cabinetelor trecute, ce au fost o adevărată piedică în calea oricărui „început de îmbunătățire a vieții economice“²⁹⁶.

Istoricul Gh. Buzatu, ocupându-se de problema negocierilor financiare din anii 1927 – 1928, ajunge la concluzia că modificarea legii minelor din 1924 a fost cerută de marii capitaliști occidentali, ca o condiție a acordării împrumutului către România. Negocierile au fost încheiate de către Vintilă Brătianu, în toamna anului 1928, cu rezultate care conveneau statului român și care nu conduceau la o răsturnare a principiilor care au stat la baza legii din 1924. Dar venirea la conducere a Partidului Național Țărănesc a însemnat asumarea unor angajamente suplimentare din partea lui Iuliu Maniu și Virgil Madgearu, care, angajându-se la schimbarea întregii legislații liberale, au făcut declarații publice pentru schimbarea legii minelor din 1924, pentru asigurarea deplinei egalități a capitalului investit²⁹⁷.

1.7. Dezbaterile pentru adoptarea Legii Minelor din anul 1929

Iuliu Maniu, noul președinte al Consiliului de Miniștri declara: „Vom ține seama ca experiența și capitalul străin să aibă la noi o întrebuințare cât mai largă și justă servind astfel și viața noastră de stat și viața economică și civilizația generală, punându-i la dispoziție bogățiile noastre. Aceste vederi nu sunt considerațiuni de moment, în legătură cu schimbarea de guvern. Ele sunt cuprinse în programul nostru de mulți ani și în special de 6-7 ani am dus o luptă energică în Parlament spre a le face să triumfe“²⁹⁸.

Anunțând, la sfârșitul anului 1928, că noul guvern a trecut în programul său de activitate modificarea legii minelor, „Monitorul petrolului“ publica, în ianuarie 1929, principiile care stăteau la baza alcătuirii proiectului de modificare a legii minelor, egalitatea deplină între capitalul străin și cel românesc, înlăturarea dispozițiilor cu caracter limitativ în privința personalului utilizat, precizarea răspunderii ministeriale pentru toate măsurile de ordin minier și libera circulație a acțiunilor. Se mai anunța formarea unei comisii de specialiști în materie minieră, ai cărei membri au început să se întâlnească din chiar primele zile ale lui ianuarie, pentru redactarea anteproiectului legii minelor, astfel încât în luna februarie să fie supus spre votare Parlamentului²⁹⁹.

Comisia desemnată cu alcătuirea proiectului legii minelor era prezidată de Em. Miclescu, președinte la Curtea de Casație, și avea secretar pe Aurel T. Ianculescu, doctor în științe. Comisia era formată din 11 subcomisii, care lucrau zilnic în birourile Ministerului Industriei și Comerțului și ale Consiliului Superior de Mine³⁰⁰.

„Monitorul petrolului” arăta că saluta gestul guvernului, „care tinde a descătușa industria petrolieră de un coșmar ce de mult o apăsa”. Prin noua lege, industria petrolieră va cunoaște un aflux de capitaluri, care va înscrie această ramură de activitate, pe un făgaș al prosperității. Guvernul nu trebuie să uite însă, că industriei îi trebuie create condiții mai ușoare de desfacere la intern și la extern, „impozite just aplicate și o completă liberare de orice taxe comunale”³⁰¹.

Cu ocazia primei ședințe de lucru a comisiei desemnate pentru redactarea proiectului legii minelor, Virgil Madgearu, ministrul Industriei și Comerțului, a făcut o expunere în care a trasat liniile generale ale viitoarei legi.

După ce a apreciat că cei patru ani de aplicare a legii minelor au fost suficienți pentru observarea greșelilor și dificultăților de ordin juridic și tehnic, Madgearu a spus: „Experiența a dovedit în prim loc, că concepția regimului minier în spiritul naționalismului agresiv a fost o greșeală, pentru că aplicarea ei n-a izbutit să creeze trustul de petrol național care să înfrunte trusturile internaționale [...], și pentru că ea a contribuit într-o largă măsură la îndepărtarea curentului de capital străin”³⁰².

În concepția ministrului român, naționalismul economic agresiv era concretizat în prevederile articolelor 32, 33 și 180b privitoare la acordarea de concesiuni.

Era necesar, preciza Madgearu, ca, prin modificările ce se vor aduce, să se asigure proprietatea minieră a statului de cotropirile frauduloase, iar prin schimbarea normelor de dare în concesiune, să se stimuleze exploatarea pe scară întinsă. Apreciind că legea din 1924 nu și-a atins scopul, Madgearu considera „necesar a se găsi mijloace care să înlăture acest regim de fals naționalism”, să se înlăture arbitrariul din distribuția perimetrelor, la care accesul să se facă în funcție de posibilitățile tehnice și financiare ale societăților. Vorbitorul a mai făcut referiri la necesitatea modificării redevențelor, în sensul operării unor diferențieri între concesiunile făcute pentru terenuri cunoscute și între cele făcute pe terenuri necunoscute, unde erau necesare „Lucrări de explorare costisitoare și pline de risc”³⁰³.

El mai considera că prevederile sociale din legea din 1924 n-au „avut nici o urmare practică”, fiind necesar ca această latură „să fie studiată din nou”. De asemenea, se impunea să fie clarificată „partea referitoare la validarea drepturilor câștigate”³⁰⁴. Aceste idei au fost reluate în diferite ocazii și făcute publice presei³⁰⁵.

În legătură cu modificarea legii minelor, Direcția Generală a Minelor a adresat tuturor societăților petroliere invitația de a alcătui memorii detaliate privitoare la schimbările pe care le considerau indispensabile noii legiuiri.

Remarcând graba cu care se derulau acțiunile, „Monitorul petrolului”, deși favorabil intențiilor de modificare a regimului minier în vigoare, „totuși nu se poate lipsi de a-și exprima dorința ca anteproiectul să fie fructul unei structuri generale și de detalii cât mai ample”. Întrucât acest lucru era imposibil până la începutul lunii februarie, „credem că servim industria de petrol și interesele generale, când solicităm d-lui ministru al Industriei și Comerțului, o prelungire a termenului pentru revizuirea legii”³⁰⁶.

V. Madgearu explica urgența legii minelor prin aprecierile că interesele naționale nu mai puteau fi păgubite³⁰⁷.

Activitatea comisiei pentru modificarea legii minelor se desfășura cu asiduitate, astfel încât se prevedea că toate lucrările vor fi gata până la 10 martie. Întregul material urma să fie supus spre aprobare lui Virgil Madgearu. Se spera ca discuția parlamentară asupra noii legi să aibă loc înaintea sărbătorilor de Paști³⁰⁸.

În timpul lucrărilor comisiei pentru revizuirea legii „Monitorul petrolului” continua să fie optimist în privința grijii legiuitorului pentru capitalul străin, care în trecut „a avut de înregistrat pierderi la noi, din cauza nestabilității legiurilor noastre”. Orice experiență nouă tristă „ne-ar fi fatală”. Capitalul străin trebuie să găsească în statul român și în financiarul român, colaboratori sinceri. O eventuală stăvilire în aplicarea unor principii bune, „ar fi o adevărată crimă”³⁰⁹.

În timpul acestor preparative, mai multe asociații au redactat și înaintat memorii, ministerului de resort. Cea mai intensă activitate a desfășurat-o Asociația Industriașilor de Petrol din România, ai cărei membri au avut o întrunire la 22 ianuarie. Au fost reprezentate 17 societăți petroliere. Comisia, alcătuită anterior din Th. Ficșinescu, I. Marinescu și V. Alimăneșteanu, a adus la cunoștință adunării că era în măsură să alcătuiască memoriul pentru Ministerul Industriei și Comerțului³¹⁰.

În timpul dezbaterilor s-au făcut mai multe propuneri pentru proiectatul memoriu. S-a cerut o mai mare încurajare a exploratorilor, care ar fi trebuit să primească 3/4 din suprafața cercetată, și nu mai puțin de 100 ha. De asemenea, se impuneau o reducere a redevenței și o simplificare a formalităților pentru realizarea explorării. S-a exprimat dorința ca memoriul să se pronunțe împotriva comasării³¹¹.

Th. Ficșinescu a fost desemnat cu redactarea memoriului, care, după ce va fi analizat, în viitoarea întrunire a „Asociației ...”, să fie înaintat ministerului de resort.

În zilele de 8, 11 și 13 februarie, „Asociația ...” s-a întrunit sub președinția lui C. Osiceanu, în ședințe plenare, pentru analiza memoriului. Th. Ficșinescu a dat toate explicațiile ce s-au impus. „Discuțiile au fost foarte

animate". S-au făcut sugestii și propuneri. „Proiectul Asociației ... prezintă într-o redactare justă, concisă și în același timp, perfect explicită, articolele în care se cuprinde dezideratele exprimate. Nimic nu este omis”³¹².

S-a hotărât ca forma finală a proiectului să fie prezentată „Asociației ...” în viitoarea ședință, fixată pentru 18 februarie, dar discuțiile au continuat și în zilele de 21, 22 și 26 februarie, când s-a ajuns la „un acord perfect” al participanților. Adoptarea acestui punct de vedere comun al întreprinderilor „s-a putut realiza grație faptului că s-au eliminat din discuții acele articole care se opuneau unei stări de egalitate a tuturor societăților”³¹³.

După aceste dezbateri, textul final a fost înaintat lui Virgil Madgearu. El arăta că se călăuzește după principiul superior al armonizării intereselor particulare cu interesul general.

În primul rând, el avea în vedere necesitatea încurajării exploratorului. Numai astfel industria de petrol va fi apărată de marea concurență internațională. Explorările de petrol comportau „un atât de mare risc” și capitaluri însemnate, „încât numai perspectiva unor serioase avantaje, le poate atrage în această direcție”³¹⁴.

În al doilea rând, memoriul avea în vedere simplificarea formalităților de îndeplinit în raport cu factorii oficiali.

În al treilea rând, se insista asupra unei repartizări mai juste a sarcinilor fiscale. Necesitățile și vicisitudinile de tot felul au făcut ca, în perioada de după război, statul „să încarce această industrie cu mai multe și mai grele sarcini decât poate suporta”. În consecință, memoriul solicita „o ușoară scădere” a impozitului minier și a redevențelor către stat, „fără a se diminua sensibil veniturile statului”. Diminuarea sarcinilor fiscale, afirma memoriul, nu era decât aparentă, pentru că ea facilita dezvoltarea activității industriei de petrol și în consecință, a veniturilor statului³¹⁵.

Participante la dezbaterile „Asociației”, societățile cu capital românesc majoritar au fost de acord cu cele hotărâte, dar, ele au avut revendicări speciale, ceea ce le-a determinat să alcătuiască un memoriu separat³¹⁶. Aceste societăți considerau „că sunt dispozițiuni ale actualei legi a minelor, indispensabile existenței și dezvoltării noastre”, și își exprimau speranța că noua lege nu va neglija rolul societăților cu capital național. Aceste societăți au apărut după război datorită unor circumstanțe favorabile, care nu se ivesc „decât în mod excepțional și foarte rar”: „Creditul Minier”, „Industria Română de Petrol”, „Petrolul Românesc”, „Societatea de Petrol Govora”, „Forajul” etc³¹⁷. Aceste cinci societăți au ocupat un loc important în industria petrolieră românească: au pus în valoare 800 ha., au exploatat aproximativ 3 000 ha., au forat peste 200 000 metri liniari, au adunat economii de circa 1 750 000 lei, au participat la cheltuielile statului cu sume foarte importante prin redevențe, impozite, au contribuit la ameliorarea balanței comerciale a statului prin export, „au dat posibilitatea capitalului românesc să se intereseze în

această ramură de industrie, unde a putut fi atras în cu totul altă proporție decât înainte de război etc.”³¹⁸. În 1927 „Creditul Minier” a ocupat locul întâi în producția de petrol a țării, întrecând marile societăți „Astra Română” și „Steaua Română”³¹⁹.

Pentru toate aceste considerente, societățile cu capital românesc majoritar solicitau „ca la modificarea dispozițiilor legii minelor să se țină seama de cele de mai sus”, ca nu cumva, „printr-o eventuală suprimare a dispozițiilor legii minelor ce favorizează întreprinderile naționale”, aceste societăți să fie puse în situația de periclitare a evoluției lor. Întrucât rezervele de terenuri pe care le aveau aceste societăți erau în disproporție cu capacitatea lor tehnico-financiară, „ținem să atragem binevoitoarea dvs. atenție”, la acordarea de noi perimetre de exploatare³²⁰.

Deși aceste societăți nu au precizat ce prevederi ale legii minelor din 1924 nu doreau să fie schimbate, era evident că acestea vizau proporția capitalului național, a personalului și dispozițiile privitoare la acordarea perimetrelor petrolifere (art. 32, 33 și 180). Acestea erau, de altfel, marile principii pe care se baza regimul minier instaurat în 1924, iar schimbările din 1929 le vizau tocmai pe ele.

O altă notă de distincție în cadrul „Asociației” au avut-o societățile posesoare de rafinării. Acestea solicitau „ca la modificarea legii minelor să se mențină prevederile legale, ca toată producția de petrol trebuie să fie prelucrată în rafinăriile de petrol din țară”³²¹ (art. 106).

Memoriul acestor societăți arăta că legiuitorul din 1924 a prevăzut prohibiția la export a țițeiului, din interes național, pentru a păstra această materie primă pentru aprovizionarea țării și pentru consolidarea capitalurilor investite în această ramură de activitate. Între timp, societățile au făcut sacrificii, mărindu-și capacitatea de lucru și modernizându-și instalațiile. Aceste transformări au condus la sporirea numărului tehnicienilor, chimiștilor, inginerilor, electricienilor, distilatorilor, rafinorilor, mecanicilor, a lucrătorilor și personalului administrativ specializat.

Se aprecia că, obiectul de activitate al rafinăriilor fiind țițeiul, dacă exportul lui ar deveni liber, siguranța acestor societăți ar fi periclitată, pentru că nimeni „nu s-ar mai hotărî să facă noi investiții” pentru aplicarea progresului tehnic. Acest lucru era cu atât mai grav, cu cât, la noi, cracarea și celelalte inovații „sunt la începutul lor”. Dintr-o asemenea situație, va avea de pierdut și statul, care va fi lipsit de produse superioare și de combustibilul necesar consumului intern.

Memoriul mai atrăgea atenția asupra faptului că, dacă țările fără producție petrolieră au căutat, printr-o legislație specifică, să-l atragă în cantități cât mai mari, societatea românească trebuie să păstreze în țară întreaga cantitate³²².

Ca replică la acest memoriu, s-a constituit cel al întreprinderilor producătoare de țiței, nedeținătoare de rafinării, ale căror interese erau „în contradicere cu acelea ale posesorilor de rafinării”, care, în cea mai mare

parte, neavând producție proprie și „fără motive serioase”, au cerut interzicerea exportului de țiței³²³.

În argumentația lor, societățile fără rafinării arătau că prețurile obținute în țară au reprezentat jumătate sau 3/4 din cele plătite în străinătate. În plus, nu s-a putut vorbi de o valorificare reală a țițeiului, din cauza insuficienței metodelor moderne de prelucrare.

În legătură cu capitalurile investite, invocate de rafinării nu trebuie desconsiderate cele 3 500 000 lei investite de exploratorii fără rafinării, la care se mai adăuga un milion aflat în obligații și credite. „Prețul de cost al unei tone de țiței este de 7-8 ori mai mare decât costul de prelucrare al unei tone de țiței. Apoi personalul întrebuintat, capitalurile investite și riscul la exploatare, și ele în același raport, și din aceste motive exploatarea prezintă un interes mai mare pentru economia națională”³²⁴.

Aprecierea rafinăriiilor că prin export s-ar compromite aprovizionarea internă, era combătută de exploatare, replicându-se că producția lor era 12% din producția totală a țării, iar din consumația internă, care era de 45% din producția totală de țiței, proporția exploatareilor fără rafinării era de 5%.

Memoriul mai combătea afirmațiile rafinăriiilor despre mărirea capacității lor de lucru, întrucât legea permitea acest lucru, numai dacă aveau exploatare proprii. Nici modernizarea instalațiilor de rafinaj, cu unele excepții, nu era un proces vizibil, făcând ca în cele din urmă statul să fie păgubit: „Astăzi se arde parafina pe prețul de 70 de bani kg., în loc să fie exportată și vândută cu 30 lei kilogramul”. La rândul său, prețul plătit de rafinării, pentru materia primă obținută, era derizoriu.

Aducând în discuție prevederea legii din 1924, că tot țițeiul să fie prelucrat în țară, se arăta că „acesta a fost din cauză că producția era în acel moment de trei ori mai mică” și nu se puteau asigura cerințele interne. Memoriul se încheia printr-o recapitulare a principalelor lui argumente și reluarea cererii de acordare a libertății de export a petrolului brut³²⁵.

În acest concert al memoriilor, a intervenit și cel al Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră. Memoriul a fost adoptat în urma mai multor „ședințe consecutive”³²⁶. El se pronunța pentru facilitarea condițiilor de exploatare. Exploratorul trebuie să fie ales de stat, în funcție de capacitatea lui tehnică și financiară. Durata permisului de exploatare se cerea să fie de trei ani pentru o suprafață de până la 200 ha. În cazul unei exploatare favorabile, exploratorului să i se acorde jumătate din suprafața cercetată. Cealaltă jumătate să fie din nou împărțită în două: prima parte să intre în rezerva statului, iar cea de a doua să fie acordată, prin diviziune, întreprinderilor solicitante.

În privința lichidării la expirarea concesiunii, Asociația Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră era de părere că numai lucrările subterane să aparțină statului, iar cele de suprafață să fie atribuite în funcție de proporția participării la capitalul societății. În problema

personalului folosit în industria petrolieră, memoriul susținea „păstrarea proporției de 75% români, fără nici o derogare”. Memoriul mai solicita contribuția societăților la asigurările „contra accidentelor, pentru întregul personal” și adoptarea principiului recuperării capitalului investit, din producția fiecărei sonde³²⁷.

Un alt memoriu a fost adresat Ministerului Industriei și Comerțului de către Asociația Proprietarilor și Concesionarilor de Terenuri Petroliere³²⁸. Memoriul începea prin a arăta că această asociație s-a format în anul 1922, ca urmare a nemulțumirii generate de hotărârea noii constituții privind trecerea subsolului în proprietatea statului. Acest lucru era echivalat cu „o confiscare”. Se preciza că asociația a obținut, în urma multor memorii (între care și „cinstea” de a expune „defunctului Rege Ferdinand I”, doleanțele sale), recunoașterea drepturilor câștigate.

Arătând că noul regim minier a dat „rezultate negative” și a creat „contradicții și confuzii” ce i-au îndepărtat capitalul, memoriul solicita: lărgirea și consolidarea concesiunilor pe timp de 50 de ani, acordarea către proprietarul terenului a 50% din redevențele convenite statului, o justă despăgubire în cazul suprafețelor cu pomi, vie și diferite investiții³²⁹.

Toate aceste memorii au oferit o bogată paletă de idei pentru noua lege a minelor. Se urmăreau modalitatea și proporția în care ele se vor regăsi în proiectul legii minelor.

În zilele de 13-15 martie, membrii Asociației Industriașilor de Petrol, s-au întrunit pentru a analiza proiectul noii legi a minelor. S-a constatat că dezideratele Asociației Industriașilor de Petrol „nu sunt cuprinse nici în parte” în proiectul legii. În această situație, s-a hotărât ca o delegație compusă din C. Osiceanu (președintele Asociației), I. Marinescu („Concordia”), V. Alimăneșteanu („Creditul Minier”), I. Al. Ghica („I.R.D.P.”), N. Luca („Româno-Americană”), și Al. Zănescu („Distribuția”) să meargă la Ministerul Industriei și Comerțului, pentru a susține interesele întreprinderilor petroliere³³⁰.

La 17 martie, ministrul Industriei și Comerțului a primit, într-o ultimă audiență, delegația industriei de petrol³³¹. În urma explicațiilor primite, V. Madgearu „a acceptat unele din propunerile Asociației, urmând ca ele să fie aduse în noua lege,” fie prin comisia industrială a Senatului, fie pe calea amendamentelor³³².

Problema adoptării unei noi legi a stârnit reacții diferite în presa economică și în cea de specialitate. Ziarul „Argus” era partizanul entuziast al principiilor noii legi. El afirma că „hotărârea guvernului de a rupe cu sistemul xenofob ce a dominat până astăzi” și de a asigura egalitatea de tratament între capitalul național și cel străin reprezenta un progres real³³³. Legea, care „era opera unui clarvăzător (V. Madgearu – n.n. Gh. C.), care nu alerga după himere”, deschidea calea unei exploatare intensive a economiei naționale³³⁴.

„România Petroliferă” privea prudent noua lege și avea unele rezerve. Ea aprecia că poziția guvernului nu putea fi judecată decât în lumina rezultatelor. Recomandând să nu se pună nici o patimă în judecarea noii legi, publicația atrăgea atenția asupra faptului că statul nu putea să concesioneze „decât în condiții acceptabile și în nici un caz, care n-ar pune în situație de inferioritate întreprinderile naționale” și imensele lui avuții naționale³³⁵.

În cazul în care legea nu va da rezultate bune, iar capitalul național „ar fi complet înlăturat”, iar tehnicienii români ar fi desconsiderați, atunci „vom fi cei dintâi în a condamna” această lege³³⁶.

1.8. Votarea Legii Minelor din anul 1929

„Monitorul petrolului” din 15 martie făcea cunoscut proiectului noii legi³³⁷. La aceeași dată, Virgil Madgearu a depus acest proiect pe birourile Senatului³³⁸. Reprezentanții Partidului Național Liberal și cei ai Partidului Poporului, s-au retras de la votarea proiectului³³⁹.

În expunerea de motive care a însoțit proiectul, ministrul Industriei și Comerțului arăta că în hotărârea de modificare a legii minelor s-a călăuzit de convingerea că regimul minier din 1924 n-a dat rezultate. În consecință, „păstrând principiul constituțional al naționalizării subsolului, noi prezentăm o schimbare completă a regimului minier”³⁴⁰.

Critica lui Madgearu la adresa regimului în vigoare a fost complexă. Ea a vizat: nerespectarea drepturilor câștigate, neîntocmirea cadastrului minier, domeniu în care „nu s-a făcut nimic pozitiv”; intenția de protejare a economiei naționale, a fost „un fapt iluzoriu”, pentru că „nominativitatea acțiunilor [...], a contribuit la sărăcirea acționarilor români”, pe piața externă s-a înregistrat „o pierdere ce se poate evalua la jumătate din valoarea producției petroliere” exportate, din cauza dificultăților de plasament, concluzia fiind, „că singurul rezultat pozitiv, nu a fost decât trezirea animozității capitalului străin față de țara noastră”³⁴¹.

Aceste rezultate, preciza Madgearu, au impus reformularea principiilor directoare ale noii legi. Aceste principii erau:

1) Precizarea drepturilor de proprietate ale statului față de drepturile câștigate și organizarea grabnică a cadastrului minier.

2) Valorificarea maximă a bogățiilor miniere, printr-un regim de punere în lucru: care să stimuleze exploatarea terenurilor necunoscute.

3) Egalitatea de tratament a capitalului străin, impusă de legea generală a interdependenței economice dintre popoare. „Pentru a imprima un caracter de colaborare cu munca națională, acțiunii capitalului străin, lăsăm la libera alegere a capitaliștilor elementele de încredere personală (directorul general, directorul tehnic și directorul administrativ precum și administratorii delegați) și 25% din întreg personal. Pentru restul de 3/4 din

toate categoriile superioare și inferioare tehnice, administrative și comerciale întrebuintarea românilor este obligatorie“.

4) Asigurarea cu precădere a consumului intern.

5) Ocrotirea intereselor producătorilor de țiței, între care se află și statul, și care nu posedă rafinării.

6) Stăpânirea definitivă a conductei de petrol de către stat³⁴².

Madgearu a mai pledat pentru formarea unor rezerve petroliere pentru stat, prin obligarea societăților să foreze în ținuturi „cu adevărat necunoscute“. Rezervele statului vor fi împărțite în trei categorii: terenuri sigure, terenuri probabile și terenuri posibil petrolifere. Primele două categorii vor constitui rezervele statului, de durată și neamenințate cu degradarea prin exploatare vecine. Ele nu vor putea fi puse în exploatare decât prin lege. Exploatarea nu vor fi posibile decât în zonele posibil petroliere.

Perimetrele vor fi cuprinse între 400-1000 ha. Exploratorul va avea dreptul la 50% din terenul explorat, dacă nu trece de 200 ha., iar pentru fiecare sută de hectare în plus, se vor acorda 25% din terenul explorat. Restul forma rezerva statului. Perimetrele de exploatare vor fi de 40 ha. Ele se vor obține prin licitație publică. Fiecare explorator va fi obligat, pentru fiecare perimetru de 40 ha., să pună, în locul indicat și în folosul statului, o sondă de explorare într-un teren necunoscut³⁴³.

În cadrul altor explicații oferite în Parlament, V. Madgearu a propus un alt calcul al redevențelor. Totodată, el a vorbit despre dreptul statului și al exploatarelor de petrol fără rafinării, de a exporta țițeiul. Pentru producătorii de țiței, autorizația de export se va acorda numai în condițiile în care producția va depăși capacitatea de prelucrare a rafinăriilor³⁴⁴.

În Camera Deputaților, Gr. Ivănescu arăta că proiectul de lege înlătura îngrădelile vechii legi (care, după părerea lui, împiedica colaborarea cu capitalul străin), ceea ce reprezenta o contribuție importantă la penetrația capitalului străin în România³⁴⁵.

C. G. Brezeanu s-a exprimat că el era pentru respectarea naționalizării subsolului și a prevederilor constituționale, iar I. G. Pardos critica proiectul pentru că nu ar fi ținut seama de drepturile câștigate³⁴⁶. S-au făcut unele propuneri și s-au adoptat amendamentele de natură a clarifica dispozițiile cuprinse în lege.

În Senat, Alex. Averescu considera proiectul de lege drept „un act grăbit al guvernului“³⁴⁷. Aceeași cameră a admis urgența adoptării legii minelor. Comisia industrială a adus unele modificări proiectului. În absența opoziției, dezbaterile legii minelor „a pierdut, negreșit, din vioiciunea ei, întrucât a lipsit ciocnirea între două păreri diametral opuse“³⁴⁸. La 24 martie legea avea votul ambelor Camere. Decretul Regal de promulgare a fost dat la 27 martie, iar la 28 martie 1929, legea a fost publicată în „Monitorul Oficial“³⁴⁹.

„Monitorul petrolului“ aprecia că noua lege a minelor a fost votată „cu foarte mici modificări aduse proiectului depus“ de V. Madgearu și că

„ea deschide porțile capitalului străin“. Se exprima speranța în evoluția favorabilă a industriei petroliere în perspectivă. De altfel, marile grupuri producătoare au și stabilit un acord pentru limitarea producției. Micșorându-se oferta, se putea ajunge la prețuri remuneratorii. „Royal Dutch“ a consimțit să cumpere produse rusești. Ameliorarea prețurilor s-a făcut imediat simțită³⁵⁰.

Cele mai importante principii ale noii legi au fost: egalitatea între capitalul străin și cel românesc; deplina libertate pentru întreprinderi de a numi conducerea; concesionarea de perimetre de exploatare prin obligativitatea efectuării de lucrări de explorare pe terenuri necunoscute; stabilirea redevențelor în funcție de producție; dreptul pentru stat și exploatare ce nu au rafinării, de a exporta țiței, în anumite condiții³⁵¹. Legea a recunoscut cererile de concesiune depuse până la adoptarea legii din 1924, pe timp de 50 de ani de la promulgarea Constituției, până la 28 martie 1973; proprietarii de terenuri urmau să primească 20-30% din drepturile convenite statului³⁵².

„Monitorul petrolului“ considera noua lege ca un rezultat al acțiunii noului guvern și ca o întruchipare a politicii acestuia: „fiind cunoscută vajnica opoziție parlamentară făcută cu ocazia votării legii din 1924, modificarea actuală constituie înfăptuirea principiilor atunci enunțate“³⁵³. Aceleași aprecieri au fost exprimate și de Mihail Pizanty³⁵⁴.

Legea minelor din anul 1929 a fost elaborată în conformitate cu politica „porților deschise“ a P.N.Ț. Ea a fost adoptată la cererea sau chiar sub presiunea marilor companii petroliere internaționale³⁵⁵.

Liberalii au criticat această lege, considerând-o o greșeală enormă. G. Damaschin aprecia că ea s-a adoptat din „servilism“, iar Vintilă Brătianu, că era îndreptată împotriva intereselor naționale, pentru că dădea „trusturilor străine controlul factorilor principali de energie a țării“³⁵⁶.

Profesorul universitar Ionescu Bujor aprecia, într-o broșură, că, legea cuprindea erori mari și aducea prejudicii intereselor statului³⁵⁷.

Noua lege a fost percepută ca o rectificare a vechii legi³⁵⁸, fiind definită chiar de Raportul la Senat drept „legea modificatoare a legii din 1924“³⁵⁹. Principiul constituțional al proprietății statului asupra bogățiilor subsolului nu a fost atins³⁶⁰.

„The Oil Bulletin“ din Los Angeles aprecia noua lege a minelor din România, subliniind că ea aducea „îmbunătățiri sensibile“ participării capitalului străin în România. Totodată, revista observa că ponderea capitalului american avea „proporții prea reduse“, 9% comparativ cu cel englez, ce deținea 41%³⁶¹.

Adoptarea noii legi a minelor reprezenta un aspect de maximă importanță pentru activitatea din acel sector, dar aceasta urma să se integreze într-un tot mai larg, într-o politică națională. Astfel, geologul H. Grozescu, profesor la Școala Politehnică din Timișoara, arăta, în revista „Analele Minelor“, că politica petrolului trebuie să aibă un câmp de acțiune

mai vast decât cel oferit de legislația minieră. Dezbaterile generate de adoptarea legii minelor erau un fapt „îmbucurător“, demonstrând interesul manifestat de însemnate segmente sociale față de această bogăție prețioasă a țării. Statul însă trebuie să aibă în vedere elaborarea unei strategii politice care să se aplice petrolului.

În viziunea lui H. Grozescu, trei erau elementele care ar fi putut să se înscrie într-o eficientă strategie a petrolului. În primul rând se impunea o reglementare a exportului în funcție de interesele colectivității naționale. El constata că, deși producția anului 1928 a fost cu un milion de tone mai mare decât cea din 1927, încasările au fost mai mici. Din această situație, deducea al doilea element: o reglementare a producției în funcție de fluctuația prețurilor pe piața mondială. În al treilea rând, se impunea ameliorarea derivatelor de petrol, care să fie compatibile concurenței internaționale³⁶².

Votarea legii minelor din 1929 a pus capăt dezbaterilor în această privință. Atenția societăților petroliere s-a îndreptat, după acest moment, asupra acordării perimetrelor de exploatare, fapt reliefat în paginile „Monitorului petrolului“. La rândul ei, criza economică a adus în centrul atenției problemele sale specifice.

În anul 1930, Direcția Generală a Minelor alcătuia proiectul de lege pentru aplicarea dispozițiilor de comasare a terenurilor petrolifere, prevăzute de legea minelor, în scopul de a împiedica „risipa ce s-ar face prin continuarea autorizării de lucrări pe parcele înguste“³⁶³.

Dar în 1933, situația nu era încă rezolvată. Discuțiile erau tot la nivelul celor de dinainte de votarea legii minelor din 1924, ceea ce determina redacția „Monitorului petrolului“ să aprecieze că „soluția cea mai indicată sub toate raporturile, ar fi abandonarea completă a chestiunii“³⁶⁴.

După 1929 s-au mai adus unele modificări legii minelor, dar acestea au fost neesențiale³⁶⁵.

1.9. Dezbaterile privind adoptarea Legii Minelor din anul 1937

Revenirea liberalilor la conducerea țării, la sfârșitul crizei, a readus în atenție situația regimului minier. Astfel, s-a declanșat, din nou, mecanismul schimbării legii minelor.

Discuțiile pentru redactarea unei noi legi a minelor au început în anul 1935. Ministerul Industriei și Comerțului a numit la începutul anului, o comisie ce a avut, mai întâi, în fruntea sa pe Ludovic Mrazec. Comisia a avut misiunea de a studia materialul „colectat în legătură cu modificările ce sunt de adus legii minelor“³⁶⁶. „Monitorul petrolului“ își exprima speranța că industria petrolului va fi consultată la redactarea noii legi.

Mai apoi, la conducerea acestei comisii a fost numit Gh. N. Leon, subsecretar de stat la ministerul de resort. Cu această ocazie, se făcea constatarea că, în decursul anilor care s-au scurs de la aplicarea legii minelor, s-au constatat o serie de aspecte dăunătoare economiei naționale. Cele mai vizate părți ale legii erau, în acel moment, cele referitoare la comasare, la validarea drepturilor câștigate, la drepturile de explorare și la simplificarea instituțiilor miniere³⁶⁷.

Pentru realizarea comasării se prevedea îndepărtarea proprietarilor de suprafețe de la adoptarea hotărârii și stabilirea directă a comasării prin decizie ministerială. Pentru recunoașterea drepturilor câștigate se propunea raportarea la criteriile de „explorare normală” și „valorificare” a terenurilor petrolifere.

Gh. N. Leon și-a făcut cunoscută poziția în privința noii legi prin publicarea articolului *Considerații asupra politicii naționale a petrolului*³⁶⁸. El aprecia că, după aproape 70 de ani de exploatare antieconomică a petrolului, nu s-a ajuns la o politică aptă să impună o exploatare rațională a acestui zăcământ. Acest lucru era explicat și prin faptul că s-au fixat distanțele de numai 30 m, de la marginea parcelei și de 60 m între sonde în loc de 140 m și, respectiv, 160 m, cât ar fi rațional, ceea ce a contribuit la fărâmițarea suprafețelor și la pierderea de zăcământ. Această stare explica și faptul că în România se extrăgeau numai 25% din cantitatea de petrol aflată în zăcământ, față de 50%, cât se realiza în S.U.A.

Gh. N. Leon mai aprecia că politica economică a petrolului, până în acel moment, nu a urmărit decât creșterea permanentă a producției, fără nici o considerație față de crearea de rezerve pentru viitor. După exploatarea continuă în același ritm, se putea ajunge la epuizarea totală a rezervelor petrolifere în 5 ani³⁶⁹.

Afirmând că 85% din producția totală a României se găsea în mâinile străinilor, a marilor trusturi, reprezentantul ministerului român găsea vinovată, pentru această stare, legea minelor din 1929, care a acordat perimetre după capacitatea tehnică și financiară a întreprinderilor, ceea ce a defavorizat societățile cu capital național. Legea din 1924 obliga societățile străine să se naționalizeze, protejându-le astfel pe cele naționale. Dacă în 1928 societățile românești dețineau mai mult de 30% din producția totală a țării, în acel moment ele controlau mai puțin de 15% din aceasta³⁷⁰.

Gh. N. Leon a subliniat rolul de „pivotal” al rafinării, insistând asupra necesității ca fiecare producător și statul să se implice în acțiunea de creare și de control a acestui important sector de producție. El s-a pronunțat ferm pentru schimbarea legii minelor din 1929, militând pentru un control riguros al statului asupra petrolului, definit drept un „generator de energie care se afla la baza dezvoltării industriei și a apărării naționale”³⁷¹.

Acest lucru reprezenta punerea în aplicare a unor principii adoptate deja de alte state, ca de exemplu Anglia, prin crearea societății „Anglo Persian-Oil”, și Franța, prin „Compagnie Française des Petroles”.

„Monitorul petrolului”, publicând „cu titlu de document” memoriul subsecretarului de stat, i-a acordat o atenție deosebită, pentru că se conturau oficial liniile directoare ale noii legi. El a combătut punct cu punct opiniile lui Gh. N. Leon.

În privința rezervelor petroliere, „Monitorul petrolului” considera pesimistă opinia despre epuizarea rapidă a acestora. Estimările făcute în acest sens, la începutul secolului, au fost depășite cu lejeritate. Asupra procentajului de 25% extras din zăcământ, urmau să se pronunțe specialiștii. Distanțele de amplasare a sondelor erau cele prevăzute de lege și impuse de fărâmițarea proprietăților. Capitalul național investit în industria petrolului a crescut de la 7% în 1907 și 4,6% în 1914, la 26% în 1930³⁷². Atribuirea de perimetre se făcea după criterii necontrolabile etc.³⁷³.

În acest context, al declanșării oficiale a campaniei pentru schimbarea legii minelor din 1929, Ludovic Mrazec și-a făcut cunoscute opiniile asupra rezervelor petroliere ale României. Savantul român milita pentru stabilirea unui raport judicios între producția petrolieră și bogăția zăcămintelor prospectate. Apreciind că România „nu poate fi clasată între țările cu prea mare bogăție de petrol”, producția din acel moment, de 8,6 milioane tone țiței, „poate fi considerată drept prădalnică”, acest nivel putând fi menținut numai pentru puțină vreme³⁷⁴.

La 4 iulie 1935, departamentul industriei și comerțului a fost preluat, cu titlu interimar, de Dr. I. Costinescu³⁷⁵. Acest lucru nu a influențat lucrările pentru redactarea noii legi a minelor, comisia desemnată anterior continuându-și activitatea.

În toamnă, comisia a adoptat proiectul de modificare a legii minelor. Modificările propuse (la capitolele: autoritatea și jurisdicția minieră, comasare și ținuturi miniere, recunoașterea și validarea drepturilor câștigate) erau în conformitate cu principiile exprimate anterior de Gh. N. Leon³⁷⁶.

O problemă mult dezbătută în contextul modificării legii minelor a fost, în acest an, cea a acordării perimetrelor de exploatare. Asociația Industriașilor de Petrol din România s-a întrunit la 20 august și a desemnat o comisie de geologi și juriști, pentru stabilirea punctului de vedere comun al industriei petroliere³⁷⁷. Discuțiile nu au condus însă la o unitate de vederi.

Au fost înaintate ministerului mai multe memorii. În esență, ele reflectau cele două grupuri de interese³⁷⁸: cele ale societăților cu capital străin, care solicitau menținerea prevederilor legii din 1929 privind acordarea perimetrelor în funcție de capacitatea tehnică și financiară a întreprinderilor, și cele ale societăților cu capital național, care cereau adoptarea unor noi criterii.

Întrucât demersurile pentru adoptarea noii legi a minelor nu se îndreptau către o finalizare rapidă, s-a adoptat în decembrie 1935 un Jurnal al Consiliului de Miniștri, privitor la regimul de rezolvare a cererilor de explorare³⁷⁹. Se prevedea că, pentru rezolvarea cererilor depuse până la 1 noiembrie 1935, se ținea seama de rezervele de care dispuneau întreprinderile și de nevoile pentru acoperirea producției. Se luau în considerare lucrările geologice și geofizice. Se acorda prioritate întreprinderilor care în ultimii trei ani au avut o mai intensă activitate în perimetrele de explorare obținute de la stat. Se ținea seama de activitatea de foraj, dezvoltată în primul semestru al anului 1935, pe aceleași perimetre.

Societățile cu capital străin, considerate „nedreptățite“ de „Monitorul petrolului“, au înaintat, pe 5 decembrie 1935, un memoriu Ministerului Industriei și Comerțului. Ele au protestat față de prevederea de a se lua în considerație numai forajul în perimetrele statului, solicitând să se ia în calcul totalul metrilor forajți, indiferent de natura proprietății terenului. Memoriul arăta că aceste societăți au efectuat exploatari mai mult pe terenurile particulare, pentru siguranța producției, dar, în contextul epuizării acestor zăcăminte, explorările urmau să înceapă, în curând, pe terenurile primite de la stat³⁸⁰.

Aceste societăți solicitau să se ia în discuție, la acordarea perimetrelor, toate ramurile de activitate din industria petrolieră și să se renunțe la criteriile adoptate³⁸¹.

Aceste dezbateri au continuat și în anul 1936. Ele au fost amplificate de trecerea prevederilor acestui jurnal al Consiliului de Miniștri și în proiectul modificator al legii minelor³⁸². „Monitorul petrolului“ aprecia că prin adoptarea acestor hotărâri se elimină cele mai multe și cele mai importante societăți ce acționau în industria petrolieră și se aducea, de fapt, un deserviciu ideii urmărite de oficialități privind încurajarea prospectării și exploatarei, motiv pentru care problema trebuie revizuită.

Subliniind că acordarea perimetrelor de exploatare ale statului „constituie însăși cheia de boltă a dezvoltării viitoare a producției românești de petrol“³⁸³, „Monitorul petrolului“ considera ca „nelogică“ adoptarea respectivului jurnal al Consiliului de Miniștri, „câtă vreme se lucrează pe capete la modificarea legii minelor“, chestiune în care Parlamentul își va spune ultimul cuvânt³⁸⁴. „Putem afirma fără exagerare că scopul propus nu a fost nici pe departe atins“³⁸⁵, întrucât „cu întortocheți de frază, cu cuvinte grave, se înlătura justa repartiție a acestor perimetre“³⁸⁶.

Se exprima speranța că ministerul nu va lucra cu ușile închise, la definitivarea noului proiect, că va consulta tehnicienii, magistrații, juriștii, economiștii, memoriile care i-au fost remise, pentru realizarea unei legi viabile³⁸⁷.

Preparativele elaborării noii legi au continuat „în mod asiduu“ pe tot parcursul anului 1936. În luna februarie proiectul legii minelor a fost depus

de către doctorul I. Costinescu, ministrul Industriei și Comerțului, spre studiul comisiei de specialitate a Parlamentului³⁸⁸.

Proiectul depus rezolva în parte sau atenua unele neajunsuri semnalate de industria petrolieră. Alte probleme rămâneau în suspensie și urmau să fie rezolvate de această comisie, până la punerea în discuția generală de către Parlament a proiectului modificator al legii minelor. Neajunsurile acestui document erau explicate de „Monitorul petrolului” prin faptul că, „la întocmirea proiectului, nu au fost consultați toți acei ce, prin experiență, prestigiu și trecutul lor, puteau să ajute comisia restrânsă ce a elaborat actualul proiect”³⁸⁹.

În discuția Comisiei Camerei Deputaților, după expunerile lui I. Costinescu și P. Bejan, subsecretar de stat, s-au propus amendamente de către o serie de deputați, din care s-au remarcat V. Madgearu și N. Constantinescu-Bordeni. Rămâneau în centrul atenției aspectele referitoare la drepturile câștigate, la explorări, la comasări și la desfacerea produselor³⁹⁰.

Asociația Industriașilor de Petrol a hotărât, în ședința din 12 martie 1936, să solicite ministrului Industriei și Comerțului o amânare a dezbaterii parlamentare a legii, pentru ca textul proiectului să fie mai bine analizat. La 31 martie, comisia parlamentară a încheiat lucrările de revizuire a proiectului. Întârzierea era explicată de „Monitorul petrolului” prin faptul că până atunci s-a lucrat „cu ușile închise”.

Întrucât activitatea Parlamentului se concentra asupra legii bugetului, iar timpul până la închiderea sesiunii era foarte scurt, amânarea dezbaterii parlamentare a proiectului a fost cerută și de Virgil Madgearu³⁹¹. „Monitorul petrolului” aprecia că forma căpătată de proiectul legii minelor nu modifica structura inițială a acestuia. Se manifesta speranța că dezbaterile parlamentare, care aveau să urmeze, vor aduce modificările ce se impuneau³⁹².

Remanierea guvernamentală din 29 august 1936 a adus în fruntea departamentului industriei și comerțului pe Valer Pop. Acest lucru a produs și unele schimbări în concepția legislației miniere, precum cele din domeniul acordării perimetrelor prin bună învoială³⁹³.

Reluarea, în toamnă, a activității parlamentare găsea printre priorități proiectul modificator al legii minelor. Se reconfirmau speranțele considerării tuturor opiniilor și trecerii proiectului în respectiva sesiune³⁹⁴.

Un segment incitant al dezbaterilor asupra noii legi a minelor l-a reprezentat cel al drepturilor câștigate³⁹⁵. El a adus în discuție și un aspect mai puțin obișnuit, acela al terenurilor secularizate ale mănăstirilor, concesionate în 1863 lui Teodor Mehedințeanu³⁹⁶. Contractul de concesionare cu acesta a fost reziliat, pentru că nu respectase obligațiile de lucru. O parte din aceste moșii au intrat în proprietatea țărânimii, în 1864 și 1889, iar o altă parte au fost vândute prin licitație.

În situația în care unele moșii au fost arendate, în contract s-a prevăzut, de fiecare dată, clauza că arendașul nu poate exploata mine și cariere. Anumiți intermediari au considerat, astfel, că terenurile lor, ce proveneau din cele concesionate lui Mehedințeanu în 1864, intrau în categoria drepturilor câștigate, întrucât jurisprudența recunoscuse drepturile câștigate și pentru terenurile grevate de unele sarcini, precum redevența și rezervarea³⁹⁷.

Statul nu dorea să piardă terenurile respective. Această situație și altele asemănătoare au determinat guvernul să se gândească la modificarea articolului 262 din legea minelor. La 12 noiembrie 1936, modificarea a fost făcută publică, printr-un decret regal. Noul text al articolului 262 lua în considerație, pentru recunoașterea drepturilor câștigate, numai acele acte și procese ce erau în vigoare la 4 iulie 1924.

Acest lucru a strârnit reacția celor ce obținuseră sau aveau de obținut drepturi câștigate, prin procese bazate pe jurisprudența existentă. Ei au protestat și au cerut anularea acestor modificări. Dacă nu se puteau lua în considerație tranzacții făcute cu 60 de ani înainte de adoptarea legii minelor din 4 iulie 1924, ei propuneau să se ia în calcul valorificările făcute cu 30 de ani înainte de această lege. Astfel, legea ar fi inechitabilă și ar avea ca efect și faptul că „particularul pierde încrederea în justiție”³⁹⁸.

Modificarea articolului 262 nu a fost apreciată de „Monitorul petrolului”. Faptul că în unele regiuni s-au achiziționat drepturi câștigate într-o măsură mai mare nu justifica, în opinia publicației, o măsură care să lovească în cei de bună credință, care, pe baza prevederilor legale în vigoare, au investit sume în terenuri, cu scopul de a face lucrări de explorare și exploatare³⁹⁹.

Adoptarea acestor modificări a determinat desfășurarea, la 13 decembrie 1936, la Ploiești, în sala Camerei de Industrie și Comerț, a unui „populat congres” al proprietarilor și concesionarilor de terenuri petrolifere din județele Prahova, Dâmbovița și Buzău. La acest congres au fost prezenți parlamentari și reprezentanți ai „tuturor partidelor politice”⁴⁰⁰.

Avocatul Gh. D. Dimitrescu a vorbit despre remedierea parțială, în legea din 1929, a curențelor legii din 1924, în privința drepturilor câștigate. Gh. Teodorescu a combătut politica „greșită” prin care statul tinde să acapareze toate bogățiile în detrimentul particularilor. Senatorul Scarlat Orăscu semnala pericolul ce s-ar fi produs în cazul transformării în lege a decretului din 12 noiembrie. Deputatul Constantin Cristodorescu și-a arătat surprinderea față de adoptarea decretului în cauză cu trei zile înainte de deschiderea Parlamentului. Deputatul Nic. Constantinescu-Bordeni, președintele organizației liberale georgiste din Prahova, a criticat lipsa de coerență în legislația minieră. Deputatul Dem. I. Nicolaescu, președintele de onoare al organizației P.N.L. din Prahova, a subscris la aprecierea generală, conform căreia adoptarea respectivului decret reprezintă o mare nedreptate. El sublinia faptul că, deși este membru al partidului liberal,

„constată cu durere modul cum a fost promulgat acest decret“, care însemna „o desconsiderare a regimului parlamentar“⁴⁰¹.

Congresul s-a încheiat prin adoptarea unei telegrame către Carol al II-lea, prin care participanții solicitau sprijinul „pentru a se repara nedreptatea care li s-a făcut și a li se respecta drepturile asupra subsolului“⁴⁰². S-a ales o comisie care să reprezinte, alături de parlamentari, aceste interese, în fața tuturor forurilor.

Toate aceste luări de poziție au făcut ca, în decembrie 1936, Ministerul Industriei și Comerțului să retragă acest decret. Problema drepturilor câștigate urma să fie adusă pe cale de lege în dezbaterile circumscrise proiectului modificat al legii minelor⁴⁰³.

Presa vremii observa că „problema drepturilor câștigate asupra subsolului terenurilor petroliere ia proporții“⁴⁰⁴. Valer Pop, criticând interpretarea largă a articolului 262 din legea minelor din 1929 de către instanțele judecătorești, afirma că acest lucru a determinat „căutarea cu orice preț a documentelor din Arhivele Statului spre a găsi temeiul unor revendicări de drepturi câștigate“⁴⁰⁵.

Din acest motiv, ministrul Industriei și Comerțului se pronunța pentru restrângerea drepturilor câștigate, pentru ca statul să fie singurul proprietar al subsolului⁴⁰⁶. Această idee era susținută și de Dinu Brătianu, care afirma că textul Constituției impunea să se țină seama, în cazul drepturilor câștigate, numai de valorificarea subsolului, „și nu de drepturi câștigate pe bază de acte subiective“⁴⁰⁷.

Noțiunea de „drepturi câștigate“ a mai făcut obiectul unui memoriu al proprietarilor de concesiuni petroliere care au solicitat lărgirea acestora, în sensul ca și comunele care au avut concesiuni până la 4 iulie 1924 să dispună de aceleași drepturi pe care le aveau comunele cu exploatare normale până la 4 iulie 1924. Autoritățile au promis bunăvoință și înțelegere⁴⁰⁸. Pentru aceeași cauză a pledat într-o expunere și ministrul P. Bejean, care cerea lămurirea definitivă a situației „proprietarului țărănesc de terenuri petrolifere“⁴⁰⁹.

1.10. Votarea Legii Minelor din anul 1937 și dezbaterile generate de aceasta

La 20 ianuarie 1937, s-a supus spre dezbateri, în Camera Deputaților, proiectul noii legi a minelor. În aceeași perioadă, o delegație de parlamentari și reprezentanți ai industriei a fost primită la ministrul Industriei și Comerțului⁴¹⁰.

Expunerea de motive la proiectul legii minelor constata faptul că, deși s-au făcut „investiții enorme“ în etapa de după 1929, nu s-a întreprins totuși „nici o cercetare mai serioasă“ în domeniul explorării zăcămintelor de petrol. Modificările de lege propuse urmăreau să asigure, în primul rând,

rezerve petroliere și, apoi, să realizeze o exploatare mai rațională a zăcămintelor, printr-un nou sistem de repartitie a permiselor de exploatare și explorare.

Noul proiect mai avea în vedere protecția muncii și a capitalului național, prevăzând dispoziții de protejare a societăților cu capital românesc. Se sublinia că principiile de la care a plecat legiuitorul au avut în vedere nu numai aportul economic al „celeii mai însemnate industrii” naționale, dar și pe cel al apărării naționale, care obliga la astfel de măsuri pentru asigurarea și în viitor a unui rol important al țării noastre în economia mondială⁴¹¹.

În perioada dezbaterii parlamentare a noii legi, ziarul „Argus” se întreba dacă statul român urmărea, prin legislația ce o elabora, constituirea unei politici a petrolului. Singura idee ce s-ar fi desprins din această legislație „ar fi o tendință de naționalizare”. Aceasta trebuie să fie analizată cu multă răspundere, pentru a se constata dacă era potrivită, întrucât în aprecierea publicației erau serioase impedimente⁴¹².

„România petroliferă” ținea să precizeze tranșant disponibilitatea industriei față de colaborarea cu capitalul străin: „Nu suntem împotriva capitalului străin”, dar această colaborare „trebuie să se facă după anumite norme spre folosul ambelor părți”. De asemenea, atrăgea atenția asupra exploatării raționale a zăcămintelor de petrol, pentru a se evita secătuiră lor⁴¹³.

Din nou vom asista la un duel al memoriilor societăților cu capital românesc și al celor cu capital străin. Societățile cu capital național au avut o întrunire a acționarilor încă din 24 ianuarie 1937, când au cerut prin moțiune ca viitoarea lege să le prevadă întâietatea la acordarea de perimetre de explorare și exploatare⁴¹⁴. Cererea era motivată prin faptul că ele și-au investit economiile și capitalul în acțiunile de explorare.

Societatea „Sondajul” își exprima fără echivoc nemulțumirea față de legea în vigoare, întrucât, deși avea capital românesc, conducere românească și acționari români în proporție de 100%, nu a primit nici un teren în exploatare. Terenurile cercetate de ea au fost atribuite altor societăți⁴¹⁵.

Memoriul societăților românești înaintat Ministerului Industriei și Comerțului arăta că aceste societăți erau îndreptățite la un regim preferențial, pentru că, prin modificările din 1929, nu au mai putut obține terenuri petrolifere nici de la stat, din cauza concesiunilor prin licitație, nici de la particulari, pentru terenurile cu drepturi câștigate „din cauza unei concurențe extrem de vii”. Aceste societăți cereau ca lor să li se acorde un drept de preferință de cel puțin jumătate din perimetrele de exploatare, prin bună învoială, și nu prin licitație publică⁴¹⁶.

Întrucât, sub raportul explorărilor, „societățile cu capital românesc și-au făcut complet datoria față de economia națională și într-o proporție mult mai mare decât celelalte societăți”, era drept ca viitoarele modificări

„să asigure întâietate la acordarea perimetrelor de explorare întreprinderilor cu capital național”⁴¹⁷. Aceste societăți mai cereau să se mențină dispozițiile de a rezerva societăților cu capital național o proporție însemnată din consumația internă și să se prevadă un drept de preferință la furniturile autorităților publice.

În concluzie, memoriul arăta că, prin cererile sale, societățile cu capital românesc nu urmăresc decât punerea pe picior de egalitate a întreprinderilor lor cu cele cu capital străin, care dispuneau de mijloace incomparabil mai mari „și nu au făcut sacrificii în raport cu acele mijloace precum au făcut societățile românești”⁴¹⁸.

Memoriul societăților cu capital străin, afirmând că principala problemă a industriei petroliere era aceea a creării de rezerve și a descoperirii de noi zăcăminte, aprecia că proiectul conținea „imperfecțiuni”. Subliniind că aceste societăți își aveau existența de la începuturile industriei petroliere în România, memoriul solicita un drept de preferință acelei întreprinderi care, prin prospecțiuni, descoperea noi zăcăminte. Perimetrele de 1000 ha, pentru explorări și 40 ha pentru exploatare erau considerate insuficiente, solicitându-se mărirea lor.

Memoriul ridică obiecții împotriva sistemului preferențial în acordarea permiselor, care avea ca rezultat imposibilitatea descoperirii de noi regiuni petroliere și înlăturarea capitalului străin. Singure, societățile cu capital românesc nu vor putea investi sumele necesare unor întinse prospecțiuni. De asemenea, se solicita ca textul legii să fie clar și precis, pentru a evita posibilitatea de discriminare și favoritism⁴¹⁹.

Redând conținutul celor două memorii, „Monitorul petrolului” își exprima speranța că legiuitorul va „îmbrățișa cât mai mult din sugestiile autorizate exprimate”, în ideea de a se asigura țării „resursele reprezentând rezervele de viitor ale extracției țițeiului”, prin respectarea întocmai a drepturilor câștigate⁴²⁰.

Asociația Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră a intervenit la Ministerul Industriei și Comerțului printr-o adresă în care solicita ca în Comitetul de Administrație al Fondului Social Minier, alături de reprezentanții patronilor și muncitorilor, să fie incluși și reprezentanți ai funcționarilor. Această cerere a fost satisfăcută⁴²¹.

Lucrările pentru adoptarea noii legi au mers repede. În martie se estima că erau rezolvate cele mai multe din chestiunile ridicate. Camera Deputaților încerca să ia în dezbatere textul cu modificările aduse în urma diverselor propuneri. Textul fusese înaintat parlamentarilor de Valer Pop, la 13 martie, pentru a fi dezbătut „în limita timpului ce ar mai fi liber”, fie înainte, fie după discuția proiectului de buget pentru 1937-1938.

„Monitorul petrolului”, constatând că Parlamentul a consacrat o singură ședință discutării proiectului, atrăgea atenția că „o astfel de lege nu poate trece pe apucate, cu un număr insuficient de parlamentari și fără o discuție” serioasă⁴²².

Discuția parlamentară a legii minelor a început la 18 martie 1937, în Camera Deputaților, în prezența ministrului Industriei și Comerțului⁴²³. Virgil Madgearu, autorul legii din 1929, remarca faptul că, în urma multor modificări aduse proiectului, atunci când i s-a dat forma dorită de factorii guvernamentali, nu a mai fost supusă consiliului legislativ, iar expunerea de motive nu cuprindea toate schimbările structurale sau formale ale noii legi.

Arătând că el va vota împotriva acestei legi, acuza „pripeala“ cu care ea se adopta și-și exprima regretul „că nu se poate ajunge la un regim minier de permanență“⁴²⁴.

Discuția și votarea pe articole s-au desfășurat între orele 19⁰⁰ și 22³⁰. Opiniilor deputaților N. Constantinescu-Bordeni și Dobrescu, li s-a răspuns de către Valer Pop și Gh. Vântu, în calitate de raportor al noii legi. Dr. Aurel Dobrescu, aprecia că legea avea un defect organic întrucât chestiunile de litigiu nu mai erau lăsate în sarcina forurilor judiciare ci erau transferate judecării serviciilor administrative⁴²⁵. „Monitorul petrolului“ explica această grabă în votarea legii, „ce ar fi putut trece în cu totul alte condiții“, prin faptul că această cameră „va lua vacanță a doua zi“⁴²⁶.

Senatul a dezbătut legea la 20 martie. Aici „formalitățile au decurs și mai expeditiv: s-au trecut cele 309 articole aproape fără discuție“⁴²⁷. Valer Pop, ministrul Industriei și Comerțului, conchidea că „este o lege cu care guvernul nostru și Parlamentul se va putea prezenta cu fruntea ridicată, în fața opiniei publice, cu care se va putea mândri și astăzi și în viitor“.

Această lege a minelor este „depersonalizată“, este o lege lipsită de orice substrat cu caracter personal și are în vedere numai interesul obștesc⁴²⁸.

Legea a fost apreciată și de C. Ceruleanu în calitate de raportor, care spunea că din cauza progreselor tehnice, regiunile bogate în zăcămint se puteau epuiza în 2-3 ani, astfel legea era bine venită ca o măsură de salvagardare a intereselor naționale. În privința drepturilor câștigate, el considera că legea a găsit soluția care să mulțumească pe toți cei interesați.

O altă viziune a avut-o însă Grigore Gafencu, care aprecia că legea era un compromis între diferitele păreri și interese ale diferitelor grupe și grupulețe din Partidul Național Liberal⁴²⁹.

Pe 23 martie, Valer Pop a fost primit în audiență la rege, pentru a prezenta noua lege, iar a doua zi, textul acesteia apărea în „Monitorul Oficial“.

„Monitorul petrolului“ remarca faptul că titlul noii legi, „Legea pentru modificarea unor articole din Legea Minelor din 28 martie 1929“, era modest, pentru că s-au modificat 120 de articole din cele 276 și s-au adăugat alte 33 de articole noi⁴³⁰.

Numerele 7-10 ale acestei reviste publicau numai în limbile franceză și engleză textul noii legi. Legea prevedea recunoașterea drepturilor câștigate pentru o perioadă de 50 de ani de la adoptarea acestui principiu de către Constituția din 1923. Mult discutatul articol 262 a devenit articolul 281, care prevedea recunoașterea drepturilor câștigate numai în situațiile cu dată certă la 4 iulie 1924. Această dispoziție avea efect retroactiv⁴³¹.

O caracterizare a regimului minier din România, prin prisma noii legi, a făcut-o inginerul Mihail Constantinescu, directorul general al societății „Creditul Minier”, la Congresul Mondial de Petrol la Paris din 1937, în calitate de reprezentant oficial al guvernului român. El afirma, în acest context, că în pofida unor afirmații de natură subiectivă, legislația românească a petrolului se caracteriza printr-un „naționalism moderat”, ce urmărea punerea în valoare a zăcămintelor petroliere într-un mod cât mai rațional.

M. Constantinescu evoca faptul că legea din 1924 adoptase principiul naționalizării subsolului, cu excepția drepturilor câștigate, deși, „ar fi fost preferabil ca aceste drepturi să le fi înlocuit cu contravaloarea bănească”⁴³². În ceea ce privește explorarea, delegatul român arăta că era mai favorabilă crearea unui fond de prospecțiune, desființat prin legea din 1929 și reînființat prin cea din 1937, pentru că societățile care au primit terenuri în concesiune nu și-au onorat întotdeauna obligațiile asumate. În același timp, el se pronunța pentru o explorare și o exploatare raționale, pe suprafețe cât mai întinse.

De asemenea, el vorbea de conservarea dreptului statului în acordarea perimetrelor în funcție de „necesitățile apreciate de el”, de nevoia încurajării rafinărilor moderne, de evitarea dominării aprovizionării pieții de către anumite grupuri, de aprovizionarea pentru nevoile de apărare a țării, de formarea și utilizarea personalului românesc, de producerea în țară a materialelor necesare industriei petroliere, de neobstrucționarea capitalului străin, care trebuie să colaboreze cu capitalul și personalul românesc în contextul intereselor economiei naționale⁴³³.

Idei favorabile noii legi a minelor a exprimat și inginerul E. Fischer, într-o conferință ținută la Universitatea de Vară de la Vălenii-de-Munte, în iulie 1937. El considera că legislația minieră din 1937 a îmbunătățit situația, prin precizia prevederilor referitoare la terenurile petrolifere. El ținea să sublinieze că „societățile noastre de petrol – în afară de câteva – sunt întreprinderi cu capital străin. Or, tendința generală este astăzi – la noi ca și aiurea, de altfel – de a promova inițiativele și capitalul național. Aceasta este un fapt, care nu se poate contesta și pe care conducătorii statului nu-l pot ignora”⁴³⁴.

De asemenea, el susținea necesitatea participării statului la explorări, pentru că rezervele astfel constituite „sunt singurele care se pot păstra intacte”, până în momentul în care interesele naționale ar impune exploatarea lor.

În contrast cu ideile de mai sus, societatea „Steaua Română” considera, ce-i drept, după anunțarea hotărârii de schimbare a legii, în raportul consiliului de administrație din decembrie 1938, că noua lege cuprindea condiții oneroase⁴³⁵.

Între schimbările aduse de noua lege⁴³⁶, unele erau retușări ale prevederilor legii din 1929. Între acestea se numărau și cele privind clasificarea terenurilor în trei regimuri de explorare. În prima categorie intrau acele terenuri ale căror zăcăminte „se pot constata la suprafață” și înconjurau punctele unde se făceau exploatări la o distanță de 220 km. În a doua categorie intrau terenurile bănuite petrolifere, ce nu puteau fi dovedite prin observații la suprafață, motiv pentru care s-a menținut regimul de explorare prin permis exclusiv. Cea de-a treia categorie cuprindea acele terenuri unde prezența petrolului nu era cunoscută și s-au integrat în ținuturi miniere cu o întindere până la 50 000 de ha⁴³⁷.

Aceste schimbări erau însă considerate nerelevante de către avocatul Nic. E. Ionescu, care aprecia drept o „politică mai realistă” obligativitatea de a săpa o sondă pentru fiecare perimetru de 40 ha atribuit de stat, prevăzută prin legea minelor din 1929⁴³⁸.

La rândul lui, săptămânalul francez „La Revue Petrolifere” publica opiniile lui Leon Wenger, administrator al societății „Concordia”, despre noua lege a minelor. Acesta aprecia că toate legile petroliere adoptate în România nu acordau un lot corespunzător societăților, nici pentru explorări mici pentru exploatări. Dispozițiile noii legi erau, în viziunea lui L. Wenger, „foarte elastice” și nu precizau suficient drepturile prospectorului, ale exploratorului și ale exploatatorului. Exploratorului trebuie să i se atribuie regiuni considerabile, pe care el să devină proprietar, în caz de succes⁴³⁹.

Aceași publicație franceză insera în paginile ei studiul *Situația juridică a petrolului românesc în 1937*, în care încerca să acrediteze ideea că noua lege a minelor ar fi fost impregnată cu concepții șovine, pentru că se crea un „monopol de exploatare în favoarea societăților cu caracter specific românesc”⁴⁴⁰.

Articolul a primit replica avocatului Nic. E. Ionescu, care arăta că prevederile noii legi erau departe de ideea constituirii unui astfel de monopol. Legea spunea că „«la patru perimetre de explorare atribuite oricăror societăți anonime îndeplinind condițiile legii, se va rezerva un perimetru pentru aceste societăți», adică societăților românești”, care au o experiență dovedită, ceea ce nu însemna, nici pe departe, că legea avea un caracter șovin⁴⁴¹.

În paralel cu lucrările de transpunere în fapt a prevederilor noii legi, prin constituirea comisiilor miniere pe lângă fiecare tribunal, de alcătuire a Consiliului Superior de Mine, în vara anului 1937, s-au și adus primele modificări legii adoptate la 24 martie al aceluiași an. Modificările vizau jurisdicția minieră și perimetrele de explorare. De asemenea, se vorbea de

unele clarificări ce se impuneau în textul legii și care urmau să fie introduse în regulamentul aflat în curs de întocmire⁴⁴².

Ideea elaborării unui asemenea regulament, de aplicare a legii minelor din 1937, s-a bucurat de o mare atenție din partea societăților petroliere. Proiectul său a fost întocmit de o comisie ce a avut în frunte pe inginerul Țânțăreanu, directorul general al minelor. Valer Pop ținea să precizeze că proiectul regulamentului aducea „toate precizările necesare, care înlătură interpretările pripite sau exagerate ce au putut fi schitate în primele momente [...]. Capitalul național sau străin este bine primit”⁴⁴³.

„Monitorul petrolului” își exprima speranța că industria de petrol va fi consultată în această acțiune de elaborare a regulamentului și că nu vor interveni elemente neprevăzute, care să grăbească nejustificat timpul necesar unei asemenea activități⁴⁴⁴. Dând curs acestei așteptări, la 10 august, ministerul a trimis textul proiectului de regulament, tuturor societăților petroliere, pentru a-și face cunoscute sugestiile, până la 19 august. În urma solicitării societăților, acest termen a fost prelungit până la 6 septembrie 1937⁴⁴⁵.

Din nou, cele două grupe de societăți care acționau în industria petrolieră românească au redactat memorii. Principalele șapte societăți cu capital străin⁴⁴⁶, care realizaseră, în primele șase luni ale anului 1937, 80,56% din totalul forajului, 80,84% din producția de țiței a țării și 85,03% din produsele prelucrate în rafinării, au înaintat ministerului trei memorii⁴⁴⁷.

Principalele idei și observații cuprinse în acestea se refereau la: necesitatea asigurării privilegiului descoperitorului în materie de prospecțiuni; înlăturarea discriminărilor dintre societățile cu capital român și cele cu capital străin, care creează „posibilitatea de a pune pe acestea din urmă într-o stare de inferioritate”; păstrarea aceluiași perimetru de explorare ca în legile din 1924 și 1929, nu mai corespundea condițiilor anului 1937; întinderea insuficientă a perimetrelor de exploatare acordate de stat; menținerea dispoziției ca pentru acordarea unui perimetru de exploatare, să se execute explorări în regiuni necunoscute, „deși suntem de părere că nu acesta este sistemul cel mai bun pentru a se efectua explorări, ci acela al încurajării lucrărilor de prospecțiuni, al răsplătirilor prin acordarea permisului de explorare descoperitorului”; mărirea nejustificată a redevențelor și impozitelor; îngrădirea dreptului întreprinderilor de a-și construi conducte de la locul de producție la propriile rafinării, ceea ce constituie „o măsură antieconomică”; necesitatea libertății de desfacere a produselor; termenele prea mici pentru executarea prospectărilor și explorărilor⁴⁴⁸.

Memoriul societăților românești⁴⁴⁹, ce controlau aproximativ 13% din producția de petrol a țării, observa, mai întâi, că regulamentul intenționa să acorde perimetru de explorare celor ce au executat lucrări geofizice și sondaje de prospecțiune. Acest lucru era contrar textului și spiritului legii, care vorbea numai de capacitatea tehnică și financiară,

pentru explorarea cerută. Lucrările de prospecțiuni geofizice erau operațiuni ușoare și puțin costisitoare; din acest motiv, ele nu puteau să fie argument de preferință, pentru întreprinderile ce le-au făcut, comparativ cu întreprinderile cu capital național ce au investit sume extrem de importante în lucrări de explorare.

Societățile românești, remarcând intenția legii minelor de a proteja societățile cu capital național și considerând că aceasta era „complet justificată și necesară”, vedeau necesitatea ca regulamentul să întărească acest lucru. „Ceva mai mult, ea constituie o slabă recompensă pe care statul trebuie să o dea acestor societăți față de marile sacrificii făcute de societățile românești în exploatarea și mai ales în *explorarea* – în regiuni complet necunoscute – a terenurilor statului, explorări în care celelalte societăți de petrol s-au ferit a intra”⁴⁵⁰.

Memoriul mai solicita o serie de suprimări și adăugiri în textul diferitelor articole, cu scopul realizării unei legi clare, fără posibilități de interpretări.

Asociația Exploatatorilor de Petrol fără Rafinării a adresat și ea un memoriu al cărui conținut „se suprapune aproape în întregime pe cel al memoriilor” societăților românești. În plus, cerea unele modificări în textul regulamentului: posibilitatea arderii, drept combustibil, a gazelor, în anumite situații cu aprobarea ministrului, reducerea distanțelor de la 40 la 30 m între sondele ce exploatau formațiuni deosebite etc.⁴⁵¹

În pofida eforturilor făcute în toamna anului 1937, adoptarea regulamentului s-a prelungit. Schimbarea survenită în viața politică a țării în decembrie 1937, a dus și la schimbarea titularului Ministerului Industriei și Comerțului. Acest portofoliu a fost ocupat succesiv de I. Bujoiu, I. Gigurtu, iar din februarie 1938 de C. Argetoianu⁴⁵².

1.11. Dezbateri privind un nou regim minier

În această cavalcadă a schimbărilor politice, I. Bujoiu ținea să precizeze: „Întrucât a fost nevoie, imediat după votarea acestei legi, de două decrete-legi de rectificare a articolelor abia votate și de redactarea unui regulament *extrem de complicat*, care este inaplicabil, voi studia în amănunțime Legea Minelor, în vederea adaptării ei la *realitățile economice* în industria minieră”⁴⁵³.

Ideea finalizării regulamentului s-a menținut și la începutul anului 1938⁴⁵⁴. O dată cu adoptarea Constituției din februarie 1938, regulamentul legii minelor a fost lăsat în suspensie și s-au declanșat discuțiile pentru redactarea unei noi legi a minelor.

Articolul 17 din Constituție, după ce stipula că bogățiile subsolului erau proprietatea statului, arăta că „o lege a minelor va determina normele și condițiile de punere în valoare a acestor bunuri”⁴⁵⁵. Un regulament urma

să se alcătuiască, după promulgarea noii legi. Până atunci, rămânea în vigoare cel adoptat în 1928, pe baza legii minelor din anul 1924⁴⁵⁶.

Faptul că în Constituție se arăta că noua lege a minelor „va fixa drepturile proprietarului, care vor fi de cel puțin 50% din redevență și prețul la hectar al concesiunii“, dar nu preciza nimic despre drepturile câștigate, a generat nedumerire și neliniște⁴⁵⁷. Aceste temeri au fost înlăturate prin adoptarea articolului unic al decretului-lege din 2 mai 1938, care prevedea că drepturile câștigate erau respectate, „cum au fost recunoscute și dezvoltate prin legea minelor din 24 martie 1937“⁴⁵⁸.

În paralel, alte articole ale legii din 1937 au fost modificate⁴⁵⁹.

Discuțiile pentru alcătuirea unei noi legi a minelor se desfășurau „în mod asiduu“. Tot în această etapă a apărut pentru prima dată ideea adoptării unei legi a petrolului. Ideea s-a născut din dorința de a se redacta cât mai repede o reglementare a exploatării acestei bogății, întrucât elaborarea unei legi a tuturor resurselor subsolului solicita eforturi complexe și un timp îndelungat⁴⁶⁰.

În contextul prefacerilor politice din țară, s-a constituit Ministerul Economiei Naționale. În fruntea noului departament a fost desemnat D. Constantinescu, guvernatorul Băncii Naționale. De asemenea, s-a format Consiliul Superior Economic, a cărui președinție a fost ocupată de C. Argetoianu⁴⁶¹.

Ritualul adoptării unei noi legi a minelor s-a derulat în respectul tuturor formalităților impuse de o asemenea acțiune. Comisii desemnate pentru redactarea proiectului s-au constituit și s-au dizolvat, în funcție de evoluția concepțiilor economice ale etapei și de schimbarea titularilor ministerului de resort. Anteproiectele, proiectele, întrunirile și memoriile au completat imaginea acestui tablou⁴⁶².

Pe scurt, momentele adoptării unei noi legi au fost următoarele: la 11 martie 1938 s-a numit o comisie pentru redactarea unui proiect de lege. În aceeași lună, pe 28, a fost numită și o „Comisie pentru stabilirea și redactarea unui plan cincinal de raționalizare a exploatărilor, prospecțiunilor și explorărilor terenurilor petrolifere“.

Prima comisie a întocmit un text pentru partea generală a legii și pentru câteva capitole, iar partea referitoare la bitumurile lichide a rămas să fie redactată în conformitate cu principiile fixate de a doua comisie. O parte din membrii celei de a doua comisii au prezentat un memoriu cuprinzând propuneri pentru un regim de prospecțiuni, explorări și exploatare. Ulterior au fost depuse și alte memorii, care prezentau puncte de vedere diferite⁴⁶³.

Prin constituirea Uniunii Naționale a Întreprinderilor de Petrol, în 1938, discuțiile s-au polarizat și mai mult. „Uniunea“, cuprinzând întreprinderile petroliere cu capital românesc⁴⁶⁴, a prezentat memorii care, pe lângă anumite propuneri, solicitau ca noua lege să înscrie clar un drept de preferință pentru întreprinderile cu capital național⁴⁶⁵.

„Monitorul petrolului“ publica opinii favorabile unei legiferări echilibrate, care „să fructifice și interesele economice superioare ale țării, cele de apărare a capitalului național, ca și acele capitaluri oneste venite din afară pentru a pune în valoare“ bogățiile subsolului⁴⁶⁶.

La 14 octombrie 1938, în ședința comisiei planului cincinal, Mitiță Constantinescu, ministrul Industriei și Comerțului a solicitat ca toate societățile petroliere să prezinte un punct de vedere unitar în privința noii legi a minelor⁴⁶⁷. Patru zile mai târziu, inginerul Mihai Constantinescu, președintele Uniunii Naționale a Întreprinderilor de Petrol, a pledat, în cadrul Asociației Industriașilor de Petrol, pentru o cooperare a tuturor întreprinderilor petroliere, pentru redactarea proiectului noii legi a minelor⁴⁶⁸.

Aceste demersuri s-au încheiat cu succes: societățile petroliere cu capital românesc, mixt sau străin au stabilit un punct de vedere unitar față de noua lege a minelor⁴⁶⁹. La 4 noiembrie 1938, s-a depus la minister memoriul ce cuprindea soluțiile acceptate de întreaga industrie de petrol. Cu această ocazie, ministrul a cerut reprezentanților întreprinderilor petroliere să întocmească un anteproiect complet.

Îndeplinind această cerință, Asociația Industriașilor de Petrol a înaintat ministerului anteproiectul, la 19 aprilie 1939⁴⁷⁰. Dar adoptarea legii s-a prelungit. Credem că această amânare a fost și urmarea dorinței ca ea să fie integrată concepțiilor planului economic cincinal⁴⁷¹. În același timp, evoluția situației internaționale a impus reformularea permanentă a concepțiilor față de această importantă bogăție naturală.

Dezbaterile asupra modificării legii au continuat și în anii 1940 și 1941⁴⁷². Puncte de vedere, opinii, sugestii au fost exprimate în toată această perioadă⁴⁷³. Unele articole ale legii au continuat să fie modificate⁴⁷⁴.

„Monitorul Oficial“, nr. 164, din 1942, a promulgat legea nr. 511, a petrolului, pentru valorificarea zăcămintelor de bitume solide, lichide și gazoase⁴⁷⁵. Ea se făcea după alte principii, probleme pe care le dezvoltăm în capitolul al III-lea. Se încheia, astfel, o însemnată etapă a dezbaterilor asupra legislației petroliere în România.

Legea minelor din 1937 a exprimat intențiile de protejare a societăților românești, pe calea acordării perimetrelor. Ea nu a mai adus în discuție problema capitalului. Problema personalului a fost rezolvată prin legea de protecție a muncii naționale, din 1934. Această lege prevedea ca personalul românesc să fie în proporție de 80% pentru fiecare categorie de personal și 50% din Consiliul de Administrație, de direcție, al cenzorilor, iar președintele să fie român⁴⁷⁶. Din aceste considerente, comparativ cu legile anterioare, în cazul celei din 1937, marea luptă s-a dat pentru alcătuirea regulamentului de aplicare a legii.

Schimbările din viața politică românească au declanșat însă, mecanismele adoptării unei noi legi a minelor. Industria petrolieră și-a

desfășurat, în general, activitatea pe baza acestei legi, iar în privința acordării perimetrelor, pe baza regulamentului din 1928, realizat pe baza legii minelor din anul 1924.

Legea minelor din 1937 a reprezentat o încercare de întoarcere la principiile de încurajare a societăților românești, inițiate de legea din 1924. Chiar dacă aceste intenții nu au fost exprimate tranșant, ele au fost evidente. Ea nu a avut însă răgazul necesar pentru a fi aplicată nestingherit.

1.12. Concluzii

După cum s-a constatat, dezbaterile asupra legii minelor au fost foarte animate și au cuprins aproape întreaga perioadă interbelică. Cele mai multe dezbateri le-a stârnit legea minelor din 1924. Aceasta, pentru că ea a introdus un regim minier nou, ale cărui puncte de rezistență au fost trecerea în proprietatea statului a bogățiilor subsolului și încurajarea factorilor naționali. Principiul naționalizării subsolului a rămas intangibil, nici una din legile următoare necutezând să-l mai ia în discuție. Încurajarea factorilor naționali a fost văzută altfel de legile din 1929 și 1937.

Dezbaterile asupra legii minelor din 1924 au început o dată cu exprimarea intențiilor de introducere în Constituția din 1923 a principiului naționalizării subsolului și au continuat și după votarea legii. A fost cea mai importantă lege a minelor, din perioada cercetată. Legea a făcut ca societățile românești să ajungă să controleze $\approx 30\%$ din producția de petrol a țării. Ea a determinat o importantă parte a societăților ce acționau atunci în industria petrolieră să accepte să se naționalizeze în condițiile prevăzute de lege. Celelalte legi au operat modificări pe structura acesteia. Din acest considerent, legile din 1929 și 1937 au trecut drept replici ale legii din 1924. Preparativele pentru adoptarea legii din 1929 au început îndată ce P.N.Ț. a venit la putere, la sfârșitul anului 1928, iar discuțiile pentru legea din 1937 s-au declanșat în anul 1935, în timpul guvernării liberale.

În dezbaterile principiilor regimului minier, de fiecare dată s-au conturat două grupe de interese: una constituită în jurul societăților românești și alta în jurul celor cu capital majoritar străin. Societățile românești au solicitat permanent să fie încurajate prin prevederi exprese. Societățile cu capital străin și-au apărat poziția consolidată în evoluția timpului. Duelul memoriilor ne-a oferit un câmp de investigații deosebit de interesant. Fiecare grupă și-a avut protagoniștii ei. În aceste dezbateri s-au implicat o serie de mari personalități ale vieții publice românești, precum: Tancred Constantinescu, V. Brătianu, L. Mrazec, C. Disescu, G. Damaschin, I. Maniu, V. Madgearu, Gh. N. Leon, Valer Pop, Constantin Osiceanu, Theodor Ficșinescu, Mitiță Constantinescu etc. Nu trebuie neglijată activitatea unor asociații, printre care în mod deosebit s-a evidențiat Asociația Industriașilor de Petrol din România.

În plan politic, gruparea societăților românești și-a găsit susținerea în P.N.L., iar societățile cu capital majoritar străin, în P.N.Ț. Legislația minieră a reflectat, astfel, concepțiile politice dominante ale fiecărei etape. În acest sens, legile din 1924 și 1937 și-au avut paternitatea în doctrina și acțiunea P.N.L., iar cea din 1929, în ale P.N.Ț. Se poate constata, astfel, că fiecare mare guvernare politică din perioada interbelică și-a creat propria ei legislație minieră. Între problemele cele mai dezbătute, s-au aflat cele asupra capitalului, asupra drepturilor câștigate, asupra comasării și acordării perimetrelor.

În cazul adoptării fiecărei legi, opoziția politică s-a manifestat împotriva acceptării legislației propuse de partea guvernamentală. Din acest considerent, nu credem că a fost întâmplător faptul că fiecare lege a fost trecută în Parlament, la sfârșit de sesiune parlamentară, atunci când gradul de uzură individuală atingea cele mai înalte cote. Legea minelor din 1924 a fost votată imediat înainte de vacanța parlamentară de vară, iar cele din 1929 și 1937, înainte de vacanța de Paști.

În cazul legilor din 1924 și 1937, P.N.L. a avut unii contestatari în propriile rânduri, precum deputații Istrate Micescu și Constantinescu-Bordeni, pentru legea din 1924, și deputatul Dem. I. Nicolaescu, președintele de onoare al organizației P.N.L. din Prahova, pentru legea din 1937. Aceste poziții nu au fost de natură să afecteze adoptarea legislației propuse de P.N.L. Susținătorii lor au fost interesați personal de soarta terenurilor petroliere, ai căror proprietari erau.

„Moniteur du Pétrole roumain“ a fost, în general, deși nu a declarat-o niciodată, partizanul acelor idei care reprezentau interesele societăților cu capital străin. Acest lucru nu l-a împiedicat însă, să facă loc în paginile sale tuturor celorlalte concepții privind evoluția legislației miniere. Acest lucru nu poate să-i aducă decât poziții de apreciere și să-l facă să rămână, și astăzi, o veritabilă sursă documentară pentru studierea evoluției industriei petroliere românești.

1.13. Note

¹ Th. Ficșinescu, *Legislația minieră în România*, Conferință ținută la Congresul Internațional de Sondaje, București, 30 septembrie 1925, M.P.R., nr.20, 1 octombrie și nr.21, 15 octombrie 1925, p.1630 și p.1713-1721.

² Șt. Chicoș, *Legislația minieră*, în *Enciclopedia României*, vol. III, București, 1938-1939, p.119-120.

³ *Ibidem*.

⁴ Th. Ficșinescu, *op. cit.*, p.1622.

⁵ Cf. I. G. Vântu, *Proprietatea zăcămintelor miniere în România*, în „Revista de drept public”, nr.2, aprilie-mai-iunie, 1938, p.5.

⁶ *Regulamentul organic*, București, 1832, p.108-109, vezi și *Motivarea naționalizării subsolului. Expunerea de motive a d-lui C. Dissescu*, M.P.R., nr.6, 1923, p.407-410; Șt. Chicoș, *op. cit.*, p.120.

⁷ St. Chicoș, *op. cit.*, p.122.

⁸ *Ibidem.*

⁹ Th. Ficșinescu, *op. cit.*, p.1623.

¹⁰ „Monitorul Oficial”, nr.16 din 21 aprilie / 3 mai 1895, p.475-487.

¹¹ Vezi Gogu G. Anagnoste, *Legislația minieră și petroliferă română*, Tipografia „Aurora”, Ploiești, 1924, p.49 și următoarele.

¹² *Ibidem*, p.34-43.

¹³ *Ibidem*, p.112-115.

¹⁴ Const. N. Boncu, *Contribuții la istoria petrolului românesc*, Editura Academiei R.S.R., București, 1971, p.125.

¹⁵ Gheorghe Calcan, *Școala de maiștri sondori din Câmpina (1904-1948)*, în „Anuarul Societății de Științe Istorice din România”, Filiala Prahova, I, 1989, Ploiești, p.134-140.

¹⁶ Th. Ficșinescu, *op.cit.*, p.1625.

¹⁷ Vintilă Brătianu, *Politica de stat a petrolului în urma noii Constituții și a Legei minelor*, București, „Cartea Românească”, 1927, p.3.

¹⁸ Grigore Dimitrescu, D. R. Ioanițescu, Dem. I. Nicolaescu, I. Predescu, N. Constantinescu-Bordeni, *Legea minelor cu expunerea de motive a d-lui ministru Tancred Constantinescu*, București, Imprimeria statului, 1924, p.117.

¹⁹ Th. Ficșinescu, *op.cit.*, p.1626.

²⁰ Vezi Ion Agrigoroaiei, *Unirea din 1918 – începutul unei noi etape în dezvoltarea istorică a României*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, Iași, XV, 1978, p.257-276.

²¹ Grigore Dimitrescu și colaboratorii, *op.cit.*, p.113-115.

²² St. Chicoș, *op.cit.*, p.123.

²³ Th. Ficșinescu, *op.cit.*, p.1630.

²⁴ Gogu Anagnoste, *op.cit.*, p.123-124; vezi și D. Șandru, *Reforma agrară din 1921 în România*, Academia Republicii Socialiste România, București, 1975; I. Agrigoroaiei, *De la decretele legi de expropriere din 1918 la proiectul legii de reformă agrară din 1921*, în „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza»”, Iași, Istorie, t. XXIV, 1971, Joseph G. Cohen, *Regimul minier și petrolifer în România*, Conferință ținută la „Societatea de legislație comparată” din Paris, în ziua de 29 decembrie 1925, M.P.R., nr.5, 1 martie, nr.6, 15 martie și nr.7, 1 aprilie, 1926, p. 395.

²⁵ O manifestație importantă, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1920, p.62-63.

²⁶ *Ibidem.*

²⁷ *Ibidem.*

²⁸ *Ibidem.*

²⁹ *Regimul proprietății subsolului și a concesiunilor petrolifere*, M.P.R. nr.5, 1 martie, 1922, p.274-275.

³⁰ Gh. Buzatu, *România și trusturile petroliere internaționale până la 1929*, Editura Junimea, Iași, 1981, p.127-132.

³¹ *Guvernul și chestia proprietății*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1922, p.218-219.

³² „Monitorul petrolului” și regimul proprietății subsolului, M.P.R., nr.5, 1 martie, 1922, p.277.

³³ *Naționalizarea subsolului în proiectul noii Constituții*, M.P.R., nr.3, 1 februarie, 1923, p.210-212.

³⁴ *Noul text al naționalizării subsolului*, M.P.R., nr.5, 1 martie și nr.6, 15 martie, 1923, p.359.

³⁵ *Motivarea naționalizării subsolului*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1923, p. 331-333; 407-410.

³⁶ *Ibidem.*

³⁷ Vezi și *Petrolul în tratatul de la București*, M.P.R., nr.8-9, 1919, p.248-250; 284-287.

- ³⁸ *Motivarea naționalizării ...*, p.331-333.
- ³⁹ *Ibidem.*
- ⁴⁰ *Ibidem.*
- ⁴¹ Vezi și St. Chicoș, *op. cit.*, p.124-125.
- ⁴² *Motivarea naționalizării subsolului : Expunerea de motive a d-lui Dissescu*, M.P.R., nr.6, 15 martie, 1923, p.410.
- ⁴³ *Motivarea naționalizării ...*, p.331-333.
- ⁴⁴ Vezi și Alexandru Gane, *Le régime minier roumain et la nationalisation du sous-sol*, Paris, Jouve & Cie, Editeurs, 1926, p.116-125.
- ⁴⁵ Inginer dr. V. Iscu, *Naționalizarea subsolului*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie, 1923, p.33-38.
- ⁴⁶ *Ibidem.*
- ⁴⁷ *Ibidem.*
- ⁴⁸ Idem, *Politica de stat a petrolului. Conferința ținută la 16 martie 1923 la Fundația Universitară Carol I*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie, 1923, p.545-549.
- ⁴⁹ *Ibidem.*
- ⁵⁰ Idem, *Naționalizarea ...*, p.33.
- ⁵¹ Idem, *Politica de stat ...*, p.545-549.
- ⁵² Vezi și Alexandru Gane, *op. cit.*, p.94-101; 117-125; Nicolae Moruzi, *Le régime juridique du sous-sol minier en Roumanie (Loi des mines de 1924)*, Paris, Jouve & Cie, Editeurs, 1926, p.83-93.
- ⁵³ *Acțiunea de proteste contra naționalizării subsolului*, M.P.R., nr.5, 1 martie, 1922, p.355.
- ⁵⁴ *Ibidem.*
- ⁵⁵ *Ibidem*, vezi și Alexandru Gane, *op. cit.*, p.86-87.
- ⁵⁶ Cf. Alexandru Gane, *op. cit.*, p.101; vezi și Costin Murgescu, N.N. Constantinescu, Radu Paul, Constanța Bogdan, Mihai Ștefan, *Contribuții la istoria capitalului străin în România. De la sfârșitul primului război mondial până la ieșirea din criza economică din 1929-1933*, Editura Academiei R.P.R., 1960, p.77.
- ⁵⁷ *Acțiunea de proteste ...*, p.355-358.
- ⁵⁸ *Regimul proprietății subsolului ...*, p.274-275.
- ⁵⁹ Gh. Buzatu, *op. cit.*, p.127-129.
- ⁶⁰ *Acțiunea de proteste ...*, p.355-358.
- ⁶¹ *Ibidem.*
- ⁶² I. G. Duca, *Doctrina liberală, în Doctrinile partidelor politice – 19 prelegeri organizate de Institutul Social Român*, București, f.a., p.108.
- ⁶³ *Ce se va face cu subsolul naționalizat*, M.P.R., nr.4, 15 februarie, 1923, p.275.
- ⁶⁴ *Ibidem.*
- ⁶⁵ *Naționalizarea subsolului. Depunerea proiectului de Constituție pe birourile Corpurilor legiuitoare*, M.P.R., nr.6, 15 martie, 1923, p.385-386.
- ⁶⁶ *Ce se va face ...*, p.275.
- ⁶⁷ *Constituțiunea. Promulgată cu decretul Regal no.1360 din 28 martie 1923 – publicată în „Monitorul Oficial” no.282 din 29 martie 1923*, București, Imprimeria Statului, 1923, p.5-6.
- ⁶⁸ *Aplicarea naționalizării subsolului*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie, 1923, p.530-532.
- ⁶⁹ *Cuvântarea lui Sir Charles Greenway*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie, 1923, p.530-532.
- ⁷⁰ *În chestia impulsului de dat activității de foraj*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie, 1923, p.1374-1375.
- ⁷¹ *Vizita d-lui Henry Béranger*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1923, p. 1732.
- ⁷² *Un mare împrumut și petrolul*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie, 1923, p.1771-1772.
- ⁷³ *Punerea în valoare a bogățiilor petrolifere ale statului. Călătoria în străinătate a d-lui ministru de finanțe*, M.P.R., nr.13, 1 iulie, 1923, p.915-917.
- ⁷⁴ *Ibidem.*

- ⁷⁵ *Ibidem.*
- ⁷⁶ *Ibidem.*
- ⁷⁷ *Problema punerii în valoare a terenurilor statului*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie, 1923, p.1206-1210.
- ⁷⁸ *Ibidem.*
- ⁷⁹ *Ibidem.*
- ⁸⁰ Emilian Bold, *De la Versailles la Lausanne*, (1919-1923), Editura Junimea, Iași, 1976, p.11.
- ⁸¹ *M.S. Regele Ferdinand la Guildhall în Londra*, M.P.R., nr.10, 15 mai, 1924, p.810.
- ⁸² *Un interview al Principelui Carol*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie, 1924, p.1421.
- ⁸³ Jacques Jaroslavici, *Chestiunea capitalului străin*, M.P.R., nr.12, 15 iunie, 1924, p.1551-1552.
- ⁸⁴ *Beneficiile industriei de petrol*, M.P.R., nr.13, 1 iulie, 1924, p.551-552.
- ⁸⁵ *Ibidem.*
- ⁸⁶ C. Mătășaru, *Rentabilitatea industriei de petrol în România în împrejurările actuale*, M.P.R., nr.10, 15 mai, 1923, p.680-684.
- ⁸⁷ *Efectele comprimării prețurilor petrolului*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie, 1923, p.1275-1276.
- ⁸⁸ *Capitalul străin*, M.P.R., nr.15, 1 august, 1923, p.1057-1059.
- ⁸⁹ P.C.P.Richards, *Deprecierea în valoarea activului societăților de petrol*, M.P.R., nr.15, 1 august, 1923, p.1060-1067.
- ⁹⁰ Costin Murgescu, *Mersul ideilor economice la români. Epoca modernă*, II, Editura Enciclopedică, București, 1990, p.394.
- ⁹¹ I.G.Duca, *op. cit.*, p.105.
- ⁹² *Aplicarea naționalizării subsolului*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie, 1923, p.530-532.
- ⁹³ *Chestiunea autorizării de noi sonde*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1923, p.717-718.
- ⁹⁴ *Reglementarea naționalizării*, M.P.R., nr.10, 15 mai, 1923, p.720-721.
- ⁹⁵ *Chestiunea autorizării ...*, p.717-718.
- ⁹⁶ *Reglementarea ...*, p.720-721.
- ⁹⁷ *Idei pentru punerea în valoare a terenurilor statului. Cum ar trebui să fie noua lege a minelor. Cum ar trebui practică naționalizarea*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie, 1923, p.1663-1669.
- ⁹⁸ *Comasarea terenurilor și drepturile câștigate*, M.P.R., nr.3, 1924, p.234-235.
- ⁹⁹ Arhivele Statului Prahova, Fond „Steaua Română”, dos.64/1924, Serviciul Contencios, nenumărat.
- ¹⁰⁰ Vezi Arhivele Statului Prahova, Fond „Româno-Americană”, Serviciul Contencios, dosarele 14,15,16/1924.
- ¹⁰¹ *Ministerul Justiției și actualitățile industriei de petrol*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie, 1923, p.1789-1790.
- ¹⁰² *Situația generală*, M.P.R., nr.6, 15 martie, 1924, p.475.
- ¹⁰³ *Drepturile câștigate în proiectul legii minelor*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie, 1924, p.512-516.
- ¹⁰⁴ *Ibidem.*
- ¹⁰⁵ *Ibidem.*
- ¹⁰⁶ Arhivele Statului Prahova, Fond „Steaua Română”, Serviciul Contencios, dos.64/1924, nenumărat.
- ¹⁰⁷ *Aplicarea naționalizării ...*, p.530-532.
- ¹⁰⁸ *Chestiunea autorizării ...*, p.717-718.
- ¹⁰⁹ *Situația generală*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie, 1923, p.1425.
- ¹¹⁰ *Două cereri ale industriei de petrol*, M.P.R., nr.16, 15 august, 1923, p.1129-1132.

- ¹¹¹ *Ministerul industriei și actualitățile în industria de petrol*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie, 1923, p.1789-1790.
- ¹¹² *Noua lege a minelor*, M.P.R., nr.4, 15 februarie, 1924, p.270-272.
- ¹¹³ *Ibidem.*
- ¹¹⁴ *Chestiunea concesiunii terenurilor*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1924, p.234.
- ¹¹⁵ *Proprietarul suprafeței sub noul regim minier*, M.P.R., nr.6, 15 martie, 1924, p.482.
- ¹¹⁶ *Idei pentru punerea în valoare ...*, p. 1663-1669.
- ¹¹⁷ *Anteproiectul legii minelor*, M.P.R., nr.6, 15 martie, 1924, p.432-436.
- ¹¹⁸ *Ibidem.*
- ¹¹⁹ *Idei pentru punerea în valoare ...*, p.1663-1669.
- ¹²⁰ *Ibidem.*
- ¹²¹ Jacques Iaroslavici, *Părerii în chestia noii legi a minelor*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie, 1923, p.1742-1744.
- ¹²² C. Mătășaru, *Rentabilitatea industriei de petrol în România în împrejurările actuale*, M.P.R., nr.10, 15 martie 1923, p.680-684.
- ¹²³ *Exemple de legislație minieră. Principiile generale ale legii privitoare la petrol, care exista înaintea războiului în Rusia*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie, 1923, p.1277-1279.
- ¹²⁴ M.P.R., nr.19, 1 octombrie, 1923, p.1347-1349.
- ¹²⁵ *În chestia noii legi a minelor*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie, 1923, p.1555.
- ¹²⁶ *Crearea unui sindicat al societăților românești de petrol*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie, 1923, p.1634-1636.
- ¹²⁷ *Ibidem.*
- ¹²⁸ *Ce va cuprinde noua lege a minelor*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie, 1923, p.1739-1742.
- ¹²⁹ *Legea pentru aplicarea naționalizării subsolului*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie, 1923, p.576.
- ¹³⁰ *Situația generală*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie, 1923, p.1425.
- ¹³¹ *Ceva despre noua lege a minelor*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie, 1923, p.1393-1395.
- ¹³² *Un moment hotărâtor în industria de petrol*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie, 1923, p.1529-1601.
- ¹³³ Gh. Buzatu, *op. cit.*, p.151.
- ¹³⁴ *Situația generală*, M.P.R., nr.3, 15 februarie, 1924, p.307; *Pregătirea anteproiectului legii minelor*, M.P.R., nr.5, 15 februarie, 1924, p.312; *În chestia noii legi a minelor*, M.P.R., nr.5, 1 martie, 1924, p.368; Gh. Buzatu, *op. cit.*, p.151.
- ¹³⁵ *Noul ministru de industrie*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie, 1923, p.1551-1552.
- ¹³⁶ *Situația generală*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1924, p.385.
- ¹³⁷ *Anteproiectul legii minelor*, M.P.R., nr.6, 15 martie, 1924, p.432-436.
- ¹³⁸ *Ibidem.*
- ¹³⁹ *Situația generală*, M.P.R., nr.5, 1 martie, 1924, p.385.
- ¹⁴⁰ *Anteproiectul legii ...*, p.432-436.
- ¹⁴¹ *Situația generală*, M.P.R., nr.5, 1 martie, 1924, p. 385.
- ¹⁴² *Comisiunea pentru studierea anteproiectului legii minelor*, M.P.R., nr.6, 15 martie, 1924, p.481.
- ¹⁴³ *Ibidem.*
- ¹⁴⁴ *Consiliul superior de mine*, M.P.R., nr.6, 15 martie, 1924, p.481-482.
- ¹⁴⁵ *Anteproiectul legii minelor în studiul „Asociației Industriașilor de Petrol”*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie, 1924, p.267.
- ¹⁴⁶ *Ibidem.*
- ¹⁴⁷ *Conferința Asociației Industriașilor de Petrol*, M.P.R., nr.11, 1 iunie, 1924, p.903-904.

¹⁴⁸ *Uniunea Generală a Industriașilor față de naționalizarea industriilor și legea comercializării*, M.P.R., nr.11, 1 iunie, 1924, p.904-906.

¹⁴⁹ Continuând pe linia exemplului plastic, la un banchet la Athénée Palace, E. Saladin expunea cu mult farmec o istorioară din Tit Livius, prin care va atinge și principiul „prin noi înșine” al inițiatorilor legii minelor. Anume că, la un moment dat, părțile componente ale organismului, supărate că fiecare face câte ceva, iar stomacul fructifică tot efortul lor, s-au hotărât să nu îl mai aprovizioneze, adică să acționeze fiecare „prin noi înșine”. Rezultatul a fost o slăbire și atrofiere a componentelor organismului. Stomacul nu putea pricepe această situație și nici propunerile de asimilare completă sau parțială de 50-60%. Situația s-a rezolvat când părțile rebele au înțeles importanța colaborării tuturor părților corpului. Concluzia era evidentă: colaborarea în armonie a tuturor factorilor implicați în industria de petrol, în care capitalul străin deținea majoritatea (*Ibidem*).

¹⁵⁰ *Tot în chestia noii legi a minelor*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1924, p.508-511.

¹⁵¹ *Ibidem*.

¹⁵² *Amânarea proiectului legii minelor*, M.P.R., nr.9, 1 mai, 1924, p.673-678.

¹⁵³ *Ibidem*.

¹⁵⁴ *Presa britanică și legea minelor*, „Argus”, 2 iulie, 1924.

¹⁵⁵ *Ibidem*.

¹⁵⁶ *Campania presei engleze contra României*, „Argus”, 4 iulie, 1924.

¹⁵⁷ *Politica noastră economică. Răspunsul finanței internaționale*, „Argus”, 3 iulie, 1924.

¹⁵⁸ *Demersurile diplomatice în chestia legii minelor*, M.P.R., nr.12, 15 iunie, 1924, p.994.

¹⁵⁹ Gh. Buzatu, *op. cit.*, p.168.

¹⁶⁰ *Amânarea proiectului legii minelor*, M.P.R., nr.9, 1 mai, 1924, p.673-675.

¹⁶¹ *Discuția parlamentară a legii minelor amânată*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie, 1924, p.559-560.

¹⁶² *Amânarea proiectului ...*, p.673-675.

¹⁶³ *Noi dificultăți pentru industria de petrol*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie, 1924, p.649-650.

¹⁶⁴ *Discuția parlamentară a legii ...*, p.559-560.

¹⁶⁵ *Amânarea proiectului ...*, p.673-675.

¹⁶⁶ *Situația generală*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie, 1924, p.557.

¹⁶⁷ *Aplicarea anticipată a proiectului de lege a minelor*, M.P.R., nr.11, 1 iunie, 1924, p.899-900.

¹⁶⁸ *Legea minelor la Senat*, M.P.R., nr.10, 15 mai, 1924, p.809.

¹⁶⁹ *Situația generală*, M.P.R., nr.10, 15 mai, 1924, p.805.

¹⁷⁰ *Legea minelor ...*, p.809.

¹⁷¹ *Ibidem*.

¹⁷² *Industriașii de petrol și legea minelor*, M.P.R., nr.12, 15 iunie, 1924, p.988.

¹⁷³ *Legea minelor*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie, 1924, p.989.

¹⁷⁴ *Observațiunile industriei de petrol asupra legii minelor*, M.P.R., nr.12, 15 iunie, 1924, p.931-950.

¹⁷⁵ *Documente la discuțiunea asupra legii minelor*, M.P.R., nr.15, 1 iulie, 1924, p.1010-1020.

¹⁷⁶ *Ibidem*.

¹⁷⁷ *Ibidem*.

¹⁷⁸ *Observațiunile industriei ...*, p.931-950.

¹⁷⁹ *Ibidem*.

¹⁸⁰ *Ibidem*.

¹⁸¹ *Ibidem*.

¹⁸² *Ibidem*.

¹⁸³ *Documente la discuțiunea ...*, p.1010-1020.

- ¹⁸⁴ Vezi în acest sens Arhivele Statului Ploiești, Fond „Româno-Americană”, Serviciul Contencios, dosar 14/1924, f.3-5; dosar 15,16/1924; Fond „Concordia”, Serviciul Contencios, dosar 1/1923; Fond „Astra română”, Serv. Contencios, dosar 1/1924, f.373-374.
- ¹⁸⁵ *Documente la discuțiunea ...*, p.1010-1020.
- ¹⁸⁶ *Ibidem.*
- ¹⁸⁷ *Ibidem.*
- ¹⁸⁸ Vezi Arhivele Statului Ploiești, Fond „Astra Română”, Serv. Contencios, dos.1/1924-1925, Fond „Concordia”, Serv. Contencios, dos.1/1923, Fond „Româno-Americană”, dos.6/1923.
- ¹⁸⁹ Vezi și *Presa britanică și legea minelor*, „Argus”, 2 iulie, 1924.
- ¹⁹⁰ *Observațiile industriei ...*, p.931-950.
- ¹⁹¹ *Documente la discuțiunea ...*, p.1010-1020.
- ¹⁹² *Ibidem.*
- ¹⁹³ *Observațiunile industriei ...*, p.931-950.
- ¹⁹⁴ Vezi și Viator, *Sfârșit de sesiune. Legea minelor*, „Argus”, 2 iulie, 1924.
- ¹⁹⁵ Viator, *Memoriul societăților naționale asupra legii minelor*, „Argus”, 27 iunie, 1924.
- ¹⁹⁶ *Situația generală*, M.P.R., nr.11, 1 iunie, 1924, p.893.
- ¹⁹⁷ *Parlamentul și legea minelor*, M.P.R., nr.12, 15 iunie, 1924, p.993.
- ¹⁹⁸ *Legea minelor ...*, p.1075.
- ¹⁹⁹ *Ibidem.*
- ²⁰⁰ Dezbaterile parlamentare. Adunarea Deputaților, ședința din 24 iunie, 1924, în „Monitorul Oficial”, nr.113, 14 august, 1924, p.3237.
- ²⁰¹ *Ibidem*, p.3239.
- ²⁰² *Ibidem*, ședința din 25 iunie, 1924, în „Monitorul Oficial” nr.114, 17 august, 1924, p.3253-3254.
- ²⁰³ *Ibidem*, ședința din 24 iunie, 1924 în „Monitorul Oficial” nr.113, din 14 august, 1924, p.3239.
- ²⁰⁴ *Ibidem*, Senatul, ședința din 17 iunie 1924, „Monitorul Oficial”, nr.80, 9 iulie, 1924, p.1679.
- ²⁰⁵ *Ibidem*, p.1682.
- ²⁰⁶ *Ibidem*, p.1677.
- ²⁰⁷ Vezi textul legii minelor în *Legea minelor*, M.P.R., nr.14, 15 iulie, 1924, p.1107-1165.
- ²⁰⁸ *Parlamentul și legea ...*, p.993.
- ²⁰⁹ *Ibidem.*
- ²¹⁰ Grigore Dimitrescu și colaboratorii, *op. cit.*, p.190-205.
- ²¹¹ *Legea minelor în Parlament*, M.P.R., nr.13, 1 iulie, 1924, p.1075.
- ²¹² Gh. Buzatu, *op.cit.*, p.164.
- ²¹³ M.P.R., nr.13, 1 iulie, 1924, p.1007-1009.
- ²¹⁴ *Un interview al Principelui Carol*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie, 1924, p.1421.
- ²¹⁵ *Noua lege a minelor*, M.P.R., nr.4, 15 februarie, 1924, p.270-272.
- ²¹⁶ *După votarea legii ...*, p.1203.
- ²¹⁷ Emilian Bold, *Consolidarea unității național-statale românești. Măsuri legislative economice, politice și sociale (1918-1940)*; Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Istorie-Filozofie, 1987, p. 118.
- ²¹⁸ Nicolae I. Moruzi, *op.cit.*, p.179-185.
- ²¹⁹ Joseph G. Cohen, *op.cit.*, p.628.
- ²²⁰ Gh. Buzatu, *op.cit.*, p.171.
- ²²¹ *Ibidem*, p.185.
- ²²² *Ministrul Industriei despre legea minelor*, M.P.R., nr.14, 15 iulie, 1924, p.1099-1101.

²²³ *Domnul Tancred Constantinescu și legea minelor*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1924, p.1907.

²²⁴ *Ibidem.*

²²⁵ *Ministrul de finanțe și capitalul străin*, M.P.R., nr.15, 1 august, 1924, p.1270.

²²⁶ *Dl. profesor Mrazec și noul regim minier*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie, 1924, p.1905-1906.

²²⁷ *Ministrul Industriei despre legea minelor*, M.P.R., nr.14, 15 iulie, 1924, p.1099-1101.

²²⁸ *Situația generală*, M.P.R., nr.14, 15 iulie, 1924, p.1189.

²²⁹ *Ministrul Industriei ...*, p.1099-1101.

²³⁰ M.P.R., nr.14, 15 iulie 1924, p.1196.

²³¹ Gh. Buzatu, *op.cit.*, p.202-203.

²³² *Un studiu asupra dispozițiilor Legii minelor din 1924, referitoare la recunoașterea și validarea drepturilor de proprietate și concesiune petrolieră*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1924, p.1422.

²³³ *Legislația minieră și petrolieră română*, Tipografia „Aurora”, Ploiești, 1924.

²³⁴ *Ministerul de Industrie și Comerț și noua lege a minelor*, M.P.R., nr.15, 1 august 1924, p.1305-1309.

²³⁵ *Dificultățile industriei noastre de petrol. Drepturi câștigate și terenuri amenințate. Taxele de export și scăderea prețurilor. Sporirea taxelor de transport*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1924, p.1597-1600; *Asociația Industriașilor de Petrol din România și chestiunile la ordinea zilei*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1920, p.1554-1557.

²³⁶ *Chestiunea autorizării de noi sonde și distanțele dintre ele*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie, 1924, p.1727.

²³⁷ *Ibidem.*

²³⁸ *Asociația Industriașilor de Petrol din România și chestiunea ...*, p.1554-1557; *Dificultățile Industriei noastre de petrol. Drepturile câștigate și terenurile amenințate. Taxele de export ...*, p.1597-1600; *Sumele datorate de stat industriei de petrol*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1924, p.1646-1647; *Conferința Asociației Industriașilor de Petrol*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1924, p.1194-1195; *Situația generală*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1924, p.1641.

²³⁹ *Situația generală*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie, 1924, p.1803.

²⁴⁰ *Situația generală*, M.P.R., nr.15, 1 august 1924, p.1335.

²⁴¹ *Declarațiile d-lui ministru Tancred Constantinescu în chestia noii legi a minelor*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1924, p.1417-1419.

²⁴² Vezi Gh. Buzatu, *op.cit.*, p.203-207.

²⁴³ *Sindicatul „O.P.Q.” și terenurile petrolifere ale statului*, M.P.R., nr.16, 15 august 1924, p.1341-1343.

²⁴⁴ *Ibidem.*

²⁴⁵ *Petrolul român, finanțele statului și capitalul străin*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1924, p.1441-1452.

²⁴⁶ *Ibidem.*

²⁴⁷ *Ibidem.*

²⁴⁸ *Consiliul superior de mine*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1924, p.1494-1495.

²⁴⁹ S.D.Postelnicu, *Noua lege minieră. Consiliul superior de mine*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1924, p.1675-1677.

²⁵⁰ *Regulamentul pentru aplicarea noii legi a minelor*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1924, p.1645; *Conferința Asociației Industriașilor de Petrol*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie, 1924, p.1982; *Comisiile de validare din noua lege a minelor*, M.P.R., nr.15, 1 august 1924, p.1267.

²⁵¹ *Naționalizarea societății „Colombia”*, M.P.R., nr.20 și 22, 15 octombrie și 15 noiembrie 1924, p.1642-1643 și 1808-1809.

²⁵² Gh. Buzatu, *op.cit.*, p.200-201.

- ²⁵³ *Ibidem.*
- ²⁵⁴ *Aplicarea legii minelor*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1924, p.1189.
- ²⁵⁵ *Declararea terenurilor petrolifere ale statului ca miniere și concesionabile*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1924, p.1642.
- ²⁵⁶ *Problema exploatărilor petroliere*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1924, p. 1673-1674.
- ²⁵⁷ *Perimetrele statului puse la dispoziția industriei*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1924, p. 1806-1807.
- ²⁵⁸ Gh. Buzatu, *op.cit.*, p.180.
- ²⁵⁹ *Împărțirea terenurilor statului declarate miniere concesionabile*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1924, p.1851.
- ²⁶⁰ *Repartiția terenurilor statului*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie, 1924, p. 1906-1907; *Situația generală*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1924, p.1803.
- ²⁶¹ *Situația generală*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1924, p.1901; *Concesiunea perimetrelor statului*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie, 1924, p.1972.
- ²⁶² *Industria română de petrol în anul 1924*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1925, p.97-99.
- ²⁶³ *Ministrul de finanțe, politica petrolului și sindicatul O.P.Q.*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1925, p.341-343.
- ²⁶⁴ *Ibidem.*
- ²⁶⁵ „*Steaua Română*”, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1925, p.1075-1077.
- ²⁶⁶ *Regulamentul legii minelor*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1925, p.70-71.
- ²⁶⁷ N.G. Marinescu, *Observațiuni cu privire la aplicarea legii minelor*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1925, p.355-358; *Validarea drepturilor câștigate și Tot în chestiunea drepturilor câștigate și a validării lor*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1925, p.926-927.
- ²⁶⁸ *Asociația Generală a Proprietarilor și Concesionarilor de Terenuri Petrolifere*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1925, p.234-236; *Memoriul „Asociației Generale a Proprietarilor și Concesionarilor de Terenuri Petrolifere” adresat Ministerului de Industrie și Comerț*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1925, p.453-456; *Noi norme pentru autorizarea de sonde*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1925, p.566-567; *Importantă decizie ministerială cu privire la distanța sondelor*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1925, p.1472-1473.
- ²⁶⁹ *Cota-parte de 15% din beneficiul net al întreprinderilor în folosul funcționarilor și lucrătorilor*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1925, p.388-399.
- ²⁷⁰ *Industria română de petrol în 1924*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1925, p.97-99.
- ²⁷¹ *Distribuirea perimetrelor statului*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1925, p.64.
- ²⁷² *Valorificarea terenurilor petrolifere ale statului*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1925, p.601-602; *Repartizarea perimetrelor din terenurile petrolifere ale statului*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie, 1925, p.603-604.
- ²⁷³ „*Steaua Română*” și *terenurile petrolifere ale statului*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1925, p.562-563; „*Steaua Română*”, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1925, p.1075-1077.
- ²⁷⁴ *Caiet de sarcini pentru exploatarea petrolului brut, (țiței) cu gazele sale de zăcământ și derivatele sale naturale, precum și orice alt bitum lichid [...], concesionate societății „Steaua Română”*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1925, p.604-610.
- ²⁷⁵ *Noi combinațiuni în legătură cu perimetrele statului*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1925, p.649-650.
- ²⁷⁶ *Naționalizarea societăților „Concordia”, „Vega” și „Internaționala”*, M.P.R., nr.14, 15 iulie, 1925, p.1210-1212.
- ²⁷⁷ „*Colombia*”, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1925, p.1165.
- ²⁷⁸ Gh. Buzatu, *op.cit.*, p.182-184; *Acordarea de noi perimetre ale statului societății „Romanian Consolidated Oilfields Ltd.”*, M.P.R., nr.21, 15 octombrie 1925, p.1735-1755; *Concesiunea de perimetre ale statului societății „Subsolul Român”*, M.P.R., nr.24, 1 decembrie 1925, p.2032-2034.
- ²⁷⁹ *Standard Oil Co. și perimetrele statului*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1925, p.738.

- ²⁸⁰ L.A.Ianculescu, *Industria petrolieră din România. Aspecte și considerațiuni*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1926, p.2120-2123.
- ²⁸¹ Vezi Gh. Buzatu, *op.cit.*, p.183.
- ²⁸² G. Damaschin, *Reorganizarea Direcției generale a minelor din Ministerul Industriei și Comerțului*, M.P.R., nr.6, 15 martie, 1926, p.499-501.
- ²⁸³ Gh. Buzatu, *op.cit.*, p.191.
- ²⁸⁴ G. Damaschin, *Recunoașterea și validarea drepturilor câștigate*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1926, p.2219-2221.
- ²⁸⁵ *Ibidem*; *Prelungirea termenului de validare*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1926, p.1356-1357.
- ²⁸⁶ *O interesantă consfătuire la Direcția generală a minelor*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1926, p.1828-1829.
- ²⁸⁷ *Doleanțele proprietarilor și concesionarilor de terenuri petroliere*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1926, p.2309-2311.
- ²⁸⁸ N. Scriban, *Autorizările de sonde sub regimul creat de noua lege a minelor*, M.P.R., nr.4, 15 martie 1926, p.301-302.
- ²⁸⁹ Vezi și *O inadvertență în legea minelor*, M.P.R., nr.4, 15 februarie, 1926, p.340-341.
- ²⁹⁰ *Petrolul românesc și politica petrolieră franceză*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1926, p.1892-1893.
- ²⁹¹ *Ibidem*.
- ²⁹² *Ibidem*.
- ²⁹³ *În chestiunea proiectatei societăți de explorare a terenurilor statului*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1926, p.166-167.
- ²⁹⁴ *Lichidarea acțiunilor „Steaua Română” neprezentate*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1926, p.2258.
- ²⁹⁵ *Noul guvern și industria de petrol*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1926, p.718-719.
- ²⁹⁶ Vezi *„Cronica financiară”*, M.P.R., nr.15 și nr.22, 1 august și 15 noiembrie 1928, p.1455-1456 și 2035-2036; *Noul guvern*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1928, p.2049-2050.
- ²⁹⁷ Gh. Buzatu, *op.cit.*, p.211-228.
- ²⁹⁸ *Cronica financiară*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1928, p.2101-2102.
- ²⁹⁹ *Capitalul străin și legea minelor*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1929, p.61-62.
- ³⁰⁰ *Reforma legii minelor. Alcătuirea comisiei și a subcomisiilor pentru întocmirea proiectului de lege. Direcțiile date de dl. Virgil Madgearu ministrul industriei și comerțului*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1929, p.105-107.
- ³⁰¹ *Capitalul străin și legea ...*, p.61-62.
- ³⁰² *Reforma legii minelor ...*, p.105-107.
- ³⁰³ *Ibidem*.
- ³⁰⁴ *Ibidem*.
- ³⁰⁵ *La nouvelle loi des mines. Le ministre de l'Industrie et du Commerce a exposé à la presse les principes de sa réforme*, „România petroliferă”, an VIII, nr.240, 25 martie 1929.
- ³⁰⁶ *Ibidem*.
- ³⁰⁷ *Dezbaterile parlamentare*, „Argus”, an XX, nr.4782, 22 martie, 1929.
- ³⁰⁸ *Lucrările comisiei pentru modificarea legii minelor*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1929, p.403, *Lucrările comisiei pentru revizuirea legii minelor*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1929, p.315.
- ³⁰⁹ *Cronica financiară*, M.P.R., nr.3, 1 februarie, 1929, p.211.
- ³¹⁰ *Asociația Industriașilor de Petrol și modificarea legii minelor*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1929, p.231-232.
- ³¹¹ *Ibidem*.

- ³¹² Ședințele „Asociației ...” în legătură cu modificarea legii minelor, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1929, p.313-314.
- ³¹³ Asociația Industriașilor de Petrol și noua lege a minelor, M.P.R., nr.5, 1 martie 1929, p.393.
- ³¹⁴ Industriașii petrolului și modificarea legii minelor, M.P.R., nr.5, 1 martie 1929, p.396-399.
- ³¹⁵ Ibidem.
- ³¹⁶ Asociația Industriașilor de Petrol și noua lege a minelor, M.P.R., nr.5, 1 martie 1929, p.393.
- ³¹⁷ Industriașii petrolului și modificarea legii ..., p.396-399.
- ³¹⁸ Ibidem.
- ³¹⁹ Gh. Buzatu, *op.cit.*, p.194.
- ³²⁰ Industriașii petrolului și modificarea legii ..., p.396-399; Asociația Industriașilor de Petrol și noua lege ..., p.393.
- ³²¹ Industriașii petrolului și modificarea legii ..., p.396-399.
- ³²² Ibidem. Cele trei memorii au fost înaintate în bloc, sub auspiciile Asociației Industriașilor de Petrol din România Ministerului Industriei și Comerțului (*Memoriul producătorilor de țiței, care nu posedă rafinării, în legătură cu modificarea legii minelor*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1929, p.536-538).
- ³²³ *Memoriul producătorilor de țiței care nu posedă rafinării ...*, p. 536-539.
- ³²⁴ Ibidem.
- ³²⁵ Ibidem.
- ³²⁶ Revizuirea legii minelor. *Memoriul Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră*, A.M., an XII, nr.2, februarie 1929, p.51-52.
- ³²⁷ Revizuirea legii minelor. *Memoriul Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră*, M.P.R., nr.4, 15 februarie, 1929, p.312-313.
- ³²⁸ Asociația Generală a Proprietarilor și Concesionarilor de Terenuri Petrolifere și legea minelor, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1929, p.627-628.
- ³²⁹ Ibidem.
- ³³⁰ Asociația Industriașilor de Petrol și noua lege a minelor, M.P.R., nr.6, 15 martie 1929, p.543.
- ³³¹ Redactarea definitivă a legii minelor, „Argus”, an XX, nr.4780, 20 martie 1929.
- ³³² Asociația Industriașilor de Petrol și noua lege ..., p.543.
- ³³³ Viator, *Legea Minelor și Petrolul*, „Argus”, an XX, nr.4762, 27 februarie 1929.
- ³³⁴ Idem, *Legea minelor. Concesiunile*, „Argus”, an XX, nr.4782, 22 martie 1929.
- ³³⁵ *Legea minelor, capitalul străin, statul și întreprinderile de petrol*, „România petroliferă”, an VIII, nr.239, 10 februarie 1929.
- ³³⁶ Ibidem.
- ³³⁷ *Proiectul noii legi a minelor*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1929, p.461-523.
- ³³⁸ *Noua lege a minelor la Senat*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1929, p.539-540.
- ³³⁹ Gh. Buzatu, *op.cit.*, p.225. În discursul său la Cameră, V. Madgearu a criticat cu violență poziția celor două partide: „Partidul Liberal nu trăiește decât în dosul aparențelor false care să-i facă o atmosferă favorabilă în opinia publică”, iar „în privința celor care au rămas din Partidul Poporului ea nu interesează decât un caz de psihologie patologică” (*Dezbaterile Parlamentare. Camera a votat Legea Minelor*, „Argus”, an XX, nr.4786, 27 martie 1929).
- ³⁴⁰ *Legea minelor din 1929, însoțită de expunerea de motive a d-lui ministru V. Madgearu. Avizul Consiliului Legislativ și rapoartele la Senat și Cameră*. Editura „Curierul juridic”, București, 1929, p.131-181; *Principiile conducătoare în modificarea legii minelor. Economia noului proiect de lege*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1929, p.457-459.
- ³⁴¹ *Principiile conducătoare în modificarea legii minelor ...*, p.457-459.
- ³⁴² Ibidem.
- ³⁴³ Ibidem.

- ³⁴⁴ *Noua lege a minelor la Senat*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1929, p.539-540.
- ³⁴⁵ Dezbateri parlamentare. Adunarea Deputaților, ședința din 22 martie, în „Monitorul Oficial”, nr.57, din 1 iunie 1929, p.2126.
- ³⁴⁶ *Ibidem*, ședința din 8-15 mai, în „Monitorul Oficial” nr.56, din 31 mai 1929, p.2103 și următoarele.
- ³⁴⁷ *Ibidem*, Senatul, ședința din 20 martie, în „Monitorul Oficial”, nr.38, din 1 iunie 1929, p.1319.
- ³⁴⁸ Viator, *Legea minelor. Validările*, „Argus”, an XX, nr.4786, 27 martie 1929.
- ³⁴⁹ *Legea minelor în Parlament*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1929, p.630.
- ³⁵⁰ *Cronica financiară și Situația generală*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1929, p.605 și 619.
- ³⁵¹ Mihail Pizanty, *Probleme actuale ale industriei române de petrol. O privire generală asupra situației economice, statistice și juridice*, „Cartea Românească”, București, 1929, p.6.
- ³⁵² Gr. Oghină, *Regimul petrolului în România*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1929, p.1511-1517.
- ³⁵³ *Noua lege a minelor*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1929, p.649-651.
- ³⁵⁴ Mihail Pizanty, *op.cit.*, p.6.
- ³⁵⁵ Gh. Buzatu, *op.cit.*, p.222, Adoptarea noii legi a minelor în România a determinat guvernul columbian să ceară guvernului român să desemneze un specialist în materie de legislație petrolieră pentru a contribui la elaborarea noii legi a minelor în Columbia. A fost delegat Aurel Ianculescu, fost secretar general al comisiei pentru modificarea legii minelor. Legea columbiană a decretat zăcămintele petroliere cunoscute, proprietate națională. Se prevedea utilizarea mâinii de lucru indigene și obligativitatea formării specialiștilor naționali. Drepturile particularilor au fost respectate. Presa engleză a criticat legea columbiană, considerându-i dispozițiile „mult prea restrictive față de capitalul străin” (*Legea minelor în Columbia*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1929, p.544; *Noua legislație din Columbia*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1929, p.1622).
- ³⁵⁶ Gh. Buzatu, *op.cit.*, p.226-228.
- ³⁵⁷ D. Ionescu Bujor, *Legea minelor din 1928-1929 împotriva capitalului național*, Editura ziarului „Universul”, 1930, p.3.
- ³⁵⁸ *Enciclopedia României*, vol. III, p.125.
- ³⁵⁹ Costin Murgescu și colaboratorii, *op.cit.*, p.196-197.
- ³⁶⁰ I.G.Vântu, *op.cit.*, p.19.
- ³⁶¹ *O revistă americană despre industria de petrol din România*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1939, p.487.
- ³⁶² U. Grozescu, *Un aspect al politicii petrolului*, A.M., an XII, nr.4, aprilie 1929, p.153-155.
- ³⁶³ Calculele făcute pentru drenajul a 2 ha cu 10 sonde autorizate pe 10 parcele a câte 2000 m² arătau o pierdere de aproximativ 220 milioane lei, față de situația comasării celor 10 parcele și exploatării lor prin 2 sonde. (*Proiectul de lege pentru comasarea terenurilor petrolifere*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1930, p.1267-1268).
- ³⁶⁴ Ion Al. Verzea, *Comasarea terenurilor petrolifere*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1933, p.295-299.
- ³⁶⁵ *Suprimarea art. 174 din legea minelor*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1930, p.56; *Modificările art.72, 154, 155 și 158 din legea minelor*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1930, p.426.
- ³⁶⁶ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1935, p.358.
- ³⁶⁷ *Modificarea legii minelor*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1935, p.437-438.
- ³⁶⁸ Gh. N. Leon, *Considérations sur la politique nationale du pétrole*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1935, p.685-687.
- ³⁶⁹ *Ibidem*.
- ³⁷⁰ *Ibidem*.
- ³⁷¹ *Ibidem*.

³⁷² Cercetătorii acestei perioade considerau că proporția de 26,16% capital românesc a fost admisă în anul 1938. (I. Agrogoroaiei și D.D. Rusu, *Istoria Românilor. Epoca contemporană*, Chișinău-Galați, 1992, p.37).

³⁷³ *Industria petrolieră și politica națională a petrolului astfel cum este văzută de subsecretar de stat Gh. N. Leon*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1935, p.723-729.

³⁷⁴ *Rezervele și politica petrolieră a României. Opiniile d-lui Profesor L. Mrazec*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1935, p.929-930. Vezi și *Enciclopedia României*, vol. III, p.204-205.

³⁷⁵ *Noul ministru al industriei și comerțului*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1935, p.1072.

³⁷⁶ *Modificarea legii minelor*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1935, p.1580.

³⁷⁷ *„Asociația” și problema perimetrelor de exploatare*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1935, p.1295.

³⁷⁸ *În legătură cu noile norme pentru acordarea perimetrelor de exploatare*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1935, p.1505-1508.

³⁷⁹ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1935, p.1720-1721.

³⁸⁰ *Condițiile de acordare a perimetrelor de exploatare și interesele principalelor societăți producătoare*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1935, p.1815-1817.

³⁸¹ Societățile semnate: „Astra Română”, „Steaua Română”, „Româno-Americană”, „Concordia”, „Colombia” și „Unirea” au realizat în primele 10 luni ale anului 1935, 76,47% din totalul producției, 72,10% din foraj, 79% din prelucrarea țițeiului și 80% din exportul petrolier (*Ibidem.*).

³⁸² *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie, 1936, p.141.

³⁸³ *Problema perimetrelor de exploatare ale statului*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1936, p.225-228.

³⁸⁴ *Normele pentru acordarea perimetrelor de exploatare*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1936, p.83-86.

³⁸⁵ *Problema perimetrelor de exploatare ...*, p.225-228.

³⁸⁶ *Ibidem.*

³⁸⁷ *Proiectul pentru modificarea legii minelor*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1936, p.146-147.

³⁸⁸ *Lucrările pentru modificarea legii minelor*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1936, p.65; *Proiectul legii minelor*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1936, p.294.

³⁸⁹ *Situația generală*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1936, p.381.

³⁹⁰ *Situația generală*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1936, p.453.

³⁹¹ *Modificarea legii minelor*, M.P.R., nr.6, 15 martie, 1936, p.467-470; *Legea minelor în comisia industrială a Camerei*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1936, p.545-546; *Situația generală*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1936, p.469-470.

³⁹² *Legea minelor amendată de comisia Camerei Deputaților*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1936, p.627; *Proiectul modificator al legii minelor*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1936, p.681; *Situația generală*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1936, p.650.

³⁹³ *Situația generală*, M.P.R., nr.18 și nr.20, 15 septembrie și 15 octombrie 1936, p.1393-1394 și p.1529-1530.

³⁹⁴ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.22 și nr.24, 15 noiembrie și 15 decembrie 1936, p.1674 și 1805-1806.

³⁹⁵ G. Damaschin, *În jurul modificării legii minelor. Recunoașterea și validarea drepturilor câștigate asupra petrolului*, „România petroliferă”, an XVII, nr.345, 5 februarie 1937.

³⁹⁶ Gh. D. Dimitrescu, *Drepturile câștigate. Situația creată prin decretul nr.2536 din 12 noiembrie 1936*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1937, p.151-152.

³⁹⁷ *Modificarea art.262 din Legea Minelor*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1936, p.1697-1699.

³⁹⁸ Gh. D. Dimitrescu, *op.cit.*, p.151-152.

³⁹⁹ *Situația generală*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1936, p.1673.

⁴⁰⁰ *Mișcarea proprietarilor și concesionarilor de terenuri petrolifere*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1936, p.1825-1826.

⁴⁰¹ *Ibidem.*

⁴⁰² *Ibidem.*

⁴⁰³ *Retragerea decretului lege privitor la art.262 din legea minelor*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1936, p.1827.

⁴⁰⁴ A. Parteanu, *Drepturile câștigate*, „Argus”, an XXVII, nr.7145, 5 februarie 1937.

⁴⁰⁵ J.Pitar, *Drepturile câștigate în materie minieră*, „Argus”, an XXVII, nr.7150, 11 februarie 1937.

⁴⁰⁶ *Cum se modifică legea minelor*, „Argus”, an XXVII, nr.7143, 3 februarie 1937.

⁴⁰⁷ J.Pitar, *op.cit.*

⁴⁰⁸ *Memoriul proprietarilor de concesiuni petrolifere*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1937, p.78.

⁴⁰⁹ *Modificarea Legii Minelor. Expunerea d-lui ministru P.Bejan*, „România Petroliferă”, an XVII, nr.344, 28 ianuarie 1937.

⁴¹⁰ *Modificarea legii minelor*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1937, p.121-122.

⁴¹¹ *Industria de petrol și modificarea legii minelor*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1937, p.237-239.

⁴¹² A. Corteanu, *Politica petrolului*, „Argus”, an XXVII, nr.7147, 7 februarie 1937.

⁴¹³ Raul Culianu, *Problema petrolului românesc*, „România petroliferă”, an XVII, nr.343, 22 dec.1936.

⁴¹⁴ *Revendicărilor acționarilor societăților cu capital național*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1937, p.190.

⁴¹⁵ *Societățile cu capital românesc*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1937, p.275.

⁴¹⁶ *Industria de petrol și modificarea legii ...*, p.237-239.

Acest memoriu a fost semnat de societățile „Creditul Minier”, „I.R.D.P.”, „Redevența”, „Petrolul românesc”, „Mica”, „Petrol-Block”, „Neo-Petrol”, „Soc. de Petrol Govora”, „Stella Petroliferă”, „Socop”, „Societatea Petroliferă Română”, „Forajul”, „Petrol-Matița”, „Întreprinderile Petrolifere Ioan Grigorescu” (*Ibidem*).

⁴¹⁷ *Ibidem.*

⁴¹⁸ *Ibidem.*

⁴¹⁹ *Ibidem.*

⁴²⁰ *Ibidem.*

⁴²¹ *O intervenție în chestiunea legii minelor*, A.M., an XX, nr.4, aprilie 1937, p.117-118.

⁴²² *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1937, p.421-422. Vezi și *La modification de la loi des mines au Parlement*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1937, p.439-440; *Proiectul de modificare al legii minelor*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1937, p.192; *Discuții în jurul modificării legii minelor*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1937, p.351.

⁴²³ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1937, p.553.

⁴²⁴ *Dezbaterile parlamentare*, „Argus”, an XXVII, nr.7183, 21 martie 1937.

⁴²⁵ *Dezbateri parlamentare. Adunarea Deputaților, ședința din 15 martie în „Monitorul Oficial”*, nr.50, 1937, p.2851-2852.

⁴²⁶ *Situația generală*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1937, p.553.

⁴²⁷ *Ibidem.*

⁴²⁸ *Dezbateri parlamentare. Senatul, ședința din 20 martie*, în „Monitorul Oficial” nr.50, 1937, p.3312-3313.

⁴²⁹ *Ibidem.*

⁴³⁰ *Situația generală*. M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1937, p.553.

⁴³¹ *La modification de la loi des mines au Parlement*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1937, p.439-440.

⁴³² Mihail Constantinescu, *Politica petrolieră a statului român. Comunicare la Congresul Mondial de Petrol de la Paris*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1937, p.1909.

⁴³³ *Ibidem*.

⁴³⁴ E. Ficher, *Pentru cât timp mai avem petrol în România*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1937, p.1699-1702.

⁴³⁵ „*Steaua Română (British) Ltd.*”. *Rapport du conseil d'administration de l'assemblée générale ordinaire du 7 décembre 1938*, M.P.R. nr.2, 15 ianuarie 1939, p.90.

⁴³⁶ *Enciclopedia României*, vol.III, p.127.

⁴³⁷ Nic.E. Ionescu, *Zonele posibil petrolifere în noua lege a minelor*, M.P.R., nr.16, 15 august 1937, p.1285-1286.

⁴³⁸ *Idem*, *Categoria a IV-a de explorare petroliferă. Exploatarea obligatorie*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1937, p.1413-1415.

⁴³⁹ *Les effets de la nouvelle „Loi des mines” de Roumanie*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1937, p.877-878.

⁴⁴⁰ Nic. E. Ionescu, *Legea minelor din 24 martie 1937 nu are caracter șovin*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1938, p.109-112.

⁴⁴¹ *Ibidem*.

⁴⁴² *Comisiile miniere*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1937, p.652; *Noua compunere a Consiliului Superior de Mine*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1937, p.654; *Retușări de adus noii legi a minelor*, M.P.R., nr.15, 1 august 1937, p.1239 și M.P.R., nr.16, 15 august 1937, p.1309; Nic.E.Ionescu, *Scurtă privire critică asupra art.18 din noua lege a minelor*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1937, p.895.

⁴⁴³ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.12 și nr.14, 15 iunie și 15 iulie 1937, p.981 și 1141.

⁴⁴⁴ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1937, p.913-914; *Lucrările pentru redactarea regulamentului noii legi a minelor sunt pe sfârșite*, M.P.R., nr.15, 1 august 1937, p.1209.

⁴⁴⁵ *Situația generală*, M.P.R., nr.16, 15 august 1937, p.1289; *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1937, p.1361.

⁴⁴⁶ Aceste societăți erau: „Astra Română”, „Steaua Română”, „Româno-Americană”, „Concordia”, „Unirea”, „Colombia” și „Prahova”. (*Propunerile societăților la anteproiectul de regulament al legii minelor*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1937, p.1445-1446.)

⁴⁴⁷ Memoriile se refereau la: I. observații de ordin tehnic și juridic referitoare la dispozițiile din regulament interesând întreprinderile petroliere; II. observații asupra dispozițiilor din regulament referitoare la întrebuințarea electricității în șantierele petroliere; III. observații referitoare la dispozițiile din regulament cu caracter comercial-desfacerea produselor (*Ibidem*).

⁴⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁴⁹ Acest memoriu a fost semnat de: „Creditul Minier”, „I.R.D.P.”, „Redevența”, „Petrolul Românesc”, „Petrol-Block”, „Societatea Petroliferă Română”, „Mica”, „Sondajul”, „Forajul”, „Neopetrol”, „Socop” (*Memoriul societăților cu capital românesc în legătură cu noul regulament al legii minelor*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1937, p.1510-1511).

⁴⁵⁰ *Ibidem*.

⁴⁵¹ *Ibidem*.

⁴⁵² *Situația generală*, M.P.R., nr.21 și nr.22, 1 noiembrie și 15 noiembrie 1937, p.1645 și 1733; *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1938, p.285-286.

⁴⁵³ *Modificarea legii minelor și revizuirea regulamentului respectiv*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1937, p.1851.

⁴⁵⁴ *Situația generală*, M.P.R., nr.1, 2, 3 din 1, 15 ianuarie și 1 februarie 1938, p.57, 131-132 și 197.

⁴⁵⁵ *Constituțiune. Promulgată cu înaltul decret Regal no.1045 din 27 februarie 1938 și publicată în „Monitorul Oficial” nr.48, partea I, din 27 februarie 1938*, Imprimeria Centrală, București, 1938, p.6-7.

⁴⁵⁶ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.11 și 13, 1 iunie și 1 iulie 1938, p.928 și 1107.

⁴⁵⁷ *Enciclopedia României*, vol.III, p.128; Avocat Nic.E.Ionescu, *În pragul unui regim minier*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1938, p.345-346.

⁴⁵⁸ *Enciclopedia României*, vol.III, p.128; *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1938, p.391.

⁴⁵⁹ *Le modification des art. 187 et 207 de la Loi des mines*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1938, p.469; *Legea pentru modificarea art. 118 din Legea minelor din 1937*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1939, p. 540; *Modificarea art. 172 din Legea minelor*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1939, p.1284.

⁴⁶⁰ *Modificarea legii minelor*, M.P.R., nr.4, 15 februarie, 1938, p.319; *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.5 și 6, 1 și 15 martie 1938, p.392 și 463.

⁴⁶¹ *Situația generală*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1938, p.637.

⁴⁶² *Noua comisiune pentru modificarea legii minelor*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1938, p.579; *L'Etude de la loi des mines*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1940, p.47; *Comisia pentru redactarea principiilor noii legi a minelor*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1941, p.329.

⁴⁶³ V.Patriciu, *Ideile conducătoare și inovațiile cuprinse în anteproiectul de lege a minelor întocmit de Asociația Industriașilor de Petrol din România*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1939, p.923-935.

⁴⁶⁴ Actul constitutiv al acestei uniuni a fost semnat de societățile: „Creditul Minier”, „Mica”, „Petrolul Românesc”, „Redevența”, „Petroliferă Română”, „Neo-Petrol”, „Socop”, „Societatea de Petrol Govora”. Președintele consiliului de administrație a fost desemnat inginerul Mihai N. Constantinescu, directorul general al societății „Creditul Minier” (*Uniunea Națională a Întreprinderilor de Petrol „U.N.I.P.”*), M.P.R., 8, 15 aprilie 1938, p.661.

⁴⁶⁵ *Situația generală*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1938, p.1435.

⁴⁶⁶ N. I. Lazăr, *Pentru o nouă lege a minelor*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie, 1938, p.1590.

⁴⁶⁷ Pentru concepția economică a lui Mitiță Constantinescu, vezi *Politică economică aplicată*, vol. I-III, Editura „Tiparul Românesc”, București, 1943.

⁴⁶⁸ *Propunerile „Asociației pentru redactarea noii legi a minelor”*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1938, p.1733; *Uniunea Națională a Întreprinderilor de Petrol și conlucrarea la proiectul Legii Minelor*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1938, p.1729-1730.

⁴⁶⁹ *Punctul de vedere al întreprinderilor petrolifere la modificarea Legii Minelor*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1938, p.1791-1794.

⁴⁷⁰ *Anteproiectul noii legi a minelor studiat de specialiștii întreprinderilor petroliere a fost prezentat d-lui ministru al Economiei Naționale*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1939, p.606-607.

⁴⁷¹ *Legea minelor și planul cincinal*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1938, p.1443-1444; *Planul economic cincinal*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1939, p.851-854.

⁴⁷² Arhivele Statului Prahova, Fond Societatea „Creditul Minier”, București, Rafinăria Brazi, dos. 53/1940, f.65-66, 117.

⁴⁷³ *Congresul Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră, 18-21 mai 1939. Motiune*, A.M., an XXII, nr.6, 10 iunie 1939, p.203-208; Nic. E. Ionescu, *Privire generală asupra regimurilor miniere aplicate între anii 1923-1941*, M.P.R., nr.16-17, 1 septembrie 1941, p.749-752; Gheorghe Dumitrescu, *Propuneri în vederea modificării legii minelor*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1940, p.271; Dorin Nicolescu, *Care sunt principiile care trebuiesc să stea la baza unui regim minier*, A.M., an XXIV, nr.5, 20 mai 1941, p.109-112.

⁴⁷⁴ *La modification de la loi des mines*, M.P.R., nr.6, 15 martie, 1940, p.373; *Modificarea art.30 din legea minelor*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1941, p.39.

⁴⁷⁵ *Legea petrolului*, A.M., an XXV, 8 august 1942, p.173-174; Anton Moisin, *Aspecte ale evoluției industriei petroliere românești în anii 1929-1944*, „Anuar”, nr.1, Societatea de Științe Istorice din România, Filiala Prahova, Ploiești, 1989, p.75.

⁴⁷⁶ *Loi pour la protection du travail national*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1934, p.941-943.

PROBLEME REFERITOARE LA EXTRAȚIA ȘI VALORIFICAREA PETROLULUI

2.1. Dezbateri privind extracția și limitarea sarcinilor fiscale, 1919-1929; (Legea comercializării – 1924)

Evoluția industriei petroliere în perioada interbelică a fost deosebit de dinamică. Din această perspectivă, cel care se oprește asupra acestei problematice trebuie să găsească un echilibru între dimensiunea în timp, ca întindere a problematicei și analiza în profunzime. Extensiunea în timp, conferă acea generalitate și particularitate de aserțiune în contextul evoluției naționale, iar profunzimea atinge cele mai sensibile și intime resorturi, care s-au concretizat într-o serie de procese și momente ale evoluției acestui sector de activitate.

Materialul documentar pe care l-am cercetat este deosebit de variat. Urmărind problematica și continuitatea, în întreaga perioadă interbelică se pot contura trei mari etape, în evoluția extracției și a dezbaterilor în jurul acestui proces: perioada până la criza economică, perioada crizei economice și perioada de după criză. Fiecărei etape îi este circumscris un capitol important al dezbaterilor din lumea specialiștilor, referitor la problematica extracției și a valorificării. Astfel, în prima etapă vom cunoaște maniera în care industria de petrol a dialogat cu autoritățile de stat, în privința libertății de acțiune a acestei industrii și a obligațiilor ei față de stat.

Cea de a doua perioadă ne dezvăluie discuțiile și eforturile industriei de petrol în direcția limitării efectelor crizei economice și a ieșirii din criză, în cadrul cărora un loc important îl dețin cele privind raționalizarea producției petroliere. În cea de a treia etapă, ne vom apropia

de discuțiile ce au avut ca temă reducerea producției de petrol, survenită după anul 1936.

Producția de petrol a țării noastre a cunoscut o evoluție conformă cu situația arătată în tabelul următor¹.

Anul	Producția în tone	În procente față de anul precedent	Anul	Producția în tone	În procente față de anul precedent
1857	225		1929	4 827 290	12,9
1900	250 000	90 809	1930	5 744 000	18,9
1913	1 885 619	654,9	1931	6 657 000	15,8
1919	920 488	-51,2	1932	7 350 321	10,4
1920	1 034 138	12	1933	7 387 000	0,49
1921	1 163 315	12	1934	8 473 355	14,7
1922	1 365 830	18	1935	8 394 000	-0,94
1923	1 515 658	10	1936	8 784 000	3,65
1924	1 851 303	22	1937	7 149 641	-18
1925	2 316 504	25	1938	6 610 000	-7,55
1926	3 241 329	30,9	1939	6 240 000	-5,6
1927	3 661 360	13	1940	5 813 000	-6,85
1928	4 268 541	17,5	1941	5 577 000	-4,6

După încheierea primului război mondial, într-un context general favorabil, oferit de realizarea statului național unitar român², producția petrolieră a țării a sporit an de an³, până la atingerea maximumului din anul 1936. „Monitorul petrolului“ a urmărit și a analizat îndeaproape evoluția acestui sector de activitate. În viziunea „Monitorului“ care a caracterizat anul 1918 drept „anul biruinței, anul realizării marilor idealuri naționale“, anul 1919 „trebuia să fie anul refacerii, al muncii încordate“, al reorganizării și relansării industriei de petrol. Dar, din păcate el nu a fost ceea ce ar fi trebuit să fie. Analizând cauzele, „Monitorul“ a constatat că, în parte, ele au fost „de ordin general și independente de voința persoanelor care conduc la noi politica petrolului“ enumerând lipsa mijloacelor de transport pe apă și pe uscat, lipsa de materiale necesare producției, starea de spirit a muncitorimii, grevele și revendicările greviștilor⁴.

Cu toate acestea, în rândul cauzelor a fost inclus și un factor care a ținut de activitatea forurilor diriguitoare; intervenționismul statal. Deși, pentru moment – 1919 –, acest factor nu a fost foarte bine definit, el a devenit în anii următori principalul „cal de bătaie“ al „Monitorului petrolului“ în justificarea tuturor impedimentelor dezvoltării industriei petroliere. În această fază, „Monitorul“ s-a limitat să critice interzicerea exportului societăților „Româno-Americană“ și „Steaua Română“. Acestea, prin legăturile lor cu marile grupuri internaționale „Standard Oil“ și „Royal Dutch“, ar fi putut să asigure navlul necesar, rezervoarele s-ar fi golit, producția ar fi fost stimulată și materialele pentru foraj din străinătate ar fi sosit⁵.

„Monitorul petrolului“ s-a declarat constant nemulțumit de ritmul creșterii industriale, pe care l-a socotit prea mic. Astfel, la sfârșitul anului 1923, după cinci ani de la reluarea activității, producția reprezenta numai 82% din nivelul producției antebelice⁶. Cauza principală a acestui ritm a fost, în opinia publicației, politica intervenționistă a statului. Activitatea industriei române de petrol, în anii imediat următori încheierii primului război, era concretizată „printr-o luptă neîntreruptă, printr-un șir neîntrerupt de eforturi“⁷ împotriva intervenționismului. Această luptă a fost definită ca fiind plină de jertfe, „adeseori penibilă, mereu amenințătoare, pe care a trebuit s-o ducă împotriva organelor de stat, cuprinse într-o greșită concepție“⁸. Industria de petrol a cerut permanent „să fie lăsată în pace [...], să i se dea libertatea fără de care se simte comprimată și sufocată“⁹.

Intervenționismului statului s-a imputat faptul că industria de petrol a fost obligată să asigure combustibil ieftin pentru industria națională și pentru C.F.R. Prețul de livrare al acestui combustibil a fost chiar sub nivelul prețului de cost. La aceasta s-au mai adăugat fiscalitatea și prețurile mari la export, prețurile maximale la intern, „în general mult inferioare celor de pe piețele mondiale“¹⁰ și alte asemenea practici ce s-ar putea reuni în concepția generală „că industria de petrol este cloșca menită să dea fiscului ouă de aur“¹¹ (s.n. – Gh. C.).

De altfel, urmărind paginile „Monitorului petrolului“, putem constata existența unui veritabil război între marile societăți și organele de stat, război care a crescut în intensitate și s-a împletit și interinfluențat cu discuțiile pentru legea minelor din anul 1924. Purtătorul de cuvânt cel mai autorizat și vehement al industriei de petrol a fost Asociația Industriașilor de Petrol din România. Președintele acestei asociații a fost, de-a lungul aproape întregii perioade interbelice, inginerul C. Osiceanu, directorul general al societății „Steaua Română“¹². Activitatea asociației și a președintelui acesteia a fost de-a dreptul titanică și ar merita într-un alt context, o analiză specială. Din analiza selectivă pe care ne-am propus-o, vom avea posibilitatea să constatăm cât de strâns s-a împletit activitatea acestei asociații cu evoluția industriei de petrol.

Nu credem să fi fost un eveniment cât de mic în industria petrolieră, în activitatea decizională a ministerelor, în cea legislativă a petrolului, a hotărârilor comunale cu referință la petrol care să nu fi avut ecou, luare de poziție, întruniri, conferințe, audiențe, memorii din partea Asociației. Așa a fost cazul de fiecare dată când se majorau tarifele vamale, tarifele de transport pe C.F.R., se sporea taxa de chirie pentru vagoane-cisternă, se impuneau taxe pentru uzura străzilor de către unele autorități comunale, se fixau prețuri maximale, se adoptau hotărâri asupra prețului păcurii și a celorlalte produse petroliere, se stabileau cote de impozite, se făcea bilanțul sarcinilor industriei de petrol față de stat, se fixau chiria în porturi și taxele de transport prin conductele statului, se solicita repararea drumurilor din regiunile petroliere, se analiza optimizarea transporturilor în concordanță cu nevoile economiei naționale etc.¹³

Foarte multe din aceste probleme au fost analizate de avocatul S. D. Postelnicu într-un serial intitulat: *Impozitele, taxele și redevențele miniere în materie de petrol*¹⁴, în care, prin argumentația construită, dădea câștig de cauză industriei petroliere, acuzând statul. La o analiză mai atentă se poate constata, că, în fond, era vorba de o luptă între autoritățile de stat pentru a asigura necesarul de energie pentru sectoarele economiei naționale, nevoile populației la prețuri mai accesibile și dorința industriei de petrol de a exporta cât mai mult la prețuri mai mari. Industria de petrol a fost obligată să livreze păcură către C.F.R. în cantități fixate de autoritățile ministeriale, la prețuri considerate mici, care uneori „reprezintă mai puțin de jumătate din valoarea produsului livrat”¹⁵. De asemenea, au fost fixate alte prețuri maximale, ce nu conveneau industriei petroliere, pentru livrările interne. Ministrul Industriei și Comerțului a răspuns constant plângerilor repetate ale industriei de petrol că aceasta poate cu lejeritate să acopere aceste diferențe, din prețurile obținute la livrările externe.

De altfel, un regulament al fabricației și desfacerii produselor de petrol, în interior și la export, a fost stabilit prin jurnale ale Consiliului de Miniștri, la 23 și 28 decembrie 1922, pe baza propunerilor Ministerului Industriei și Comerțului. Astfel, se statua necesitatea aprovizionării țării cu produse petroliere „în primul rând, și în mod complet, fără nici un fel de restricții”¹⁶. În acest scop s-a interzis utilizarea țițeiului drept combustibil, s-a dispus ca întreaga producție de țiței să fie trimisă în rafinării, iar acestea au fost obligate să satisfacă mai întâi nevoile țării. S-au stabilit calitățile fizice și chimice pentru unele produse destinate consumului intern¹⁷ și cotele procentuale pe categorii de produse pentru consumul intern și pentru export. De exemplu, pentru motorină se prevedea ca 80% să rămână în țară iar 20% putea merge la export, în cazul parafinei, 90% era destinat consumului intern și 10% pentru export, păcura de ars trebuia să rămână 100% pentru consumul intern¹⁸. Fiecare rafinărie era obligată să predea o cantitate de păcură reprezentând 33% din țițeiul primit. Exportul urma să fie autorizat numai după ce s-a satisfăcut cota integrală pentru păcura de ars și 80% din celelalte cote de produse petroliere. S-au stabilit metode de control pentru fiecare etapă a producției, sancțiuni care să aibă eficiență, totul fiind înregistrat sub o strictă supraveghere a ministerului de resort.

În fața acestei situații, opt mari societăți petroliere, în frunte cu „Steaua Română” și „Româno-Americană”, au adresat ministerului un memoriu prin care au protestat împotriva acestor hotărâri, deși „nu ne gândim un moment a ne sustrage de la numeroasele obligațiuni și sarcini ce ni le impune noul Regulament”. Protestul venea să arate „regretul nostru” (al societăților semnatare – n.n. – Gh. C.), că la întocmirea lui s-a ținut „atât de puțin seama de doleanțele industriei de petrol”¹⁹. El cerea un regim de libertate pentru industria petrolieră și arăta că procentele fixate pentru consumul intern erau exagerate. Memoriul solicita diminuarea

cantității de păcură fixate drept combustibil, creșterea prețului păcurii, întrucât prețurile erau în general prea mici pentru interior.

„Găsim nedrept, Domnule Ministru, ca tocmai industria care plătește cu prețurile mondiale aproape totalitatea materialelor ce întrebunțează și cu prețuri dictate de libera concurență internă, mâna de operă și prețurile materiale ce le procură din țară, tocmai ea să fie obligată a-și ceda 75% din produsele sale pe prețuri inferioare valorii lor”²⁰. În legătură cu productivitatea sondelor, memoriul sublinia faptul că aceasta era mai mică decât o aprecia ministerul.

Industria de petrol a promovat în mod constant strategii care să îi asigure o evoluție avantajoasă. Din hotărârea Consiliului de Miniștri din 29 ianuarie 1924, de stabilire a unor produse comerciale-tip, pentru produsele de petrol necesare consumației interne, se poate deduce o altă formă decât aceea a protestelor, prin care industria de petrol încerca să se sustragă obligațiilor de aprovizionare internă: deteriorarea calității unor produse²¹. Astfel, Tancred Constantinescu, ministrul Industriei și Comerțului,²² afirma în referatul înaintat Consiliului de Miniștri: „produsele de petrol puse astăzi în consumația internă nu îndeplinesc, în majoritatea cazurilor, condițiile cerute de necesitățile industriei și ale igienei [...]. Diversitatea produselor și a denumirilor dau adeseori ocazia la fraude, iar consumația unor produse de proastă calitate, ruinează instalațiile industriale și pune în pericol siguranța acestora și viața lucrătorilor și sănătatea consumatorilor”²³. Din analiza făcută, autorul referatului excludea imposibilitatea rafinării românești de a da produse de calitate optimă, argumentând ideea că perioada refacerii de după război care a favorizat și „scuzat punerea în consumație a unor produse de orice calitate”²⁴, trebuie depășită. În contrapartidă, reținem și faptul că Asociația Industriașilor de Petrol a protestat la rândul ei, atunci când Ministerul Industriei și Comerțului a hotărât ca benzina de calitate superioară să fie denaturată cu păcură, pentru ca exportul ei să devină nerealizabil²⁵.

În cadrul aceluiași eforturi se situa și amenințarea pe care a făcut-o ministerul de resort, într-o adresă către societățile petroliere, că „va fi silit a prohibi exportul” dacă, rafinăriile nu asigură suficient consumul intern de produse petroliere. Ministerul arată că își întemeia demersul pe faptul „că i-au sosit plângeri din toată țara”²⁶. Asociația Industriașilor de Petrol, într-o ședință specială, arăta că „face totul pentru a satisface nevoile consumului intern” și, dacă, totuși, această aprovizionare suferă, faptul era urmarea „modului defectuos cum se fac transporturile” și celor 1600 cisterne de petrol defecte²⁷.

Aceste argumente puteau fi reale, pentru că, la o audiență a „Asociației” la directorul general al C.F.R., se constata intervenția C.F.R. în circulația vagoanelor cu produse petroliere. S. Pretorian, directorul general al acestei instituții, spunea: „Uneori sunt trebuințe inexorabile, care trebuie satisfăcute. Nu se poate lăsa de pildă un oraș fără apă sau fără

lumină și atunci este o necesitate absolută de a se lua combustibilul [de] acolo unde se găsește. Dar numai pentru aceste trebuințe imperioase [...], se poate schimba circulația unei cisterne de păcură²⁸.

După ce industria de petrol a fost obligată să aprovizioneze cu păcură la prețuri reduse și Ministerul de Război²⁹, întru exasperarea „Asociației”, punctul culminant al dezbaterilor privind intervenționismul statal a fost atins prin adoptarea legii comercializării.

Această lege care prevedea dreptul statului de a dirija distribuția produselor petroliere, a fost caracterizată ca fiind o lege ce ar realiza „încoronarea, desăvârșirea, acelei politici intervenționiste, care, dacă până acum a creat numai dificultăți dezvoltării industriei petrolului, [...], i-ar da lovitura fatală³⁰”. Dezbaterile în jurul acestei legi, au „provocat o mare mișcare în cercurile industriei de petrol”. Proiectul de lege a trecut în luna mai 1924 prin Camera Deputaților, dar nu a fost luat în dezbateri imediat de Senat, fapt care a dat posibilitatea celor interesați să accelereze acele demersuri care ar fi putut să aducă modificarea acestui proiect³¹.

În conferința Asociației Industriașilor de Petrol din 27 mai, se exprima hotărârea petroliștilor de a nu recunoaște statului dreptul de a crea o societate de desfacere a derivatelor de petrol. Această hotărâre era argumentată prin aceea că statul nu era nici exploatator, nici producător de petrol, ci numai redevențiar „și produsele albe provenind din aceste redevențe ale sale au fost vândute cu anticipație pe un termen de cinci ani, eventual încă 2 ½ ani, pentru a fi în întregime exportate, așa încât statul nu poate susține că mai are acum un interes material în această privință³²”. În cadrul aceleiași conferințe, se recunoștea ca principiu dreptul statului de a se ocupa de bunul mers al economiei naționale, dar se protesta față de tendința de a îngrași prin legi libertatea comerțului și se exprima nemulțumirea pentru că numai petrolul era supus acestui regim, pe când alte produse vitale, ca de exemplu cerealele, fierul sau bumbacul nu au intrat în viziunea legiuitorului.

Industriașii de petrol au vorbit despre imposibilitatea statului de a înființa o asemenea societate de distribuție pentru că „i-ar trebui mai multe sute de milioane spre a crea instalațiile din întreaga Românie Mare³³”. Statul ar trebui, pentru a-și pune în aplicare intențiile, să achiziționeze toate instalațiile actuale, să adauge altele noi și un personal adecvat acestei situații.

Pentru blocarea acestui proiect de lege, Asociația Industriașilor de Petrol s-a prezentat într-o audiență, încă din 19 mai, la Tancred Constantin, ministrul Industriei, prilej cu care i-a remis un memoriu semnat de 37 de societăți de petrol. În acest memoriu, semnatarii căutau să convingă ministrul de resort că distribuția produselor de petrol nu constituia un drept al statului. Industria de petrol „a fost silită să dea statului cantități importante de petrol care nu i-au fost plătite nici până azi”. Această industrie înțelege să contribuie mai departe la dezvoltarea economică a

țării. Dificultățile în aprovizionare erau o realitate și nu o rea intenție. Industriei de petrol nu i se putea lua dreptul de a câștiga, sublinia memoriul, rugând să se revadă chestiunea și să fie scoasă din proiectul de lege. Numai astfel s-ar respecta „proprietatea marfei noastre” și libertatea comerțului³⁴.

În răspunsul său, Tancred Constantinescu acuza Asociația Industriașilor de Petrol de „o incompletă cunoaștere a legii comercializării” și de „o greșită interpretare a textelor”. Prin viitoarea lege, arăta ministrul, nu se urmărea restrângerea sau atingerea libertății exportului, ci numai organizarea distribuției interne a produselor de petrol. Acum se fixa doar principiul, o lege specială urmând să fixeze amănunțele. Legea în discuție își propunea să asigure consumul intern în condiții avantajoase, să înlăture specula, să asigure rezervele apărării naționale, să fixeze prețurile interne sub cele externe, iar statul, ca mare producător și mare consumator, are „dreptul de a face parte dintr-o întreprindere de distribuție a petrolului și nici consumatorii nu pot fi opriți de a fi acționari la o asemenea întreprindere [...]. Statul are nu numai dreptul, dar și datoria de a se ocupa de interesele cetățenilor”³⁵.

Nemulțumiți de punctul de vedere al ministerului, industriașii au revenit la 30 mai, cu o nouă intervenție, prin care constatau „cu părere de rău” că nu s-a renunțat la ideea monopolizării comerțului cu produse petroliere, elaborându-se o nouă și amănunțită argumentație. Între altele, în cel de al doilea memoriu se arăta: „Pe asemenea motiv statul ar trebui să suprimă și dreptul la comerțul grânelor și altor obiecte de necesitate și să ajungă la organizarea unor distribuții a pâinii, a îmbrăcămintii etc., pentru că în toate ramurile de comerț sunt și speculanți și în toate intră și interesele consumatorilor și dreptul și datoria statului de a asigura consumul intern.

În toate țările, ca și la noi până acum, nu s-a luat dreptul de comerț particularilor, ci pentru motivele arătate de dvs., statul l-a reglementat numai prin legi de poliție și prin legi contra speculei”³⁶.

Tancred Constantinescu a răspuns cu vehemență acestui al doilea memoriu, tonul său hotărât având valoarea unei veritabile „scrisori de trimitere” a „Asociației” la acceptarea legii. Ministrul începea prin a-și arăta surprinderea față de noul memoriu, pentru că „socoteam că chestiunile menționate în memoriul dvs. din 19 mai a.c. au fost pe deplin clarificate”³⁷. El reafirma necesitatea controlului produselor petroliere pentru a se evita paralizarea vieții economice. Drepturile individuale pe care le invocau membrii „Asociației” nu erau în aprecierea ministrului Industriei și Comerțului „atât de sacrosante și inviolabile, decât într-o concepție de organizare politică și socială retrogradă și nepotrivită cu timpurile în care trăim. Proprietatea și folosința banului, din care scoateți un venit, este în funcție de țara în care trăim cu toții și de populația care uzează de banul pus în comerț”.

În nici o întreprindere, continua Tancred Constantinescu, patronul nu poate să nu țină seama de muncitorii care dau viață întreprinderii sale, iar valorificarea produselor obținute nu era independentă de consumatori. „Un grup restrâns de capitaliști, care lucrează în industria de petrol, nu poate pretinde drepturi de libertate nețărmată față de stat și de marea masă a populației țării, când organizația politică, puterea armată apără și dă siguranță proprietății terenurilor petrolifere, când masele de muncitori scot, transportă, dau valoare produselor petroliere puse în vânzare”³⁸.

Cooperarea economică și cea socială nu numai că impunea restricții activităților economice individuale, continua ministrul, dar ea putea să ajungă până acolo, încât să transforme însuși dreptul de proprietate. Și dacă aceste probleme ale organizării sociale și economice ale unui stat se pot discuta, „aceasta nu se face însă cu Asociația Industriașilor de Petrol, care nu e chemată să legifereze sau să protesteze împotriva hotărârilor parlamentului și guvernului țării, ci numai să lucreze și să producă în cadrul legilor existente. Amintindu-vă astfel rolul dvs., am onoarea a vă aduce la cunoștință că nu pot schimba nimic din dispozițiile legii minelor și ale legii comercializării”³⁹.

În această dispută, „Monitorul petrolului” a fost de partea industriașilor de petrol, combătând legea comercializării. Declarațiile făcute presei de Tancred Constantinescu, au fost combătute punct cu punct, subliniindu-se că întreaga argumentație a autorului acestei legi era eronată. Urmărind cu atenție pledoaria „Monitorului”, vom constata o întreagă gamă de argumente, care mergea de la constatări seci și oarecum malițioase, de tipul că statul nu este producător, ci doar redevențiar, la altele de tip logic, în sensul că, dacă statul controlează comerțul intern, în mod implicit îl va determina și pe cel extern, până la constatări nerealiste și chiar dăunătoare, de felul aceleia că statul nu trebuie să-și constituie rezerve pentru apărarea națională, pentru că România este o țară producătoare, ce „nu are nevoie de rezerve, ca Franța sau Anglia”⁴⁰.

Fără îndoială, discuțiile din jurul legii comercializării s-au circumscris celor dominante, asupra legii minelor din 1924. Legea comercializării poate fi interpretată ca o modalitate adiacentă prin care statul dorea să decidă asupra bogățiilor subsolului chiar dacă acestea nu se mai găsesc în forma lor brută. Astfel, reacția celor interesați, era, pe un alt plan, firește, asemănătoare cu cea față de legea minelor. Principiul „prin noi înșine” al guvernanților liberali s-a transformat într-un scut în care s-au frânt interese particulare în favoarea celor naționale. În dezbaterile asupra acestei legi, un rol important a revenit Asociației Industriașilor de Petrol⁴¹, purtător de cuvânt autorizat și tenace al industriei petroliere.

În anul 1925 s-a produs un eveniment important în evoluția industriei petroliere din țara noastră; depășirea nivelului producției antebelice. „Anul 1925 va rămâne ca unul din cei mai marcanți în anele istoriei de petrol. În anul acesta industria de petrol a României, ruinată prin

autodistrugerea căreia s-a supus în 1916, în interesul cauzei naționale și a aliaților, a atins în fine și apoi a depășit considerabil producția antebelică⁴².

Totodată acesta este anul aplicării legii minelor, care a clarificat acea problemă mult discutată, a terenurilor petrolifere. De asemenea, mai putem reține și faptul că în anul 1925 s-a atins cea mai mare rată a depășirii producției de până atunci, înregistrată în anul precedent, 25%⁴³.

Pe județe, producția anului 1925, 2 316 504 t, a fost realizată astfel: județul Prahova: 1 475 503 t, Dâmbovița: 225 840 t, Buzău: 101 450 t, Bacău: 48 438 t, Maramureș: 72 t⁴⁴. În ceea ce privește producția de petrol pe societăți, situația a fost următoarea: „Astra Română” 392 944 t, „Creditul Minier” 397 249 t, „Steaua Română” 319 628 t, „Phonix Oil Cy Ltd.” 268 762 t, „I.R.D.P.” 235 838 t, „Româno-Americană” 220 032 t, „Colombia” 106 236 t, „Sirius” 74 236 t, „Concordia” 73 360 t etc.⁴⁵. Privind această din urmă statistică, se poate constata o poziție fruntașă a celor două societăți cu capital românesc, „Creditul Minier” și „I.R.D.P.”. În 1927, societatea „Creditul Minier”, cu o producție de 595 458 t a ocupat locul întâi în producția națională⁴⁶. În anul 1925⁴⁷ România deținea 1,9% din producția mondială, situându-se pe locul al șaptelea în ierarhia țărilor producătoare de petrol⁴⁸. Și după anul 1925 industria de petrol a continuat să se plângă și să protesteze împotriva fiscalității pe care o considera excesivă⁴⁹. Protestul industriei petroliere a atins cote înalte în perioada crizei economice din anii 1929 – 1933. C. Osiceanu, președintele Asociației Generale a Industriașilor de Petrol din România, a reliefat această situație, într-un discurs rostit în 1929 la festivitățile prilejuate de jubileul a 25 de ani de la întemeierea Uniunii Generale a Industriașilor (U.G.I.R.), la care au participat și numeroși oficiali guvernamentali⁵⁰. Făcând abstracție de patetismul vorbitorului („să ni se dea o mână de ajutor, atât cât să putem trăi, căci actualmente, cine cunoaște amănunțit cheltuielile noastre de exploatare, nu poate vorbi de câștiguri”), constatăm că Osiceanu a evidențiat și un aspect care a devenit o problemă a factorilor competenți în perioada crizei: supraproducția și concurența străină⁵¹.

Producția petrolieră a țării a sporit de la an la an într-un ritm neprevăzut de „Monitorul petrolului”, ajungând în anul 1928 la aproximativ 4 300 000 t, cu o creștere de aproape 540 000 t față de anul precedent (17,5%)⁵². Astfel, anul 1928 „a fost un an de bune rezultate în ceea ce privește extracția țițeiului”⁵³. Dacă o asemenea afirmație se putea face pentru un sector al activității petroliere era „greu de definit într-un singur cuvânt caracteristica anului 1928 [...], pentru industria petrolieră”⁵⁴. Pentru că anul 1928 este situat la granița mării crize economice, considerăm utile câteva aprecieri asupra evoluției petroliere în acest an. Din punct de vedere comercial, „rezultatele au fost mai prejos de cele așteptate”⁵⁵, întrucât petrolul românesc a trebuit să facă față concurenței de pe piețele

străine. Deși s-a putut constata o ușoară creștere a prețurilor în 1928, comparativ cu anul 1927, valoarea producției petroliere a anului 1928 (7 833 milioane lei, la o cantitate de 4 268 541 t petrol) era mai mică decât cea a anului 1926 (8 103 milioane lei, la o producție de 3 241 360 t)⁵⁶.

Această anomalie era explicată de „Monitorul petrolului” prin „războiul de prețuri care a continuat cu îndârjire timp de aproape un an, între cele două mari trusturi mondiale („Standard Oil” și „Royal Dutch Schell”)⁵⁷. Anul 1927 apărea cu cel mai mic nivel, într-o analiză a variației prețurilor în perioada 1923-1928, după care urmează o ușoară redresare în anul 1928⁵⁸.

Progresele tehnice au fost apreciate ca satisfăcătoare. Industria românească s-a adaptat la nivelul tehnic atins de marile state producătoare. S-a utilizat tot mai frecvent sistemul de foraj rotativ, s-a realizat tubarea sondelor cu un număr mai redus de coloane de tubaj, ceea ce a dus la reducerea prețului de cost al metrilor foraj⁵⁹. În tehnica rafinajului s-au „înregistrat începuturi promițătoare” prin aplicarea unor noi metode de lucru, în care se impunea „instalarea de aparate noi de cracking”⁶⁰.

Forajul a înregistrat o scădere față de anul precedent: 230 000 m. liniari, față de 240 000 m liniari în 1927⁶¹. Tendința de încetinire a ritmului explorării a fost un motiv de îngrijorare pentru „Monitorul petrolului”, care ținea să avertizeze, în asemenea circumstanțe, că „orizontul viitorului mai îndepărtat al producției este înnourat”⁶².

Prin nivelul producției sale, România continua să se afle în eșalonul fruntaș al marilor producători de petrol, ocupând locul al doilea în Europa, după U.R.S.S. și al șaselea în lume⁶³.

2.2. Dezbateri privind extracția și raționalizarea, 1929-1933

Perioada mării crize economice din anii 1929-1933 trebuie analizată pe compartimente de activitate, în interiorul industriei petroliere. Numai așa se poate observa comportamentul acestei ramuri de activitate în fiecare articulație a sa, față de fenomenul crizei. O apreciere în ansamblu nu numai că este deosebit de dificil de efectuat, dar ea nu va putea să dea decât o imagine deformată asupra realității.

După datele oficiale, anul 1929 poate fi considerat ca un an ce a înregistrat „progrese sensibile” în toate ramurile de activitate: foraj, producție, consum, export⁶⁴. Forajul cu 300 000 metri liniari a înregistrat „un record încununat de succese, întrucât majoritatea sondelor de explorare forate [...], a dat bune rezultate”⁶⁵. Astfel producția a fost în creștere cu aproape 12% față de anul precedent, ajungându-se la 4 860 000 t. Locul de frunte în exploatare l-a deținut, o perioadă, șantierul Moreni

(1 600 000 t), urmat de șantierul Ceptura, care a depășit producția șantierului Gura Ocniței.

„Monitorul petrolului” credea că „rezultatele frumoase obținute în 1929, atât în ceea ce privește producția cât și în ceea ce privește forajul, se datorau în primul rând bogățiilor terenurilor petrolifere”, la care adăuga și modificarea legii minelor din 1929, care „a pus pe picior de egalitate toate întreprinderile petrolifere”⁶⁶.

Societatea „Creditul Minier” a realizat în anul 1929 o producție de 430 000 t de petrol, ceea ce a însemnat mai mult decât producția tuturor celorlalte societăți românești, la un loc⁶⁷.

Deși criza economică a lovit mai puțin industria petrolului în 1929, „Monitorul petrolului”, în rubrica sa constantă „Cronica financiară”, se ocupa îndeaproape de acest fenomen și-i arăta implicațiile în toată economia românească, cu atât mai mult cu cât din 1930 acest flagel își întindea mai vizibil tentaculele și asupra sferei de activitate din domeniul petrolului. Această criză nu trebuia confundată cu o criză de stabilizare, așa cum apreciau unii. „Monitorul petrolului” arăta că era „o criză a producției și încă și mai mult: o criză a întregii noastre așezări economice, ale cărei baze se clatină sub loviturile ce le primește prin conjunctura defavorabilă a pieții mondiale”⁶⁸.

Soluția ieșirii din criză, considera publicația, nu depindea nici de guvern, nici de partidele politice, ci era necesar ca, „*Fiecare cetățean în sfera lui de activitate economică [...], să înțeleagă că trebuie să muncească, să producă mult și să consume puțin*”⁶⁹.

Cu anul 1930, criza începea să afecteze vizibil și sectoare ale industriei petroliere. Partea comercială (prețurile) a fost cea mai grav lovită. Și dacă ar fi fost singura lovită de criză, era suficient pentru ca lanțul reversibil al consecințelor să se declanșeze: supraproducția de țiței, diminuarea activității de prelucrare a rafinăriilor din cauza aglomerării cu produse nevândute și, în special, cu păcură, șomajul⁷⁰.

Comentând situația industriei petroliere, Virgil Madgearu, deținând portofoliul de ministru al Industriei⁷¹, opina că situația grea a industriei de petrol era efectul crizei internaționale a prețurilor, provocată de supraproducție. Ieșirea din această situație nu se putea realiza prin măsuri naționale, considera Madgearu. „Subliniind caracterul internațional al crizei de petrol, nu înțeleg să neglijez posibilitățile naționale de ameliorare a industriei românești de petrol”, iar acestea ar fi eforturile pentru reducerea cheltuielilor de producție și raționalizarea producției. Ca măsură imediată, el anunța hotărârea ministerului de a permite exportul a 450 000 t de țiței⁷².

Producția continua să fie în creștere, spre sfârșitul anului 1930, până la o cotă de peste 3 000 vagoane pe zi, cantitate „pe care nici cei mai optimiști nu o prevedeau”⁷³. În noiembrie 1930, în urma intervenției lui Mihail Manoilescu, în calitate de ministru al Industriei și Comerțului⁷⁴,

societățile de petrol au convenit o nouă reducere de prețuri la unele din produse⁷⁵. Și astfel mecanismul crizei își continua drumul său.

Unele societăți au fuzionat, în speranța că vor depăși mai ușor dificultățile crizei. Acesta a fost cazul societăților „Concordia“, „Sirius“ și „Vega“, care și-au pus sub o singură conducere producția, prelucrarea, comercializarea⁷⁶. Întreaga industrie a continuat să ceară reducerea taxelor și impozitelor către stat, ca o modalitate a ieșirii din criză⁷⁷. S-a urmărit și s-a comentat, iar uneori s-a aliniat industria românească la evoluția situației din S.U.A.⁷⁸. S-a analizat concurența petrolului rusesc⁷⁹. Fiecare convenție încheiată cu un alt stat pentru livrarea de produse petroliere a fost urmărită cu entuziasmul unui succes⁸⁰.

Într-o ședință a U.G.I.R., s-a analizat posibilitatea realizării unei Antante economice. Raportul despre Mica Antantă economică a fost prezentat de inginerul C. R. Mircea. În proiectul de organizare a acesteia se prevedea ca România să livreze produse petroliere Cehoslovaciei, în valoare de 300 milioane lei. C. Osiceanu își exprima nemulțumirea față de faptul că Cehoslovacia solicita benzine brute în dauna produselor finite, iar inginerul M. Constantinescu arăta că doar 30% din produsele importate de Cehoslovacia proveneau din România, 70% provenind din U.R.S.S. Întrucât România dispunea de capacitățile necesare de a preda Cehoslovaciei produse de bună calitate, se impunea creșterea acestor-cantități⁸¹.

La un moment dat, „Monitorul petrolului“ credea că împrumuturile externe constituie cheia magică a ieșirii economiei românești din criză, dar a putut constata imediat că împrumutul din 1929 nu a dat rezultatele dorite⁸².

Bun cunoscător al celor mai intime mecanisme ale industriei petroliere, C. Osiceanu, directorul general al societății „Steaua Română“, președinte al Asociației Industriașilor de Petrol, vicepreședinte al Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră, presimțea maniera în care flagelul crizei economice, care a cuprins economia românească, se va dezlănțui și asupra industriei petrolului, deși în anul 1929 el vorbea numai de traversarea unor „mari greutăți“.

La 20 iulie 1929 Osiceanu a prezentat o interesantă expunere la Moreni, în fața inginerilor și chimiștilor din șantierele petroliere, expunere care „a fost urmărită cu încordată atențiune“. Între metodele ieșirii din impas, în afara reducerii cheltuielilor de producție și a dotării tehnice a rafinăriilor, el mai adăuga „organizarea intensificării consumului intern de produse, prin unirea exploatatatorilor și rafinorilor pentru ridicarea și menținerea prețurilor [...], înființarea de depozite de desfacere a lampantului în cele mai depărtate centre ale țării [...], utilizarea tractoarelor agricole de către obștile sătești și cooperative, cu eventualul concurs al Ministerului de agricultură, [ceea ce] ar constitui un debușeu important pentru plasarea petrolului rafinat“⁸³.

Subliniind că România dispunea de mari bogății de petrol, el îndemna la conservarea acestora prin aplicarea unor metode tehnice. În încheiere, el a avertizat că „se dau astăzi lupte pe viață și pe moarte, ca fiecare stat să aibă combustibilul său. Se cunoaște afirmația că războiul s-a câștigat pe valuri de benzină. *O țară fără stăpânirea combustibilului este o țară fără independență economică*”⁸⁴.

După o perioadă de aproape trei ani, în care criza economică s-a manifestat puternic în ce privește prețurile și în domeniul industriei petroliere, C. Osiceanu vedea două metode de ieșire din criză. Prima consta în comprimarea costurilor de producție, spre a le aduce la nivelul scăzut al prețurilor de vânzare. Această modalitate o vedea realizată prin scăderea salariilor, reducerea obligațiilor fixe și îmbunătățirea metodelor tehnice de producție. Cea de a doua metodă a ieșirii din criză era aceea de a provoca urcarea prețurilor de vânzare la toate produsele, fapt ce s-ar putea realiza prin mijloace monetare⁸⁵.

Vorbind tot despre metodele ieșirii din criză, un înalt funcționar de la „Royal Dutch”, socotea reducerea cheltuielilor de transport drept un remediu, întrucât ele absorbeau aproximativ 25% din prețul de cost al produselor petroliere⁸⁶.

O analiză asupra evoluției prețurilor petrolului, efectuată de „Monitorul petrolului” pentru o perioadă mai îndelungată, dovedea că cele mai scăzute prețuri s-au înregistrat în anii 1931 și 1932. Ele erau de aproape patru ori mai mici decât cele din 1927 și de aproape cinci ori și jumătate mai mici decât cele din 1924⁸⁷.

Diminuarea prețurilor produselor petroliere nu a condus la o creștere a consumului intern, cum ar fi fost poate de așteptat, întrucât se constata o diminuare și a acestui consum, care a atins cota cea mai scăzută în anul 1931. Proporția consumului intern față de producția rafinării se situa la cote severe și în continuă scădere în perioada crizei: 30,3% în 1929, 24,7% în 1930, 19,8% în 1931, 19,4% în 1932⁸⁸. Prin consumul său intern (1 228 882 t în 1932), România se situa pe locul 13 în consumul mondial de produse petroliere, cu un procentaj de 0,7%⁸⁹, deși prin producția sa, care a urcat în 1932 la 7 350 321 t, ea ocupa locul al patrulea în lume, cu 4,01%⁹⁰.

„Monitorul petrolului” publica o întreagă serie de date statistice, care reliefa cum anume se manifesta criza economică în domeniul său. Ne-am propus să le oferim pe cele mai semnificative⁹¹ și mai puțin cunoscute. Astfel, interesant este de urmărit, chiar și succint, modificarea cotelor acțiunilor la bursele din București și Paris: o acțiune „Astra Română”, în valoare de 500 lei, a fost cotată la 12 decembrie 1929 cu 1630 lei la București și cu 298 de franci la Paris, iar la 22 iunie 1933, cu 608 lei la București și cu 89 de franci la Paris; o acțiune „Steaua Română”, în valoare de 500 lei, la aceleași date, a avut următorul curs: 890 lei și 180 franci și respectiv, 330 lei și 62 franci; o acțiune „Creditul Minier”, tot în valoare de 500 lei, care se cota numai la București, a avut, la aceleași

date, cursul de 520 de lei și, respectiv, 237 de lei, iar o acțiune „I.R.D.P.”, de aceeași valoare și în aceleași condiții ca și cea de dinainte, a avut cotele de 200 lei și, respectiv, 43 de lei etc.⁹²

O altă fațetă a crizei a fost reliefată și de faptul că mai multe societăți petroliere, în anii 1931 și 1932, nu au plătit nici un fel de dividende acționarilor lor⁹³.

Proporția șomajului din industria petrolieră poate fi dedusă și din datele referitoare la personal, care, în 1926, se cifra la 32.075 angajați (100%), pentru a ajunge în 1931 la 14 466 angajați (45%). O explicație a reducerii numărului de angajați numai ca urmare a progreselor tehnice (segment ce nu trebuie să lipsească din analiza noastră), poate să fie diminuată de unele date statistice care arată că în rafinaj, unde s-au făcut sensibile eforturi de modernizare a tehnicii, numărul salariaților a crescut de la 5 000 la 8 000 de persoane⁹⁴. De altfel, după date oficiale, constatăm că la sfârșitul anului 1931, se indica pentru industria petrolului existența a 2 368 de șomeri⁹⁵.

Într-o ședință a Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră, inginerul Gh. Georgescu a prezentat un raport documentat despre șomajul inginerilor din acest sector de activitate⁹⁶, iar „Monitorul petrolului” își intitula sugestiv un articol din februarie 1933: *Conflicte de muncă în industria petrolieră*⁹⁷.

Un aer de optimism în evoluția industriei petroliere începea să se facă simțit în a doua jumătate a anului 1933. Astfel, în luna septembrie, „Monitorul petrolului” consemna două aspecte ce îl determinau să definească fenomenul drept o „situație îmbucurătoare”. Primul era revirimentul prețurilor, ce „marchează o tendință spre creștere continuă”⁹⁸, iar cel de al doilea îl reprezenta activitatea „neobișnuită” de bursă, care a făcut ca unele acțiuni să înregistreze plusuri de până la 100%⁹⁹.

Revista căuta explicația acestei redresări în factorii externi și, în primul rând, în hotărârea S.U.A. de a reduce producția și a mări consumul. „Căruia eveniment trebuie oare să atribuim acest imbold de activitate și acest elan bursier? Pe cât știm, situația țării noastre nu s-a îmbunătățit de loc, ba din contră”. Și mai apoi răspundea că acest reviriment trebuie să se pună în legătură cu „politica economică americană”¹⁰⁰. Publicația era convinsă că S.U.A. „singură poate salva ce mai este de salvat din această industrie”¹⁰¹.

Făcând o retrospectivă a evoluției industriei petroliere în perioada crizei economice, vom constata în primul rând o creștere continuă a producției și, implicit, a rafinajului și a exportului. Aceste constatări ar putea duce la impresia că industria petrolieră nu a fost afectată de criză și că, dimpotrivă, ea a prosperat. Din analiza noastră s-a putut constata că industria petrolului a fost zdruncinată de criză: ramura comercială, prețurile, supraîncărcarea depozitelor, scăderea valorii acțiunilor, cuantumul dividendelor, șomajul sunt câteva din sectoarele de activitate ce au fost puternic afectate.

Deci, am putea conchide că fenomenul crizei economice din anii 1929-1933 a afectat cu putere și sectorul petrolier, cu o singură excepție: producția. Or, această creștere a producției care a determinat și o sporire a cheltuielilor nu s-a concretizat și într-o evoluție eficientă, așa cum era firesc, de creștere a valorilor realizate, obținându-se din păcate, prețuri din ce în ce mai puțin remuneratorii¹⁰².

Creșterea producției petroliere în general, dar mai cu seamă în perioada crizei, se explică prin preocupările factorilor competenți ai acestei industrii de a mări rentabilitatea muncii. Paginile „Monitorului petrolului” consemnează asiduitatea preocupărilor de îmbunătățire și perfecționare a forajului, a înnoirilor și invențiilor care acoperă diverse sectoare ale activității petroliere, de perfecționare a tehnicii rafinajului, de adoptare a celor mai rentabile metode de cracare¹⁰³.

De asemenea, trebuie să consemnăm că un anume aport la rentabilitatea industriei de petrol l-a avut și politica de concedieri (dacă nu cumva ele au fost tocmai o consecință a tehnicizării acestui sector de activitate).

În anumite perioade, dar mai ales în perioada crizei din 1929-1933, unele categorii de producători și-au unit eforturile, pentru a face față mai bine dificultăților. Astfel, încă din anul 1926 micii exploatatori de petrol fără rafinării s-au reunit și au acționat pentru constituirea unui sindicat profesional, care să le apere interesele. Ei solicitau Parlamentului modificarea legii minelor din 1924, în sensul de a le permite exportarea petrolului brut. Se motiva acest lucru prin faptul că prețurile la petrolul brut erau mici, iar cheltuielile erau mari și, astfel, ei nu mai puteau livra petrol rafinării în condiții avantajoase¹⁰⁴. Dar, abia în anul 1929 ei vor reuși să constituie Asociația Exploatatorilor de Petrol fără Rafinării din România¹⁰⁵, care nu va obține însă succese notabile.

Această asociație s-a adresat, pentru susținerea intereselor ei, și Camerei de Comerț și Industrie din Ploiești, pentru o mediere a disputei dintre ea și rafinării. „Monitorul petrolului” aprecia ca juste cererile acestei categorii de producători, mai ales că în condițiile mării crize economice au cunoscut o atât de mare degringoladă, „încât pentru exploatatorul fără rafinării, este astăzi un lux”¹⁰⁶. Producția întreprinderilor care nu aveau rafinării se ridica la aproximativ o optime din producția țării¹⁰⁷.

O încercare ce promitea mai mult a fost realizarea unui acord al rafinorilor, pentru controlarea prețurilor și cantităților de produse rafinate, destinate consumului. Acest acord a funcționat numai o perioadă, în cursul anului 1928¹⁰⁸.

Efectele presante ale crizei economice au îndemnat la realizarea unui nou acord. Tratatивele s-au desfășurat pe tot parcursul anului 1929. „Monitorul petrolului” explica scăderea prețurilor, tocmai datorită dizolvării precedentului acord al rafinorilor, la 1 octombrie 1928, și avertiza asupra deteriorării continue a situației. „Rentabilitatea actuală, la prețurile țițeiului, nu permite a se plăti pentru materia brută decât un preț foarte scăzut în

raport cu cheltuielile de extracție. Se înțelege dar, că prelungindu-se starea de azi, aceste exploatări și societăți, vor fi nevoite, prin forța împrejurărilor de a înceta exploatarea¹⁰⁹.

Publicația recomandă refacerea acordului, pentru a se evita risipa de producție și marfă, dând exemplul marilor trusturi internaționale „Standard Oil” și „Royal Dutch”, care, pentru a face față crizei, au depășit rivalitățile tradiționale și s-au unit. S-a criticat atitudinea celor ce au rupt acordul din 1928, pentru că, din dorința de a vinde mult, au scăzut prețurile. Această tactică era catalogată drept o viziune mioapă, ce nu-și propunea să analizeze și evoluția viitorului¹¹⁰.

Problema refacerii acestui acord a constituit și obiectul de analiză al unei ședințe a Camerei de Comerț din Ploiești. Vorbitorii, dintre care îl semnalăm pe inginerul P. Bejan, directorul societății „Foraj-Lemoine”, au subliniat că prețurile scăzute sunt cele care provoacă, în parte, criza din industria petrolului și au cerut refacerea acordului rafinorilor¹¹¹.

La 20 noiembrie 1929, după atât de multe eforturi, s-a semnat acordul rafinorilor. Au fost trei excepții: rafinăriile „Dej”, „Moldonaphta” și „Predingher”¹¹², care reprezentau aproximativ 1% din puterea totală de prelucrare a țării¹¹³. Acordul prevedea o contingentare a consumului intern, pe baza cantităților de țiței prelucrate de fiecare rafinărie¹¹⁴. Semnatarii au ținut să aprecieze eforturile președintelui Asociației Industriașilor de Petrol în realizarea acestui acord, caracterizat prin „o invincibilă perseverență, tact desăvârșit și o mare doză de răbdare”¹¹⁵.

Prin efectele pozitive ale acestui acord se anticipau o stimulare a activității rafinăriilor și o desfacere mai lesnicioasă¹¹⁶. Dar, după semnarea acordului, informațiile „Monitorului petrolului” au încetat brusc, ceea ce ar putea fi o dovadă că acordul nu a avut o eficacitate practică sau că și el s-a destrămat, ca primul.

În eforturile de rentabilizare din perioada crizei, se poate aminti și intervenția rafinorilor fără producție proprie de petrol la Grigore Gafencu, subsecretar de stat la Ministerul Industriei și Comerțului¹¹⁷. Aceștia au cerut pentru rafinare o parte din redevențele statului. Ei au arătat că, în caz contrar, vor fi obligați să-și restrângă activitatea, fapt care va provoca serioase probleme sociale și de șomaj, fenomene deosebit de iritante pentru societatea românească din această perioadă¹¹⁸. Gafencu a promis analizarea acestei situații¹¹⁹.

Dar cele mai ample dezbateri în lumea specialiștilor, în perioada crizei economice, au fost cele pentru raționalizarea industriei de petrol, pentru limitarea producției acesteia, aspecte asupra cărora vom insista în paginile următoare.

Problema raționalizării industriei în general, a devenit o problemă a întregii societăți, în condițiile accentuării factorilor negativi din sectorul economic. Mai mult chiar, am putea vorbi de un curent social politic al raționalizării¹²⁰, având în vedere înființarea Institutului pentru Organizarea

Științifică a Muncii, care a inițiat o serie de conferințe, susținute de importante personalități politice și economice¹²¹.

V. Madgearu arăta că strategia raționalizării s-a născut după primul război mondial într-o serie de țări și a avut ca scop standardizarea, perfecționarea metodelor de producție, organizarea desfacerii și a muncii. O mai mare concentrare a industriei petroliere „i-ar fi dat putere de rezistență mai mare față de împrejurările de ordin extern, care au provocat situația ei de astăzi”. Statul trebuia să aibă un rol mai mare, prin încurajarea modernizării aparatului tehnic de producție, „prin încurajarea concentrării industriale, în scopul reducerii prețului de cost”¹²².

La rândul său M. Manoilescu a vorbit despre rolul cartelurilor în raționalizare și „a demonstrat că sensul acestor asociații economice nu este atât de egoist”. Cartelurile puteau urmări fixarea unui preț uniform de desfacere, reglementarea excesului de producție și restrângerea acesteia, limitarea desfacerii. Un cartel era, în concepția lui Manoilescu, „o organizație menită să organizeze criza generală”, în sensul de a-i diminua efectele, fapt pentru care „Conferința de la Geneva din 1927 a dat acestor instituțiuni o importanță deosebită”¹²³.

Dacă Madgearu și Manoilescu au venit cu argumente teoretice, inginerii Th. Ficșinescu și G. G. Antonescu au argumentat cu exemple concrete necesitatea raționalizării, printr-un referat prezentat la al IV-lea Congres Internațional de Organizare Științifică, desfășurat în luna iunie 1929 la Paris. Autorii susțineau că o înrăutățire a prețurilor se constata începând cu anul 1927. În acest an, prețul pe tona de țiței a scăzut la 17 lire sterline, de la o medie constantă de 25 lire sterline în anii anteriori¹²⁴. În 1928 prețul a coborât la 14 lire sterline, tendință ce a evoluat în continuare¹²⁵. Raționalizarea era, în concepția autorilor, singurul mijloc care putea frâna tendințele negative ale evoluției industriei, deși numeroșii factori de risc, făceau nesigură chiar o planificare riguroasă de control a acestui sector economic.

Criza, fenomen „de selecție inexorabil, a impus din ce în ce mai mult întreprinderilor de a cerceta din nou mijloace proprii pentru reducerea prețului lor de cost”¹²⁶. Astfel, s-a intensificat seria de inovații și perfecționări aduse forajului, extracției, utilizării gazelor de sondă, transportului materialelor, rafinajului, raționalizării materialelor. Și autorii au oferit exemple pentru fiecare direcție de activitate în parte¹²⁷.

Conceptul de raționalizare a industriei petroliere și-a găsit în bună parte acoperirea în eforturile de limitare a producției, concretizate în două campanii distincte: 1930 și 1933. Asociația Industriașilor de Petrol din România, luând în calcul problema prețurilor și a supraîncărcării mijloacelor de depozitare, a numit o comisie alcătuită din reputați specialiști (C. Mătăsaru, Th. Ficșinescu, V. Tacit), care să găsească posibilitatea de a limita producția la aproximativ 1 500 vagoane pe zi, față de 1 700, cât era producția curentă¹²⁸.

În urma acestei hotărâri, C. Mătăsaru, director al societății „Steaua Română”, a prezentat spre analiză „Asociației” un plan de reducere a producției pe societăți, în funcție de producția lunii aprilie a anului 1930¹²⁹. Ideea raționalizării producției petroliere a fost apoi preluată de societățile „Astra Română” și „Româno-Americană”, care au făcut propuneri atât producătorilor, cât și rafinoarelor. Propunerile au vizat două direcții: conservarea țiteiului și cumpărarea de produse petroliere. Conservarea urma să se realizeze prin restricții în extracție. „Ceea ce numai cu câțiva ani, ar fi fost socotit ca o mare fericire, ca un imens avantaj, sporirea continuă a producției, a început să devină o adevărată calamitate. Țâșnește prețiosul lichid prea mult și negăsind nici preț convenabil, nici cumpărător, e risipit parcă fără rost, spre paguba cea mare a producătorului și spre cea mai mare pagubă a economiei naționale”, consemna „Monitorul petrolului”¹³⁰.

Cumpărarea producției însemna că cele două societăți se angajau să preia o parte din derivatele românești și, prin legăturile lor cu cele două grupuri mondiale („Standard Oil” și „Royal Dutch”), să ajute „producătorii români de petrol la plasarea produselor lor destinate exportului”¹³¹. Acordul urma să intre în vigoare dacă ar fi aderat producătorii ce ar obține cel puțin 95% din producția totală a țării.

Propunerile celor două societăți au fost analizate de Asociația Industriașilor de Petrol la 9 iulie 1930. Ele s-au bucurat de aprecierea participanților. C. Osiceanu a fost de părere că „inițiativa luată, este bine venită, iar industria noastră va putea profita de avantajele ce i le poate oferi o conlucrare cu marile grupuri petroliere”¹³². Th. Ficșinescu, reprezentant al societății „Colombia”, era convins că prin această propunere „se vor recolta [...] prețuri superioare”, iar statul „va profita”, în timp ce C. Mătăsaru („Steaua Română”) era de părere că trebuie să se ajungă „și la un acord pentru reducerea forajelor”. Inginerul I. Ghica, susținând utilitatea propunerii, arăta că cele două societăți se obligau să cumpere numai derivate de calitate superioară. Or, noi „avem mari cantități de păcură și de lampant ce trebuiesc plasate. Poate că ar fi necesare unele modificări de detaliu”, atenționa reprezentantul „I.R.D.P.”.

Propunerile au fost apreciate și de reprezentanții societăților „Concordia” și „Creditul Minier”, iar purtătorul de cuvânt al societății „Luciana” își exprima speranța că preconizata limitare a producției nu va provoca o limitare a puterii de rafinare¹³³.

Marele ecou de care s-a bucurat propunerea de limitare a producției a fost demonstrat de faptul că adeziunile scrise din partea societăților au întrunit reprezentanții celor ce obțineau 99% din producția țării¹³⁴. Astfel s-a depășit destul de ușor pragul de 95% cerut de „Astra Română” și „Româno-Americană”. D. Stern, directorul „Astrei Române”, exprimându-și satisfacția pentru rezultatul obținut, întrucât „continuarea unei producții excesive [...] ar fi o politică de miop”¹³⁵, preciza că fiecare vânzător era liber să decidă, de patru ori pe an, dacă dorește să facă uz de oferta sa.

Realizarea acestui acord a fost bine primită și de factorii guvernamentali. Astfel, Virgil Madgearu, într-un interviu acordat presei, aprecia pozitiv hotărârea de restrângere a producției, întrucât continuarea extracției în ritmul cunoscut ar fi dus la realizarea unui plus de 156.000 vagoane, fără putință de plasament. Totodată, ministerul român a făcut cunoscută, în mod oficial, poziția statului față de această hotărâre: „În ce privește poziția statului în calitate de redevențiar, față de acest acord, incontestabil că nu este dintre cele mai favorabile. Reducerea cuantumului redevențelor va avea ca efect micșorarea venitului realizat [...]. Oricare ar fi însă neajunsul statului ca organizație de transport și chiar a statului fisc, interesul economiei naționale ne impune să recunoaștem că continuarea producției de țiței pe scara actuală ar fi echivalat cu o gospodărire prădalnică a uneia dintre cele mai însemnate izvoare de bogăție națională. De aceea am urmărit cu o neutralitate binevoitoare tratativele”¹³⁶.

Acordul de reducere a intrat în vigoare la 21 iulie 1930. El se aplica numai întreprinderilor ce produceau mai mult de 10 vagoane pe zi. Producția zilnică urma să fie de 1 350 de vagoane. S-a alcătuit din reprezentanți ai marilor societăți petroliere o comisie pentru supravegherea angajamentelor de reducere a producției¹³⁷.

După mai bine de o lună de la intrarea în vigoare a restrângerii producției, „Monitorul petrolului” comenta astfel situația: „Pretutindeni, pe mai toate șantierele, se urmărește la reducerea producției. Sonde sunt puse în rezervă, forajele sunt reduse, muncitorii sunt concediați [...], o reducere a exploatărilor de petrol, o reducere a cheltuielilor, care, *alături de prețurile sporite* (s.n. – Gh. C.), îngăduie speranța că întreprinderile vor găsi în fine, echilibrul comercial și financiar”¹³⁸.

Dacă propunerile vizând raționalizarea producției au venit mai întâi din partea Asociației Industriașilor de Petrol, materializarea practică s-a realizat după preluarea inițiativei de către „Astra Română” și „Româno-Americană”, care, la rândul lor, aveau în spate marile trusturi mondiale „Royal Dutch” și „Standard Oil”. Dacă inițial se putea numai intui o legătură între cele două societăți și trusturile mondiale în această problemă¹³⁹, după realizarea acordului „Monitorul petrolului” spunea deschis acest lucru: „Căci, ce este de fapt acest acord, care, de fapt în aparență are caracter absolut național și local românesc, prin direcția de unde a pornit ideea lui, indica și fondul său internațional”. Și mai apoi, afirmațiile: „Propunerea pornise de la reprezentanții ambelor grupuri, de la „Româno-Americană” care-i „Standard Oil Co.” și de la „Astra Română” care e «Royal Dutch», nu mai lăsau nici o urmă de îndoială”¹⁴⁰.

Prin semnarea acestui acord, industria de petrol, arăta „Monitorul petrolului”, „a intrat de fapt în angrenajul unei organizații internaționale a industriei de petrol”. Acesta este un „moment istoric”, ce marchează începutul unei noi faze a industriei petroliere. Până acum industria română a „stat pe temeiul individualismului și *al libertății absolute de acțiune*” (s.n. – Gh.C.). Ea a încercat în anumite momente, chiar să se „impună pe

piețele apropiate" în detrimentul celor două mari trusturi. Acum, prin „această raționalizare locală", industria petrolieră românească era plasată „în cadrul marii raționalizări internaționale"¹⁴¹.

În paralel și cu problema reducerii producției, s-a discutat și problema limitării forajului. „Monitorul petrolului" considera reducerea forajelor o condiție a menținerii acordului, în plus se evitau „investițiile inutile (în sonde care să stea închise)". Însăși menținerea producției stabilite prin acord însemna a se forța atât cât s-a forat în anul 1928, și „cu cât se va forța în total mai puțin, cu atât industria petrolieră din România va fi mai avantajată"¹⁴².

Problema limitării forajului a făcut și obiectul unei ședințe a Asociației Industriașilor de Petrol. „Astra Română" și „Româno-Americană" au făcut oficial propunerea de limitare a forajului. Părerile au fost împărțite.

Th. Ficșinescu considera că forajele constituiau o risipă de capitaluri, care trebuie stăvilită și propunea înființarea unei comisii restrânse a specialiștilor, care să analizeze situația. Reprezentantul societății „Petrolmina" aprecia însă că această propunere prejudicia interesele societății sale, motiv pentru care nu o putea accepta. El arăta că societatea sa aștepta răzbirea a trei sonde și, dacă va înceta forajul, producția va scădea. De aceea, el a venit cu propunerea ca fiecare societate să aibă câte trei sonde în foraj¹⁴³.

Rezerve a avut și inginerul Marinescu, reprezentant al societății „Concordia", care arăta că o suspendare a forajelor „ar putea dezorganiza mersul din șantier, întrucât s-ar concedia personalul specialist". În replică, Stern, reprezentantul propunerii „Româno-Americană" și „Astra Română", credea că reducerea personalului era necesară, iar concedierile nu ar fi fost o problemă, căci s-ar fi făcut treptat pe o distanță mai mare de timp.

Președintele „Asociației", Constantin Osiceanu, constatând că propunerea de reducere a forajului nu a întrunit unanimitatea, considera necesară alcătuirea unei comisii care să analizeze în profunzime această problemă¹⁴⁴.

Acordul pentru limitarea producției, deși a fost bine primit de lumea petrolieră, așa după cum am constatat, nu a avut însă viață lungă. La 30 noiembrie 1930, el a fost denunțat, pe neașteptate, de către societatea „Steaua Română", urmată, mai apoi, de alte societăți¹⁴⁵.

Motivul pentru care „Steaua Română" a denunțat acordul a fost noua cotă de producție ce i s-a fixat după proba de potențialitate. (Periodic se făcea o probă de potențialitate, care „fotografia" ce cantitate de petrol extrăgea fiecare societate petrolieră, cantitate în funcție de care urma să se fixeze cota producției pentru etapa următoare. În acest context, proba de potențialitate putea să încurajeze concurența neloială, societățile făcând în așa fel ca la proba de potențialitate să obțină o producție cât mai mare, pentru a le reveni cote mai mari de producție, în perioada următoare. Astfel se putea ajunge la situații de genul aceleia care a determinat „Steaua Română" să denunțe acordul)¹⁴⁶.

„Steaua Română“ a demonstrat, prin date statistice, că rezultatul probei de potențialitate nu reprezenta raportul real dintre societăți. Astfel această societate a deținut 15,28% în 1928 și 17,26% în 1929 din producția totală a țării, a prelucrat 16,97% în 1928 și 18,76% în 1929 din totalul producției naționale, a săpat 16,97% în 1928 și 19,64% în 1929 din totalul forajului național, iar în urma probei de potențialitate i s-a fixat o cotă de 11,98% din producția totală¹⁴⁷.

Deși s-au făcut propuneri și eforturi de prelungire a acordului de către mai multe societăți, și în special de către „Creditul Minier“, ele nu au avut nici un rezultat viabil. Ameliorarea concretă a industriei petroliere, din etapa acordului, a dat consistența regretului exprimat de majoritatea societăților. Al. Zăinescu, reprezentând societatea „Unirea“, arăta într-o ședință a „Asociației“ că „s-au înregistrat sporuri de prețuri de îndată ce a luat ființă înțelegerea de restrângere“, iar reprezentantul „Astrei Române“ sublinia că toate statele, cu excepția Rusiei, au luat măsura de a limita producția¹⁴⁸.

„Monitorul petrolului“ deplângând situația la care s-a ajuns, milita pentru încheierea unui nou acord, idee promovată și de „Steaua Română“, care spera ca noul acord să se realizeze pe bază de raport real între societăți¹⁴⁹.

Un nou acord de limitare a producției se va mai realiza, însă, abia la sfârșitul anului 1932 și începutul anului 1933. În această nouă etapă, influența marilor trusturi internaționale a fost mult mai vizibilă și mai activă. Astfel, C. Osiceanu s-a deplasat la Paris, unde a semnat, la 12 decembrie 1932, în cadrul unei reuniuni internaționale, procesul verbal de aderare a industriei petroliere românești la înțelegerea mondială de reglementare a producției și exportului¹⁵⁰. S-a hotărât ca grupul român să aibă o producție zilnică de 1 850 de vagoane, pe perioada primelor trei luni ale anului 1933¹⁵¹.

Asociația Industriașilor de Petrol a primit favorabil realizarea noului acord¹⁵². Cu încredere a privit și „Monitorul petrolului“ noua încercare de limitare a producției, constatând că „un prim rezultat fericit al acestui acord este o simțitoare creștere a prețurilor țițeiului și produselor petroliere“¹⁵³, nutrindu-se totodată speranța că sporul de 30% al prețurilor, promis în momentul aderării la convenția internațională, va putea fi atins în scurt timp.

Nu același optimism au manifestat, însă, factorii guvernamentali. Astfel, Ministerul Industriei și Comerțului a trimis lui C. Osiceanu o notă în care arăta că „ministerul atrage atenția în prealabil că nu înțelege că prin încheierea acestui acord, să se provoace în industria de petrol un șomaj apreciabil“¹⁵⁴. În același timp, „Asociația“ era prevenită că ministerul, „nu va admite urcarea nivelului actual al prețurilor produselor petroliere pe piața internă“¹⁵⁵.

După cum se observă, poziția cercurilor oficiale față de problema restrângerii producției a devenit mult mai reticentă, comparativ cu atitudinea adoptată la încheierea primului acord. În mod cert, problemele sociale au determinat noua atitudine a forurilor guvernamentale.

Astfel, dacă analizăm fondurile arhivistice ale societăților petroliere din perioada marii crize, putem observa, pe de o parte, existența unui exces de forță de muncă în societatea românească, gata să lucreze în orice condiții în societățile petroliere, și, pe de altă parte, o tendință de concediere a personalului existent, la cea mai mică greșeală. Memoriile de genul: „Subsemnatul [...], fiind destituit din serviciul pe care îl îndeplinesc în această societate de 21 de ani dând dovezi de muncă și cinste, după cum vor putea dovedi orice șef și coleg al meu, pentru o greșeală nechibzuită, urmează să fiu așa de aspru pedepsit, tocmai în aceste timpuri grele. Ținând seama că sunt capul unei familii numeroase, care nu are alt mijloc de existență, vă rog ...”¹⁵⁶, sunt o prezență cotidiană în dosarele perioadei.

În legătură cu acest aspect, redacția „Monitorului petrolului” susținea că temerea ministerului „nu e justificată”, întrucât personalul utilizat „este în funcție nu de cantitatea extrasă, ci de valorificarea bună sau rea a producției”¹⁵⁷. Astfel, producția de 3 241 329 t din 1926 a valorat 8 103 322 000 lei, pe când producția de 6 651 803 t din 1930 a valorat 2 412 744 000 lei.

Industria petrolieră continua să aibă încredere în promisiunea grupului internațional („Royal Dutch Shell”, „Standard Oil of New Jersey”, „Vacuum Oil Co.”), de a prelua produsele românești la prețul din 21 septembrie 1932, majorat cu 30%¹⁵⁸. Producția zilnică a fost redusă cu aproape 500 de vagoane, ceea ce însemna 22% față de producția lunii decembrie 1932¹⁵⁹.

Cu toate acestea, rezultatele scontate au întârziat să apară, ceea ce a stârnit nemulțumirea unor producători. La ședința „Asociației” din 10 februarie 1933, s-au adus acuzații grave grupului internațional, care ar fi sustras piețe ce constituiau debușee tradiționale pentru România (Anglia, Franța, Belgia, Olanda), iar limitarea exportului a fost interpretată ca o măsură ce aducea minusuri de livrări, în dauna furnizorilor români¹⁶⁰.

Cu aceste amare constatări, C. Osiceanu s-a deplasat la Londra, (20 februarie și 2 martie) pentru noi discuții cu reprezentanții grupului internațional. Reîntors, nu foarte convingător, Osiceanu a cerut industriei să aștepte luarea unei eventuale decizii de părăsire a acordului până la 27 martie, data la care urma să se semneze adeziunea pentru o nouă perioadă de aplicare a acordului¹⁶¹.

La ședința „Asociației” care a discutat ce atitudine trebuia să adopte industria română la 27 martie, M. Șain arăta clar: „Rezultatul aplicării celor trei luni de acord nu este îmbucurător [...], nu a dat posibilitatea României să-și plaseze produsele, astfel încât se impune revizuirea acestui acord”¹⁶².

Și „Monitorul petrolului” începea să devină sceptic față de rezultatele acordului, apreciind că „în eventualitatea când efectele [...], nu se vor face simțite, grupul român este liber să se retragă oricând din acord”¹⁶³. Aceeași atitudine se poate regăsi și în ședința Asociației Industriașilor de

Petrol din 23 mai 1933. Martin Șain și-a dezvoltat punctul de vedere, făcut deja public într-o ședință anterioară a „Asociației”: „Independenții din America produc pe capete, ne iau piețele și ne doboară prețurile [...]. Când s-au văzut roadele neprielnice pentru noi [...], ar fi trebuit să se renunțe la continuare”¹⁶⁴. Și alți vorbitori au îmbrățișat acest punct de vedere.

Deteriorarea continuă a situației a determinat „Asociația” să hotărască ruperea acordului petrolier, în ședința din 30 mai. Dezbaterile au fost ample și documentate. S-au acuzat S.U.A. pentru că au dezvoltat producția, în loc să o restrângă, așa cum se angajaseră. S-a constatat că acordul internațional a fost ineficient, fapt pentru care grupul român a fost nevoit să-și reia libertatea de acțiune: „Partizani hotărâți ai înțelegerilor interne, ca și ai celor internaționale, ne este totuși greu de astădată să dezaprobăm hotărârea luată, cu destul regret dealtfel, de plenul „Asociației”¹⁶⁵.

După cum s-a putut constata, ambele încercări de redresare a industriei petroliere prin reducerea producției au eșuat. Că inițiativele acestor idei au venit din afara țării și că ar fi putut urmări satisfacerea unor interese speciale este, în mod cert, de luat în considerație. De asemenea, faptul că aceste eforturi au dorit o ameliorare a situației grave a acestei ramuri de activitate nu poate să scape observației.

Oricum, traversarea perioadei 1929 – 1933, care „ne-a răsturnat planurile și efectele”¹⁶⁶, după cum s-au exprimat conducătorii acelei perioade, a ridicat suficient de multe probleme factorilor implicați în sfera decizională¹⁶⁷. Încercările de a grăbi ieșirea din acest cerc apăsător s-au dovedit a fi simple paleative. Aceasta a fost și situația încercărilor de a se ieși din criză prin restrângerea producției petroliere. Acest lucru, de altfel, a fost recunoscut deschis de către un înalt funcționar al grupului „Royal Dutch-Shell”, la un congres mondial al petrolului: „În cursul ultimilor câțiva ani, s-a consacrat destul timp discuțiilor și examinărilor metodelor propuse pentru ameliorarea industriei de petrol, dar situația este ca și haotică ...”¹⁶⁸.

2.3. Dezbaterile privind extracția și reducerea producției de petrol, 1934-1938

În contextul relansării economice a țării după criza economică a anilor 1929 – 1933¹⁶⁹, industria de petrol a continuat să aibă o evoluție pozitivă. Creșterea producției anului 1933, cu numai aproximativ 0,50% față de anul precedent, a fost explicată de „Monitorul petrolului” prin aplicarea, în primele cinci luni ale anului, a acordului de restricție a producției¹⁷⁰.

Anul 1934 a marcat, însă, o creștere a producției cu aproape 15 procente, ridicând nivelul productivității petroliere la cote înalte¹⁷¹. Această creștere s-a datorat, în principal, aportului noilor regiuni petroliere ale

judetului Dâmbovița (Râzvad-Viforâta-Tei, și Bucșani)¹⁷². Valorificarea producției anului 1934, din păcate, a înregistrat o scădere de 12% față de anul precedent¹⁷³, determinând industria de petrol să-și pună întrebarea: „unde mergem?”. Dintre cauzele acestei situații se sublinia nereducerea taxelor și obligațiilor către stat¹⁷⁴.

Anul 1935 realiza o răsturnare a situației din 1934: producția a scăzut, iar rezultatele valorificării au crescut. Scăderea producției anului 1935 cu aproximativ 1%¹⁷⁵, „nu este deloc însemnată, ea este însă semnificativă” întrucât, „este pentru întâia oară în perioada anilor de după război când avem a nota o descreștere a producției”¹⁷⁶. Dintre cauzele reducerii producției „Monitorul petrolului” reținea: reducerea activității de foraj cu 16%, concentrarea acesteia în regiuni noi, ce nu au confirmat așteptările, epuizarea zăcămintelor sau degazeificarea straturilor în unele schele¹⁷⁷.

Ușoara scădere a producției din acest an nu „a supărat” prea mult industria de petrol, pentru că ea „a putut fi compensată cu prețuri mai bine realizate”¹⁷⁸, valorificarea țiteiului crescând cu 49% față de anul precedent¹⁷⁹. Luând în considerație creșterea lentă a consumului și a producției mondiale din ultimii ani, aceeași revistă nu ezita, totuși, a vedea că principalul factor al acestui „miraj” l-au constituit cumpărările masive făcute de Italia, pentru nevoile de combustibil în războiul cu Etiopia, la care se adăugau „nevoile navelor de război ale diferitelor țări, ce și-au întetit manevrele, ca și stocurile importante făcute de Germania, Franța etc.”¹⁸⁰. Privind astfel evoluția industrială de petrol în 1935, vom înțelege de ce acest an a fost caracterizat, „anul prosperității artificiale”¹⁸¹.

În anul 1936 producția țării a crescut din nou, ajungând la 8 704 000 t petrol¹⁸². Aceasta a fost cea mai mare producție atinsă de România în perioada interbelică. După acest moment producția țării a scăzut în mod constant. În anul 1937 nivelul producției a scăzut cu 18% față de 1936¹⁸³. Astfel s-a înregistrat cea mai serioasă descreștere a etapei până la intrarea țării în război, în anul 1941, când producția de petrol s-a cifrat la 5 577 000 t.

Prin producția sa, România reușea să se mențină, în anii 1935 și 1936, pe locul al patrulea în lume, după S.U.A., U.R.S.S. și Venezuela, cu o contribuție de 3,53% și, respectiv, 3,70% din totalul producției mondiale, pentru ca, în funcție de același parametru, ea să coboare pe locul al șaselea în anii 1938 și 1939, cu o contribuție de 2,41% și, respectiv, 2,18%¹⁸⁵.

Consumul intern al României a crescut, în timp, tendință care s-a menținut și în perioada de sfârșit a epocii interbelice, deși producția a fost în scădere. Spre exemplu, în anul 1939, comparativ cu anul 1938, producția de petrol brut a țării a scăzut cu 5,6%, iar consumul intern a crescut cu 6,5%¹⁸⁶. Cu toate acestea, consumul intern nu reușea să mențină ritmul evoluției producției naționale¹⁸⁷.

Efectivele personalului din industria petrolieră au cunoscut o curbă ascendentă față de perioada crizei economice, ajungând la un total de 15 956 angajați în anul 1936 și 17 200 în anul 1940, situându-se totuși la o distanță apreciabilă față de etapa de dinainte de criză¹⁸⁸. Fiecare societate ținea o situație exactă. Fiecare șantier, rafinărie și întreprindere trimitea la centru, săptămânal, rapoarte cu situația personalului, indicându-se numărul noilor angajați și al celor plecați¹⁸⁹.

Industria de petrol a continuat să protesteze împotriva fiscalității excesive, percepută de stat sau de diverse alte instituții. Astfel, în 1937, „Monitorul petrolului” constată că în decursul ultimilor 10 ani, sarcinile impuse de stat industriei de petrol erau de 10-30 de ori mai mari¹⁹⁰.

De asemenea, industria petrolieră a luptat cu aceeași perseverență, ca și în trecut, împotriva taxelor de transport pe calea ferată și împotriva tendinței de a le mări¹⁹¹. Se arăta că, în România, costul unei tone de țiței sau de produse petroliere era, de la rafinărie până la punctul de export, de 6-10 ori mai scump decât în alte țări exportatoare. *„Datorită acestui fapt, avem a constata cum produsele petroliere de proveniență americană, trec sub ochii noștri, în susul Dunării, pentru statele din bazinul dunărean”*¹⁹².

Se relua o idee mai veche, care constata că transportul pe calea ferată era mai scump decât cel prin conducte, indicându-se astfel extinderea rețelei de conducte. Celor care priveau cu o oarecare nostalgie eventualitatea pierderii unei clientele sigure, li se oferea exemplul acelor care în trecut făceau transportul cu diligența și care au trebuit să accepte condițiile impuse de evoluția civilizației¹⁹³. Analizând cu atenție această idee, mai degrabă am zice că era vorba de un șantaj, care avea darul să intimideze căile ferate, pentru a nu ridica mereu taxele de transport, căci problema extinderii rețelei de conducte era mult mai veche și ea necesita cheltuieli foarte mari și nu știm cât entuziasm ar fi fost în această etapă pentru a le acoperi.

Tancred Constantinescu, fost ministru al industriei, într-un interviu acordat ziarului „Bursa”, arăta că fiscalitatea excesivă din această etapă era legată direct de întărirea capacității de apărare a țării, sacrificiu care era de înțeles, dar el să nu fie suportat doar de una sau două ramuri de activitate economică¹⁹⁴. Această idee convenea industriei de petrol, motiv pentru care „Monitorul petrolului” a preluat în paginile sale acest interviu. Totodată, putem constata că Asociația Indsutriașilor de Petrol, a protestat împotriva intenției statului de a impune exportului o nouă taxă și timbru de aviație¹⁹⁵.

În categoria de taxe care iritau industria de petrol continuau să se mențină cele pentru fondul drumurilor, cele pentru traversarea acestora și cele impuse de autoritățile locale etc¹⁹⁶.

Industria de petrol a continuat să protesteze și față de întârzierile cu care Banca Națională a României achita drepturile bănești ale expor-

tatorilor. La 1 septembrie 1937 societățile de petrol aveau blocate la B.N.R. aproximativ 900 milioane de lei. B.N.R. întârzia de regulă cu 90-100 de zile plata acestor sume, ceea ce făcea ca, pentru un timp, unele activități să fie lipsite de fluxul unui numerar continuu¹⁹⁷.

„Monitorul petrolului” a punctat cu satisfacție hotărârile adoptate de forurile conducătoare în favoarea industriei de petrol, deși aceste momente au fost mai rare. Așa s-a întâmplat de fiecare dată când s-au adus unele înlesniri în exportul produselor petroliere, în simplificarea unor formalități de export-import sau de scoatere de sub contingentare a unor materiale necesare industriei aduse din import¹⁹⁸. O satisfacție și mai mare încerca revista în cazurile în care – și ele, destul de rare – societățile de petrol propuneau sau acceptau ușor o reducere de prețuri pentru consumul intern: „Prin aceste masive scăderi de prețuri, industria de petrol se plasează în axa marilor interese ale consumatorilor, dovedind că înțelege să ocrotească pe clienții permanenți din țară”¹⁹⁹.

Spre finalul perioadei interbelice, conjunctura externă a făcut ca produsele petroliere să fie mai mult solicitate. În această situație, industria de petrol a devenit mai încrezătoare în propriile puteri și mai fermă în promovarea intereselor sale. Acest lucru a determinat o schimbare a tonalității industriei de petrol: „De câțva timp se face o publicitate nemăsurată pe tema scumpirii produselor petroliere, la intern ca și când aceleași cercuri, s-ar fi sesizat deopotrivă când ani de zile de-a rândul industria petrolieră și-a valorificat produsele la export și la intern cu *prețuri derizorii, ades de bătaie de joc* [...]”.

O conjunctură favorabilă de ordin *extern*, ne-a pus în măsură, de câțva timp, de a obține prețuri mai remuneratorii la export. Aceste prețuri mai bune vin într-un moment când producția de țiței scade cu aproximativ 20% astfel, încât acest spor de preț, în cea mai mare parte acoperă deficitul de producție”²⁰⁰.

Aceeași atitudine se degaja și din poziția industriei de petrol vizavi de obligativitatea de a aproviziona cu păcură calea ferată: „calea ferată mult timp a considerat ca o favoare faptul că a se aproviziona și cu păcură, deși lucrul acesta era în beneficiul ei. Ceva mai mult, consumând combustibilul lichid, deși încasa în mod regulat taxele de transport, plătea cu mari întârzieri facturile de combustibil.

Iată-ne acum într-o epocă în care păcura devine materie scumpă. Scăderea producției de țiței, cererile mari din străinătate, instalațiile de cracare [...], toate acestea contribuie la sporirea prețului ei. În această situație, drumul de fier este acela ce face intervenții pentru a i se acorda la *preț de favoare* o cantitate cât mai mare de păcură”²⁰¹.

Observarea acestor poziții ne determină să înțelegem raționamentele acelor cercuri guvernamentale care, în diferite momente, au acționat pentru subordonarea și controlul acestei ramuri atât de importante a economiei naționale.

Tonul industriei petroliere a devenit oarecum ironic și acid în această etapă, la adresa partidului de guvernământ și a politicii sale economice. Acest fapt era un lucru neobișnuit pentru „Monitorul petrolului“, care în mod constant a criticat măsurile și legile cu caracter economic, dar nu și partidele sau factorii care au stat în spatele acestora. Ceea ce nu convenea industriei petroliere erau legile pentru reglementarea cartelurilor, pentru naționalizarea (rentabilizarea) muncii și chiar legea minelor din 1937. „Monitorul“ arăta că partidul de guvernământ se găsea la sfârșitul mandatului său și că indicat era ca el să-și retușeze programul, dar acesta se comporta ca și cum ar fi fost la început de mandat²⁰².

Într-un articol intitulat sugestiv *Dictatura economică*, „Monitorul petrolului“ se solidariza cu presa, care, „în unanimitate, a luat atitudine contra încercărilor ca pe calea unor decrete-legi, să se instaleze și la noi o imixtiune a statului în mersul întreprinderilor economice ale țării, aceasta atât contrar prevederilor constituționale cât și a libertății și inițiativei particulare“²⁰³.

În paginile publicației și-au făcut loc și preocupările pentru o mai bună și complexă pregătire a specialiștilor din diferite sectoare ale industriei petroliere, ca o garanție a sporirii rentabilității economice a acestui domeniu²⁰⁴. De altfel, acest aspect reiese și din analiza fondurilor arhivistice ale societăților petroliere.

Societățile petroliere asigurau efectuarea practicii de specialitate de către studenți și uneori chiar de către ingineri. Studenții trebuiau să efectueze un anumit stagiul de practică, trecând în mod succesiv prin mai multe sectoare ale activității în care urmau să se specializeze. Astfel, studenții care efectuau practica la rafinăria „Astra Română“ de la Cămpina făceau 3-4 stagii de practică succesive la: 1) instalația de cracare „Dubbs“, 2) laboratorul central, 3) secția B, distilația de țitei și rectificare de petrol, instalația Trumble și White-Spirit, 4) secția D, distilația și rafinarea uleiurilor²⁰⁵. Alți studenți puteau efectua practica și la alte secții, precum: dezbenzinare, atelierul mecanic, uzina electrică²⁰⁶.

După fiecare stagiul de practică, se întocmea un raport de practică destul de amănunțit care acorda calificative. Rapoartele precizau durata și secția la care a lucrat studentul, lucrarea cu care era ocupat în momentul respectiv, aptitudinile pentru lucru, simțul răspunderii, exactitatea, silința, priceperea, purtarea și observațiile generale. Fiecare raport era însoțit de fotografia studentului practicant.

De regulă, pentru a primi un calificativ, studentul practicant trebuia să exerseze aproximativ o lună în fiecare sector. Uneori practica într-un sector se putea prelungi până la 6 luni²⁰⁷. Seriozitatea și responsabilitatea cu care se urmărea această activitate era certificată și de mențiuni negative, de tipul: „În vederea lipsurilor prea multe nu pot completa raportul“²⁰⁸, sau „timpul este prea scurt pentru calificare“²⁰⁹. La polul opus

se situau cazuri mai rare, ce-i drept, de tipul: „Este apt pentru a fi angajat la timpul său – la nevoie – la „Astra Română”²¹⁰.

Fondurile arhivistice ale societăților petroliere semnaleză și prezența unor studenți ai universităților din străinătate care își executau practica în unitățile românești. Astfel printr-o adresă, rafinăriei Cămpina a „Astrei Române” i se preciza: „... Vă recomandăm pe dl. Robert Hügél, student la Universitatea din Marburg, și care urmează să facă practica în unitatea dvs. în aceleași condițiuni ca și ceilalți studenți practicanți [...]. Binevoii a îngriji la plecarea d-lui Hügél să ni se înainteze un raport asupra activității sale”²¹¹. În contrapartidă, „Monitorul petrolului” consemna că 8% din diplomații Școlii de petrol din Strasbourg erau români²¹².

În ceea ce privește practica inginerilor, aceasta era de aproximativ o lună într-un sector anume (laborator, secția de uleiuri etc.) și se încheia prin acordarea unui certificat²¹³. O atenție deosebită se acorda și pregătirii maiștrilor sondori.²¹⁴

În perioada pe care o analizăm, o serie de ingineri români au activat în străinătate. O parte dintre ei au fost trimiși la specializare de anumite societăți în diferite centre petroliere din Europa și America, o altă parte au deținut funcții la diferite filiale ale societăților române din străinătate, iar o altă parte și-au fixat domiciliul în străinătate. Ei s-au bucurat de o apreciere deosebită, constituind un veritabil corp de elită al tehnicii și științei petroliere românești.

Numărul acestora era relativ mare. „Monitorul petrolului” publica periodic liste și informații despre acest corp ingineresc. Spre exemplu, în 1938, numai societatea „Creditul Minier” avea pe funcții în centralele sale din Europa doisprezece ingineri²¹⁵.

Dintre societățile petroliere care au trimis ingineri la specializare în continentul american, s-au remarcat societățile „Astra Română” și „Româno-Americană”. În 1938, „Monitorul petrolului” nominaliza șapte dintre inginerii trimiși la specializare în străinătate de către aceste două societăți. Din categoria celor stabiliți în străinătate s-au remarcat Tr. Serghiescu, ce a deținut funcții departamentale în Argentina și a condus o revistă de specialitate din Buenos Aires, I. Gărdescu, profesor la Facultatea de Petrol din Huston – Texas, I. M. Ionescu, aflat în serviciul guvernului argentinian ș.a.²¹⁶

O interesantă dezbatere în lumea specialiștilor a fost cea care a avut ca temă scăderea producției de petrol a României, după anul 1936.

În perioada anilor 1925-1926, când producția petrolieră a României înregistra sporuri anuale de 20-30%, un optimism robust caracteriza cercurile petroliere, vizavi de resursele și viitorul acestei industrii. „Pe zi ce merge, consemna „Monitorul petrolului”, se dovedește mai mult că subsolul regiunilor noastre petroliere, ascunde imense bogății nebănuite și că dacă împrejurările ne vor fi favorabile [...], ne putem aștepta în scurtă vreme la un avânt extraordinar al industriei noastre de petrol”²¹⁷.

Un optimism debordant propaga inginerul geolog Armand Rabischon, într-o conferință prezentată la Congresul Internațional de Sondaje, de la București din anul 1925. El susținea că România nu avea de ce să-și facă probleme asupra rezervelor ei, întrucât ea ar fi dispus de rezerve mai mari chiar decât America²¹⁸.

Sentimentul încrederii în rezervele petroliere ale viitorului l-a stăpânit și pe inginerul chimist Cristian Leu, șeful laboratorului Arsenalului Armatei. Acesta, pentru a fi convingător, oferea exemplul economiștilor americani, care, de la începuturile industriei de petrol, vorbeau de pericolul epuizării acestor rezerve naturale, propunând raționalizarea lor. Or, realitatea a confirmat contrariul: „dacă unele din previziunile acelor voci autorizate s-ar fi realizat, astăzi petrolul nu ar fi mai existat decât sub forma mostrelor aruncate prin vitrinele muzeelor“. Făcând apel la cercetătorii americani, Cristian Leu considera că rezervele de petrol ale lumii erau susceptibile de epuizare în jurul anului 2600, perioadă în care trecerea la alte surse de energie se va face lent și fără zguduiri. Recomandând exploatarea rațională a acestor bogății, el considera campaniile alarmiste premature, cu atât mai mult cu cât industria de petrol se afla abia în prima fază a dezvoltării ei, în care reușea să scoată la suprafață doar 20-25% din rezerve²¹⁹.

În disonanță cu aceste păreri, încă de prin anul 1928, Ludovic Mrazec atrăgea atenția asupra creșterii „nenormale“ a producției de petrol. El arăta că „exploatările intensive sunt recomandabile pentru restabilirea echilibrului producției“²²⁰. Scurgerea timpului a confirmat temerile marelui savant: „S-a ajuns la o exploatare rapace, tinzând la epuizarea rezervelor de petrol, fără a cunoaște câtuși de puțin posibilitățile de viitor. Este ușor să se stabilească pierderi enorme, subite, în urma acestor procedee, pentru economia națională și pentru rezervele de petrol: ele depășesc cele mai pesimiste supoziții. O ameliorare cel puțin parțială se impune, adoptând exploatarea la situația generală a constituirii de rezerve. Producția trebuie să fie redusă la un nivel care să poată ajunge la acest echilibru economic și care este expresia raportului între cifrele de rezervă actualmente vizibile și probabile și producție. Sunt 10 ani de când eu am preconizat acest principiu, punând în gardă față de un declin al producției ca o consecință logică și inevitabilă a unei exploatare ce depășea toate limitele raționale“²²¹.

Într-adevăr, după avertismentul din 1935, an în care producția a înregistrat o scădere ușoară, iar în 1936 a atins punctul maxim, începând cu anul 1937, producția de petrol a țării a cunoscut un declin constant. Cercurile interesate au început să se agite. „Monitorul petrolului“ deplângea reducerea bogăției straturilor petroliere²²² și trecea la ordinea zilei între problemele de bază ale industriei și pe „aceea a menținerii unui potențial satisfăcător al producției“²²³. Problema scăderii producției de

petrol a fost analizată și în paginile altor publicații de specialitate precum „Analele Minelor din România” și „România petroliferă”²²⁴.

Pesimismul a luat locul optimismului: „Ne găsim într-o perioadă când munca înfrățită cu capitalul trebuie să scormonească cu sapa mult, foarte mult pământ, iar recompensa acestei munci după eforturi neobișnuit de mari, să poată fi găsită sau ades să se irosească capitaluri și eforturi fără nici un rezultat”²²⁵.

Între primele analize ale acestei situații a fost cea a inginerului D. Filipescu, în cadrul unei conferințe, sub auspiciile Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră, la Camera de Comerț din Ploiești din 18 mai 1937. El începea prin a arăta că producția țării a scăzut vertiginos în ultimele șase luni și că perspectivele începeau „să apară ca foarte neliniștitoare”²²⁶. Din datele și perspectiva scurtă pe care o avea la îndemână, D. Filipescu indica trei cauze ale acestei situații: a) scăderile repetate ale metrilor foraj²²⁷; b) punerea în valoare în ultima vreme a puține noi regiuni de exploatare. (Astfel, în perioada 1927-1934, nu s-au pus în valoare decât regiunile Boldești și Aricești, din care numai prima a avut succes, iar în perioada 1935-1936, singura regiune pusă în exploatare a fost Bucșani, al cărei șantier a dat o producție importantă, oprind diminuarea producției generale a țării, dar, din nefericire, producția acestuia a scăzut vertiginos); c) cifrele forajului anual de explorare, care erau inferioare cifrelor forajului total, 6%, în perioada 1927-1936²²⁸.

Concluzia la care ajungea inginerul român, era aceea că micșorarea producției țării se explica prin faptul că nu s-a săpat suficient și în timp oportun în regiuni de explorare. Totodată, el sesizează un paralelism între curba prețurilor și a metrilor săpați, în sensul că prețurile au avut cotația cea mai mică atunci când forajul a fost în scădere.

Analizând consecințele continuării scăderii producției de petrol, D. Filipescu a creionat perspective pesimiste pentru întreaga economie națională. Ca soluție principală a ieșirii din această criză, el propunea „un vast program de explorări, în proporții necunoscute în țara noastră până astăzi”²²⁹. Era necesară punerea în valoare a tuturor terenurilor posibil petrolifere și a terenurilor necunoscute.

Acest lucru costa enorm. El credea că statul nu trebuie să-și riște capitalurile, nici direct, nici indirect și că exploatarea acestora trebuie să fie făcute de către întreprinderile particulare care posedă capacitatea tehnică și financiară necesară. „Capitalului nu trebuie să i se impună nici o restricție în ceea ce privește naționalitatea lui, mai ales într-o țară ca a noastră unde nu există suficient capital național”²³⁰. Totodată, el se pronunța pentru acordarea unor avantaje apreciabile, în caz de reușită, celor ce făceau explorările. Saluta introducerea explorării pe ținuturi miniere de 100 000 și 25 000 ha, prin legea minelor din 1937, și se pronunța pentru ca partea convenită exploratorului, în caz de succes, să fie de 50% din terenurile petrolifere.

Inginerul Florian G. Dumitrescu, din Ministerul Industriei și Comerțului, explica fluctuațiile producției din anii 1936-1937 prin contribuția șantierului Bucșani. În 1936 acest șantier a dat o producție de 2 176 555 t ceea ce a însemnat 25% din producția totală a României. În anul 1937 acest șantier, contrar așteptărilor, a produs numai 1 000 000 t. Astfel, la diminuarea cu aproximativ 1 500 000 t a producției anului 1937, Bucșaniul „a contribuit” cu aproximativ 80%²³¹.

Scăderea producției de petrol avea loc într-un context care a marcat o sporire a forajului cu 18,5%, în 1937, comparativ cu 1936. Dar raportul tonă pe metru arăta o scădere de 50%, în 1937, față de 1936 (de la 2,1 t/m la 1,1 t/m). Acest lucru era explicat, de reprezentantul ministerului de resort, prin faptul că noile puncte explorate erau la distanțe mari față de regiunile cunoscute petrolifere și că era de așteptat că acest raport t/m, să se micșoreze în continuare.

Sporirea forajului de explorare era, și în viziunea lui F. Dumitrescu, soluția de bază a menținerii producției de țiței a țării la un nivel corespunzător și a constituirii unor rezerve de durată, problemă primordială a statului român.

Problema reducerii producției de petrol a țării a fost analizată în februarie 1937, într-o conferință, și de Vasile Iscu, doctor inginer de mine, profesor la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București²³², conferință căreia „Monitorul petrolului” i-a consacrat spațiu în două rânduri²³³. Afirmând că agitația a început abia la sfârșitul anului 1936 și începutul anului 1937, el considera că „ alarma trebuia dată înainte de votarea legii minelor din anul 1924”²³⁴, întrucât această lege a conferit statului dreptul de a da în concesiune terenurile sale cunoscute, rezervele sale sigure.

V. Iscu susținea că el a atras atenția asupra acestei probleme încă din anul 1922, prin articole publicate în presa vremii, spunând de pe atunci că România nu trebuie să extragă mai mult decât consumă, pentru că-și va irosi rezervele; dacă va extrage într-un ritm de creștere permanentă, va ajunge să exporte 80% din producția sa, fapt care s-a și întâmplat în anul 1936.

Din analiza ritmului creșterii producției de petrol, a principalelor țări producătoare, într-o perioadă de 20 de ani (1915-1936), se constată că România a avut cel mai rapid ritm: 5,2 ori (S.U.A. 3,7 ori, Rusia 2,8 ori etc.²³⁵). El a avertizat că producția României va scădea, la fel ca aceea a Poloniei²³⁶ (care avea rezerve tot în arcul carpatic) și aceea a Mexicului²³⁷.

Discutând măsurile ce trebuiau adoptate pentru viitor, V. Iscu reclama necesitatea ca statul să fie regulatorul producției, numai el putând încetini epuizarea zăcămintelor de țiței. Ca mijloace de realizare a acestui scop, el propunea, în primul rând, ca statul să nu mai acorde noi concesiuni din terenurile cunoscute ca petrolifere, până în momentul în care producția țării se va reduce la 4 000 000 t anual. În al doilea rând, el se

pronunța pentru punerea în exploatare a terenurilor necunoscute ca petrolifere²³⁸.

C. Macovei, directorul Institutului Geologic al României²³⁹, apreciază că rezervele sigure ale țării garantau existența industriei de petrol pentru o perioadă de aproximativ șapte ani, dacă nivelul exploatării va fi menținut la nivelul anilor 1934 – 1935²⁴⁰.

O analiză amănunțită a acestei probleme o făcea geologul Valeriu Patriciu, profesor al Școlii Politehnice din Timișoara, care a utilizat în argumentația sa opiniile și concluziile unor personalități și instituții avizate în această problemă. Astfel, el reținea că în anul 1935, Gh. N. Leon, fost subsecretar de stat la departamentul industriei, considera că rezervele petroliere ale țării nu se întindeau pe o distanță mai lungă de cinci ani. La rândul său, Tancred Constantinescu critica pe guvernanți că nu au făcut nimic pentru înlăturarea prăbușirii industriei de petrol²⁴¹, iar Lucrețiu Pătrășcanu era convins, în 1938, „de un început de epuizare a zăcămintelor cunoscute”²⁴².

V. Patriciu, calculând bogățiile petroliere, într-un studiu din 1931, ajungea la concluzia că producția de țiței a României putea fi acoperită pentru 20 de ani, dacă producția se menținea la nivelul mediei ultimilor trei ani, iar gazele captate în aceste exploatări ar alimenta pentru 20-30 de ani „industrii puternice cum și marile centre cu consumație ca București, Ploiești etc.”²⁴³. El cifra rezervele de petrol ale țării la 111 100 000 t²⁴⁴. În 1937, reconsiderându-și poziția, aprecia că țara mai avea rezerve sigure pentru o perioadă de 6-7 ani, în condițiile menținerii producției la nivelul anului 1936²⁴⁵.

Asemenea previziuni descurajante au parvenit și din studiile Institutului de Cercetări asupra Conjuncturii, din Berlin, care estima că rezervele mondiale de petrol s-ar epuiza în circa 20 de ani. În privința României, institutul estima rezervele la 113 000 000 t, iar durata rezervelor în ani, luând ca bază producția anului 1935, la 13 ani²⁴⁶, deci date foarte apropiate de concluziile cercetătorilor români.

Asemenea lui V. Iscu, Valeriu Patriciu pune răspunderea epuizării straturilor petrolifere în seama statului și, în mod expres, în sarcina regimului minier conturat de Legea minelor din 1924 și cea din 1929. Legea din 1924, a dat în concesiune 500 de hectare de terenuri cunoscute, fără obligativitatea de a executa prospecțiuni, de către societățile care primeau aceste terenuri. Legea minelor din 1929 recunoștea importanța activității de prospecțiuni, acorda unele avantaje celor care le executau, dar nu suficient de stimulative pentru explorator. În această direcție, legea minelor din anul 1895, prin articolul 18, prevedea: „Cel ce a descoperit zăcămintul are un drept de preferință față de alți solicitanți”²⁴⁷.

Firește, o asemenea interpretare a epuizării rezervelor petroliere ale țării, din legea minelor din 1924 și, în mai mică măsură, din cea din 1929 era în legătură directă cu discuțiile și preparativele care au condus la

adoptarea noii legi a minelor din anul 1937. Astfel, V. Patriciu, acuzând regimul minier în vigoare că nu a făcut exploatare în regiuni depărtate, că nu a încurajat explorarea, că a fixat formalități îndelungate pentru acordarea de terenuri de explorare, că avantajul celor ce au făcut explorări este foarte mic față de riscurile asumate, sublinia că „*trebuie fără ezitare, foarte rapid, să facem tot posibilul pentru a realiza un regim minier care să țină cont de adevăratele interese ale țării*”²⁴⁸.

Soluția principală pentru ieșirea României din impasul epuizării rapide a rezervelor petroliere era, și în viziunea lui Patriciu, „*descoperirea unor noi rezerve de terenuri petrolifere*”²⁴⁹.

Problema secătuirii rezervelor de petrol ale țării a fost discutată și de unele societăți petroliere, chiar dacă, uneori, unele dintre acestea s-au folosit de acest context pentru a solicita modificarea regimului minier în vigoare. Astfel, societatea „Astra Română”, în raportul către Adunarea generală, arăta: „Metodele de lucru actuale și rapiditatea exploatareii, provoacă epuizarea rapidă a terenurilor dovedite și nu există nici o siguranță că producția din România nu va suferi o scădere simțitoare”, dacă nu se vor descoperi noi regiuni. Raportul cerea modificarea legii minelor, pentru că statul nu încuraja prospecțiunile²⁵⁰.

Idei asemănătoare se găseau și în raportul societății „Steaua Română”, pentru anul 1935²⁵¹, și într-o conferință din 1937 a directorului tehnic al acestei societăți, inginerul A. Drăgulănescu²⁵². Acesta, militând pentru constituirea de noi rezerve prin explorări, propunea o exploatare simultană pe toată suprafața unei regiuni petroliere, ce putea să aibă întinderi cât de mari. El explica scăderea producției șantierului Bucșani, după un an și jumătate de producție spectaculoasă, prin faptul că s-au scurs gazele și presiunea a scăzut de la 180 de atmosfere la 50 de atmosfere, conducând la diminuarea aferentă a producției²⁵³.

Societatea „Creditul Minier”, în raportul Consiliului de administrație pentru anul 1939, menționa faptul că problema descoperirii de noi rezerve rămânea încă nerezolvată, aceasta fiind singura soluție menită să asigure menținerea producției petroliere a țării²⁵⁴.

În această etapă a scăderii producției de petrol și a îngrijorării față de acest aspect, „Monitorul petrolului” a avut un moment în care a încercat să subestimeze această problemă. Într-un articol publicat la mijlocul anului 1937, susținând că folosește date din analizele Institutului Geologic al României și din cele ale Direcției Minelor din Ministerul Industriei, arăta că alarmele erau false și că „rezervele sigure îndrituiesc instalarea unui regim de exploatare extensivă”, că rezervele posibile nu au fost luate în considerație în unele calcule. Articolul mai încerca să contracareze critica la adresa celor ce au făcut exploatare considerate prădalnice, susținând că cele două societăți, care reprezentau cele două mari trusturi mondiale, au scăzut în mai multe rânduri producția, atunci când piața era suprasaturată,

și amintind că M. Manoilescu, ministru al Industriei și Comerțului în 1931 a acordat prime exploatatorilor²⁵⁵.

Deși sunt foarte clare, considerăm totuși ca nerelevante ideile acestui articol, față de îngrijorarea „Monitorului petrolului” și a factorilor implicați în problema diminuării rezervelor de petrol. Această poziție ar putea fi interpretată mai degrabă, ca o speranță că scăderea de producție era un fenomen temporar, așa cum de altfel a mai cunoscut industria de petrol în trecutul apropiat.

Din cele discutate, se constată că problema reducerii rezervelor de petrol ale țării s-a pus în mod acut din momentul în care producția de petrol a început să scadă constant. Chiar dacă această problemă a fost semnalată anterior de anumite voci, ea nu a devenit o preocupare a factorilor interesați sau avizați, decât atunci când consecințele ei s-au răsfrânt în rezultate negative.

Vorbind despre cauzele acestei situații, majoritatea opiniilor au încercat să le găsească în atitudinea statului sau în stipulațiile regimului minier. În diversitatea opiniilor exprimate, cele ale lui Ludovic Mrazec s-au particularizat, datorită autorității sale incontestabile, prin caracterul lor anticipativ, prin definirea exploatărilor petroliere ca prădalnice și iraționale.

În multitudinea modalităților propuse pentru a se ieși din această situație de criză, ideea intensificării exploatărilor pentru descoperirea de noi rezerve a fost considerată, îndeobște, cheia universală a rezolvării acestei stări de impas. Ideea reducerii producției de petrol a țării în funcție de rezervele cunoscute, promovată de L. Mrazec și mai apoi de V. Iscu, nu s-a bucurat de audiența celor ce s-au implicat în această dezbatere.

Chiar dacă uneori problema rezervelor de petrol ale țării a fost legată de anumite interese, vizavi de noua lege a minelor din anul 1937, lucru pe care l-am semnalat deja, ea nu și-a pierdut nimic din fondul ei, rămânând pe mai departe „de o excepțională gravitate”²⁵⁶.

Desigur, în afara acestor idei predominante în publicistica vremii despre cauzele scăderii producției petroliere, pot fi luate în considerație și alte ipoteze.

Nu este exclus ca statul să fi dorit, în acel context internațional, reducerea producției petroliere pentru a păstra acest zăcământ pentru viitor. Legea minelor din 1937, prin care s-au încurajat factorii naționali, și, mai ales, tăgădnările pentru adoptarea unui nou regim minier ar putea fi suspectate ca având scopul implicit de îngrădire a explorărilor petroliere, tocmai pentru păstrarea acestei bogății.

C. Argetoianu, președinte al Consiliului Superior Economic, inițiatorul planului economic cincinal²⁵⁷, vorbind despre dezinvoltura cu care s-au făcut exploatările petroliere în trecut, declara presei la 28 martie 1938: „Și noi am crezut la fel ca toată lumea, că ne găsim în fața unei bogății nesecabile în care am dat iama, fără nici un plan dinainte conceput [...]”.

În această situație toată lumea trebuie să recunoască că politica indiferenței nu mai poate continua, și că raționalizarea producției se impune" (s.n. – Gh. C.)²⁵⁸. Aceste aprecieri pot fi interpretate ca argumente ale faptului că planul cincinal și politica economică de la sfârșitul perioadei interbelice și-au propus restricții în creșterea producției petroliere. Acest lucru venea în evidentă contradicție cu declarațiile oficiale care vorbeau permanent despre eforturile de creștere a producției de petrol. Având în vedere faptul că în politică sau în discursuri unele lucruri sau nu se spun, sau numai se sugerează, discrepanța dintre cele două atitudini nu este de neînțeles.

De altfel, această politică de a păstra petrolul în zăcământ a fost surprinsă de inginerul B. Sergescu (în paginile „Analelor Minelor”), care interpreta fiscalitatea excesivă și obstrucțiile aplicate exportului petrolier, tocmai ca rezultat al acestei politici²⁵⁹.

Un argument al faptului că rezervele petroliere ale României nu se puteau epuiza în câțiva ani, îl poate constitui relansarea producției petroliere în perioada postbelică: 14 590 000 t petrol extrase în 1975²⁶⁰. E adevărat că în evoluția producției petroliere postbelice trebuie luată în considerație și evoluția tehnologică.

Scăderea producției de petrol ar putea fi explicată și printr-o eventuală retragere a unor capitaluri străine din industria românească la sfârșitul perioadei interbelice, din cauza contextului internațional. Din cercetările întreprinse până în prezent nu am găsit însă dovezi pentru argumentarea acestei ipoteze²⁶¹. Datele oficiale, publicate, nu indică vreo retragere a acestui capital. Capitalul investit în această industrie s-a aflat și după 1936 la nivelul cotei superioare din etapa precedentă. O reducere a capitalului investit s-a produs în 1940-1941, dar această reducere a fost insignifiantă.

Trecând în revistă cauzele principale ale scăderii producției de petrol: epuizarea zăcămintelor, dorința de protejare a rezervelor, retragerea capitalului străin, este dificil să optăm tranșant pentru una sau unele din ele. Este posibil ca fiecare dintre ele să fi avut o anumită influență și împreună să fi concurat, cu intensități variabile, dar concentric, la scăderea producției de petrol a României după anul 1936.

2.4. Forajul

După greutățile inerente provocate de marea conflagrație mondială²⁶², forajul a înregistrat o evoluție care poate fi apreciată atât din punct de vedere cantitativ, cât și din punct de vedere calitativ.

Evoluția acestuia se poate observa în tabelul următor²⁶³.

Anul	Număr metri liniari foraj	Raportul tone pe metru liniar forat
1922	88 527	15,3
1925	204 407	11,3
1928	240 000	17,7
1931	139 190	47,8
1932	208 369	35,3
1933	253 209	29,2
1934	376 950	21,2
1935	312 500	26,9
1936	329 000	26,5
1937	394 000	18,1
1938	288 000	23,00
1939	256 000	24,00

Adâncimea maximă de foraj a fost atinsă în anul 1937, cu un total de 394 500 metri liniari, față de 55 859 metri în 1921. Randamentul cel mai mare, apreciat prin raportul numărului de tone de petrol la metru liniar forat, a fost obținut în anul 1931, când s-au înregistrat 47,7 t/m liniar. Acest lucru se explică, pe de o parte, prin scăderea numărului metrilor foraj în perioada crizei și, pe de altă parte, prin exploatarea unor câmpuri petrolifere bogate în aceeași perioadă.

Activitatea de foraj a fost dominată de principalele societăți petroliere. Spre exemplu, în 1936 nouă societăți petroliere realizau 91,1% din totalul forajului²⁶⁴.

Evoluții apreciabile s-au produs în calitatea forajului petrolier.

După perioada de refacere impusă de consecințele primului război mondial, forajul românesc începe să facă progrese notabile. În 1924, societatea „Steaua Română” practica exploatarea petrolului prin galerii. Acest sistem fusese utilizat cu succes în Alsacia.

Metoda consta în săparea unui puț până la nivelul stratului petrolifer. De acolo porneau galerii în toate direcțiile, dedesubtul stratului de zăcământ. Apoi, în aceste galerii se operau perforări prin care, într-un sistem de conducte se colecta petrolul.

Se aprecia că prin această metodă se puteau extrage încă 40% din conținutul petrolifer al zăcământului, pe când prin metoda clasică se extrăgeau 20% din zăcământ²⁶⁵.

Conștientizarea din ce în ce mai accentuată a importanței forajului în procesul producției petroliere a fost demonstrată și de desfășurarea la București, în 1925, a primului Congres Internațional de Foraje.

Dezvoltarea activității de foraj era reliefată de „Monitorul petrolului”, care remarca în 1926 că „înainte săpau 300 de sonde anual, acum avem în sapă un număr de 671 sonde. Înainte, raportul dintre sondele noi în sapă și cele vechi în exploatare, era una la trei, acum e una la două”²⁶⁶.

În perioada 1927-1933 s-au adus cele mai sensibile perfecționări sistemului de foraj. Acestea au fost impulsionate de criza prețurilor din anii 1927-1928²⁶⁷, și de marea criză economică din anii 1929-1933²⁶⁸.

În 1929 Asociația Industriașilor de Petrol din România a adresat ministerului de resort un memoriu prin care cerea aprobarea pentru introducerea unor metode noi de foraj: introducerea sistemului Rotary, adoptarea unui program de tubaj simplificat, însoțit de operațiunile de colmatare și cimentare – procedee utilizate cu succes de industria americană²⁶⁹.

Arătând că procedeul de tubaj simplificat a fost încercat și în șantierele românești cu „rezultate excelente” memoriul arăta că aplicarea acestei metode a fost îngreunată de către organele de stat, „care nu s-au convins îndeajuns de importanța acestui procedeu”²⁷⁰.

Subliniind că folosirea noului procedeu contribuia și la diminuarea importului de materiale, „cu câteva sute de milioane”, memoriul arăta că „ceea ce vrem prin această adresă, este să ni se permită a lucra așa cum se lucrează și în America”²⁷¹.

Ministrul a aprobat cererea, iar procedeul s-a extins treptat în șantierele de exploatare²⁷².

„Monitorul petrolului” a pledat în numeroase rânduri pentru reducerea cheltuielilor de foraj, aspect care contribuia în mod substanțial la mărirea randamentului unei sonde. După simplificarea tubajului, s-a introdus reducerea numărului de coloane, procedeu care „a micșorat prețul de cost al metrului forat cu mai mult de 50%”²⁷³.

Experimentarea acestui sistem a evidențiat, prin observațiile făcute vreme de doi ani, că efectuarea colmatării sub presiune era o operațiune inutilă, motiv pentru care societățile petroliere au cerut printr-un memoriu adresat ministerului, aprobarea suprimării acestei probe. Acest lucru aducea importante economii de timp, de manoperă, de materiale și de scule²⁷⁴.

Întrebuințarea coloanei unice de tubaj a fost experimentată de inginerul A. Drăgulănescu, directorul tehnic al Societății „Steaua Română”²⁷⁵. El a prezentat noua metodă într-o comunicare la Congresul Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră, din anul 1931. Cu aceeași ocazie, inginerul român a oferit detalii despre operațiunile care însoțesc aplicarea metodei²⁷⁶. Prin aplicarea tubajului cu coloana unică, costul forajului a scăzut în 1932, la 32% față de anul 1929²⁷⁷.

Alte progrese realizate în forajul românesc au fost evidențiate la Congresul internațional de petrol de la Londra din 1933, unde inginerii C. și M. Schlumberger au conferențiat despre „Carotajul electric și aplicarea lui în România în 1931-1932”. Această metodă consta în determinarea naturii litologice a formațiunilor stratului prin foraj²⁷⁸.

Inginerul E. Fischer, susținătorul rubricii „Cronica tehnică“ din paginile „Monitorului petrolului“ sublinia, în anul 1932, că „perfecționările tehnice realizate în ultimii doi ani, într-un ritm atât de rapid, în foraj și extracția țiteiului [...], au ridicat industria noastră de petrol la nivelul modern al industriei americane“.

Folosirea tubajului cu coloană unică și mărirea vitezei de foraj²⁷⁹ (sonde de până la 1800 m. adâncime erau forate în două luni, „Steaua Română“ reușea să sape până la 250 m liniari pe zi), generalizarea forajului rotativ, exploatarea pe orizonturi petrolifere, captarea erupțiilor²⁸⁰, renunțarea la pistonaj și lăcărit erau progresele cele mai notabile realizate în domeniul forajului.

Evidențiind progresele forajului, Moțiunea Congresului Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră, din anul 1931, sublinia că, prin priceperea tehnică a personalului și prin marile sacrificii financiare ale societăților, s-a ajuns în acest domeniu la un stadiu de progres, care cu greu putea să fie depășit în contextul perioadei.

În urma unui studiu efectuat în anul 1932, inginerul M. Negrescu pleda pentru utilizarea energiei electrice în activitatea de foraj. În acel an, din cele 209 sonde forate, 39 au folosit energia electrică, realizând 22,5% din totalul forajului. Principalele avantaje ale folosirii electricității erau: controlul forajului, corectitudinea execuției, costul redus al investițiilor, timpul de manevră reprezenta 9,6% din totalul timpului de forare, față de 29-30% în forajul rotativ cu aburi etc²⁸¹.

Progresele tehnice în domeniul forajului s-au făcut și în etapa următoare. Asociația Industriașilor de Petrol a continuat să ceară ministrului, prin memorii, accelerarea introducerii noului²⁸². Între progresele notabile se remarcă și cele realizate în domeniul cimentării și al tubajului. Tubajul unei sonde s-a redus în anul 1936 la 60-30 kg pe metru, față de 380 kg în 1926.

Acest sistem de tubaj, la a cărui realizare și-a adus contribuția inginerul A. Drăgulănescu, a fost împrumutat și în S.U.A.²⁸³.

Inginerul E. Fischer, trecând în revistă succesele forajului românesc, evidențiază aportul unor importanți factori la obținerea acestor rezultate: contactul strâns cu industria americană, vizitele de studiu făcute în S.U.A. și Venezuela, participarea la congresele de specialitate, difuzarea literaturii de specialitate din străinătate, producerea de către uzinele românești a pieselor necesare forajului și extracției, după licențele americane și, nu în ultimă instanță, competența corpului tehnic românesc, care s-a străduit să obțină maximul de randament cu un minimum de cost²⁸⁴.

Ameliorarea sensibilă a randamentului forajului românesc poate fi pusă în evidență și de tabelul următor²⁸⁵.

Anii	Costul pe metru forat, în lei	Costul pe vagonul extras, în lei
1910-1913	22 100	10 100
1926	17 800	13 100
1927	15 400	12 300
1928	13 400	5 800
1929	10 400	5 850
1930	7 700	4 250
1931	7 000	2 000
1932	4 900	1 320
1933	4 600	1 300
1934	3 800	1 270
1935	3 100	1 060
1936	2 300	1 080

Deci, costul forajului pe metru liniar a scăzut în mod constant, de la 17 800 lei în 1926, la 2 300 lei în 1936, iar costul vagonului de țiței extras a scăzut de la 13 100 lei la 1 080 lei, la datele luate ca referință.

Pe drept cuvânt, s-a apreciat, că forajul românesc a fost la nivelul tehnic cel mai înaintat, comparativ cu cel american, din care s-a inspirat, iar în unele domenii, prin soluțiile proprii, el a devenit modelul inspirator²⁸⁶. Comunicările ținute la Congresul Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră, desfășurat în mai 1939, la București, au evidențiat cu prisosință acest aspect.

Aprecieri elogioase la adresa corpului tehnic românesc a făcut și distinsul geolog G. Macovei, în discursul de recepție la Academia Română, ținut la 25 mai 1940.

„Dar cel mai mare titlu de merit al tehnicianului român este acela reputat în perioada crizei economice ascutite din 1930 [...]. Momentul era critic. Fără o soluție rapidă, se vedea stagnarea industriei noastre petroliere [...].

În aceste condiții, nu era decât o singură soluție, de a reduce prețul de cost. Și încă o dată tehnicianul român a găsit soluția, imaginând și aplicând în foraj printre alte ameliorări de ordin tehnic, sistemul coloanei unice [...].

Vă cer permisiunea de a prezenta, de la înălțimea acestei tribune, omagii de stimă și admirație specialiștilor de toate felurile și toate treptele: geologi, chimiști, ingineri, economiști etc. apoi savantului celui mai subtil, directorului întreprinderii și șefului de șantier, până la ultimul sondor și rafinor, care, prin capacitatea și vioiciunea lor, au adus o remarcabilă contribuție la progresul științei universale, întreținând cea mai importantă industrie a țării²⁸⁷.

2.5. Rafinajul

Rafinajul a evoluat în paralel cu întreaga industrie petrolieră. Cantitățile supuse prelucrării au crescut odată cu creșterea producției petroliere. Maximul cantității petroliere supuse prelucrării a fost atins în anul 1935, cu 8 134 300 t, ceea ce a reprezentat 96,90% din totalul producției petroliere a țării. Media cantității petroliere supuse prelucrării, raportată la totalul producției interne, a fost în jur de 91% pentru întreaga perioadă interbelică.

Randamentul prelucrării petrolului a cunoscut o ameliorare lentă. El s-a concretizat în scăderea cantității de păcură, creșterea ușoară a cantității de benzină și în diversificarea produselor obținute. Astfel, în 1925 în urma prelucrării țițeiului s-au obținut: 23% benzină, 16,8% lampant, 9,8% motorină, 48,6% păcură, iar 1,8% au reprezentat pierderi în procesul de prelucrare. În 1936 s-au obținut: 23,89% benzină, 16,4% petrol lampant și withe spirt, 15,92% gazolină, 34,04% păcură, 0,65% combustibili speciali, 0,78% uleiuri speciale, 0,10% parafină, 1,02% asfalt, 0,48% cocs, 0,46% alte produse, 4,03% păcură arsă în rafinării și 2,59% pierderi de fabricație²⁸⁸.

Numărul rafinăriilor care au funcționat în industria petrolieră a fost relativ mare: 55 de rafinării în anul 1925 și 62 în 1936. Există însă o diferențiere accentuată între capacitatea de prelucrare a acestora. Spre exemplu, în 1936, 17 rafinării aparținând primelor 11 societăți petroliere ale țării realizau aproape 99% din totalul produselor rafinate²⁸⁹.

Activitatea de prelucrare s-a lovit de unele greutăți, la începutul perioadei interbelice. O parte din rafinării nu lucrau, sau lucrau cu capacitatea redusă. Acest lucru a generat în anul 1920 o nemulțumire generală, pentru că fenomenul putea duce la stoparea activității extractive, din cauza imposibilității depozitării. În 1923 s-a înființat oficiul de control al rafinăriilor, care trebuia să supravegheze modul în care rafinăriile își îndeplineau obligațiile față de consumul intern. În același an, din cauza crizei de combustibil lichid, ministerul a aprobat rafinăriilor să dea în consumație un combustibil „special”, care era format din motorină și păcură, amestecate cu distilat de produs lampant cu un punct de inflamabilitate de minimum 40°C²⁹⁰.

Proporția de petrol supusă prelucrării s-a aflat sub 90% din totalul producției până în anul 1925, situație comentată nefavorabil de „Monitorul petrolului”. Acest lucru era explicat prin faptul că țițeiul neprelucrat era utilizat drept combustibil. Mărirea cantității de păcură furnizată de rafinării a făcut să scadă procentul țițeiului ars drept combustibil și, implicit, să crească cota supusă prelucrării²⁹¹.

În 1928, „Monitorul petrolului” nota cu satisfacție faptul că „rafinăriile noastre au intrat într-o fază activă de refacere, îmbunătățindu-și instalațiile și sporindu-și capacitatea de lucru”²⁹². Se mai remarcă

posibilitatea ca producția anului 1929 să devanseze capacitatea de prelucrare a rafinăriilor, motiv pentru care inițiativa societăților de modernizare a rafinăriilor era „o operă sănătoasă de prevedere. Mai multe unități de cracare sunt în curs de montaj și alte câteva în proiect”²⁹³.

Creșterea producției petroliere a făcut ca în anul 1928 rafinăriile să lucreze la întreaga lor capacitate. Dotarea tehnică a rafinăriilor era însă insuficientă. Unitățile de cracare erau puține. Doar 27,5% din păcură era supusă acestui tip de prelucrare, restul fiind ars, drept combustibil. Intenția mai multor societăți de extindere a metodelor moderne de rafinaj dovedea că „sufletul de modernizare [...] a început să bântuie și la noi”²⁹⁴.

Din 1936, cantitatea de produse rafinate a intrat într-o curbă descendentă. În 1939, se remarcă, față de etapa precedentă, reducerea atât a activității, cât și a numărului rafinăriilor. „Aceasta ca urmare a încetării activității unor rafinării, provocată de conjunctura nefavorabilă de lucru, constând atât în diminuarea cantităților de materie primă, cât și, din lipsa de rentabilitate a prelucrării țițeiului și desfacerii ulterioare [...]. O parte din rafinăriile ce șomau au fost demontate în cursul ultimilor ani”²⁹⁵.

„Monitorul petrolului” pleda în paginile sale pentru introducerea celor mai noi metode de prelucrare a petrolului. Sub titlul *Din comunicările unui român aflător în America*, revista publică, în 1923, aprecierile inginerului Gavril Moldoveanu în legătură cu noul mers al prelucrării petroliere. Arătând că în țară „interesul guvernului este ca să obțină cât mai multă păcură, pentru ca să aibă ce lua aproape degeaba pentru căile ferate”, pe când în lume toate străduințele erau să se obțină cât mai multă benzină²⁹⁶. Consumul acesteia crescuse în ultimii cinci ani cu 50%, iar cel al petrolului a scăzut cu 20%.

„Ce fac americanii pentru a obține aceste cantități din ce în ce mai mari de benzină?

O extrag [...] și prin alte trei metode:

- 1) din gazele ce emană din sonde;
- 2) din fracțiunile mai grele ale țițeiului, prin sistemul „cracking”;
- 3) din vaporii necondensați ce emană la distilarea țițeiului”²⁹⁷.

În încheierea corespondenței, inginerul român sublinia că societatea la care lucra obținea, prin noile metode o cantitate de benzină aproape dublă față de cea obținută prin metodele tradiționale.

Peste trei ani, aceeași revistă sublinia că a atras atenția „de nenumărate ori” celor în drept „asupra felului rudimentar” în care se realiza prelucrarea țițeiului românesc, arătând că „este de neiertat astăzi să se ardă sub formă de reziduuri 50% din materia primă supusă fabricației”²⁹⁸.

Problema introducerii cracării în prelucrarea țițeiului începe să devină de actualitate în industria petrolieră românească, din anul 1926. Ingerul doctor Alex. Garvin, în articolul *Ce înseamnă cracking?* arăta că, prin folosirea acestui procedeu, cantitatea de benzină obținută putea să

crească cu 30% față de benzina obținută în acel moment prin procedeele clasice. „Că noi *trebuie* să urmăm această cale, e evident”²⁹⁹.

În 1926, societatea „Colombia” a pus în funcțiune la rafinăria sa de la Cernavodă o instalație de cracare, tip „Dubbs”, pentru prelucrarea păcurii și a motorinei. A fost prima instalație de acest gen din Europa și a fost realizată în colaborare cu specialiștii americani. Ca rezultat, ea obținea 40% benzină din păcura supusă prelucrării³⁰⁰. Și alte rafinării au început să-și construiască aparate pentru cracare.

În 1929 funcționau în România 11 unități de cracking, aparținând unui număr de patru societăți petroliere³⁰¹. Cantitatea supusă cracării a crescut constant ajungând de la 633 045 t de păcură, în 1931, la 1 399 608 t., în 1938³⁰².

Introducerea procedurii de cracare a reprezentat un mare succes pentru industria românească. Randamentul acestuia a fost însă mai scăzut față de cel american. În 1928 randamentul obținerii benzinei prin cracare era de aproximativ 30% în S.U.A. și 18% în România, iar în 1936, S.U.A. obțineau 40% benzină prin cracarea țițeiului tratat, a păcurei și a gazelor, în timp ce industria românească obținea numai 25,9%³⁰³.

Succese apreciabile s-au obținut și în fabricarea uleiurilor. În 1929 România a exportat 62 334 t. uleiuri în 11 țări. Cu toate acestea, România importa anumite tipuri de uleiuri. Pentru înlăturarea acestei deficiențe, Asociația Industriașilor de Petrol s-a adresat în 1930 ministerului solicitând ca rafinăriile să facă eforturile ce se impuneau, pentru a fabrica uleiuri care să corespundă exigențelor tuturor consumatorilor interni³⁰⁴.

Aceeași asociație a cerut ministerului, în mai multe rânduri, oprirea denaturării benzinei, pentru că pe de o parte, producea uzura motoarelor, iar pe de altă parte împiedica exportul acesteia³⁰⁵.

Industria prelucrătoare românească mai producea diferite tipuri de vaselină și, spre sfârșitul perioadei analizate, benzină pentru avion, cu cifra octanică 100.

În 1933 s-a parafat acordul pentru construirea rafinăriei societății „Creditul Minier” de la Brazi. Epopeea eforturilor de documentare începuse din 1928: studii, cercetări, investigații în țară și în străinătate.

În urma unui astfel de studiu pe teren, s-a alcătuit, în 1928, un referat care se oprea asupra a trei propuneri pentru amplasarea viitoarei rafinării: 1. Gara Buda, 2. Gara Brazi, 3. Gara Corlătești toate din jurul Ploieștiului. Fiecare propunere era însoțită de o scurtă analiză a avantajelor și a dezavantajelor fiecărui loc. Iată notațiile făcute pentru Brazi, locul pe care se va construi rafinăria: „*Gara Brazi* – Proprietar pe partea dreaptă a liniei ferate spre Triajul Ploiești. Șes fără plantații. Apă la cca. 16m.

Avantajii: Sate multe apropiate. Tract mai efin ca Ploiești pentru transporturi direcția Giurgiu, Constanța, Orșova. Racord lesnicios cu Triajul Ploiești Brazi. Râul Prahova la cca. 4 km. distanță.

Inconveniente: Mai departe ca Ploieștii de schelele existente și de regiunea gazelor Aricești. Tract mai scump pentru transporturi în Transilvania, Moldova și Basarabia³⁰⁶.

Într-o analiză confidențială, datată 6 octombrie 1928, „Raport asupra oportunității prețului de cost și a rentabilității instalațiilor de cracking”³⁰⁷, se insista asupra dotării cu instalații de cracare a viitoarei rafinării. „Cracajul nu poate exista la noi, decât având ca bază păcura. Ținând seama de acest lucru, și bazat pe cele văzute în Statele Unite, am admis ca instalațiunile de care ne vom folosi, vor fi după tipul Dubbs.

Alegerea ce am făcut este motivată de faptul că am putut constata că singur „Dubbs” a născut având ca materie primă rezidurile grele de la distilația țițeiului, specializându-se în acestea și că este aproape exclusiv întrebuințat pentru cracarea păcurei.

Toate celelalte sisteme lucrează motorină, cu mici excepțiuni la JENKINS și CROSS, care abia tatonează în prelucrarea păcurei.

Aceasta necesită, pentru a lucra cu eficacitate, o cracare preliminară a rezidurilor, pe motorină, ca apoi să treacă la cracajul efectiv.

În afară de acest considerent important, în avantajul lui „DUBBS” cad, efințitatea aparaturii, simplitatea de lucru și riscurile mult mai mici în operațiuni (presiunea de lucru fiind cca. 10-14 atm față de celelalte sisteme cu 30-45 atm)³⁰⁸.

Capacitatea zilnică de cracare a noii rafinării era de 120 vagoane, cu posibilitatea sporirii treptate a acesteia, până la 250 vagoane. Piatra de temelie a rafinării de la Brazi s-a pus la 17 iunie 1934, într-o atmosferă festivă, în prezența ministrului Industriei și Comerțului, inginerul N. Teodorescu, a guvernatorului Băncii Naționale, Gr. Dumitrescu, a directorului general al C.F.R., Cezar Mereuță, a președintelui Asociației Industriașilor de Petrol, a directorului general al Băncii Românești, a prefectului județului Prahova, a conducătorilor noii rafinării și a altor numeroase personalități ale vieții publice românești³⁰⁹.

Ea a fost construită după cea mai nouă tehnologie a vremii. Dispunea de o instalație pentru distilație primară, cu o capacitate de 1200 t/zi, posibilități de rafinare a petrolului lampant, în funcție de cerințe, baterie de cazane -cu aburi pentru producerea energiei proprii, puțuri pentru alimentarea cu apă, ateliere mecanice, instalații de stins incendiul, garaje, magazii etc.

La începutul anului 1937 rafinăria de la Brazi a început să funcționeze la capacitatea proiectată³¹⁰.

Un produs important al rafinajului care s-a bucurat de o mare atenție a fost păcura.

Consumul de păcură a crescut în mod constant. „Războiul a produs și în această privință o adevărată revoluție” consemna în 1920 „Monitorul petrolului”³¹¹. Țările neproducătoare de petrol au solicitat cantități din ce în ce mai mari de combustibil lichid.

Pentru a proteja și încuraja economia națională, guvernul a interzis exportul de păcură. „Monitorul petrolului“ a înțeles rațiunea acestei hotărâri. O țară ce aspira la o treaptă avansată în evoluția sa nu putea să admită exportarea produselor sale brute sau semifabricate. De asemenea, acest prețios combustibil „trebuia în primul rând să acopere nevoile interne ale societății românești și numai după acest lucru putea să fie destinat exportului“³¹².

Asociația Industriașilor de Petrol a solicitat în repetate rânduri creșterea prețului de livrare a păcurii către autoritățile de stat. În urma mai multor intervenții, o astfel de solicitare a fost acceptată la începutul anului 1925, când prețul vagonului de păcură a crescut de la 15 000 lei la 16 500 lei³¹³.

Un alt obiectiv aflat permanent în atenția Asociației Industriașilor de Petrol, a fost obținerea permisiunii de a exporta păcură. În paralel cu creșterea constantă, de-a lungul anilor, a producției de petrol, a crescut și producția de păcură. Astfel s-a ajuns către anii 30 la obținerea unei supraproducții de păcură, care a creat unele probleme de stocaj³¹⁴.

Obținerea permisiunii de export a păcurii a generat și unele probleme neplăcute, unele întreprinderi românești fiind nevoite, în 1937, să importe păcură. Acest fapt era explicat de „Monitorul petrolului“ prin scăderea producției de petrol, survenită după 1936, și prin sporirea consumului intern de păcură³¹⁵. Spre sfârșitul perioadei interbelice, decalajul survenit între producția de păcură și consumul acesteia era evident³¹⁶.

2.6. Gazele de sondă

Un aspect important al prelucrării extracției petroliere l-a reprezentat cel al *gazelor de sondă*. Bogăția straturilor petroliere românești a fost însoțită de cea a gazelor evidențiată în analizele „Monitorului petrolului“³¹⁷.

Prelucrarea gazelor de sondă în România a început în anul 1924. În urma prelucrării lor se obținea gazolina. Vorbind despre importanța acestui fapt, inginerul doctor N. Th. Cerchez sublinia că acest lucru „nu prezintă numai avantajul de a permite să se obțină o cantitate suplimentară de benzină ușoară, dar și acela de a suprima pierderea zadarnică a gazelor de sondă“. Gazele acestea, împrăștiate în atmosferă, constituiau deseori un pericol de incendii pentru șantierele de petrol. Pe de altă parte, captarea gazelor s-a dovedit a fi de folos și pentru extracția țițeiului. S-a ajuns astfel să se păstreze un anumit raport între cantitatea de gaze și cea de țiței extras, constatându-se că, lucrând după asemenea metode, exploatarea se face în condiții mult mai raționale.

Gazele de sondă mai erau folosite și pentru un sistem special de extracție, gas-liftul, când ele serveau drept vehicul pentru transportul țițeiului din adâncul sondei și până la suprafață.

În unele șantiere, după recuperarea gazolinei, gazele de sondă erau propulsate din nou în zăcământ, pentru a se menține presiunea atât de necesară extracției³¹⁸.

Captarea acestora se realiza în proporții mici. În 1928, Mihail Pizanty aprecia că 10% din gaze erau captate, iar 90% se pierdeau în aer³¹⁹, iar Mitiță Constantinescu aprecia, pentru sfârșitul perioadei interbelice, că o treime din gaze era aruncată în aer³²⁰.

Cantitățile de gaze supuse degazolinării au crescut constant, de la 146 353 000 m³, în 1924, la 2 378 392 000 m³, în 1937. Cantitățile de gazolină astfel obținute au crescut de la 250 t. la 306 446 t, la aceleași date, iar randamentul prelucrării gazelor a crescut de la 1,8 kg gazolină/1000 m³ în 1924, la 145,4 kg/1000 m³ în 1936³²¹.

Bogăția gazului de sondă a determinat societatea „Unirea” să înceapă în 1928 construirea unei conducte destinate alimentării cu gaze a orașului Ploiești. Astfel, Ploieștiul a fost primul oraș din țară alimentat cu gaz de sondă. În 1929 el avea 1152 de abonați, iar în 1939, numărul acestora a crescut la 3 720³²².

- Eforturile și preocupările corpului tehnic românesc pentru perfecționarea rafinajului au fost lăudabile. Documentele păstrate în colecțiile Muzeului Național al Petrolului din Ploiești sunt elocvente. Reprezentanți de marcă ai acestui corp, precum Lazăr Edeleanu, au făcut eforturi pentru promovarea și încadrarea specialiștilor români în unitățile societăților petroliere³²³. Totuși, în pofida succeselor obținute, nivelul rafinajului românesc, nu s-a putut situa la nivelul tehnicii mondiale³²⁴.

2.7. Comerțul extern

Deosebit de interesante sunt și aspectele *comerțului exterior* în perioada interbelică.

La 1 mai 1920, s-a adoptat decretul pentru organizarea exportului. El prevedea două moduri de a face export cu produse petroliere: de către stat, direct, prin organele sale, și, respectiv de către particulari, cu autorizarea unei comisii. În primul caz, statul lua produsul, pe prețul din interior, achitat în lei. Diferența dintre prețul interior și cel exterior era încasată de stat. În al doilea caz, statul încasa 50% din diferența dintre prețul intern și cel extern. Industria de petrol a protestat față de urmările „grave” ale unor astfel de „măsuri greșite”³²⁵.

Regimul comerțului cu petrol a fost reorganizat prin jurnalul Consiliului de Miniștri din 15 decembrie 1923³²⁶. Se prevedea libertatea comerțului. Era prohibit exportul țițeiului brut și al păcurii. Întreprinderile

petroliere erau obligate să încheie contracte cu C.F.R., N.F.R. și S.M.R., pentru procurarea păcurii necesare. Consumul intern de produse petroliere urma să fie satisfăcut cu precădere. Prețurile produselor petroliere pentru consumul intern puteau să fie cel mult egale cu cele mondiale³²⁷.

Aceste idei au fost susținute prin referatul lui Tancred Constantinescu, ministrul Industriei și Comerțului, înaintat Consiliului de Miniștri. El arăta că impunerea prețurilor maxime pentru consumul intern era posibilă, întrucât întreprinderile petroliere reușeau să-și acopere cheltuielile de exploatare și de noi investiții. În privința aprovizionării țării cu produse petroliere, ministrul considera că „distribuția petrolului în interior nu poate fi lăsată la dispoziția societăților de petrol”, ea devenind o obligație și „un drept al statului”. Statul urma să cumpere produsele petroliere de la societăți, pentru aprovizionarea populației, fără nici un fel de taxă care să influențeze creșterea prețurilor. „Populația consumatoare română, se bucura astfel, numai de situația ce o are o țară producătoare de petrol, iar industria națională scoate din această situație condițiile naturale favorabile de dezvoltare”³²⁸.

Referatul recunoștea necesitatea libertății comerciale.

„Industria petrolului a primit cu oarecare uimire darul acesta al libertății petrolului care i s-a oferit de anul nou”, arăta „Monitorul petrolului”³²⁹. După discuțiile ce au durat un an, prin hotărârea adoptată, se constata că libertatea comercială era „înconjurată de atâta îngrădire, încât îndată după proclamarea principiului ei și este, de fapt, desființată”³³⁰.

Făcându-se ecoul anumitor cercuri ale lumii petroliere, „Monitorul petrolului” arăta „că nici o industrie de petrol din lume, nu are de prestat atâtea servicii ca cea națională”. Nici una nu era obligată să furnizeze păcura, adică 40-50% din produsul ei, la prețuri impuse, nici una nu era împiedicată în extracția țițeiului, nici una nu a fost supusă vreme de cinci ani regimului prețurilor maxime, nici una, cu excepția celei poloneze, nu a suferit efectele fluctuației și deprecierii valutei, nici una nu avea dificultăți în procurarea capitalului și a materialelor necesare³³¹. Concluzia la care ajungea „Monitorul petrolului” era aceea că libertatea comerțului nu fusese acordată. Dacă principiul a fost recunoscut de toată lumea, lipsea „temeritatea de a o pune într-adevăr în aplicare”.

Regimul comerțului cu produse petroliere, fixat la finele anului 1923, a rămas, în esență, valabil pentru întreaga perioadă interbelică. Unele nuanțări s-au făcut. Spre exemplu, legea minelor din 1929 a permis, în anumite condiții, exportul țițeiului. Dar principiile acestui regim au rămas în picioare.

Industria petrolieră a cerut permanent micșorarea taxelor la export. La 10 noiembrie 1924 o delegație a Asociației Industriașilor de Petrol din România, condusă de președintele acesteia, C. Osiceanu, s-a prezentat în audiență la ministrul Industriei și Comerțului³³². Cu această ocazie s-au

înaintat ministrului două memorii prin care se solicita reducerea taxelor de export și de transport pentru produsele petroliere.

Se arăta că în ultimele luni prețurile externe au înregistrat scăderi, iar taxele au crescut. Se făcea analiza fiecărui produs exportat. Spre exemplu, la benzina grea prețul era cu 55,56% mai mic decât cel din martie 1923. Taxa de export plătită era cu 36,20% mai mare decât cea din martie, iar taxele de transport au crescut cu 262,52%. Raportate la prețurile de export, taxa de export reprezenta în martie 1923, 5% din prețul de export, iar taxele de transport, 1,39% din acel preț, în total 6,39%. În noiembrie 1924, taxa de export reprezenta 15,33% din prețul de export, iar taxele de transport 11,34% din același preț, în total 26,67% din prețul de export. În cazul celorlalte produse exportate, situația era asemănătoare.

Memoriul mai arăta că, în paralel cu această situație, industria de petrol a trebuit să facă față și scumpirii materialelor folosite și a mâinii de lucru. El cerea reducerea taxelor de export la o cotă care să nu depășească 50% din prețul de export³³³.

Tancred Constantinescu, care „a rămas foarte impresionat de expunerea industriașilor de petrol“, a promis că va analiza cu toată atenția situația prezentată³³⁴.

Asemenea cereri, memorii, proteste, audiențe, note au existat în toată perioada interbelică³³⁵. Schimbarea titularilor Ministerului Industriei și Comerțului, și schimbarea guvernelor au fost momente „fructificate“ de industria petrolieră³³⁶.

Uneori, atunci când situația era bine motivată, guvernul hotăra reducerea unor taxe de export³³⁷. De cele mai multe ori, însă, cererile privind reducerea acestor taxe rămâneau nerezolvate. Rezistența guvernului în menținerea acestor taxe era explicată prin faptul că ele reprezentau un element important de susținere a bugetului³³⁸. În 1924, ministrul de Finanțe nu se sfia să afirme că problema reducerii taxelor de export trebuie bine analizată, pentru că ele erau atribuite „asigurării unităților împrumutului extern“³³⁹. De regulă aceste taxe erau plătite în valută³⁴⁰.

Industria petrolieră a solicitat în diferite rânduri Ministerului de Externe ca, în demersurile diplomatice pe care le făcea, să solicite diferitelor state ca acestea să reducă taxele vamale pentru produsele petroliere românești sau cel puțin să le acorde același regim acordat celorlalte produse importate³⁴¹.

În mod constant, industria petrolieră a cerut libertatea activității comerciale. Produsele românești erau solicitate pe piața externă, trebuia, deci, să nu fie împiedicate să ajungă acolo. În momentul în care s-a constatat că lampantul era folosit drept combustibil, s-a protestat, pentru că se mărea artificial consumul intern și se micșora exportul³⁴².

În situațiile în care consumul intern și stocul de rezervă erau asigurate, ministerul aproba și exportul unor cantități de păcură. Dar exista și reversul: în situația în care consumul intern nu era asigurat, ministerul se arăta foarte ferm, fiind hotărât să întrerupă exportul oricărui produs petrolier³⁴³.

Înființarea Institutului Național de Export, în 1930, era salutăată de „Monitorul petrolului”, în speranța că acest institut va analiza problema exportului petrolier³⁴⁴.

Pentru buna desfășurare a livrărilor în străinătate, societățile petroliere își organizau în marile centre, precum Paris, Viena ș.a. propriile pompe de livrare³⁴⁵.

În realizarea exportului, uneori industria petrolieră se lovea de unele greutăți. Livrarea unor produse petroliere era solicitată la export în butoaie sau bidoane din tablă. Procurarea acestora era mai dificilă, iar taxele vamale erau mari³⁴⁶. Asemenea situații au impus unele reduceri ale taxelor vamale pentru produsele necesare industriei petroliere. Un asemenea tarif vamal s-a adoptat în 1926, iar în 1929 s-a alcătuit o comisie din reprezentanți ai Asociației Industriașilor de Petrol și ai Uniunii Generale a Industriilor Metalurgice, care a propus produsele ale căror taxe urmau să fie reduse³⁴⁷.

Între produsele importate necesare industriei petroliere locul de frunte îl ocupau cele americane. Acest import a crescut de la valoarea de 1 050 780 dolari în 1926, la 2 307 531 dolari în 1929. România se situa pe locul patru, după Venezuela, Canada și Rusia, la aceste furnituri. Scăderea acestui import, în etapa următoare de la 14,8% în 1931, la 5,7% în 1935 – 1936 din totalul exportat de S.U.A., era primită cu nemulțumire de către industria petrolieră. Erau preferate aparaturile de foraj rotativ și cele de rafinaj³⁴⁸.

În paralel cu exportul petrolier, societatea românească a importat constant unele tipuri de produse petroliere, în special uleiuri. În 1929 cantitatea de uleiuri minerale importate a fost de 4,3 t³⁴⁹. În anumite condiții, industria petrolieră a importat țiței pentru prelucrare. Prin hotărârea Consiliului de Miniștri, publicată în „Monitorul Oficial” din 23 mai 1926, s-a dat satisfacție cererii unei mari societăți petroliere (căreia nu i s-a divulgat numele, care dispunea de importante capacități de prelucrare și care nu avea o producție corespunzătoare) de a importa țiței din Rusia, pentru a fi prelucrat³⁵⁰.

Produsele astfel obținute nu erau supuse taxelor vamale, uleiurile rezultate, care erau aduse până atunci din străinătate, erau vândute C.F.R. cu 10% mai puțin decât prețurile de import; păcura obținută rămânea consumului intern.

Situația exportului petrolier în perioada interbelică reiese din tabelul următor³⁵¹:

Anul	Total tone	Indice (1900,1919 și 1930 = 100)	Valoarea exportului, mii lei	Indice (1900, 1919 și 1930 = 100)
1900	77 646	100	10 448	100
1913	1 056 008	1 360	131 484	1 256
1919	38 906	100	63 173	100
1920	246 997	635	657 767	1 141
1921	362 284	931	1 858 671	2 942
1922	430 513	1 107	2 601 579	4 118
1923	384 534	988	3 222 426	5 101
1924	436 246	1 121	3 377 920	5 347
1925	787 177	2 023	5 780 591	9 150
1926	1 494 230	3 841	9 463 346	14 980
1927	1 920 381	4 936	7 453 849	11 799
1928	2 350 288	6 041	8 048 254	12 740
1929	2 847 086	7 318	9 590 677	15 182
1930	3 867 208	100	10 408 594	100
1931	4 667 983	121	6 901 090	66
1932	5 166 905	134	7 178 850	69
1933	5 883 720	152	7 879 100	76
1934	6 546 973	169	7 213 626	69
1935	6 611 491	171	8 454 009	81
1936	6 884 716	178	8 960 313	86
1937	5 668 337	147	12 790 942	123
1938	4 494 762	116	9 310 501	89
1939	4 177 571	108	11 224 905	108

După cum se constată, cifra exportului a fost mică după război, dar ea a crescut constant. Dacă nivelul producției din 1913 a fost depășit în anul 1925, nivelul exportului antebelic a fost depășit în anul 1926, ajungând la 1 494 230 t față de 1 056 008 t în 1913. „Monitorul petrolului” a explicat rata lentă a creșterii exportului românesc, prin creșterea consumului intern, cerut de creșterea populației României Mari și de interzicerea exportului de păcură. În totalul exportului petrolier din 1913, păcura reprezenta 32%³⁵².

După depășirea nivelului antebelic, exportul a crescut an de an, atingând, ca și producția, nivelul maxim în anul 1936, cu 6 884 716 t livrate. După această dată, nivelul exportului a scăzut an de an.

Cele mai solicitate produse petroliere au fost: benzina, lampantul și gazolina. Cea mai mare cantitate de benzină a fost exportată în 1936: 2 096 671 t. În perioada 1919 - 1925, exportul cu păcură a fost prohibit.

Sub raport valoric, cota antebelică a fost depășită, în condițiile noi, inflaționiste, în anul 1920. Cea mai înaltă cotă valorică a fost atinsă în 1937, cu 12 790 942 000 lei.

Perioada crizei economice a marcat o scădere sensibilă a valorii exporturilor petroliere, deși cantitățile exportate au crescut substanțial în acea perioadă.

În 1913, statele cu cele mai mari consumuri de produse petroliere românești au fost: Anglia cu 22,4% din totalul exportului românesc, Franța cu 14,6%, Germania cu 12,2%, Italia cu 11,4% și Turcia cu 6,2%. În 1925, cele mai mari importatoare au fost: Anglia cu 122 346 t, Egiptul cu 101 957 t, Austria cu 91 963 t, Grecia cu 82 278 t, Ungaria cu 70 658 t, Italia cu 62 604 t, Franța cu 57 394 t, Iugoslavia cu 52 069 t, Germania cu 50 421 t etc. În 1936, România exporta produse petroliere în peste 40 de țări din toate continentele. Cele mai mari importatoare au fost: Germania cu 1 072 402 t, Franța cu 866 322 t, Anglia cu 846 276 t, Italia cu 653 222 t, Malta cu 375 884 t, Austria cu 341 804 t, Egiptul cu 300 867 t³⁵³.

În analiza exportului petrolier, este interesant de urmărit și cât anume reprezentau importurile românești de produse petroliere din totalul acestor produse, efectuate de diferite state. Iată, spre exemplificare, un tabel care indică procentul de produse petroliere importate de diferite state în anul 1931³⁵⁴.

Nr. crt.	Țara	Procentajul produselor petroliere importate din România	Nr. crt.	Țara	Procentajul produselor petroliere importate din România
1.	Bulgaria	97,10	14.	Italia	25,02
2.	Ungaria	95,44	15.	Cehoslovacia	18,82
3.	Marocul Spaniol	92,21	16.	Portugalia	17,01
4.	Siria și Libanul	86,78	17.	Franța	11,54
5.	Austria	82,95	18.	Estonia	11,21
6.	Iugoslavia	78,86	19.	Anglia	8,63
7.	Egiptul	70,71	20.	Libia	8,12
8.	Palestina	66,25	21.	Elveția	6,91
9.	Grecia	55,15	22.	Belgia	5,65
10.	Tunisia	38,32	23.	Germania	5,63
11.	Turcia	28,65	24.	Albania	4,46
12.	Algeria	26,83	25.	Marocul Francez	4,11
13.	Spania	26,30	26.	Olanda	3,10

Cele mai multe cantități erau exportate prin portul Constanța: 74,33% în 1929 și 81,29% în 1936. Aici, aproape 90% din cantitatea exportată era adusă prin conductă, iar restul prin C.F.R. Giurgiu și celelalte porturi efectuau un export de 15,92% în 1936, iar vămile terestre de 2,79%³⁵⁵.

Prin cantitățile exportate, România a ocupat constant un loc fruntaș „în ierarhia marilor exportatori mondiali de petrol”. În anul 1928 ea a ocupat locul al șaselea în rândul marilor exportatori mondiali, cu o cotă de 4,10% din totalul exportului. Ea era precedată de S.U.A. (37,10%), Venezuela (20%), Mexic (13,80%), Persia (8,20%) și U.R.S.S. (5,25%)³⁵⁶. În 1937, România a ocupat locul al cincilea, după Venezuela (19 000 000 t),

S.U.A. (15 000 000 t), Iran (8 500 000 t) și Indiile Olandeze (6 500 000 t)³⁵⁷. În Europa, România a ocupat, la exportul de petrol, locul întâi sau al doilea, după U.R.S.S., în întreaga perioadă interbelică.

Exportul petrolier al României a avut un rol foarte important în balanța comercială a statului român. Petrolul a fost produsul care a avut cea mai mare pondere în configurația bugetului național. Acest lucru a fost reliefat de „Monitorul petrolului”, care ținea să sublinieze efectul salutar asupra balanței de plăți din perioada crizei economice³⁵⁸. În 1936, petrolul a contribuit cu 8 960 313 000 lei, din 21 698 521 000 lei, la cât s-a ridicat valoarea întregului export românesc, ceea ce reprezenta 41,3%³⁵⁹.

Această situație l-a determinat pe Mitiță Constantinescu să constate că într-un interval mai mic de 15 ani, industria de petrol a depășit și a răsturnat, expresia exterioară a caracteristicii României de țară cerealieră. „Pentru străinătate nu mai eram o țară de importanță agricolă, ci de însemnătate industrială, printr-un singur produs: petrolul”³⁶⁰.

2.8. Capitalul străin

Pentru perioada de dinainte de începerea primului război mondial și cea situată în vecinătatea imediată a acestei date, *capitalul străin* domina aproape în totalitate industria românească a petrolului. Majoritatea autorilor au cifrat cu aproximație proporția capitalului străin între 92 și 96% și, implicit, a celui românesc între 4 și 8%³⁶¹.

După unele date³⁶², situația capitalului din industria petrolului în anul 1914 se prezenta conform tabelului următor:

Felul capitalului	Capital (în milioane lei)	Procent față de total
Total	403,6	100,00
German	110,3	27,32
Olandez	97,9	24,26
Englez	95,4	23,63
Român	32,7	8,10
American	25,0	6,20
Francez	20,4	5,06
Belgian	14,4	3,57
Italian	7,5	1,86

După cum se constată, industria petrolului era dominată de capitalurile german (27,32%), olandez (24,26%) și englez (23,63%), după care, la diferență mare, urma capitalul românesc, cu numai 8,10%. Capitalul românesc, deși avea acest procentaj scăzut față de capitalul străin³⁶³, nu a reușit să-și mențină raportul în ansamblul industriei petrolului. Astfel, dacă el a reușit să dețină 8,9% din capacitatea de rafinare, el nu a putut să dețină decât 3,8% din totalul producției.

După primul război mondial, în situația capitalului din industria petrolului a avut loc o anumită schimbare, generată de condițiile păcii de la Versailles, care prevedea naționalizarea tuturor capitalurilor inamice. Conform acestor stipulații, capitalul german și, parțial cel austro-ungar³⁶⁴ urmau să devină românești. Firește, poziția capitalului român s-ar fi consolidat simțitor.

În realitate însă, atât în timpul mașinațiunilor de la Conferința păcii³⁶⁵, cât și după aceasta, capitalul românesc nu a reușit să se consolideze decât simbolic: Ministrul României în capitala Franței, Victor Antonescu, telegrafia de la Paris, despre insistențele pe care le făcea Franța de a i se ceda „o parte a intereselor pe care societățile germane le-au avut în petrolul românesc”³⁶⁶. De aceleași intenții era avertizat guvernul de la București și prin canalul diplomatic de la Salonic. Astfel, prin Conferința de la San Remo din 1920, Franța și Anglia au hotărât să-și împartă „echitabil” capitalul care a aparținut Germaniei, fixând o proporție de 51% pentru România și 24,5% pentru fiecare dintre ele, în parte³⁶⁷. În urma altor mașinațiuni pe care le-a făcut însuși capitalul german³⁶⁸, România ajungea să nu dețină decât 6,6% din capitalul societății „Steaua Română” și 5% din capitalul societăților „Vega”, „Concordia” și „Creditul petrolifer”, toate foste societăți germane³⁶⁹. În acest sens, semnificativă este telegrama lui Victor Antonescu, către I. I. C. Brătianu, la 20 august 1919, prin care îl anunță că Osiceanu, venit de la Londra, a aflat din surse sigure că Standard-Oil a cumpărat acțiunile societății „Steaua Română”³⁷⁰.

Pentru perioada situată imediat după primul război mondial (1919-1922), C. Murgescu consideră că procentul capitalului românesc s-a situat între 12-15%, în timp ce alți autori indică plafoane mult mai mari, până la 43%³⁷¹.

În această situație, e greu de precizat care variantă corespunde cel mai bine realității. Considerăm că trebuie luate în considerație și argumentele care susțin că în perioada imediat următoare primului război mondial a existat o tendință de exagerare sau de supraestimare a proporției și a rolului capitalului național. Această supraestimare a putut să îmbrace fie o haină a voluntarismului, a euforiei și a optimismului național, după Marea Unire, fie una interesată, a acelor societăți care dețineau controlul în ramură și se temeau de schimbări structurale printr-o viitoare lege fundamentală. De asemenea, se afirma că procentajul mai mare al capitalului românesc ar rezulta și din faptul că societățile românești au exprimat capitalul în lei-hârtie, în perioada după război, iar societățile străine în valută, la nivelul antebelic³⁷². De aceea, înclinăm să optăm către o proporție mai mică³⁷³.

În privința aportului și rolului capitalului românesc în ansamblul industriei petrolului în această perioadă, este de remarcă că, și acele statistici care oferă capitalului românesc o proporție foarte mare, nu îi semnaleză un rol corespunzător. Astfel, analizând datele oferite de

Alexandru Gane, rezultă faptul că, deși capitalul american era de aproximativ 3,6 ori mai mic decât cel românesc, el dădea o producție mai mult decât dublă față de cea a capitalului românesc, iar capitalul englez și olandez, mai mic de aproape 7 ori decât cel românesc, dădea o producție de aproape 4 ori mai mare decât cea a capitalului românesc³⁷⁴. Aceste date, cu toată aproximația pe care o luăm în considerație, cu tot decalajul ce trebuie să-l intuim între rolul capitalului român și al celui străin, ne îndeamnă, încă o dată, să acceptăm variantele ce indică proporții mai mici ale capitalului românesc.

Multitudinea acestor opinii vizavi de raportul dintre capitalul român și cel străin ne-a determinat să facem propriile calcule, folosindu-ne de datele „Monitorului petrolului”³⁷⁵. Fără a avea pretenția că observațiile noastre sunt cele mai pertinente, am dorit numai să surprindem punctul de vedere al celei mai importante publicații de specialitate din epocă, asupra acestui aspect. Atenția noastră s-a oprit asupra anului 1925 – ca prim an al aplicării noii legi a minelor și al depășirii producției antebelice și asupra anului 1936, ca an al producției de vârf în industria petrolului. Pentru început ne vom opri asupra anului 1925, urmând ca, mai departe, să insistăm și pentru cealaltă dată aleasă.

În anul 1925, acționau în industria de petrol 224³⁷⁶ societăți ce aveau un capital nominal de 11,5 miliarde lei³⁷⁷. Societățile românești însumau 4 045 470 000 lei, ceea ce ar însemna 35,17%. Dacă luăm în calcul însă capitalul efectiv vărsat la sfârșitul anului 1925, el este de 8 miliarde lei³⁷⁸, iar cel al societăților românești de 2 179 140 715 lei, ceea ce ar reprezenta 27,2%.

Considerăm că și acest din urmă procent este mai mare decât în realitate. Ne bazăm afirmația pe mai multe considerente. În general, „Monitorul petrolului”, apărând anumite interese, promovează pozițiile celor care vor să supraestimeze conștient rolul capitalului românesc. Apoi, din materialul cercetat rezultă că din cele 79 de societăți cu capital românesc, 21 aveau activitate pur formală, iar la alte aproximativ 20 se nasc dubii asupra integralității capitalului național. Iată numai câteva exemple: Societatea „I.R.D.P.” este trecută ca românească, dar, la o analiză mai atentă, se observă că, într-o fază (sfârșitul anului 1925), ea se hotărăște să respecte prevederile legii minelor în privința capitalului și personalului³⁷⁹, într-o alta (1928-1933), ea apare cu capital româno-francez³⁸⁰, pentru ca mai apoi, către sfârșitul perioadei interbelice, ea apare cu 25% capital francez, la care adăugăm considerentul că lucra în strânsă colaborare cu societatea „Petrol-Block”, care deținea aproximativ 10% din capitalul ei³⁸¹.

De asemenea, ne manifestăm reținerea și în privința caracterului eminent național al societății „Pallas”, „creată de «Banca de Credit Român» și de un grup de industriași din jurul acestei Bănci, din care fac parte d-nii I. Marquillies și I. Schlesinger”. Din aceleași date ale „Monitorului petrolului” mai aflăm că „în cursul anului 1925 s-a interesat în

societate și un grup de capitaliști englezi³⁸². Societatea românească „Helios” era prezentată ca o creație a capitalului național, în frunte cu firma „Alfred Löwenbach & Co”³⁸³ și așa mai departe³⁸⁴. Deci, din cota de 27,2% care ar reveni capitalului românesc, trebuie să scoatem un procent care nu poate fi însă precizat, reprezentând capitalul celor aproximativ 20 de societăți prezentate ca românești, dar care, în realitate, au și participații ale capitalului străin. De asemenea, din acest procentaj mai trebuie scăzut și considerabilul capital al societăților cu capital străin exprimat în valută (13 500 000 lire sterline, 321 650 000 franci francezi, belgieni și lire italiene; 5 500 000 florini olandezi³⁸⁵).

Pentru a reliefa dificultatea acestei probleme, arătăm că, din cele 55 de societăți cu capital străin, exprimat în lire sterline, franci francezi sau belgieni, lire italiene și florini olandezi, sunt semnalate și 5 societăți cu capital în franci francezi sau belgieni și 2 cu capitalul în florini olandezi, ce au și o parte din capital deținut de acționari români, fără a se putea aprecia nici de această dată, cam la ce proporție s-ar situa acea parte³⁸⁶. Este de remarcă că dintre grupurile financiare sau persoanele care dețineau acțiuni în valută la societățile cu capital străin, se remarcă Simion Marcovici – Cleja, consulul României la Paris³⁸⁷. Continuând să analizăm aceleași date ale Monitorului, mai constatăm că, în afara celor 79 de societăți românești, erau încă 53 de societăți cu capital străin exprimat în lei, care aveau și o parte de capital românesc, fără să se poată însă preciza care ar fi cota capitalului național³⁸⁸. Se poate constata, încă o dată, dificultatea aprecierii cu exactitate a proporției capitalului național³⁸⁹. Cu siguranță însă, el este mai mic cu niște procente față de nivelul de 27,2%, ce rezulta din calculul datelor oferite de „Monitor”.

Pentru anul 1928, C. Murgescu, deși are în atenție mai multe estimări³⁹⁰, fixează proporția capitalului românesc la nivelul de 23%.

Cu toate că din datele raportului dintre capitalul român și cel străin nu se pot face estimări exacte, ele oferă totuși o valoare aproximativă, pentru evoluția industriei petrolului. Continuând urmărirea acestei evoluții, pentru perioada anilor 1930-1931, capitalul românesc s-ar situa la aproximativ 26,4%³⁹¹, proporție care, comparată cu alte repere, este exagerată.

Pentru anul de vârf al producției petroliere, 1936, vom face apel din nou la datele oferite de „Monitorul petrolului”. Astfel, dacă la capitalul celor 114 societăți, cifrat de „Monitorul petrolului” la 10 287 639 000 lei adăugăm 100 milioane reprezentând capitalul societăților care nu activează și 55 milioane-capitalul celor 6 societăți nou constituite în cursul anului 1936, obținem un total al capitalului din industria petrolului de 11 052 639 000 lei, din care 2 543 924 000 lei aparțin capitalului românesc, ceea ce ar reprezenta 23,1%³⁹². Firește, această proporție a capitalului românesc are o valoare aproximativă, pentru că, în afara celor 48 de societăți considerate ca românești de „Monitorul petrolului”, se mai adaugă încă 19 societăți cu capital străin, având fiecare și o parte de capital românesc,

fără să se poată preciza, cât reprezintă acea parte. De asemenea, trebuie luată în considerație și prezența celor 6 societăți ce au capitalul exprimat în lire sterline sau franci³⁹³.

Datele „Monitorului“, pentru anul 1936, le considerăm mai apropiate de realitate decât cele oferite pentru anul 1925. Acest lucru îl explicăm prin faptul că disputa în privința capitalului din perioada adoptării legii minelor din 1924, fiind încheiată, permitea publicației să adopte o poziție oarecum detașată de această problemă.

Din analiza aceluiași date³⁹⁴, rezultă menținerea caracterului de neproporționalitate a rolului capitalului românesc în ansamblul industriei petroliere. Dăm un singur exemplu: din cele 19 societăți specializate în comercializarea produselor petroliere, 13 dintre ele aveau capital românesc, dar împreună dețineau doar ceva mai mult decât jumătatea capitalului societății „Distribuția“, care monopoliza această ramură de activitate³⁹⁵.

Deși producția de petrol a înregistrat o scădere după anul 1936, poziția capitalului românesc s-a consolidat, atingând în anul 1938 probabil cea mai mare valoare din întreaga perioadă interbelică 26,16%³⁹⁶. Conform unor aprecieri mai noi³⁹⁷, situația capitalului din industria petrolului, în anul de vârf al producției economice a României din perioada interbelică, se prezenta conform următorului tabel:

Naționalitatea capitalului	1938 în procente
ROMÂN	26,16
Englez	20,62
Anglo-olandez	16,21
Francez	15,49
American	10,10
Belgian	6,44
Italian	3,47
German	0,38
Alte naționalități	0,57

Capitalul românesc se situa în fruntea capitalului pe naționalități, cu un procentaj de 26,16%, (dacă nu cumva era depășit de cel englez, luând în calcul și partea acestuia din cota anglo-olandeză), fiind urmat de cel englez (20,62%), anglo-olandez (16,21%), francez (15,49%), american (10,10%) etc. Deși el deținea această poziție fruntașă, valoarea sa era aplatizată de totalul capitalului străin din industria petrolului. Capitalul străin continua, deci, să domine masiv industria petrolului românesc, prin cel 73,84 procente din totalul capitalului, amplificându-și chiar rolul prin deținerea a 84,36% din totalul producției, 87% din producția livrată la intern și 89,22% din totalul cantității prelucrate³⁹⁸.

Deși este deosebit de dificil, dacă nu chiar imposibil³⁹⁹, a fixa cu exactitate proporția capitalului românesc și a celui străin în industria petrolului, considerăm că stabilirea chiar cu aproximație a acestui raport reprezintă un aspect deosebit de important și instructiv pentru istoricul

acestei ramuri economice. Evident, nimeni nu a conceput dezvoltarea României fără capital străin, mai ales la sfârșitul secolului al XIX-lea. Pe parcursul dezvoltării societății românești și al consolidării factorilor economiei naționale, în anumite etape, și mai ales în perioada interbelică, proiectarea dezvoltării societății românești printr-o predominare a capitalului național a devenit posibilă pentru anumite sectoare economice. Până atunci însă „întreprinderile naționale și capitalul străin! Doi inamici și doi aliați în același timp”⁴⁰⁰ au avut de parcurs un drum anevoios.

Dacă pe ansamblul economiei, capitalul românesc ajungea să devină dominant către sfârșitul etapei interbelice⁴⁰¹, în industria petrolului, el a rămas net dominat de capitalul străin.

Eforturile pentru consolidarea capitalului românesc în această atât de importantă și rentabilă ramură economică au dovedit o profundă înțelegere a acelor mecanisme care erau menite să asigure progresul economiei naționale. Capitalul a fost întotdeauna cel mai puternic atu al vieții economice a unei societăți, iar prin interese și conexiuni, atributele sale se interpun în cea politică.

2.9. Distrugerile din ordin

O problemă care a preocupat industria petrolieră, o bună perioadă de timp, a fost cea a *distrugerilor din ordin* și a despăgubirii acestora⁴⁰².

Problema distrugerii industriei petroliere românești s-a pus în timpul primului război mondial, „când defectiunea aliatului rus a silit oștirile noastre să evacueze Muntenia”⁴⁰³. „Monitorul petrolului”, credincios principiului „de a fi o arhivă completă a tuturor chestiunilor și faptelor care privesc industria română de petrol”, a acordat toată atenția acestei probleme⁴⁰⁴.

La 19 noiembrie 1916, Em. Porumbaru, ministrul de Externe, adresa lui I. I. C. Brătianu, primul ministru al guvernului, o telegramă în care arăta că Sir Berklay, ministrul plenipotențiar al Angliei, îi înmânase un aide-memoire, „prin care, conform instrucțiunilor guvernului francez, ne cere ca să luăm dispozițiunile necesare pentru ca societățile petroliere să porceadă la distrugerea petrolului, sondelor și rafinăriilor care le aparțin, țările aliate se angajează a despăgubi guvernul român de pierderile care vor fi consecința acestei măsuri”⁴⁰⁵. Acest angajament era reîntărit de diplomatul amintit, la 3 decembrie 1916, apoi lui Take Ionescu, noul ministru de Externe, printr-o notă din 22 ianuarie 1917 și lui Alex. Averescu, la 3 martie 1918.

Industria petrolieră s-a supus acestei necesități a tacticii militare și a acceptat autodistrugerea, care „s-a făcut în mod metodic cu o conștiințiozitate care n-a lăsat nimic de dorit”⁴⁰⁶. S-au distrus 1677 sonde, din care 1047 producătoare, 26 de rafinării, rezervoarele din schele și fabrici cu toate instalațiile, împreună cu o cantitate de 827 000 t produse petroliere⁴⁰⁷.

După încheierea războiului, atât autoritățile guvernamentale cât și industria petrolieră au început să se intereseze de despăgubirea distrugerilor din 1916. În 1919, Ministerul Industriei și Comerțului a dat o decizie prin care s-a constituit o comisie pentru stabilirea valorii materialelor și produselor evacuate din ordin în 1916⁴⁰⁸. În același an guvernul englez a trimis în România o misiune de anchetă condusă de colonelul A. C. Hearn. Guvernul francez l-a desemnat pe locotenentul Leon Wenger să asiste comisia britanică. Guvernul român, contrar uzanțelor internaționale, nu a fost înștiințat nici de venire, nici de rostul acestei misiuni și nici nu i s-a cerut măcar încuviințarea prealabilă pentru ea⁴⁰⁹.

Misiunea anglo-franceză neputându-se desfășura fără concursul guvernului român, cele două guverne au solicitat părții române un delegat în această comisie. A fost desemnat Ludovic Mrazec, secondat de inginerul I. Tănăsescu, directorul general al Minelor. Lucrând cu unele disfuncționalități, comisia anglo-franco-română în ședința din 9 februarie 1922, a evaluat la aproximativ zece milioane lire sterline pagubele suferite de industria română și a stabilit principiul că „indemnizarea revine deopotrivă la toată industria de petrol distrusă”⁴¹⁰.

În privința achitării acestor despăgubiri, s-au conturat mai multe puncte de vedere. Anglia considera că plata acestor despăgubiri nu se putea face decât atunci când România achita, la rândul ei, împrumuturile pe care aliații i le-au acordat în timpul războiului. Guvernul englez cerea ca aceste datorii să se compenseze între state, iar statul român să despăgubească industria sa de petrol. Guvernul englez preciza că realizase deja un angajament în acest sens cu Nicolae Titulescu, ministrul de Finanțe. Guvernul francez, adeptul teoriei anulării datoriilor de război dintre aliați sau al legării lor de problema reparațiilor, susținea și el ca statul român să plătească despăgubirile industriei de petrol în contul sumelor pe care România le datora aliaților. Guvernul român aprecia ca aliații să despăgubească industria de petrol, pentru că din ordinul lor a fost distrusă, iar problema datoriilor nu putea fi luată în discuție decât în cadrul rezolvării generale.

„Monitorul petrolului” considera punctul de vedere al guvernului român „cel mai îndreptățit”⁴¹¹. A accepta compensația datoriilor de război în contul despăgubirilor însemna „ca România să plătească cu anticipație datorii pe care celelalte state debitoare nu le plătesc încă”⁴¹².

În 1923 guvernul francez a hotărât să acorde societăților cu capital francez din România unele avansuri rambursabile, fără dobândă, în contul despăgubirilor ce li s-au fixat. Se preciza că aceste avansuri nu prejudiciau rezolvarea finală a problemei despăgubirilor⁴¹³. În același an, Leon Wenger a revenit în Capitală, pentru definitivarea problemei în dispută. El s-a menținut însă pe vechea poziție a guvernului englez. Vizita ministrului român al finanțelor în străinătate, la începutul anului 1924, avea ca obiectiv, între altele, și problema despăgubirilor de război⁴¹⁴.

În 1924, Tancred Constantinescu răspundea unor intervenții ale Asociației Industriașilor de Petrol că „tratativele cu aliații au ajuns la un punct mulțumitor și chestiunea aceasta a despăgubirilor a fost definitiv separată de datoriile de război ale statului român față de aliați”⁴¹⁵. Industriașii români se arătau decizi să-și apere interesele prin constituirea unui sindicat, așa cum o făcuseră societățile cu capital francez⁴¹⁶.

În 1924, după modelul guvernului francez, și cel englez s-a hotărât să declanșeze despăgubirea societăților cu capital englez din România. Astfel, el a înaintat Societății „Phoenix Oil & Transport Cy, Ltd” un vărsământ de 75.568 lire sterline, în contul pierderilor provocate prin distrugerile din ordin din 1916, întreprinderilor care au fuzionat cu aceste societăți⁴¹⁷. „Monitorul petrolului” solicita autorităților guvernamentale să reia tratativele cu aliații pentru rezolvarea globală a acestei probleme.

Vintilă Brătianu, ministrul de Finanțe, arăta într-un memoriu prezentat Consiliului de Miniștri în aprilie 1924, că în această problemă Anglia și Franța nu-și părăsiseră poziția⁴¹⁸. El arăta că în afara pagubei de 10 milioane de lire sterline, provocată industriei petroliere, distrugerile din ordin din 1916 au provocat și statului o pagubă apreciată de Institutul Geologic al României ca având un quantum ce-l depășea pe cel dintâi. A lua „asupra noastră plata către industrie” însemna anticiparea „reglementărilor interaliatate și nu am mai avea putința de a lega precum Franța, Italia și Belgia datoriile de la stat la stat, de despăgubirile de la foștii inamici. Am refuzat de a merge pe această cale, pe care ne-am pune în neputința de a ne reface”⁴¹⁹.

„Monitorul petrolului” aprecia că acest punct de vedere este just și că angajamentul Angliei și Franței de a plăti distrugerile „constituie, și din punct de vedere al echității, o problemă deosebită de cea a chestiunilor financiare generale, pendinte dintre aliați ca urmare a războiului”⁴²⁰.

Reluând problema în 1925, V. Brătianu conchidea: „Am distrus pe teritoriul nostru, noi despăgubim. Noi plătim și deci nouă trebuie să ne dați banii. Noi nu putem admite ca acești bani să se dea direct celor păgubiți, așa cum au încercat unele state față numai de supușii lor”⁴²¹.

Negocierile au continuat. Spre deosebire de societățile franceze și cele engleze, cele românești nu primiseră nici un fel de compensație. În 1925 au vizitat Londra, în această chestiune, V. Brătianu, T. Constantinescu, L. Mrazec. La 19 octombrie 1925, s-a semnat la Londra convenția cu Anglia pentru rezolvarea acestei probleme. În esență, punctul de vedere occidental a triumfat⁴²².

Prin acest acord se acoperea jumătate din suma totală a despăgubirilor, urmând ca cealaltă jumătate să fie despăgubită de Franța. Anglia scădea 5 milioane lire sterline din datoria României. România urma să plătească societăților afectate, repartizând suma pe un termen lung. Ea fixa și modalitățile de plată. Se aprecia că și Franța trebuie să scadă 5 milioane lire sterline din datoria sa. „Monitorul petrolului”, comentând acest acord, sublinia meritele industriei de petrol care a venit direct în ajutorul

statului, prin faptul „că a lăsat ca despăgubirile ce avea dreptul să pretindă imediat să fie transformate într-un împrumut, plătabil [...], pe un timp atât de îndelungat, încât valoarea lor practică e considerabil redusă pentru industrie”⁴²³.

Acordul din 19 octombrie 1925 a fost urmat de semnarea tratatului definitiv, la 1 noiembrie 1926, la Londra. Statul român a fost reprezentat la negocieri de N. Titulescu. Statul român se obliga să despăgubească societățile petroliere în termen de 40 de ani. În primii cinci ani se plăteau 2% anual din totalul despăgubirilor, în următorii cinci ani – 3,5%, iar în restul de 30 de ani – 4,5% anual. Primul vărsământ urma să se facă la 1 decembrie 1926, iar ultimul în 1965. Părțile erau de acord ca România să plătească numai jumătate din anuități, cealaltă jumătate urmând să fie plătită când se încheia aranjamentul cu partea franceză⁴²⁴. „Monitorul petrolului” constata că societățile românești, care nu primiseră încă nici o despăgubire, și în special cele mici erau defavorizate de acest tratat⁴²⁵.

În 1926 s-a semnat și cu guvernul francez un acord similar celui încheiat cu statul englez, însă plata despăgubirilor a întârziat. Abia la 1 iunie 1929 guvernul a început să facă această plată. Dificultățile generate de criza economică au determinat guvernul român să înceteze plata acestor despăgubiri, în 1933. Asociația Industriașilor de Petrol a protestat față de această situație. O delegație condusă de C. Osiceanu s-a prezentat în audiență la Victor Slăvescu, subsecretar de stat la Ministerul de Finanțe, pentru a exprima acest protest⁴²⁶.

După cum am constatat, problema despăgubirilor în cazul distrugerilor din ordin s-a întins pe o bună perioadă. Aliații occidentali au manifestat rezerve față de respectarea obligațiilor asumate. Ei au interpretat rezolvarea acestei probleme în sensul în care le-a convenit.

Ea a fost transformată într-o veritabilă problemă politică a relațiilor internaționale postbelice. Totodată, această problemă a fost, implicit, un mijloc de presiune asupra României vizavi de noua ei politică minieră, de naționalizare a bogățiilor subsolului, de promovare a capitalului național și de fixare a coeficientului acestui capital. În acest sens, semnarea acordului cu Anglia și Franța, după modificarea în 1925 a legii minelor, nu ni se pare întâmplătoare. Dacă societățile cu capital francez și englez au fost cel puțin parțial despăgubite de guvernele respective, cele românești s-au „bucurat” numai de intenția de a fi despăgubite.

2.10. Transportul prin conducte

Un aspect important al bunei funcționări a industriei petroliere l-a reprezentat transportul produselor petroliere prin *conducte*.

Problema transportului petrolului prin conducte s-a pus din anul 1899. Atunci, inginerul Anghel Saligny a întocmit un documentat raport

statului, prin faptul „că a lăsat ca despăgubirile ce avea dreptul să pretindă imediat să fie transformate într-un împrumut, plătabil [...], pe un timp atât de îndelungat, încât valoarea lor practică e considerabil redusă pentru industrie”⁴²³.

Acordul din 19 octombrie 1925 a fost urmat de semnarea tratatului definitiv, la 1 noiembrie 1926, la Londra. Statul român a fost reprezentat la negocieri de N. Titulescu. Statul român se obliga să despăgubească societățile petroliere în termen de 40 de ani. În primii cinci ani se plăteau 2% anual din totalul despăgubirilor, în următorii cinci ani – 3,5%, iar în restul de 30 de ani – 4,5% anual. Primul vărsământ urma să se facă la 1 decembrie 1926, iar ultimul în 1965. Părțile erau de acord ca România să plătească numai jumătate din anuități, cealaltă jumătate urmând să fie plătită când se încheia aranjamentul cu partea franceză⁴²⁴. „Monitorul petrolului” constata că societățile românești, care nu primiseră încă nici o despăgubire, și în special cele mici erau defavorizate de acest tratat⁴²⁵.

În 1926 s-a semnat și cu guvernul francez un acord similar celui încheiat cu statul englez, însă plata despăgubirilor a întârziat. Abia la 1 iunie 1929 guvernul a început să facă această plată. Dificultățile generate de criza economică au determinat guvernul român să înceteze plata acestor despăgubiri, în 1933. Asociația Industriașilor de Petrol a protestat față de această situație. O delegație condusă de C. Osiceanu s-a prezentat în audiență la Victor Slăvescu, subsecretar de stat la Ministerul de Finanțe, pentru a exprima acest protest⁴²⁶.

După cum am constatat, problema despăgubirilor în cazul distrugerilor din ordin s-a întins pe o bună perioadă. Aliații occidentali au manifestat rezerve față de respectarea obligațiilor asumate. Ei au interpretat rezolvarea acestei probleme în sensul în care le-a convenit.

Ea a fost transformată într-o veritabilă problemă politică a relațiilor internaționale postbelice. Totodată, această problemă a fost, implicit, un mijloc de presiune asupra României vizavi de noua ei politică minieră, de naționalizare a bogățiilor subsolului, de promovare a capitalului național și de fixare a coeficientului acestui capital. În acest sens, semnarea acordului cu Anglia și Franța, după modificarea în 1925 a legii minelor, nu ni se pare întâmplătoare. Dacă societățile cu capital francez și englez au fost cel puțin parțial despăgubite de guvernele respective, cele românești s-au „bucurat” numai de intenția de a fi despăgubite.

2.10. Transportul prin conducte

Un aspect important al bunei funcționări a industriei petroliere l-a reprezentat transportul produselor petroliere prin *conducte*.

Problema transportului petrolului prin conducte s-a pus din anul 1899. Atunci, inginerul Anghel Saligny a întocmit un documentat raport

adresat ministerului de resort, despre necesitatea construirii acestui mijloc modern de transport, care putea să reducă până la o treime prețul de cost al transportului obișnuit⁴²⁷.

Inginerul Corneliu Toroceanu, directorul Conductelor de petrol ale statului, arăta că ideea de a aduce petrolul prin conducte de la schele „vârâte prin toate coclaurile munților și înfundate prin pădurile seculare și locurile cele mai inaccesibile, la rafinării, precum și de a transporta produsele manufacturate de la rafinării la gările căilor ferate, în porturi și mai ales în porturile maritime, pentru a fi duse pe piețele mondiale a fost minunată⁴²⁸. În termeni simpli, o conductă de petrol era „o țeavă lungă de oțel [...], așezată de obicei în pământ, prin care petrolul, vârat pe la un capăt, este scos pe celălalt capăt al tubului“. În realitate, lucrurile erau mult mai complexe, conductele petroliere reclamând toată capacitatea specialiștilor. Metaforic vorbind, C. Toroceanu definea conducta de petrol drept „un șarpe leneș, foarte lung, negru, metalic, însuflețit și sensibil când pompele funcționează. Se întinde când dă de căldură și se strânge când frigul îl cuprinde, mișcându-se veșnic, dar alene, în tot cuprinsul gurei lui“⁴²⁹.

În 1929, C. Toroceanu a publicat în „Monitorul petrolului“ un interesant studiu asupra construirii conductelor petroliere ale statului, o adevărată epopee a industriei petroliere românești⁴³⁰. Creșterea neîn-cetată a producției petroliere a impus construirea conductelor de petrol. Din cele 1 889 619 t petrol obținute în 1913, 1 036 446 t au mers la export. Acest lucru solicita un număr mare de trenuri petroliere și făcea ca la întoarcere, vagoanele cisternă să vină goale, sporind cheltuielile de transport și îngreunând circulația, mai ales pe linia ferată către Constanța.

În anul 1912 s-a votat legea pentru construirea conductelor de petrol ale statului. Traseul conductelor era paralel cu cel al căii ferate și avea traseul: Băicoi-Ploiești-Buzău-Făurei-Fetești-Constanța. Au fost proiectate trei conducte: una de 10 țoli (254 mm) pentru țitei și două de câte 5 țoli (127 mm) pentru produse lampante. Se preconiza ca rafinăriile din interior să se mute la Constanța. Țiteiul era transportat, prelucrat și livrat de aici. Prin lege se acorda „o justă despăgubire pentru strămutarea rafinăriilor“.

Executarea lucrărilor proiectate a început în 1913. Conductele au fost comandate în America. Ele au fost de calitate superioară și au fost furnizate în șase luni. Pentru așezarea conductelor, lucrarea a fost atacată concomitent în mai multe puncte. Dar, în toiul lucrărilor, a intervenit războiul și activitatea s-a întrerupt în 1916. Se reușise așezarea celei mai mari părți a conductelor, pe porțiuni izolate, nelegate între ele. Se construiseră rezervoarele și o parte din clădiri. Robinetăria lipsea. În acest abandon, conductele au rămas în cea mai mare parte descoperite.

În timpul războiului, germanii au demontat cele două conducte de cinci țoli și le-au așezat pe direcția Giurgiu, pentru nevoile lor. O parte din ele s-au înstrăinat. Războiul distrusese stația de la Palas Constanța și le avariase pe celelalte. Podul de peste Dunăre a fost și el distrus.

Imediat după încheierea războiului, aliații au făcut „un apel disperat la noi pentru a-i alimenta, de cea mai mare urgență cu produse petroliere“. Pe de altă parte, „singura marfă pe care țara noastră o putea exporta atunci, erau numai produsele petroliere și numai în schimbul lor puteam importa mărfuri de primă necesitate, ca: munițiuni, armamente, materiale de cale ferată, îmbrăcăminte militară și civilă etc.“⁴³¹. La rândul ei, calea ferată nu avea locomotive și cisterne pentru a putea face față transportului petrolier. „Puținele vagoane-cisternă ce le avea erau «furate» de înseși autoritățile de stat, între ele, pentru combustibilul lichid, fără de care nu ar fi putut să funcționeze“⁴³².

În aceste condiții, s-au început lucrările pentru punerea în funcțiune a conductelor. Cu personal redus, dezorganizat, cu deficit de scule și de materiale, în martie 1919, după retragerea inamicului au început să funcționeze conductele spre Giurgiu, iar în septembrie 1919 cea spre Constanța⁴³³. Cele două conducte spre Giurgiu, de la Câmpina și Băicoi, urmau calea ferată până la Chitila iar de aici linia de centură a Capitalei și apoi șoseaua națională București-Giurgiu și erau destinate: una produselor negre și alta produselor albe.

Conducta spre Constanța a fost inițial așezată pe pontoane, fiind expusă permanent pericolului ruperii, motiv pentru care, în condiții foarte dificile, s-au instalat sub apă trei conducte de câte cinci țoli. S-au construit rapid rezervoarele de la Palas și Constanța; s-a introdus robinetăria, salvându-se astfel industria de petrol, „atât de serios amenințată din cauza creșterii stocurilor și a lipsei de capacități și aducând în același timp foloase imense, atât aliaților noștri, cât și țării, prin mărfurile de primă necesitate ce se importau prin compensație“⁴³⁴.

Conductele au fost întreținute și exploatate cu grijă, reușindu-se să se facă față creșterii constante a producției petroliere. Întrucât consumul Capitalei și al rafinăriilor din jurul său era apreciabil, s-a construit o nouă conductă de cinci țoli, Băicoi-Ploiești-București. Conducta, cu o capacitate de transport de 60 de vagoane pe zi, la început, a fost dată în exploatare în anul 1925⁴³⁵. Cele patru conducte de petrol ale statului aveau o lungime totală de 760 km și o capacitate de transport de 300 vagoane pe zi, în 1928⁴³⁶.

În lumea specialiștilor au fost vii dezbateri pentru mărirea capacității de transport a conductelor. C. Toroceanu propunea eliminarea tuturor strangulărilor de pe conducta spre Constanța, reluarea planurilor de construire a stațiilor intermediare de pompare de la Buzău și Hagieni, înființarea unei stații de pompare la Giurgiu, sporirea presiunii de pompare, sporirea capacităților la Palas și Constanța, evitarea suprapunerii operațiunilor și eliminarea birocrăției în portul Constanța (primirea și livrarea se făceau de două ori: de către autoritățile conductei și de către cele ale portului), construirea rezervoarelor de primire la Palas, situat la

80 m deasupra nivelului portului, și livrarea în port prin cădere liberă, construirea unei alte conducte spre Constanța etc.⁴³⁷

Societățile petroliere s-au arătat interesate de aceste probleme. Asociația Industriașilor de Petrol era dispusă să contribuie financiar la construirea unei noi conducte spre Constanța, dar solicita ca un număr de ani să administreze conducta și să încaseze veniturile. Statul vedea colaborarea capitalului societăților, ca un împrumut, pe care să-l ramburseze din taxele pe conducte.

Din astfel de dezbateri, în 1925⁴³⁸ s-a născut ideea ca, pentru buna exploatare și funcționare a conductelor, Direcția Generală a Conductelor să colaboreze cu societățile petroliere și cu băncile interesate și împreună să formeze o societate care să funcționeze conform legii comercializării. Pentru clarificare s-a alcătuit o comisie formată din reputați specialiști: C. Osiceanu, ing. S. Pretorian, directorul general al C.F.R., C. Toroceanu, G. Damaschin, ing. Cezar Popescu, directorul general al industriei, Oskar Kiriacescu, președintele societății „Creditul Industrial”, L. Mrazec și juristul M. A. Dumitrescu⁴³⁹.

În anul 1926, a apărut anteproiectul pentru înființarea Societății Naționale de Conducte de Petrol. Ideea era agreată de guvern⁴⁴⁰. Totul a rămas însă la nivelul intențiilor. Trei ani mai târziu, C. Toroceanu constata că „discuțiunea în jurul chestiunii comercializării a provocat multe frământări, mai ales politice, de pe urma cărora exploatarea conductelor nu a avut decât să sufere, căci, lucru curios, vorbindu-se de ani de zile «de comercializare», autoritățile superioare, adesea, nu mai alimentau «conducta» nici cu creditele strict necesare bunei sale funcționări”⁴⁴¹.

În 1929 s-a votat legea pentru constituirea Regiei Publice a Conductelor de Petrol ale Statului. Ea funcționa în virtutea legii pentru administrarea pe baze comerciale a bunurilor și avuțiilor publice. Cu ocazia discutării în Senat a noii organizări, V. Madgearu a acuzat P.N.L. că a intenționat să comercializeze conductele în interesul propriu⁴⁴².

Ideea construirii unei noi conducte la Constanța pentru transportul benzinei, proiect realizat în 1927, a reîncălzit spiritele, în 1929. La 5 martie 1929 a avut loc la Direcția Conductelor de Petrol o consfătuire la care au participat reprezentanții principalelor întreprinderi petroliere. Avantajele realizării acestui proiect au fost evidențiate, între alții, de inginerii C. Mătăsaru („Steaua Română”), Th. Ficșinescu (Colombia), C. Toroceanu. Mai multe grupuri din străinătate și-au oferit serviciile pentru realizarea noii conducte. Problema se găsea în atenția factorilor guvernamentali⁴⁴³. Dificultățile crizei economice și cele ulterioare au făcut ca ideea construirii unei noi conducte să rămână un deziderat pentru restul perioadei interbelice⁴⁴⁴.

În 1930 s-a inaugurat, cu un fast deosebit, noua stație de pompe de la Giurgiu. Stația dispunea de două motoare, care expediau la portul de petrol Ramadam 100 de vagoane pe zi. În acest fel, produsele românești

puteau să ia mai lesnicios calea Dunării spre Europa Centrală, „iar prin canalul ce se va construi între Dunăre (la Regensburg) și Rin (la Frankfurt) vom fi legați cu Marea Nordului, pe drumul cel mai scurt, cucerind noi debușeuri”⁴⁴⁵.

O mare atenție a acordat Asociația Industriașilor de Petrol problemei taxelor percepute pentru transportul prin conducte. Ea a solicitat permanent reducerea acestora. Prin memoriul adresat Direcției Conductelor Statului, în 1923, ea arăta că transportul prin conductă era mai scump decât cel prin C.F.R., solicitând reducerea taxelor la transportul prin conducte⁴⁴⁶. Un jurnal al Consiliului de Miniștri, din 1925 stabilea ca taxele pe conducte să fie egale cu cele ale transportului pe C.F.R. În anul următor, taxele transportului prin conducte au fost mărite. Asociația Industriașilor de Petrol solicita, printr-un memoriu, fixarea acestora cu 20% sub nivelul celor practicate de C.F.R. Pe această temă, în această notă, a continuat, în întreaga perioadă interbelică, dialogul „Asociației” cu factorii decizionali⁴⁴⁷.

În afara conductelor statului, în industria petrolieră mai existau conductele aflate în proprietatea societăților petroliere, care adunau țiței din șantierele de exploatare și-l conduceau la rafinării. Lungimea acestor conducte era în 1932 de 2400 km. Practic, întreaga cantitate de petrol extrasă era transportată pentru prelucrare sau în depozite, prin aceste conducte. În anumite momente s-a pus problema naționalizării acestor conducte. Societățile s-au opus acestei intenții. La întrunirea Asociației Industriașilor de Petrol din România, din 3 iulie 1933, 29 de societăți, 32 de șantiere de exploatare, producătorii mici și mijlocii, Camera de Industrie și Comerț din Ploiești s-au pronunțat cu fermitate împotriva acestei intenții și au prezentat guvernului o moțiune, care a fost respinsă de Consiliul Superior de Mine și apoi abandonată⁴⁴⁸.

2.11. Participarea la expoziții

După cum am constatat, evoluția complexă a industriei de petrol a urmat o traiectorie ascendentă. Până în 1936, producția ei s-a aflat în creștere.

Evoluția pozitivă a industriei petroliere românești din perioada interbelică a fost reliefată și în cadrul unor *expoziții*. Așa a fost cazul expoziției de la București din 1934 și a celei internaționale de la Paris din 1937.

Expoziția din Parcul Carol a fost apreciată ca „o manifestare de primul ordin a puterii de producție industrială a țării noastre, a capacității și forțelor vii de care dispune munca națională și o oglindă fidelă a progreselor realizate pe tărâmul industrial în ultimii ani”⁴⁴⁹.

Industria de petrol, „câre formează unul din pivoții principali ai economiei generale a țării”, a fost bine reprezentată în pavilionul Asociației

Industriașilor de Petrol din România. Acesta a fost realizat „cu multă pricepere și gust desăvârșit” de către societatea „Distribuția”. El prezenta în miniatură atât instalațiile ce executau diversele faze ale activității în șantiere și rafinării, cât și numeroase, planșe, diagrame și fotografii ce indicau evoluția acestei industrii în toate ramurile de activitate.

Dintre realizările cele mai semnificative atrăgeau atenția progresele realizate în domeniul forajului⁴⁵⁰.

Patru societăți petroliere: „Distribuția”, „Unirea”, „Concordia” și „Creditul Minier”, au avut standuri proprii în Pavilionul „Asociației”, prin care și-au reliefat succesele obținute în activitatea lor.

Evoluția industriei petroliere s-a bucurat de aprecierea Suveranului României, care a vizitat Pavilionul acestei industrii.

În ceea ce privește expoziția pariziană a „Artelor și Tehnicii 1937”, deși nu a fost dotată cu o secție proprie a petrolului, acesta a fost totuși prezent în pavilioanele unor țări producătoare.

În cadrul acestora, inginerul parizian L. Johansz, semnală „în primul rând participarea strălucitoare a industriei românești”⁴⁵¹, care se evidențiază prin ingeniozitatea mijloacelor de demonstrație și execuție artistică. Acest fapt a fost, de altfel, recunoscut în unanimitate de numeroase personalități.

Un mare tablou „într-o fericită compoziție” cu machete în semirelief, cu fotomontaje „foarte artistice și cu un gust perfect”, o statistică inedită alcătuită din cinci tuburi de sticlă umplute cu principalele produse realizate de industria petrolieră reprezentau producția în tone, producția de petrol brut a României era redată printr-un tren – cu 838 500 vagoane, ce avea lungimea egală cu distanța Paris-Bombay etc., alcătuiau o statistică vie asupra evoluției industriei petroliere. Statistici „ilustrate și luminoase” ofereau date interesante asupra forajului, producției și exportului⁴⁵².

În cadrul expoziției Asociației Industriașilor de Petrol, se evidențiază pavilionul „puternicului grup «Creditul Minier»” care, prin „splendide diorame” și alte modalități de prezentare, își ilustra evoluția industrială.

Participarea României la această expoziție internațională a fost înregistrată pe peliculă. Vizionarea acesteia, la 27 aprilie 1938, de către o selectă asistență, cu ocazia unei întruniri la Societatea „Creditul Minier Franco-Român”, cu scopul prezentării unui film despre industria românească de petrol, s-a bucurat de o mare apreciere. S-a evidențiat „îndeosebi standul organizat cu mult gust artistic și practic” de societatea „Creditul Minier”⁴⁵³.

Opiniile exprimate cu această ocazie au evidențiat că astfel de acțiuni pot constitui un nou mijloc de propagandă, ce poate face cunoscut în străinătate tezaurul economic, natural și cultural de care dispunea România.

2.12. Concluzii

După cum am constatat, evoluția industriei de petrol a urmat o traiectorie ascendentă din punctul de vedere al producției, până în anul 1936. Din punctul de vedere al dezbaterilor privind rentabilitatea acestui sector de activitate, drumul parcurs de industria de petrol a fost unul sinuos, de-a dreptul dramatic, în anumite etape.

Din analiza efectuată am observat maniera în care s-au implicat în problematica acestei industrii, în primul rând, Asociația Industriașilor de Petrol din România și conducătorul acesteia, inginerul Constantin Osiceanu.

De asemenea, am constatat că s-au implicat sau au exprimat opinii avizate Asociația Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră „U.G.I.R.”, Camera de Comerț din Ploiești, diferite personalități ale domeniului științific și economic, în cadrul unor conferințe sau al unor congrese internaționale.

Observarea conexă a factorilor de extracție, producție, prelucrare, valorificare și a dezbaterilor din jurul acestora a avut menirea de a surprinde conturul acestui univers care a fost industria petrolieră română din etapa interbelică.

Industria petrolieră română a avut un loc de frunte în ierarhia producătorilor mondiali. Forajul s-a situat de asemenea la nivelul tehnicii mondiale. Celelalte componente ale acestei industrii au făcut de asemenea eforturi pentru a se încadra eficienței și competitivității.

Numai analiza în profunzime a acestui sector de activitate îi poate surprinde dinamica și eforturile interne care i-au marcat evoluția și i-au asigurat stabilitatea de ansamblu.

Industria de petrol a continuat să rămână una din cele mai importante și eficiente ramuri de activitate economică ale societății românești din întreaga perioadă interbelică.

2.13. Note

¹ Tabel întocmit de noi pe baza datelor din: *Enciclopedia României*, vol.III, București, Imprimeria Națională, 1938-1939, p.1094; *Statistica minieră a României pe anul 1933*, „Monitorul oficial” și Imprimeriile statului, Imprimeria Națională, București, 1934; Mihail Pizanty, *Industria rafinajului în România*, București, 1938, p.3; Anton Moisin, *Evoluția producției de țiței în România de la mijlocul secolului al XIX-lea până în 1944*, dactilografiat, 1988, p.2, precum și a următoarelor articole publicate în „Monitorul petrolului”: *Industria română de petrol în anul 1925*, „Moniteur du pétrole roumain”, (în continuare, M.P.R.), nr.6, 15 martie 1926, p.481-496; *Industria română de petrol în anul 1923*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1924, p.417-418, *Industria română de petrol în anul 1925*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1926, p.598; Th. Ficșinescu și G.G. Antonescu, *Normalitatea tuburilor. Un pas către raționalizarea industriei petroliere românești*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1929, p.1954-1960; *Extracția țițeiului și activitatea de foraj pe șantiere în cursul anului 1932*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1933, p.327-343, *Industria petrolieră în anul 1928. Producția*

generală de țiței a societăților anonime, M.P.R., nr.5, 1 martie 1929, p.341; *Industria petrolieră română în anul 1929. Producția generală de țiței a societăților anonime*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1930, p.251-267; *Producția și forajul societăților anonime în anul 1936*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1937, p.455-470; *Producția de țiței a României pe șantiere între anii 1857-1936*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1937, p.1316; *Production mondiale de pétrole brut pendant l'année 1939*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1940, p.422; *Consumul intern de produse petroliere*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1940, p.189-196; Florin G. Dumitrescu, *Criza producției de țiței în România*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1937, p.1855-1858. Unele nepotriviri nu afectează concluziile de bază privind producția de petrol.

² Vezi Ion Agrigoroaiei, *Unirea din 1918 – începutul unei noi etape în dezvoltarea istorică a României*, Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol”, Iași, XV, 1978, p.257-276; *Idem, România întregită. Pământul și locuitorii lui, în Istoria românilor. Epoca contemporană*, Chișinău-Galați, 1922, p.5-20.

³ Ion Bitoleanu, *Din istoria României moderne, 1922-1926*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p.133.

⁴ *Industria română de petrol în 1916-1919. Caracteristica anului 1919*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1920, p.33-40.

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Industria română de petrol în anul 1923*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1924, p.417-418.

⁷ *Industria română de petrol în 1923. Caracteristica anului 1923*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1924, p.97-98.

⁸ *Industria română de petrol în 1922. Caracteristica anului 1922*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1923, p.85-86.

⁹ *Industria română de petrol în 1923. Caracteristica anului...*, p.97-98.

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ *Industria română de petrol în 1924*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1925, p.97-98.

¹² *Audiența industriașilor de petrol, la d. Director general al Căilor Ferate Române*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1924, p.73-74.

¹³ *Industria petrolieră și noul tarif vamal*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1926, p.889-891; *O nouă majorare a tarifelor pe căile ferate*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1924, p.1495-1496; *Noul tarif pe căile ferate*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1926, p.1739-1741; *Sporirea taxei de chirie pentru vagoane cisterne*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1924, p.1649; *Chestiunea taxelor percepute de comune asupra produselor de petrol*, M.P.R., nr.21, 15 octombrie 1925, p.1765-1768; *De la Asociația Industriașilor de Petrol din România*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1923, p.885-887; *Conferința săptămânală a industriașilor de petrol*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1923, p.437-438; *De la Asociația industriașilor de petrol din România*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1929, p.137; *Sarcinile industriei petroliere*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1929, p.1851; *Intervențiile pentru reducerea taxelor de joncțiune percepute de stația Constanța*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1926, p.685; *În jurul taxelor de transport percepute pe distanța Pallas-Constanța*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1926, p.685; *Repararea drumurilor din regiunile petroliere*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1926, p.447-448; *Problema transporturilor în lumina necesităților industriei*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1926, p.295-297.

¹⁴ M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1924, p.1785-1787; nr.23, 1 decembrie 1924, p.1873-1876; nr.24, 15 decembrie 1924, p.1941-1946.

¹⁵ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1924, p.231.

¹⁶ *Noul regim al fabricației și al desfacerii produselor de petrol în interior și la export*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1923, p.171-172.

¹⁷ Se dă exemplu păcura, din care 1/3 din cantitate trebuie să aibă punctul de inflamabilitate de 80°C, și 2/3 să aibă punctul de inflamabilitate de minimum 55°C (*Ibidem.*)

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ *Industria de petrol și noul regulament al desfacerii*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1923, p.157-259.

²⁰ *Ibidem.*

²¹ *Fixarea produselor comerciale-tip de petrol în consumul intern*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1924, p.213-215.

²² Tancred Constantinescu a deținut această funcție în perioada 30 octombrie 1923 – 29 martie 1926. (Cf. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol.II, partea I, 1918-1933, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p.1145.)

²³ *Fixarea produselor comerciale-tip...*, p.213-215.

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ *Situația generală*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1924, p.641.

²⁶ *Conferința Asociației Industriașilor de Petrol*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1924, p.149-159.

²⁷ *Ibidem.*

²⁸ *Audiența industriașilor de petrol la d.Director...*, p.74-75.

²⁹ *Noi sarcini impuse industriei de petrol*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1924, p.565-566.

³⁰ *Dreptul statului asupra distribuției petrolului. Legea de comercializare*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1924, p.765.

³¹ *Ibidem.*

³² *Conferința Asociației Industriașilor de Petrol*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1924, p.903-904.

³³ *Ibidem.*

³⁴ *În chestiunea legii de comercializare*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1924, p.862-866.

³⁵ *Ibidem.*

³⁶ *Ibidem.*

³⁷ *Scrisoarea d-lui Tancred Constantinescu*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1924, p.992.

³⁸ *Ibidem.*

³⁹ *Ibidem.*

⁴⁰ *D-l ministru al industriei și legea comercializării*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1924, p.837-841.

⁴¹ Prezenta „Asociație ...” a fost activă și în privința legislației sociale. Astfel, dacă în perioada anilor '20 ea avea o poziție înțelegătoare față de problemele sociale, treptat, odată cu consolidarea societății românești, poziția ei a devenit mai rigidă. Ea a adresat o întâmpinare Ministerului Muncii și Ocrotirilor Sociale la 26 iunie 1925 exprimându-și nemulțumirea pentru adoptarea Legii repausului duminical, cerând ca industria petrolieră să fie inclusă în art.11 al acestei legi, care prevedea pentru anumite întreprinderi schimbarea zilei de duminică sau sărbătoare legală cu o altă zi din săptămână, pentru personalul ce ar fi obligat să lucreze în aceste zile cu autorizarea Camerei de Muncă. (*Legea repausului duminical și industria de petrol*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1925, p.1128-1129). Într-un alt memoriu, „Asociația ...”, cerea modificarea proiectului Legii asigurărilor sociale, arătând că industria de petrol manifesta suficientă grijă pentru personalul muncitor, iar proiectul de lege impunea industriei petroliere prea mari sacrificii. „Asociația ...” susținea că o eventuală aplicare nemodificată a proiectului Legii asigurărilor sociale, „ar fi o lovitură foarte mare [...], pentru industria noastră de petrol”. (*În chestia proiectului de lege al asigurărilor sociale*, M.P.R., nr.5, 15 martie 1926, p.448-450). În legătură cu acest aspect, mai putem reține că pentru discuția și alcătuirea acestei legi, industria petrolieră și-a desemnat personalități reprezentative. (*Proiectul de lege al asigurărilor sociale*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1926, p.1471).

O poziție tranșantă față de cooperarea patron-muncitor, pentru soluționarea diverselor probleme ale activității cotidiene, a adoptat „Asociația ...”, față de proiectul de lege pentru constituirea Camerelor de Muncă. S-au combătut principiile care au stat la baza redactării lui. Proiectul „în loc să întroneze armonia și pacea socială, va da loc la o stare de agitație aproape permanentă printre clasele muncitoare” și mai apoi „ne îndoim de eficacitatea” că neînțelegerile muncitori-patroni „să fie discutate și soluționate în secțiunile Consiliului General al Camerelor de Muncă, de un număr egal de muncitori și

patronii". În finalul memoriului „Asociația ...” își exprima, pe de o parte, scepticismul asupra eficienței activității Camerelor de Muncă și, pe de altă parte, regretul pentru „grea[ua] sarcină fiscală” pe care ar reprezenta-o ele. (*Industria de petrol și Camerele de Muncă*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1925, p.1126-1128).

De altfel, activitatea „Asociației ...” în domeniul social stârnea neîncrederea unei părți a personalului înalt calificat. Inginerii din zona Câmpina-Ploiești s-au adresat „Asociației Inginerilor din Industria Minieră” condusă de ing. I. Ghica, pentru a face în așa fel încât să se adopte un proiect de lege vizând asigurarea la bătrânețe a inginerilor din industria minieră și nu „Asociației Industriașilor de Petrol din România” care avea în viziunea ei obținerea unor asigurări numai pentru lucrătorii manuali. (*O întrunire a inginerilor din industria de petrol*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1926, p.455).

⁴² *Industria română de petrol în anul 1925. Caracteristica anului 1925*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1926, p.101-102. Vezi și Gh.M. Dobrovici, *Istoricul dezvoltării economice și financiare a României și împrumuturile contractate 1823-1933*, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1934, p.462.

⁴³ *Industria română de petrol în anul 1925*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1926, p.589.

⁴⁴ *Producția din 1925 comparativ cu 1924*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1926, p.482.

⁴⁵ *Producția de petrol brut a societăților anonime pe acțiuni în cursul anului 1925*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1926, p.242.

⁴⁶ Gh. Buzatu, *România și trusturile petroliere internaționale până la 1929*, Editura Junimea, Iași, 1981, p.194; Mihail Pizanty, *La situation actuelle de L'industrie du pétrole roumaine. Un court exposé statistique*, Bucarest, Imprimerie de la Société A.R. Tiparul Românesc, 1928, p.8.

⁴⁷ Firește, pentru o mai complexă cunoaștere a acestui sector mai putem observa și alte repere. Spre exemplu, consumul intern de produse petroliere în 1924 comparativ cu 1923, a fost următorul: benzină 83.450 t (-4.134 t), produs lampant 103.369 t (+6.010 t), uleiuri minerale 28.102 t și parafină 73.523 t (-14.756 t), păcură 527.104 t (+203 t), păcură întrebuintată de rafinării drept combustibil 152.650 t (+16.709 t) total 970.017 t (+68.282 t). (*Consumul intern*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1925, p.687-688).

Cu acest consum, România ocupa un loc fruntaș în anul 1925 între statele din zonă, dar se situa la distanțe mari de statele dezvoltate. De exemplu, consumul de benzină pe cap de locuitor era de 4,90 kg în Austria, 1,65 în Ungaria, 2,65 în Cehoslovacia, 0,85 în Polonia, 0,65 în Iugoslavia, 5,20 în România și 20 kg în Franța, 30 în Anglia, 190 în S.U.A. ! Cam aceeași era situația și în ce privește consumul de lampant: Austria 3,85 kg pe cap de locuitor, Ungaria 3,40, Cehoslovacia 3,65, Polonia 6,40, Iugoslavia 2,3, România 16,3. (*Politica și mișcarea petrolului în statele dunărene*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1926, p.1752-1753).

În privința prețurilor, cea mai bună cotație au avut-o țițeiurile ușoare de Buștenari și Băicoi, apoi cel neparafinos de Moreni. Este interesant de semnalat faptul că dacă prețurile în lei au cunoscut creșteri spectaculoase, de aproximativ 300% în 1925 comparativ cu 1921, (în 1921, 100 kg de țiței de Buștenari se cotau cu 89 de lei, în 1925 aceeași cantitate valora 263 lei), prețurile în valută forte au scăzut (în 1921, 100 kg țiței de Buștenari valorau 28,6 lire sterline, iar în 1925, prețul a fost de 26,30). „Monitorul petrolului” explica aceste „anomalii”, prin „instabilitatea noastră monetară” și „într-o măsură mai redusă, [prin] fluctuațiile prețurilor în lei, când acestea erau datorate dezechilibrului dintre cerere și ofertă”. (*Prețurile țițeiului și ale produselor petroliere în anul 1925*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1926, p.1387-1394).

⁴⁸ *Producția mondială de petrol în 1925*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1926, p.1791.

⁴⁹ *Chestia mult dezbătută*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1929, p.1687; *Adunarea generală extraordinară a Uniunii Generale a Industriașilor*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1929, p.1850; *Noul tarif vamal*, M.P.R., nr.16, 15 august 1929, p.1410; *Contingentarea importului de materiale*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1933, p.767-769; *Tarifele pe C.F.R.*, M.P.R., nr.20,

15 octombrie 1929, p.1687. Unele întreprinderi, care consumau motorină, au cerut rafinării să le livreze un produs inferior, petroleina, pentru că era taxată cu un leu pe kg, față de doi lei pe kg, cum era taxată motorina. (*Taxele pe C.F.R. ale petrolinei*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1929, p.1613; *Noi biruri pe industria petrolieră*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1930, p.483; *Situația generală*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1929, p.765-766).

⁵⁰ *Jubileul de 25 de ani de la întemeierea Uniunii Generale a Industriașilor („U.G.I.R.”)*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1929, p.864; *Discursul d. C. Osiceanu la banchetul U.G.I.R.-ului*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1929, p.854-856.

⁵¹ „Industria românească de petrol trebuie să privească viitorul cu multă îngrijorare, căci la orizont se întrezăresc exploatarea din Mesopotamia și Persia cu bogății imense.

O singură sondă în Persia a produs 500 de vagoane pe zi timp de un an. Iar în Mesopotamia toate sondele de exploatare au atins petrolul eruptiv cu producții fantastice de peste 1000 vagoane zilnic. [Pe] când noi producem cu 700 de sonde 1300 vagoane zilnic” – arăta Osiceanu. (*Ibidem*).

⁵² *Producția de țiței obținută de societățile anonime în 1928*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1929, p.141.

⁵³ *Industria petrolieră română în anul 1928. Producția generală de țiței a societăților anonime*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1929, p.341.

⁵⁴ *Industria petrolieră română în anul 1928. Caracteristica anului*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1929, p.100.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Variația prețurilor la produsele petroliere în perioada 1923-1928*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1929, p.795-798.

⁵⁷ *Industria petrolieră română în anul 1928 ...*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1929, p.100; Gh.Buzatu, *op.cit.*, p.190.

⁵⁸ *Variația prețurilor ...*, p.795-798. Spre exemplu, prețul benzinei care a fost în 1926, 15 lire sterline pentru o tonă, a ajuns în 1927 la 6 lire iar în 1928 la 8 lire. (*Situația actuală a industriei de petrol din România. Expozeul d-lui ing. Osiceanu*, M.P.R., nr.15, 1 august 1929, p.1277-1282).

⁵⁹ *Industria petrolieră română în anul 1928 ...*, p.100.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Industria petrolieră în anul 1928. Producția generală ...*, p.341.

⁶² *Industria petrolieră română în anul 1928 ...*, p.100.

⁶³ Iată care sunt primele cinci țări producătoare de petrol, care prin producția lor s-au situat înaintea României: S.U.A. cu 121.770.000 t, Venezuela cu 14.310.000 t, Rusia cu 11.853.000 t, Mexic cu 6.770.250 t și Persia cu 5.680.000 t (*Producția mondială de țiței în 1928*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1929, p.623). Vezi și Gh. Buzatu, *op.cit.*, p.186.

⁶⁴ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1930, p.113.

⁶⁵ *Activitatea în șantierele de petrol în 1929*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1930, p.52-53.

⁶⁶ *Industria petrolieră română în anul 1929. Producția generală de țiței a societăților anonime*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1930, p.251-267.

⁶⁷ „*Creditul minier*”, M.P.R., nr.6, 15 martie 1930, p.365. Celelalte societăți românești au realizat: „I.R.D.P.”, 196.325 t; „Petrolul Românesc”, 177.747 t; „Subsolul Român”, 38.369 t; „Sondajul”, 33.693 t; „România petrolieră”, 19.431 t; alte societăți 24.435 t.

⁶⁸ *Cronica financiară*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1930, p.165-166.

⁶⁹ *Ibidem*. În altă parte se arăta: „Criza crește [...]. Case comerciale vechi de cinci șase decenii se prăbușesc; bănci, până mai ieri înfloritoare, se zbat în grave dificultăți, iar unele încetează plățile; financiareri care nu pot fi bănuți de cea mai mică incorectitudine se ruinează și ruinează și pe alții de la o zi la alta.

Ne zbatem într-un cerc vicios: producția nu poate să crească din cauză că nu avem capitaluri și credit, iar acestea nu le putem avea, neavând producție suficientă [...]. În această situație o singură cale putem alege: *economii*." Vezi *Cronica financiară*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1930, p.294-295.

A. Corteanu, într-o broșură în care analiza evoluția prețurilor în 1930, prin echivalența lor în aur, constata că într-un singur an, acestea au înregistrat scăderi de la 30 până la 60%. „Cerealele, petrolul (s.n.-Gh.C.), lemnele, metalele – afară de aur – lâna, cafeaua, uleiurile, bumbacul, cauciucul și în sfârșit toate materiile prime de mare consumație scad.

Căderea valorilor față de aur nu se face însă pe același plan. Unele merg mai repede în jos, altele mai încet, pentru diverse motive.

Ne aflăm într-o perioadă tulbură în care valorile cad în jos cu viteze deosebite, întocmai ca niște corpuri solide, de densități deosebite, care se strecoară prin apa mării, către repaosul din fundul apei. Și acolo nu se știe cum se vor așeza unele față de altele, căci mai e surpriza reliefului submarin. Dar oricum se vor așeza ele, va urma o perioadă de repaos, de echivalență fixă a valorilor, de viață economică normală". (Cf. *Cronica financiară*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1930, p.1339).

În analiza efectuată de „Cronica financiară” a „Monitorului petrolului”, pe lângă acuitatea și complexitatea analizei, se remarcă și plasticitatea descrierii fenomenelor crizei.

⁷⁰ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1930, p.727; *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1930, p.793; *Pentru șomerii din industria petrolieră*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1930, p.1396.

În legătură cu problema șomajului, Asociația Industriașilor de Petrol a hotărât alcătuirea unui fond pentru ajutorarea șomerilor pe timpul iernii. Pentru alcătuirea acestui fond, întreprinderile urmau să contribuie cu 2 lei zilnic pentru fiecare lucrător în servicii, iar aceștia cu câte un leu. Comentând hotărârea, „Monitorul petrolului” o găsea „foarte dreaptă”, menită „a contribui la ajutorarea acelor, care din vitregia timpurilor, sunt lipsiți de a lucra”. (*Ibidem*).

⁷¹ În perioada crizei V. Madgearu a deținut în mai multe rânduri această funcție: 10 noiembrie 1928 – 14 noiembrie 1929, 13 iunie – 10 octombrie 1930, 11 august – 19 octombrie 1932. (Cf. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.1147-1150).

⁷² *D. ministru al industriei și industria petrolieră*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1930, p.795.

⁷³ *Mișcarea petrolului. Producția*, M.P.R., 15 decembrie 1930., p.1393.

⁷⁴ M. Manoilescu a deținut această funcție în perioada 10 octombrie 1930 – 18 aprilie 1931. (Cf. M. Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.1149).

⁷⁵ *Noua scădere de prețuri la produsele petroliere*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1930, p.1311.

⁷⁶ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.16, 15 iulie 1930, p.993.

⁷⁷ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1930, p.722.

⁷⁸ *Situația în Statele Unite*, M.P.R., nr.15, 1 martie 1930, p.313; *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1930, p.313; *Situația generală*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1929, p.1061.

⁷⁹ *Concurența petrolului rusesc*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1930, p.875; *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1930, p.793. În acest sens, M.P.R. atrăgea atenția încă din 1925 arătând și cauzele acestei situații: salariile muncitorilor ruși erau mici și impuse de stat, petrolul rusesc nu trebuia să plătească redevențe și taxe, exportul a crescut de 10 ori în 3 ani (*Creșterea producției în România și concurența petrolului rusesc*, M.P.R., nr.22, 1 noiembrie 1925, p.1801-1803).

⁸⁰ Astfel pentru anul 1931 s-a încheiat un acord cu Spania pentru 30 000 vagoane produse petroliere din România. Această cantitate reprezintă 56% din importurile petroliere ale Spaniei. (*Petrolul românesc în Spania*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1930, p.1303-1304).

⁸¹ *Ședința Comitetului Central al U.G.I.R.-ului*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1933, p.1321-1322.

⁸² În 1929 „Monitorul petrolului” cerea realizarea cât mai grabnică a împrumutului, chestiunea timp fiind esențială. „Din această cauză, orice alt împrumut s-ar propune, în condiții oricât de avantajoase, tot cel care se poate realiza mai grabnic, e mai necesar”. (*Cronica financiară*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1929, p.45). Atunci când împrumutul a fost realizat, pe un ton de optimism fără rezerve, publicația considera că „stabilizarea leului a fost înfăptuită”. (*Cronica financiară*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1929, p.291-292). „Prin aceste operațiuni, viața economică a țării face un mare pas înainte spre consolidarea definitivă. În adevăr, modul în care au fost realizate, pune țara la adăpostul oricărei surprize”. (*Împrumutul extern și stabilizarea leului*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1929, p.307-308). Dacă aceste ultime aprecieri erau făcute în februarie, numai peste două luni, revista avea să constate totuși că „afacerile [...] stagnează” (*Cronica financiară*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1929, p.669-670). Pentru problema împrumuturilor vezi și Emilian Bold, *De la Versailles la Lausanne (1919-1932)*, Editura Junimea, Iași 1976, p.78-91, Gh.Buzatu, *op.cit.*, p.210-223; Costin Murgescu, *Mersul ideilor economice la români. Epoca modernă*, vol., Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987, p.398-399.

⁸³ *Situația actuală a industriei de petrol. Expozeul d-lui ...*, M.P.R., nr.15, 1 august 1929, p.1279-1282.

⁸⁴ Osiceanu nu a pierdut ocazia să insiste asupra impozitelor și taxelor ce grevau asupra industriei petroliere, solicitând ușurarea lor. Analiza făcută de el oferă elemente interesante. Astfel impozitele fiscale îi absorbeau industriei petroliere 17%, taxele de transport 22%, redevența 15%, taxele comerciale 6%, în total 60% din valoarea veniturilor ei. Prețul benzinei care era de 7,75 lei loco Ploiești îi aducea producătorului numai 2,50 lei, pentru că taxele enumerate mai înainte îi absorbeau 5 lei, iar cele de manipulare și comision 0,25 lei. Taxele pentru benzina grea erau de 200 de ori mai mari decât cele antebelice. Transportul benzinei costa de 50 de ori mai mult. O tonă de benzină transportată la Constanța costa 320 de lei, pe când în Polonia, pe aceeași distanță, costul era de 230 lei. Pentru lampant transportul prin conducte costa 7000 lei vagonul, pe când în America pentru aceeași distanță 3000 lei vagonul. De asemenea, el atrăgea atenția asupra puternicei concurențe externe: Rusia, Iran, Irak, Venezuela (care și-a sporit producția cu 300%), S.U.A. (*Ibidem*).

⁸⁵ *Adunarea generală a Uniunii Camerelor de Comerț și Industrie*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1933, p.50-51.

⁸⁶ J.B. Aug. Kessler, *Reducerea cheltuielilor de transport ca mijloc de combatere a crizei*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1933, p.1271-1276.

⁸⁷ Pentru a ne putea face o imagine asupra dinamicii prețurilor redăm un tabel cu evoluția prețurilor țiteiului de tip Buștenari și de tip Moreni, în perioada 1924-1932.

Anul	Țitei de tipul:	Lei/100 kg	Lire sterline – Aur/vagon
1924	Buștenari	290	30,19
	Moreni	240	27,1
1925	Buștenari	263	26,3
	Moreni	224	22,9
1926	Buștenari	249	23,2
	Moreni	204	18,19
1927	Buștenari	180	21,13
	Moreni	147	17,8
1928	Buștenari	206	25,18
	Moreni	161	20
1929	Buștenari	180	22,4
	Moreni	131	16
1930	Buștenari	141	17,5
	Moreni	109	13,7

Anul	Țitei de tipul:	Lei/100 kg	Lire sterline – Aur/vagon
1931	Buștenari	48	5,17
	Moreni	49	6,1
1932	Buștenari	52	6,8
	Moreni	44	5,7

(*Variația prețurilor țițeiului și ale produselor în anul 1932*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1933, p.109-116).

⁸⁸ Iată un calcul al evoluției procentuale, (anul 1926 a fost luat ca referință, 100% pentru 1.042.902 t produse petroliere consumate). Consumul a evoluat astfel: 110% în anul 1927, 112% în anul 1928, 126% în anul 1929, 120% în anul 1930, 114% în 1931, 118% în 1932. (*Consumul intern al produselor petroliere*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1933, p.1331-1335).

⁸⁹ Dar tot 0,7% consumau împreună următoarele țări: Ungaria, Hong-Cong, Irak, Columbia, Iugoslavia, Finlanda, Siria și Liban, Bulgaria, Letonia, Lituania, Estonia și Marocul. (*Consumul mondial de produse petroliere în anul 1932*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1933, p.816-817).

⁹⁰ *Producția mondială de țiței în anul 1932*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1933, p.147.

⁹¹ În 1931 producția a sporit cu 220% față de anul 1926, dar valoarea abia reprezenta 30% față de anul 1926. Exportul a crescut cu 387% în 1931, dar s-a obținut numai 73% din valoarea realizată în 1926, dintr-o cantitate de trei ori mai mică. (*Conflicte de muncă în regiunea petrolieră*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1933, p.195-196). Vezi și N. Marcu, I. Puia, V. Bozga, A. Cherciu, R. Vasile, *Istoria economică*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1979, p.313-333; Ioan Scurtu, *Din viața politică a României (1926-1947)*. *Studiu critic privind istoria Partidului Național Țărănesc*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p.133.

⁹² *Cronica financiară*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1930, p.41 și nr.14, 15 iulie 1933, p.811.

⁹³ *Accionarii profesioniști*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1933, p.547.

⁹⁴ *Conflicte de muncă ...*, p.195-196.

⁹⁵ Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, Institutul de Statistică Generală a Statului, *Anuarul statistic al României 1931-1932*, „Monitorul Oficial” și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1933, p.231.

⁹⁶ *Adunarea generală a Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1933, p.683-684.

⁹⁷ Iată câteva fragmente din acest articol, interesant și pentru că oferea un punct de vedere exprimat chiar din interiorul industriei petroliere: „Unele conflicte ce au venit spre soluționare în fața arbitrajului priveau concedieri ale unor muncitori temporari (zidari și lucrători pentru șosele), angajați pentru anumite lucrări, care după terminarea lor, reclamau menținerea mai departe. Se înțelege că în aceste conflicte, dat fiind cererile nefondate, s-a dat câștig de cauză societăților [...].”

Un conflict de muncă cu urmări regretabile, a avut loc la „Româno-Americană” pe ziua de 1 februarie. Așteptând soluționarea unor revendicări, mulțimea întărită peste măsură, a devastat mobilierul birourilor societății din Ploiești-Teleajen. Datorită tactului s-a evitat o ciocnire cu urmări sângeroase între autorități și muncitori [...].

Rezultatele mișcărilor muncitorești, ce au atras către lucrătorii rafinării „Româno-Americană” ce erau în așteptarea soluționării de către întreprindere și Ministerul Muncii a unor doleanțe și pe alți străini de această fabrică, s-a tradus prin distrugerea materialului de birou și mai apoi prin decretarea stării de asediu pentru întreaga regiune petrolieră, de guvern.” (M.P.R., nr.4, 15 februarie 1933, p.195-196).

⁹⁸ *Situația generală*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1933, p.1075.

⁹⁹ *Cronica financiară*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1933, p.1079.

¹⁰⁰ *Ibidem.*

¹⁰¹ *Situația generală*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1933, p.1415.

¹⁰² Vezi Mihail Pizanty, *Le pétrole en Roumanie. Aperçu générale sur la situation économique, géologique, juridique ainci sur les perfectionnements dans le domaine de l'exportation et du raffinage* (Edition complétée), 1933, p.343. Vezi Dan Ionescu, I. Ivănescu, *Evoluția industriei de petrol din România după primul război mondial și până astăzi*, Revista „Petrol și Gaze”, nr.9-10, 1957, p.470-471. O sondă până la 1000 m, era săpată în sistemul percutant în 1-2 ani, iar cu forajul hidraulic rotativ numai în 20-30 zile și chiar în 15 zile. Sondele cu adâncimi de 2-3000 de m s-au putut săpa în 3-4 luni în loc de 3-4 ani (p.470).

¹⁰³ Dr. Anton Moisin a susținut în anul 1988, în cadrul Societății de Științe Istorice Prahova, o interesantă comunicare în care a vorbit despre existența unei revoluții tehnico-științifice a industriei petroliere, în perioada crizei economice. Vezi de același autor, *Scurt istoric al forajului petrolier românesc*, text dactilografiat, p.4-5.

¹⁰⁴ *Mișcarea micilor exploatatori de petrol*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1926, p.1923.

¹⁰⁵ *Asociația Exploatatorilor de Petrol fără Rafinării din România*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1929, p.1250-1251.

¹⁰⁶ *Limitarea producției în România și exportul de țitei*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1930, p.620-621.

¹⁰⁷ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1929, p.1467.

¹⁰⁸ *Realizarea acordului rafinorilor*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1929, p.1982.

¹⁰⁹ *Pentru acordul rafinorilor*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1929, p.58.

¹¹⁰ *O necesitate care se impune. Reconstituirea acordului rafinorilor*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1929, p.1095-1096.

¹¹¹ *Camera de Comerț din Ploiești discută chestiunea acordului*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1929, p.1614.

¹¹² *Semnarea acordului rafinorilor*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1929, p.1921. Aceste rafinării au motivat atitudinea lor prin faptul că se găsesc la mari distanțe de centrele de producție și de export.

¹¹³ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1929, p.1089.

¹¹⁴ *Situația generală*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1929, p.1999.

¹¹⁵ *Realizarea acordului rafinorilor*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1929, p.1881-1882.

¹¹⁶ *Situația generală*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1929, p.1999.

¹¹⁷ *O cerere a rafinorilor fără producție proprie*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1933, p.1087-1088.

¹¹⁸ Analiza fondurilor arhivistice ale marilor societăți petroliere din perioada crizei economice demonstrează precaritatea și tragismul indivizilor față de problemele materiale. Numărul mare și termenii de redactare a cererilor de încadrare în muncă sunt impresionanți: „Eu în persoană sunt fiu de văduvă, având 7 frați mai mici ca mine. Sunt absolvent al Școlii de arte și meserii [...]. Perfecționat în branșa tâmplăriei și a rotăriei, cunoscând foarte bine și tâmplăria mecanică, având toate actele în drept [...], servicii nu am de cinci luni, la poarta fabricii stau în necunoștința nimănui de 2 săptămâni. Cu respect vă rog a mi se aproba orice serviciu care există în fabrică și îl voi executa”, sau „sunt fără de lucru de aproape 3 luni, am terminat banii și nu am nici un sprijin decât ocupația mea. Am căutat pe la toate fabricile prin Ploiești și lucru nu are”. (Arhivele Statului, Filiala Prahova, Fond „Astra Română”, dos.9/1991, f.9,28).

¹¹⁹ *O cerere a rafinorilor ...*, p.1087-1088.

¹²⁰ Vezi Ioan Saizu, *Modernizarea României contemporane (Perioada interbelică) – Pas și impas* –, Editura Academiei Române, București, 1991; M. Todosia, I. Saizu, *Cultură și economie. (Puncte de vedere din perioada interbelică)*, Editura Junimea, 1986, p.137-200.

- ¹²¹ Dintre autorii conferințelor, menționăm pe V. Madgearu (ministru), ing. M. Ma-noilescu, ing. Th. Ficșinescu (vicepreședinte al institutului). Ministrul de Finanțe I. Rădu-canu, a conferențiat despre politica economică și raționalizare, iar inginerul Cezar Popescu, directorul general al Industriei, despre raționalizarea industriei publice. (*De la Institutul pentru Organizarea Științifică a Muncii: „Raționalizare”, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1929, p.1923*).
- ¹²² *Ibidem.*
- ¹²³ *Ibidem.*
- ¹²⁴ Th. Ficșinescu, și G.G. Antonescu, *Normalizarea tuburilor. Un pas către raționalizarea industriei petroliere românești*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1929, p.1954-1960.
- ¹²⁵ N. Marcu, I. Puia, V. Bozga, A. Cherciu, R. Vasile, *op.cit.*, p.315-316.
- ¹²⁶ Th. Ficșinescu și G.G. Antonescu, *op.cit.*, p.1954-1960.
- ¹²⁷ *Ibidem.* Într-un articol se arăta că raționalizarea a făcut mari progrese, economiile la materiale și personal cifrându-se la unele întreprinderi la 40%. (*Cronica financiară*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1930, p.1339).
- ¹²⁸ *Limitarea producției de țiței în România*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1930, p.606.
- ¹²⁹ Astfel „Astra Română” urma să-și reducă producția cu 50%, „Steaua Română” cu 17,5%, „Româno-Americană” cu 8,9%, „Creditul Minier” cu 35,6%, „Petrolmina” cu 0,1% etc. (*Proposions pour la rationalisation de la production de pétrole brut*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1930, p.821-825).
- ¹³⁰ *Raționalizarea industriei de petrol*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1930, p.813-814.
- ¹³¹ *Ibidem.*
- ¹³² *Propunerile pentru limitarea producției de țiței în discuția Asociației Industriașilor de Petrol*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1930, 867-870.
- ¹³³ *Ibidem.*
- ¹³⁴ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.15, 1 august 1930, p.939.
- ¹³⁵ *Propuneri pentru limitarea ...*, p.867-870
- ¹³⁶ *Declarațiile d-lui ministru Virgil Madgearu în legătură cu acordul pentru restrângerea producției*, M.P.R., nr.15, 1 august 1930, p.943.
- ¹³⁷ *Condițiuni pentru stabilirea acordului. Raționalizarea activității de foraj*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1930, p.1059-1061; *Acordul pentru reducerea producției a fost încheiat*, M.P.R., nr.15, 1 august 1930, p.941-942; *Condițiuni pentru stabilitatea ...*, p.1059-1061; *Instituirea comisiunii pentru supravegherea aplicării angajamentelor de restricție a producătorilor de țiței*, M.P.R., nr.15, 1 august 1930, p.952-953.
- ¹³⁸ *Ce așteptăm de la acordul de limitarea producției*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1930, p.1005-1006.
- ¹³⁹ *Oferta pentru cumpărarea de produse românești*, M.P.R., nr.15, 1 august 1930, p.944.
- ¹⁴⁰ *Ce așteptăm de la acordul ...*, p.1005-1006.
- ¹⁴¹ *Ibidem.*
- ¹⁴² *Condițiuni pentru stabilitatea ...*, p.1059-1061.
- ¹⁴³ *Producătorii și propunerea de limitare a forajelor*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1930, p.1263-1266.
- ¹⁴⁴ *Ibidem.*
- ¹⁴⁵ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1930, p.1255; *Noi denunțuri ale acordului de restricție*, M.P.R., nr.23, 15 decembrie 1930, p.1353-1354.
- ¹⁴⁶ *Denunțarea convenției de limitare a producției de țiței*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1930, p.1259-1261; *Stabilirea producției maxime pentru luna octombrie*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1930, p.1150-1152.
- ¹⁴⁷ *Denunțarea convenției ...*, p.1259-1261.
- ¹⁴⁸ *Adunarea producătorilor și terminarea convenției de limitare*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1930, p.1349-1351.

¹⁴⁹ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1930, p.1255; *Denunțarea convenției ...*, p.1259-1261.

¹⁵⁰ *România acceptă aplicarea planurilor de restricție*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1933, p.48-49. La 23 iulie 1932 la Paris s-a deschis o conferință mondială a petroliștilor, care a semnat la 23 septembrie un acord de reglementare a producției, ce urma să intre în vigoare la 1 ianuarie 1933. (*Extracția țițeiului și activitatea de foraj pe șantiere în cursul anului 1932*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1933, p.327-343).

¹⁵¹ Producția era repartizată astfel: „Astra Română”, 295 vagoane pe zi; „Steaua Română”, 290; „Româno-Americană”, 185; „Unirea”, 207; „Concordia”, 237; „Creditul Minier”, 147; „Columbia”, 89; „Prahova”, 70; alte societăți, 239, total 1800 vagoane pe zi. (*România acceptă ...*, p.48-49).

¹⁵² *Ședința „Asociației” în chestia aplicării convenției de la Paris*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1933, p.54-55.

¹⁵³ *Cronica financiară*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1933, p.91.

¹⁵⁴ *Cercurile oficiale și convenția petrolieră din Paris*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1933, p.102-103. Din analiza arhivelor societăților petroliere se poate constata existența unor norme precise și oarecum rigide de stabilire a salarizării. Salariile erau diferențiate pe categorii de lucrători. Fiecare categorie avea prevăzut un minimum și un maximum de salarizare. Salariile erau stabilite de consiliul de conducere al societăților. Putem remarca faptul că stabilirea salariului se făcea și în funcție de scumpirea traiului.

Astfel în dosarele societății „Astra Română”, păstrate în arhive, sunt tabele cu „Cifre index pentru scumpetea traiului” pe perioada 1924-1931, cu observarea următorilor parametri: alimentație, îmbrăcăminte, venitul mediu lunar, diverse. (Arhivele Statului, Filiala Prahova, Fond „Astra Română”, dos.10/1931-1932).

Pentru fixarea salariului, în fiecare an se întocmea o foaie calificativă, pentru fiecare lucrător. În această foaie se acordau calificative pentru: aptitudinea în postul ocupat, simțul răspunderii, exactitate, silință, energie, pricepere, inițiativă, cunoștințele profesionale, cultură generală, conduita față de superiori, conduita față de inferiori, conduita cu egalii, purtare, punctualitate. La acești parametri se răspundea prin unul din calificativele: foarte bun, bun, satisfăcător sau nesatisfăcător. Foaia cerea precizări despre limbile străine cunoscute (engleza, franceza, germana, româna), în scris și în grai, notate cu calificativele: foarte bine, bine, elementar, de loc.

Se cereau observații speciale asupra stării corporale, sau dacă ar mai putea fi date care ar influența asupra calificativului. Se solicita părerea dacă persoana în cauză putea fi recomandată pentru un post mai înalt. Fișa se încheia cu o concluzie și aprecierea șefului de departament al administrației sau schelei, care uneori se putea termina foarte sec: „un funcționar mediocru care nu poate fi recomandat pentru un post mai mare”, (*Ibidem*, dos.8/1936-1938.f.9).

¹⁵⁵ *Cercurile oficiale și convenția ...*, p.102-103.

¹⁵⁶ Arhivele Statului, Filiala Prahova, Fond „Astra Română”, dos.9/1931, f.29.

¹⁵⁷ *Cercurile oficiale și convenția ...*, p.102-103.

¹⁵⁸ *Grupul internațional și cumpărările de produse românești din perioada „as is”*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie, 1933, p.104.

¹⁵⁹ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1933, p.143.

¹⁶⁰ *Primele rezultate ale aplicării convenției discutate de Asociația Industriașilor de Petrol*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1933, p.190-191.

¹⁶¹ *Asociația Industriașilor de Petrol și discuțiunile Comisiei Mixte de la Londra*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1933, p.317.

¹⁶² *Asociația Industriașilor de Petrol și întrunirea Comisiei Mixte la Londra*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1933, p.380-381.

¹⁶³ *Londra-Paris-Washington, Conferințele internaționale pentru redresarea industriei petroliere*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1933, p.395-397.

- ¹⁶⁴ *Grupul român și acordul internațional*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1933, p.609-613.
- ¹⁶⁵ *Ruperea acordului petrolier mondial în lumina cifrelor*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1933, p.627-631.
- ¹⁶⁶ Costin Murgescu, *op.cit.*, vol.II, Editura Enciclopedică, București, 1990, p.277.
- ¹⁶⁷ I. Agrigoroaiei, *Viața politică*, în *Istoria românilor ...*, p.56.
- ¹⁶⁸ *Opinions autorisées exprimées au congrès mondiale de pétrole*, M.J.B. Aug. Kessler, *La rationalisation de l'industrie du pétrole*, M.P.R., nr.15, 1 august 1933, p.847-855.
- ¹⁶⁹ Emilia Sonea, Gavrilă Sonea, *Viața economică și politică a României, 1933-1938*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p.69-102.
- ¹⁷⁰ *Extracția țițeiului și activitatea de foraj pe șantiere în cursul anului 1933*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1934, p.330-349.
- ¹⁷¹ *Exportul petrolier al anului 1934*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1935, p.225-230; *Capitalurile și rentabilitatea societăților anonime de petrol*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1935, p.143-151.
- ¹⁷² *Extracția țițeiului, activitatea de foraj în șantiere și valorificarea țițeiului în anul 1934*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1935, p.225-252.
- ¹⁷³ *Exportul petrolier al anului 1934*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1935, p.225-230.
- ¹⁷⁴ *Unde mergem ?*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1935, p.3-9. Acesta este primul articol al „Monitorului” din anul 1935.
- ¹⁷⁵ *Producția de țiței a societăților anonime în anul 1935*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1936, p.410-428. Din totalul producției, 99% s-a obținut de către societățile anonime. Primele zece societăți producătoare au obținut 92,5% („Astra Română” 1 736 000 t, „Steaua Română” 1 365 000 t, „Concordia” 1 230 000 t, „Grupul Unirea” 1 004 000 t, „Româno-Americană” 673 000 t, „Creditul Minier” 565 000 t, „Prahova” 487 000 t, „Colombia” 437 000 t, „I.R.D.P.” 138 000 t, „Grupul Dacia-Starnaphta” 118 000 t), restul societăților anonime 6,5% și întreprinderile particulare, 1%. Grupul primelor societăți a înregistrat o creștere a producției de 1%, în timp ce restul întreprinderilor a cunoscut o scădere a producției de 21% (*Ibidem*, p.410).
- ¹⁷⁶ *Producția de țiței în anul 1935 raportată pe șantiere*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1936, p.631-656.
- ¹⁷⁷ *Ibidem*.
- ¹⁷⁸ *Prețurile comparative ale produselor și ale țițeiurilor românești cu cele americane*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1936, p.99-114.
- ¹⁷⁹ *Producția de țiței în anul 1935 ...*, p.631-656.
- ¹⁸⁰ *Prețurile comparative ale produselor ...*, p.103.
- ¹⁸¹ *Anul prosperității artificiale*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1936, p.3-10. Acesta este articolul cu care „Monitorul petrolului” își începe apariția în 1936.
- ¹⁸² *Producția de țiței a României pe șantiere între anii 1857-1936*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1937, p.1316.
- Pentru a ne crea o imagine mai nuanțată despre evoluția producției de petrol a țării în această etapă considerăm util urmărirea și a altor câteva date. Spre exemplu, contribuția județelor la totalul producției naționale a fost pentru anul 1932 următoarea: județul Prahova 49,61%, Dâmbovița 48,69%, Buzău 0,87%, Bacău 0,83% (*Diagrama producției petrolului brut a României în 1932*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1933, p.441). Firește, această ierarhie a anului 1932 este valabilă pentru aproape întreaga perioadă interbelică. Cele mai productive șantiere conform aceluiași date au fost: Gura Ocnitei (Dâmbovița) 40,3% din producția țării, Boldești (Prahova) 14,91%, Ochiuri (Dâmbovița) 8,81% etc. În anul 1936 șantierul Bucșani (Dâmbovița), a ocupat locul întâi în producția țării cu un total de 2 176 500 t (Anton Moisin, *Evoluția producției de țiței*, p.2).
- Iată și un tabel cu evoluția indicilor producției pe județe și șantiere în perioada 1929-1936.

	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Județe:								
Prahova	100	107	177	277	305	344	352	387
Dâmbovița	100	126	126	108	99	116	111	107
Buzău	100	71	74	75	77	69	60	58
Bacău	100	79	85	77	73	68	64	62
Șantiere:								
Bucșani	—	—	—	—	—	1	100	338
Gura Ocnitei	100	133	242	383	430	420	338	247
Ochiuri	100	69	84	121	122	115	82	71
Răzvad	—	—	—	—	5	100	65	57
Viforâta	—	—	—	—	—	100	446	128
Boldești	1	8	68	100	88	137	141	128
Moreni-Piscuri	100	173	151	99	79	76	75	80
Ceptura	100	53	45	59	68	65	54	49
Aricești	—	—	—	—	100	228	139	96
Runcu-Chiciura-Buștenari	100	98	69	52	42	39	35	29

(Evoluția producției de la 1929 la 1936, M.P.R., nr.9, 1 mai 1937, p.671).

Tablelul următor prezintă contribuția procentuală a regiunilor petroliere la totalul producției naționale.

Regiunea	Anul începerii producției	% din totalul producției României
Runcu-Buștenari-Chiciura-Bordeni	1857	13,46
Colibași Reșca	1857	0,43
Solonți Nănești	1870	1,67
Câmpina	1885	4,44
Băicoi Țintea	1889	4,50
Gura Ocnitei	1899	20,38
Moreni-Piscuri	1904	28,56
Arbănași	1905	2,06
Ochiuri	1914	6,24
Ceptura	1914	3,80
Boldești	1928	7,31
Răzvad	1933	1,20
Aricești	1933	0,90
Bucșani	1934	2,83
Viforâta	1934	0,71
TOTAL:		98,49
Alte regiuni		1,51
TOTAL GENERAL:		100,00

(Tabloul principalelor regiuni de producție, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1937, p.1317). Vezi și datele oferite de *Enciclopedia României*, vol.III, p.645-649.

¹⁸³ Mihail Pizanty, *Industria rafinajului ...*, p.3.

¹⁸⁴ *Production mondiale mensuelle de pétrole brut pendant l'année 1936, comparativement a l'année 1935*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1937, p.852; *Producția mondială*

de țitei în anul 1936 comparativ cu anul 1935, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1937, p.203; Producția mondială în anul 1936 comparativ cu 1935, M.P.R., nr.10, 15 mai 1937, p.852.

¹⁸⁵ Production mondiale de pétrole brut pendant l'année 1939, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1940, p.422. În anul 1939 ierarhia producătorilor de petrol era următoarea: S.U.A. (60,54%), U.R.S.S. (10,80%), Venezuela (9,80%), Iran și Bahrein (4,20%), Indiile neerlandeze (3,08%), România (2,18%), Mexic (1,88%), Irak (1,50%) etc. (*Ibidem*).

¹⁸⁶ În 1938 consumul intern a fost de 1.674.046 t iar în 1939 de 1.784.750 t. (*Consumul intern de produse petroliere*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1940, p.189-196).

Iată un tabel cu indicii evoluției consumului intern în funcție de alți parametri, în care anul 1929 este luat de referință.

Anul	Producția mondială	Consumul mondial	Producția României	Exportul total al României	Consumul intern al României	
1927	85	85	76	67	84	1 107 666 t
1928	89	89	80	83	83	1 097 673 t
1929	100	100	100	100	100	1 324 176 t
1930	98	95	119	136	95	1 252 875 t
1931	93	94	138	164	89	1 184 373 t
1932	89	89	152	181	93	1 228 882 t
1933	97	93	153	207	101	1 332 776 t
1934	103	97	176	230	107	1 410 604 t
1935	112	106	174	232	112	1 479 685 t
1936	121	116	180	242	117	1 545 603 t

(*Ibidem*; Consumul intern al României în 1936 și prețurile de vânzare al produselor petroliere, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1937, p.143-147).

¹⁸⁷ Dacă România deținea în 1939, 2,18% din producția mondială, ea consuma numai 0,70% din aceasta. (*Consumul mondial al produselor petroliere în 1939*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1940, p.659-664).

Evoluția consumului intern poate fi explicată și prin nivelul dezvoltării economico-industriale a țării. Astfel, instructivă este următoarea statistică:

Țara	Benzina ce revine pe cap de locuitor, kg	Număr de locuitori la un vehicul
România	6	796
S.U.A.	406	5
Cehoslovacia	16	126

(*Dezvoltarea comerțului intern*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1937, p.123-124).

Pentru mărirea consumului intern, „Monitorul petrolului” vedea în luminarea satelor o măsură utilă, ce ar fi adus satisfacții și populației și statului.

(*Luminarea satelor cu petrol*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1937, p.651.)

¹⁸⁸ Statistica personalului din șantiere la 31 decembrie 1936, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1937, p.565-566; Statistica personalului în șantiere în 1940, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1940, p.967. Iată cum se prezenta structura acestui personal la cele două momente, 1936 și 1940: ingineri și geologi 328 și respectiv 339, funcționari administrativi 900 și 793, maiștri sondori 787 și 762, sondori 4902 și 4942, muncitori calificați 4255 și 5213, zilieri, gardieni etc. 4784 și 5150. (*Ibidem*).

¹⁸⁹ Arhivele Statului, Filiala Prahova, Fond „Astra Română”, dos.17/1934. Iată cum se prezenta, stereotipic, un astfel de raport al „Astrei Române” Câmpina: „vă comunicăm că numărul lucrătorilor pe săptămâna 33, de la 13-19 VIII, a fost de 1903, lucrători angajați, 4, lucrători plecați 7” (*Ibidem*, f.15).

¹⁹⁰ Din prețul benzinei, proporția ce revine statului este de 79%, 1% reprezentau spezele aferente manipulării, iar 20% rămâne pentru rafinor. (*Dezvoltarea consumului intern*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1937, p.123-124).

¹⁹¹ *Majorarea tarifelor de transport pe C.F.R.*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1937, p.270; *O nouă majorare a tarifelor de transport pe calea ferată*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1937, p.1502.

¹⁹² *Situația generală*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1937, p.1901.

¹⁹³ *Între industria petrolieră și calea ferată*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1937, p.1845-1847.

¹⁹⁴ *Cu referire la sporirea proiectată a tarifelor de transport pe calea ferată*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1937, p.1646.

¹⁹⁵ *Timbrarea contractelor petroliere*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1937, p.580.

¹⁹⁶ *Perceperea taxelor pentru fondul drumurilor*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1937, p.72; *Noi taxe pentru traversarea drumurilor publice*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1937, p.215.

„Asociația ...” a intervenit pe lângă diverse autorități în ideea de a le convinge să nu mai mărească taxele comunale și de a le combate credința că „societățile petroliere au bugete de milioane și vor suporta ușor această mică sporire”. (*Câteva din greutățile făcute industriei petroliere de către organele oficiale*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1937, p.1073). Dintre taxele comunale, mai greu suportate erau cele impuse de primăria orașului Ploiești. (*Fiscalitatea excesivă a primăriei municipiului Ploiești*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1937, p.998). Iată spre exemplu, cum se prezentau aceste taxe impuse de municipiul Ploiești cu începere de la 1 aprilie 1937.

Produsul	Destinat la intern	Destinat la export
Benzină	120 lei/tonă	20 lei/tonă
Lampant	70 lei/tonă	20 lei/tonă
Motorină	50 lei/tonă	30 lei/tonă
Uleiuri	150 lei/tonă	30 lei/tonă
Păcură	30 lei/tonă	10 lei/tonă
Gazolină	130 lei/tonă	10 lei/tonă
Asfalt	40 lei/tonă	10 lei/tonă
Țiței	60 lei/tonă	10 lei/tonă

(*Taxele comunale percepute de municipiul Ploiești*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1937).

¹⁹⁷ *Lichidarea comerțului exterior*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1937, p.1935; *Pierderile din întârzierea efectuării plății exporturilor petroliere*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1937, p.1847-1848.

¹⁹⁸ Astfel, prin două jurnale ale Consiliului de Miniștri, în 1937, s-au scos din contingentare cuarțul, silexul, tabla, mercurul, zincul, acidul clorhidric etc. și s-au ușurat formalitățile aferente realizării acestor importuri. (*Articole pentru industria petrolieră scoase de sub contingentare*, M.P.R., nr.15, 1 august 1937, p.1222-1223).

¹⁹⁹ *Incoerențe oficiale*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1937, p.1569-1570.

Prețul la petrol lampant a scăzut în 1937 de la 3,40 lei la 3,20 lei pe litru ceea ce însemna o reducere de 2000 lei pe vagon, iar la motorina agricolă reducerea era de 500 lei pe vagon. (*O nouă reducere a prețurilor produselor petroliere la intern*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1937, p.1577-1578).

²⁰⁰ *Situația generală*, M.P.R., nr.18, 15 octombrie 1937, p.1429.

²⁰¹ *Păcura pentru C.F.R.*, M.P.R., nr.16, 15 august 1937, p.1301.

²⁰² *Situația generală*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1937, p.883.

²⁰³ M.P.R., nr.9, 1 mai 1937, p.755-756.

²⁰⁴ *Pregătirea tehnică și științifică a inginerului din petrol*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1937, p.314; *Pregătirea personalului industrial din țară*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1937, p.756.

²⁰⁵ Arhivele Statului Prahova, Fond „Astra Română”, dosar nr.9/1933, f.1, 2, 3, 4, 10, 11, 12, 13, 50, 51.

²⁰⁶ *Ibidem*, f.34, 36, 38.

²⁰⁷ *Ibidem*, f.10.

²⁰⁸ *Ibidem*, f.20.

²⁰⁹ *Ibidem*, f.15, 23.

²¹⁰ *Ibidem*, f.36.

²¹¹ *Ibidem*, f.66.

²¹² *Diplomații români ai Școlii de petrol din Strasbourg*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1937, p.1152.

²¹³ Arhivele Statului Prahova, Fond „Astra Română”, dosar 9/1933, f. 63, 69, 75.

²¹⁴ Gheorghe Calcan, *Școala de maiștri sondori din Câmpina (1904-1948)*, Anuarul Societății de Științe Istorice din România, Filiala Prahova, I, Ploiești, 1989, p.134-140.

²¹⁵ *Inginerii români activând în străinătate*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1938, p.564.

²¹⁶ *Ingineri români în străinătate*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1938, p.309.

²¹⁷ *Situația generală*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1926.

²¹⁸ Armand Rabischon, *Rezervele petroliere ale României*, M.P.R., nr.19, 27-30 septembrie 1925, p.1592-1593. El susținea că zonele cu randament util ocupau în vechiul regat o suprafață de circa 5000 km², asigurând o producție de aproximativ patru miliarde cinci sute de milioane de tone. Cum de la 1854 și până în 1924, nu s-au extras decât aproximativ douăzeci și nouă milioane tone, pentru viitor rămânea restul ! (Armand Rabischon, *Cucerirea petrolului în România de către fântânarii moșneni (1550-1854) și mica burghezie autohtonă (1854-1896)*). Conferință ținută la „Congresul internațional de sondaje”, București, 29 septembrie 1925, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie și nr.23, 1 decembrie 1925, p.1804-1812 și 1914-1924).

²¹⁹ Cristian Leu, *Considerații asupra viitorului industriei petroliere*, M.P.R., nr.19, 27-30 septembrie 1925, p.1587-1591.

²²⁰ Cf. Valeriu Patriciu, *Problemes fondamentaux pour l'avenir de notre industrie du pétrole*, M.P.R., nr.5, 1 martie, nr.6, 15 martie și nr.7, 1 aprilie 1937, p.297-306, 387-394 și 527-536.

²²¹ L. Mrazec, *Le probleme du pétrole en Roumanie par rapport au probleme mondiale en 1915*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie și nr.24, 15 decembrie 1940, p.1225-1230 și 1267-1272.

²²² *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1937, p.1902.

²²³ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1940, p.223.

²²⁴ Fl. Demetrescu, *Situația actuală a industriei de petrol și posibilitățile ei de dezvoltare în viitor*, „Analele Minelor din România”, nr.7, 1937, p.249-263, *Idem*, *Cauzele crizei de țiței din România și soluțiuni pentru ameliorare*, A.M., nr.7, 1937, p.265-268; D. Rusu Abrudeanu, *Considerațiuni asupra exploatărilor petroliere în stadiul actual*, A.M., nr.7, 1937, p.269-282; A. Drăgulănescu, *L'industrie du pétrole en Roumanie et la crise*, A.M., nr.5, 1937, p.165-168; *Criza producției românești de petrol*, „România petroliferă”, an XVII, nr.347, 28 aprilie 1937.

²²⁵ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1937, p.1902.

²²⁶ D. Filipescu, *Situația actuală a industriei române de petrol și posibilitățile ei de dezvoltare în viitor*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1937, p.867-888.

²²⁷ Iată câteva repere: 312 000 m în 1929, 246 000 m în 1930, 139 000 m în 1931 (*Ibidem*).

²²⁸ În perioada 1927-1936 totalul metrilor forajți în România a fost de 2 700 000 iar totalul forajului de explorare însumează 153 000 m (*Ibidem*).

²²⁹ Rezultatele explorărilor din ultimii 10 ani, considera Filipescu au fost mediocre. Din 96 de sonde forate, numai 44 au dat rezultate (46%), iar 52 de sonde (54%) au fost

sterile. În 1936, s-au săpat 18 sonde din care 13 (72%) au fost sterile. În S.U.A. proporția sondelor sterile a fost în 1935 de 35% (*Ibidem*).

²³⁰ *Ibidem*.

²³¹ Florian G. Dumitrescu, *Criza producției de țiței în România*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1937, p.1855-1858.

²³² Vasile Iscu, *Secătuirea zăcămintelor de țiței și viitorul industriei petrolului în România*, Conferință ținută la 20 februarie 1937, „Monitorul Oficial” și Imprimeriile Statului, „Imprimeria Națională”, București, 1937.

²³³ M.P.R., nr.5, 1 martie și nr.9, 1 mai 1937, p.356 și p.773.

²³⁴ Vasile Iscu, *Secătuirea zăcămintelor de țiței ...*, p.3.

²³⁵ *Ibidem*, p.7-8.

²³⁶ Producția Poloniei a scăzut din 1909 până în 1936 cu 77% (D. Filipescu, *Situația actuală a industriei române de petrol ...*, p.868).

²³⁷ Producția de petrol a Mexicului a scăzut de la 26.495.641 t. în 1921 la 5.512.182 t. în 1931. (Valeriu Patriciu, *op. cit.*, p.297-306, 387-394, 527-536).

²³⁸ Vasile Iscu, *Secătuirea zăcămintelor de țiței ...*, p.11.

²³⁹ Într-o scrisoare către V. Tacit, G. Macovei se destăinuia: „Dar am credința că altul astăzi n-ar putea să conducă Instit. Geolog. mai bine decât mine. Am în cap un program care nu e luat din nouri, văd clar căile lui de înfăptuire și mai am și încrederea personalului, așa cum nimeni altul n-o poate avea”. (Muzeul Național al Petrolului, Ploiești, Fond, 24/1978, V. Tacit, nr.inv.5792).

²⁴⁰ G. Macovei, *Nos reserves de pétrol et la politique d'exploration*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1936, p.183-187. Vezi și *Enciclopedia României*, vol.III, p.204.

²⁴¹ Valeriu Patriciu, *op.cit.*, p.297-306, 387-374, 527-536; *Idem, Probleme fundamentale pentru viitorul industriei noastre de petrol*, București, 1937, p.17-22.

²⁴² Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, vol.II, partea a II-a, noiembrie 1933 – septembrie 1940, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p.19.

²⁴³ V. Patriciu, *Contributions a l'inventaire des gisements petrolieres*. Communication présentée au Congrès de „l'Association de Ingeneurs et Techniciens de l'industrie Miniere” (Juin 1931), Extrait de la Revue „Annales des Mines de Roumanie”, No.11, Novembre 1931, Tipografia și legătoria de cărți „Cartea Medicală”, S.A., 1931, p.7.

²⁴⁴ Cf. Mihail Pizanty, *La vitalité de l'industrie petroliere roumaine*, „Cartea românească”, București, 1939, p.12.

²⁴⁵ V. Patriciu, *Problemes fondamentaux ...*, p.527-536.

²⁴⁶ Pentru alte state durata în timp a rezervelor prognozate a fost de 15 ani pentru S.U.A., 22 pentru U.R.S.S., 110 pentru Irak, 39 pentru Iran, 11 pentru Venezuela, 18 pentru alte țări. (*Sursele mondiale de energie*, M.P.R., nr.15, 1 august 1937, p.1235). După alte calcule România mai deținea 3,1% din rezervele mondiale, în timp ce S.U.A. mai dețineau 46%, Rusia 12%, Irakul 10,2%, Venezuela 7,7% etc. (*Rezervele mondiale de țiței*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1933, p.266).

În paginile „Monitorului petrolului” s-au făcut diverse calcule în problema rezervelor de petrol. Unele arătau că din 1857 și până în 1936 s-au extras 99 795 656 t iar, dacă se lua în calcul și consumul casnic neînregistrat până în 1857, s-ar putea considera producția extrasă la 100 000 000 t. Previziunile de prin 1910 estimau o rezervă de aproximativ 60 000 000 t ori, în perioada 1910-1936 s-au extras 91 513 784 t (*Producția de țiței a României pe șantiere între anii 1853-1836*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1937, p.1315-1319).

În 1933 se arăta că producția țării în perioada 1857-1930 a fost de 66 836 300 t. Estimându-se bogățiile țării la 178 000 000 t se aprecia că subsolul țării mai poseda o rezervă de 62,5% petrol. (*Probleme actuale ale industriei noastre de petrol*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1933, p.1093-1096).

Trebuie reținut că problema rezervelor de petrol și a exploatării raționale s-a mai ridicat și în perioada crizei economice din anii 1929-1933. Dar, considerăm că aceste

discuții au fost o modalitate, uneori chiar propagandistică, promovată de anumiți factori interesați în realizarea acordurilor de limitare a producției, ca modalitate de combatere a crizei. Spre exemplu, cu ocazia reglementărilor din 1933, se arăta că primele opt mari societăți petroliere ale țării, au redus producția cu 25% iar restul societăților cu numai 4%, încercându-se astfel a se sublinia, că politica de conservare a bogățiilor subsolului a fost promovată numai de către marile societăți. (*Rezervele de țiței și politica de conservare*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1933, p.365).

²⁴⁷ V. Patriciu, *Problemes fondamentaux ...*, p.297-306, 387-394, 527-536.

²⁴⁸ *Ibidem*.

²⁴⁹ *Idem*, *Probleme fundamentale ...*, p.27.

²⁵⁰ *Ibidem*, p.23-24.

²⁵¹ *Idem*, *Problemes fondamentaux ...*, p.297-306, 387-394, 527-536.

²⁵² Vezi diploma: „Sărbătorirea cu ocazia plecării din industria petrolului după 20 de ani de activitate prodigioasă, pentru a se înrola ca pionier în industria mineritului”, Muzeul Național al Petrolului, Ploiești, Fond 21/1978, Ing. Drăgulănescu Andrei, nr.inv.5731.

²⁵³ *Industria de petrol a României în fața crizei*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1937, p.587-589.

²⁵⁴ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1940, p.531.

²⁵⁵ *Problema rezervelor de petrol ale țării*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1937, p.982.

²⁵⁶ *Enciclopedia României*, vol.III, p.205.

²⁵⁷ Planul economic cincinal este analizat în capitolul al III-lea al lucrării noastre.

²⁵⁸ *Un plan cincinal de activitate în câmpurile petrolifere din România*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1938, p.493-496.

²⁵⁹ B. Sergescu, *Sarcinile industriei petroliere românești*, A.M., an XXII, nr.1, 10 ianuarie 1939, p.11-15.

²⁶⁰ Iată câteva repere ale evoluției producției petroliere în perioada postbelică: 1950, 5 047 000 t; 1960, 11 500 000 t; 1965, 12 571 000 t; 1970, 13 377 000 t; 1975, 14 590 000 t; 1980, 11 511 000 t; 1989, 9 173 000 t; 1990, 7 928 000 t; 1991, 6 791 000 t (*Anuarul Statistic al Republicii Socialiste România 1983*, p.90; *Anuarul Statistic al României 1990*, p.689; *Anuarul Statistic al României 1991*, p.448; *Anuarul Statistic al României 1992*, p.409).

²⁶¹ Un indiciu despre îngrijorarea oamenilor de afaceri occidentali față de soarta capitalurilor investite în România, ar putea fi identificat într-o audiență cerută de un grup reprezentând capitalul englez, primului ministru O.Goga. Deși nu se arată motivul pentru care a fost solicitată această audiență, din răspunsul premierului român că „întregul capital britanic investit în România este asigurat”, acesta poate fi dedus. (*Situația capitalului englezesc investit în România*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1938, p.149). Dar grija pentru soarta capitalului englez, poate fi pusă și pe seama situației concrete, generată de schimbarea de guvern de la sfârșitul anului 1937.

²⁶² *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1920, p.253.

²⁶³ Tabel întocmit de noi pe baza datelor oferite de: *Producția de țiței și activitatea de foraj în 1928*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1929, p.425-426; *Producția de țiței a României și activitatea de foraj în cursul anului 1929*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1930, p.321-333; *Statistica producției, forajului și stocurilor în șantierele petrolifere ale României 1933*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1933, p.240; Florian Dumitrescu, *Rezultatele activității de foraj în România, producția perimetrelor statului și redevențele cuvenite pe anul 1932*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1933, p.267-285; *Activitatea în șantier a societăților anonime în 1939*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1940, p.709-721.

²⁶⁴ Aceste societăți și proporția forajului executat, au fost următoarele: „Astra Română”, 19,9%; „Steaua Română”, 19,0%; Grupul „Unirea”, 12,7%; „Româno-Americană”, 11,3%; „Concordia”, 8,5%; „Creditul Minier”, 7,9%; „Colombia”, 5,6%; „Prahova”, 4,5% și „I.R.D.P”, 1,7%. (*Producția, forajul principalelor societăți și calitatea țițeiului în anul 1936*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1937, p.779).

- ²⁶⁵ *Exploatarea petrolului prin galerii*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1924, p.1909-1910.
- ²⁶⁶ *Soluțiuni în chestiunea transporturilor*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1926, p.601-602.
- ²⁶⁷ Anton Moisin, *Scurt istoric al forajului ...*, p.4.
- ²⁶⁸ Dintre invențiile specialiștilor români evidențiem: ing. Victor Viel a brevetat o nouă sapă de foraj, Th. Hillmer (București) a conceput o „lingură pompă pentru lăcărul sondelor”, combinată cu piston, ing. G. P. Lehman (Ploiești) a inventat un sistem de „Transmisie hidraulică pentru trolu de foraj Rotary”, V. Tacit și Triandafil („Creditul Minier”), au brevetat un ventil cu comandă hidraulică, sistem Tacit, pentru închiderea ermetică a sondelor eruptive, ing. E. Maerky (director tehnic al Atelierelor „Concordia” Ploiești) a brevetat trei dispozitive pentru fabricarea tuburilor de sondaj prin sudură electrică, la societatea „Astra Română”, s-au aplicat brevetele „Dispozitiv creator pentru extras probe de teren de la adâncimi mari” și „Dispozitiv pentru împiedicarea depunerii de parafină pe pereții coloanei de exploatare” etc. (*Ibidem*).
- ²⁶⁹ *Simplificarea programelor de foraj*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1929, p.856.
- ²⁷⁰ *Ibidem*.
- ²⁷¹ *Ibidem*.
- ²⁷² *Extinderea programului simplificat de foraj în regiunea Runcu-Mislea*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1929, p.859; *Programele de lucru pentru 1930*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1930, p.115.
- ²⁷³ *Reducerea cheltuielilor de foraj*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1930, p.55-56.
- ²⁷⁴ *Ibidem*.
- ²⁷⁵ E. Fischer, *Aplicațiunile carotajului electric în România în anii 1931-1932*, M.P.R., nr.15, 1 august 1933, p.861-864.
- ²⁷⁶ *Progresele tehnice realizate în forajul sondelor de mare adâncime. Societatea „Steaua Română”*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1933, p.1211-1213.
- ²⁷⁷ *Societatea „Prahova”*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1933, p.1291-1293.
- ²⁷⁸ E. Fischer, *Aplicațiunile carotajului electric în România ...*, p.861-864.
- ²⁷⁹ Din 1930, Societatea „Dacia – Româno Petro S” obținea un veritabil succes, reușind să dea în exploatare, în 21 de zile sonda nr.1 de la Moreni-Piscuiri. Acest record a fost evidențiat de revistele americane (*Un record de foraj în România*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1930, p.1305).
- ²⁸⁰ Costul unui vagon obținut prin erupție naturală era de 175 lei comparativ cu 1200 lei vagonul obținut prin pompare, 1350 lei prin gasliftare, 2500 lei prin pistonare și 3100 lei prin lăcăr.
- ²⁸¹ *Energia electrică pentru forajul rotativ în România*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1933, p.772-773.
- ²⁸² *Modificări în cimentarea coloanelor de tubaj cerute de Asociația Industriașilor de Petrol*, M.P.R., nr.15, 1 august 1937, p.1227. În activitatea „Asociației ...” trebuie reținute și repetatele demersuri pe care le-a făcut pentru scutirea sau micșorarea taxelor vamale, pentru importurile de materiale necesare forajului, care nu se fabricau în țară (*În chestiunea importului de materiale de sondaje din străinătate*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1923, p.1554-1555. *Scutirile vamale. Societățile de foraj*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1925, p.400-401, etc.).
- ²⁸³ *Industria de petrol a României în fața crizei*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1937, p.587-589.
- ²⁸⁴ E. Fischer, *Progresele industriei mondiale de petrol în 1936*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1937, p.13-22.
- ²⁸⁵ *Industria de petrol a României în fața crizei*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1937, p.587-589. Pentru perioada 1910-1913 s-a socotit 1 leu egal cu 45 lei hârtie (postbelic).
- ²⁸⁶ E. Fischer, *Progresele industriei mondiale de petrol în 1936*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1937, p.13-22; Anton Moisin, *Scurt istoric al forajului ...*, p.6.

²⁸⁷ G. Macovei, *La contribution roumaine à la connaissance du pétrole*, M.P.R., nr.15, 1 august 1940, p.841-845.

²⁸⁸ Vezi *Enciclopedia României*, vol.III, p.643, Mihail Pizanty, *Probleme actuale ale industriei române de petrol. O privire generală asupra situației economice, statistice și juridice*, „Cartea Românească”, București, 1929, p.22. *Procentajul fabricației pe categorii de produse*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1925, p.686; *Industria română de petrol în anul 1925*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1926, p.598; *L'activité des raffineries de Roumanie et les rendements obtenus en 1936*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1937, p.1008-1009; *Industria rafinajului în România în anul 1939*, M.P.R., nr.16, 15 august 1940, p.893-900.

²⁸⁹ Aceste rafinării și cantitățile supuse de ele rafinajului în anul 1936, în procente, au fost următoarele: „Astra Română” Ploiești 18,32%; „Steaua Română” Câmpina și Moinești, 13,40%; „Concordia” „Vega” Ploiești, 11,37%; „Româno-Americană” Teleajen, 11,03%; Grupul „Unirea”; „Orion” și „Speranța” Ploiești, 10,11%; Petrol Block: „Standard”, „Saturn” și „Băneasa”, 5,55%; „Colombia” Ploiești, 4,45%; „Creditul Minier”, Brazi și Doicești, 5,35%; „Redevența”: „Xenia” și „Redevența” Ploiești, 4,26%; „Prahova” – Petrol București, 3,65% și „Dacia Română” Ploiești, 1,85%. (*Situation de la capacité de traitement et statistique de wagons-cisternes des raffineries de Roumanie*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1937, p.1112-1113).

²⁹⁰ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1920, p.25; *Oficiul de control al rafinărilor*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1923, p.440; *Punerea în consumație a unui combustibil lichid special*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1923, p.353-354.

²⁹¹ Evoluția procentului de țitei supus prelucrării a fost: 87% în 1922 și 1923, 89% în 1924 și 92,79% în 1925. (*Activitatea rafinajului în 1923*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1924, p.593-595; *Activitatea rafinorilor în 1924*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1925, p.685-696, *Industria română de petrol în anul 1925*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1926, p.598).

²⁹² *Activitatea rafinărilor de produse finite în cursul anului 1928*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1929, p.1186-1194.

²⁹³ *Ibidem.*

²⁹⁴ *Industria petroliferă în anul 1928. Activitatea rafinărilor, consumul intern și exportul produselor petrolifere în anul 1928*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1929, p.569-572.

²⁹⁵ *Activitatea rafinajului în România în anul 1939*, M.P.R., nr.16, 15 august 1940, p.893-900.

²⁹⁶ *Din comunicările unui român aflat în America*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1923, p.133-134.

²⁹⁷ *Ibidem.*

²⁹⁸ *Situația generală*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1926, p.2245.

²⁹⁹ Alex. Garvin, *Ce înseamnă cracking?*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1926, p.2033-2040.

³⁰⁰ *Progrese în industria rafinajului de petrol din România*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1926, p.2180. Pentru motivarea alegerii sistemului „Dubbs” vezi Gh. Sava, *L'emploi du cracking pour la transformation des dérivés du pétrole*, Extrait de la revue les „Annaltes des Mines” de Roumanie, Anée XII, nr.11-12, 1929, Anée XIII, nr.1, 1930, Tipografia „Cartea Medicală”, București, 1930, p.10.

³⁰¹ Situația acestora se poate vedea din tabelul următor:

Rafinăria	Nr. unități	Capacitate în barili pe zi
„Astra Română” Ploiești	5	5 400
„Colombia” Ploiești	1	1 000
„Colombia” Cernavodă	1	1 000
„Româno-Americană” Teleajen	1	1 000
„Steaua Română” Câmpina	2	2 000

(Gustav Egloff, *Procedee de cracking în România*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1930, p.693-700).

³⁰² Randamentul prelucrării păcurii prin cracare era în anul 1932 următorul: benzină 28,21%, motorină 15,20%, păcură 45,33%, cocs 2,26%, pierderea 9% (*Crackingul în România în anul 1932*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1933, p.198). În cel mai lung ciclu „Dubbs” din Europa, la rafinăria „Steaua Română” de la Câmpina s-a obținut în 1930: 35% benzină din prelucrarea unei combinații de 90% păcură și 10% filtrat rece (*Cel mai lung ciclu Dubbs în Europa*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1930, p.732).

³⁰³ Relativitatea progresului ramurii prelucrătoare a industriei petroliere românești se poate constata și din tabelul următor, reflectând situația anului 1936.

Țara	Benzina obținută prin distilare	Benzina obținută prin cracare	Benzina obținută din gazolină
S.U.A.	49%	43%	8%
România	75%	13%	12%

România obținea deci, 13% benzină prin cracare, în timp ce S.U.A. obținea 43% benzină prin același procedeu. (Mihail Pizanty, *op. cit.*, p.25-26; *Consolidarea situațiilor echivoce*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1937, p.3-10).

³⁰⁴ *Rafinările din țară și furniturile de uleiuri pentru autorități*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1930, p.798.

³⁰⁵ Hotărârea denaturării benzinei fusese adoptată de minister pentru asigurarea consumului intern (*Conferința Asociației Industriașilor de Petrol*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1924, p.651-652; *Denaturarea benzinei grele și a motorinei*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1925, p.75).

³⁰⁶ Arhivele Statului Prahova, Fond „Creditul Minier”, dos. 3/1929, f.1-2.

³⁰⁷ *Ibidem*, f.44-61.

³⁰⁸ *Ibidem*, f.46.

³⁰⁹ *Construcția rafinăriei „Creditul Minier”*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1933, p.1252-1253; *Punerea pietrei de temelie a rafinăriei „Creditul Minier”*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1934, p.864-865.

³¹⁰ *O realizare epocală a societății „Creditul Minier”. Rafinăria de petrol de la Brazi*, „Argus”, 7 ianuarie 1937.

³¹¹ *Importanța crescândă a rolului păcurii*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1920, p.1-3.

³¹² *Chestiunea exportului surplusului de păcură*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1925, p.563-564.

³¹³ *Asociația Industriașilor de Petrol din România și prețul păcurii furnizată statului*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1925, p.45-47; *Prețul păcurii pentru instituțiile de stat*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1925, p.389.

³¹⁴ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1930, p.537.

³¹⁵ *Cumpărări incidentale de păcură din alte țări de către unele întreprinderi românești*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1937, p.1146.

³¹⁶ El poate fi reliefat de tabelul următor:

Anii	Producția de păcură în procente	Consumul intern de păcură în procente
1936	100	100
1937	84	104
1938	76	112
1939	71	117

(*Producția și consumul de păcură*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1940, p.371-372).

³¹⁷ Spre exemplu, societatea „Româno-Americană”, săpând în 1924 o sondă în zona Boldești, a întâlnit, la o adâncime de 453 m, un strat eruptiv de gaze cu o presiune de 28-30 de atmosfere. Societatea a construit o conductă până la rafinăria din Teleajen, pentru a fi utilizate drept combustibil.

Aceeași societate a întâlnit, în cadrul activității de foraj, la Ariceștii-Rahtivani, în apropiere de Ploiești, la adâncimea de 715 m, un alt strat bogat de gaze naturale. Zgomotul erupției era atât de mare, încât se putea auzi până la Câmpina, iar înălțimea coloanei de flăcări ce a izbucnit în urma incendierii erupției a atins înălțimea de 65-70 metri. Cantitatea producției zilnice de gaze naturale era apreciată la cinci milioane metri cubi, în anul 1926. Județele Prahova deținea 35,7% din această producție, regiunea Transilvania 60,8%, iar județele Bacău, Dâmbovița și Buzău 3,5%. (*Sonda de gaze „Româno-Americană” de la Boldești*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1924, p.1724; *Gazele naturale de la Aricești*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1924, p.71; *Captarea și utilizarea gazului metan în anul 1925*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1926, p.1965-1967).

³¹⁸ V. Th. Cerchez, *Obținerea gazolinei din gazele de sondă în industria petrolieră a României*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1940, p.1039-1044.

³¹⁹ Mihail Pizanty, *La situation actuelle de l'industrie du pétrole ...*, p.8.

³²⁰ Mitiță Constantinescu, *Politică economică aplicată*, vol.III, Editura „Tiparul Românesc”, București, 1943, p.58.

³²¹ V. Th. Cerchez, *op. cit.*, p.1039-1044.

³²² Volumul gazelor livrate Ploieștiului a crescut de la 91.930 m³ în 1929 la 92.075 m³ în 1939 (Mihail Pizanty, *op. cit.*, 7; *Dezbenzinarea gazelor*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1929, p.1698; *Alimentarea cu gaze a municipiului Ploiești și orașului Câmpina*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1940, p.802-808).

³²³ Muzeul Național al Petrolului, Ploiești, Fond 7, Xenia Andreescu. Vezi corespondența Lazăr Edeleanu – Ion Edeleanu, inv.8121, 8122, 8126.

³²⁴ Vezi Mitiță Constantinescu, *op. cit.*, p.57-68.

³²⁵ *Decretul-lege pentru organizarea exportului și Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1920, p.227-229 și 253.

³²⁶ *Noul regim al comerțului de petrol*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1924, p.25-28.

³²⁷ Jurnalul a fost semnat de: Ion I. C. Brătianu, Al. Constantinescu, Dr. C. Angelescu, Vintilă Brătianu, I. G. Duca, Artur Văitoianu, G. G. Mărzescu, Nik. Săveanu, George Mărdărescu, Tancred Constantinescu.

³²⁸ *Noul regim al comerțului ...*, p.25-28.

³²⁹ *Ibidem.*

³³⁰ *Ibidem.*

³³¹ *Ibidem.*

³³² *Două intervențiuni*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1924, p.1770-1773.

³³³ *Ibidem.*

³³⁴ *Industriașii de petrol la d. ministru al industriei*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1926, p.1809.

³³⁵ Vezi Arhivele Statului Prahova, Fond societatea „Creditul Minier”, dos.22, 1937 și colecția revistei „Moniteur du pétrole roumain”, 1920-1940.

³³⁶ Vezi spre exemplu *Noul guvern și exportul*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1926 p.879.

³³⁷ *Reducerea taxelor de export pentru uleiuri minerale*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1925, p.617; *Reducerea taxelor de export*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1926, p.559-560.

³³⁸ *Reducerea taxelor de export*, M.P.R., nr.15, 1 august 1926, p.1573.

³³⁹ *Reducerea taxelor de transport și export*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1924, p.1729.

³⁴⁰ *Taxele de export*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1923, p.436; *Noile taxe de export pentru produsele de petrol*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1923, p.348-350.

- ³⁴¹ *Asociația Industriașilor de Petrol din România*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1926, p.672-673.
- ³⁴² *Activitatea industriei de petrol prin libertatea exportului*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1920, p.187-189; *În chestiunea lampantului utilizat ca combustibil*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1923, p.580-581.
- ³⁴³ *Chestiunea exportului păcurei*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1925, p.1218-1219; *Consumațiunea internă și prohibirea exportului*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1924, p.144-145.
- ³⁴⁴ *Un Institut Național pentru studierea condițiilor de export din România*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1930, p.183.
- ³⁴⁵ Arhivele Statului Prahova, Fond Societatea „Creditul Minier”, dos.82, 1929, f.215.
- ³⁴⁶ *Greutățile procurării de butoaie sau tablă de ambalaj*, M.P.R., nr.15, 1 august 1937, p.1229.
- ³⁴⁷ *Noul tarif vamal*, M.P.R., nr.13, 15 iulie 1926, p.1312; *Modificarea tarifului vamal*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1929, p.401.
- ³⁴⁸ *Exportul de fabricate americane pentru industria mondială de petrol în 1929*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1930, p.1047; *Industria petrolieră și importul materialelor de proveniență americană*, M.P.R., nr.15, 1 august 1937, p.1236.
- ³⁴⁹ *Importul de uleiuri minerale a României în anul 1929*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1930, p.1374.
- ³⁵⁰ *Import de țitei străin în România*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1924, p.909-910.
- ³⁵¹ *După L'exportation petrolifère de 1900-1939*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1940, p.438; *Exportul*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1925, p.505-506, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1940, p.438.
- ³⁵² *Industria română de petrol în 1923*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1924, p.505-508; *Industria română de petrol în anul 1925*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1926, p.714-717.
- ³⁵³ *Exportul produselor petroliere și balanța generală a activității pe anul 1929*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1930, p.374-378; *Industria Română de petrol în anul 1925*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1926, p.714-717; *L'exportation des produits petroliferes de la Roumanie pendant l'année 1936*, M.P.R., nr.6, 19 martie 1936, p.372; vezi și *Enciclopedia Română*, vol.III, p.647-649.
- ³⁵⁴ Tabel întocmit de noi după *Harta petroliferă a Europei în 1931. Producție, rafinaj, export*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1933.
- ³⁵⁵ *Exportul produselor petrolifere și balanța generală ...*, p.374-378. *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1933, p.603; *Expedițiile petroliere ale României pe vămi și țări de destinație în anii 1936-1939*, M.P.R., nr.15, 1 august 1940, p.839-840.
- ³⁵⁶ Mihail Pizanty, *Probleme actuale ale industriei române de petrol ...*, p.39.
- ³⁵⁷ *Enciclopedia României*, vol.III, p.645.
- ³⁵⁸ *Exportul de produse petroliere în anul 1936*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1937, p.371-380, *Enciclopedia României*, vol.III, p.647.
- ³⁵⁹ Iată un tabel care arată contribuția exportului petrolier, la balanța comercială a statului român, în perioada 1932-1936, comparativ cu celelalte exporturi.

Anul	Produse petroliere exportate din total, %	Cereale % din total	Lemn % din total	Diverse produse, %
1932	43,1	34,3	7,3	15,3
1933	55,3	23,0	7,2	14,5
1934	52,8	17,4	10,8	19,0
1935	51,7	19,6	8,7	20,0
1936	41,3	31,5	7,7	19,5

(*Contribuția industriei de petrol la balanța comerțului exterior*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1937, p.579-581).

³⁶⁰ Mitiță Constantinescu, *op.cit.*, vol.I, p.41-42.

³⁶¹ Gh. Buzatu în lucrarea *România și trusturile petroliere ...*, p.143, apreciază cuantumul capitalurilor străine, înainte de 1914 la 94-96% din totalul investitorilor acestei ramuri; I. Agrigoroaiei, *Economia țării. Probleme, orientări, realizări*, în *Istoria Românilor ...*, p.37, apreciază capitalul românesc la 4,62% în anul 1913; L. Mrazec, *Le probleme du pétrole en Roumanie par rapport au probleme mondiale an 1915*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie și nr.24, 15 decembrie 1940, p.1267-1268, aprecia capitalul românesc la 6,34% pentru anul 1914; I. Bitoleanu în lucrarea *Din istoria României moderne ...*, p.128, aprecia ponderea capitalului străin în ajunul primului război mondial la 91%.

Lucrarea *Istorie economică*, (p.219-220) fixa procentul capitalului românesc la 8,10%. Acest din urmă nivel este oferit și de Gh. Ravaș, *Din istoria petrolului românesc*, Editura de stat pentru politică, București, 1955, p.87 și Tudor Savin, *Capitalul străin în România*, Editura Eminescu, 1947, p.42-44 și 62. (Deși aceste două lucrări sunt depășite sub raportul stilului de redactare, al concepției ideologice și al concluziilor politice și social-economice, considerăm că sub aspectul calculelor și al cifrelor oferite, ele reprezintă un punct de vedere). Costin Murgescu, N. N. Constantinescu, Radu Paul, Constanța Bogdan, Matei Ștefan, în *Contribuții la istoria capitalului străin în România. De la sfârșitul primului război mondial până la ieșirea din criza economică din 1929-1933*, Editura Academiei R.P.R., 1960, p.62, stabilesc proporția capitalului străin între 91,9% și 96%, folosindu-se de următoarele aprecieri: Vintilă Brătianu, *Politica de stat a petrolului în urma Constituției și a legii minelor*, București, 1924, p.6, aprecia proporția capitalului străin la 96%, Ing. Damaschin, *Principiile unei politici de stat în materie de combustibil mineral*, Institutul Român de Energie, nr.35, vol.I, București, 1933, p.80, fixa 96-97% cota capitalului străin; I. Teodorescu, directorul general al statisticii în *Capitalul investit în industria petrolului*, „Analele economice și statistice”, an 18 (1935), p.11-12, vorbea de 91,9% capital străin, O. Constantinescu, *Contribuția capitalului străin în industria petroliferă românească*, București, 1937, p.123, ajungea la un procentaj de 93,6%, O. Tăzlăuanu fost ministru al industriei și comerțului, în *Producția, Un program economic*, Cluj, 1924, p.16, aprecia capitalul străin la 93,7%; *Buletinul de studii și informații economice financiare*, editat de Banca Marmorosh Blank, an I, 1920, nr.8, se oprea la proporția de 93%, Leon Wenger în *Buletinul oficiului comercial în România* (Cf. tabloului din „Bursa”, 16 mai 1920) fixa procentul la 93,8% etc.

³⁶² N. Marcu și colaboratorii, *op. cit.*, p.219-220.

³⁶³ Costin Murgescu și colaboratorii, *op. cit.*, p.61, introduc în tabloul capitalului străin de dinainte de război și capitalul austro-ungar pe care îl cifrau la 8,5 milioane lei reprezentând 2,1%. Conform acestei precizări, proporția capitalului român ar fi fost de 6%. Conform Gh. Ravaș, *op. cit.*, p.87, la începutul secolului, în 1905 situația capitalului era următoarea: german 97 milioane lei (64,32%), român 21,6 milioane lei (14,32%), anglo-olandez 13,2 milioane lei (8,75%), italian 7,5 milioane lei (4,98%), franco-belgian 6,5 milioane lei (4,31%), american 5 milioane lei (3,32%).

³⁶⁴ Spunem parțial, pentru că investițiile iugoslave, cehoslovace, poloneze au devenit aliate la terminarea războiului.

³⁶⁵ Emilian Bold, *op. cit.*, p.10-11.

³⁶⁶ Biblioteca Națională, Secția Manuscrise, Fond Victor Antonescu, Colecția Saint-Georges, pachet nr.CLXXIV, 1919, dos. nr.5, f.6-100; Ion M. Oprea, *Les rapports entre les grandes puissances, et la Roumanie à la Conference de la paix de Paris*, în „Revue roumain d'histoire” nr.2, 1981, Editura Academiei, București, p.318-319.

³⁶⁷ N. Marcu și colaboratorii, *op. cit.*, p.285.

³⁶⁸ Vezi C. Murgescu și colaboratorii, *op. cit.*, p.66-68.

³⁶⁹ N. Marcu și colaboratorii, *op. cit.*, p.285.

³⁷⁰ Biblioteca Națională, Secția manuscrise, Fond Victor Antonescu, Colecția Saint-Georges, pachet CLXXIV/dos.6, f.83.

³⁷¹ Alexandru Gane, *Le régime minier roumaine et la nationalisation du sous-sol*, Jouve & Cie Editeurs, Paris, 1924, p.141, oferă două tabele conform cărora capitalul românesc ar fi fost în 1922 de 1 829 267 250 lei dintr-un total de 4.316.908.967 ceea ce ar reprezenta 42,3% capital românesc. N. Marcu și colaboratorii, *op. cit.*, p.285, situează capitalul românesc în același an la nivelul de 24,3% iar Tudor Savin, *op. cit.*, p.42-44, 62, folosind o statistică neoficială indică pentru anul 1920, 22,10% capital românesc. Costin Murgescu și colaboratorii, *op. cit.*, p.73, analizând datele autorilor indicați în trimiterea nr.361 a analizei noastre, arată că aceștia situează diferit, proporția capitalului românesc pentru această perioadă, între 20 și 43%.

³⁷² Costin Murgescu și colaboratorii, *op. cit.*, p.74.

³⁷³ De exemplu Ion Agrigoroaiei apreciază capitalul românesc pentru anul 1921 la 8,81% (I. Agrigoroaiei, *Economia țării ...*, p.37.).

³⁷⁴ Vezi Alexandru Gane, *op. cit.*, p.141.

³⁷⁵ *Industria română de petrol în anul 1925. Relațiunile financiare ale societăților*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1926, p.189-200 și nr.4, 15 februarie 1926, p.281-294; *Tabloul societăților petroliere existente la 31 decembrie 1925 cu capitalul lor*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1926, p.108-111.

³⁷⁶ *Ibidem*.

³⁷⁷ După o altă statistică, *Industria română de petrol în anul 1925. Rezultatele financiare ale societăților la finele anului*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1926, p.1855-1863, numărul societăților petroliere interesate în industria românească este de 222 din care 62 constituite în țară, dispunând de un capital de 11.477.082.750 lei, din care efectiv vărsat 7.906.065.754 lei. Întrucât datele acestei statistici sunt foarte apropiate de a celorlalte, vom renunța să facem calcule și asupra acesteia, convinși fiind că rezultatele analizelor ar fi aproximativ aceleași.

³⁷⁸ *Industria română de petrol ...*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1926, p.189-200 și nr.4, 15 februarie 1926, p.281-294; *Tabloul societăților petrolifere ...*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1926, p.108-111.

³⁷⁹ *Industria română de petrol în anul 1925*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie, 1926, p.11.

³⁸⁰ C. Murgescu și colaboratorii, *op. cit.*, anexa asupra capitalului vărsat în lei, al societăților petrolifere din România, în 1923, 1928, 1933.

³⁸¹ Tudor Savin, *op. cit.*, p.118-120.

³⁸² *Industria română de petrol ...*, M.P.R., nr.3, 1 februarie, 1926, p.193.

³⁸³ *Ibidem*, p.281.

³⁸⁴ Celelalte societăți ce nasc dubii asupra integralității capitalului național sunt „Sondajul”, „Cătina”, „Sonda”, „Mina petroliferă”, „Soarele”, „Petrolul București”, „Petrolea”, „Duplex”, „Medusa”, „Moreni-Filipești”, „Stela petroliferă”, „Carpatina petrolieră”, „Industria petrolului românesc”, „Motorul”, „Venus”, „Pleașa-Gazolina”, „Texas”. (Vezi, *Industria română de petrol ...*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1926, p.189-200 și nr.4, 15 februarie 1926, p.281-294).

³⁸⁵ *Tabloul societăților petroliere ...*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie, 1926, p.108-111. Pentru a putea face aceste calcule trebuie văzută paritatea fiecărei monede pentru anul 1925, iar pentru suma de 321 650 000 franci francezi, belgieni și lire italiene nu avem nici o indicație despre cât anume revenea fiecărei monede din această cifră.

³⁸⁶ *Tabloul societăților petroliere ...*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie, 1926, p.110-111.

³⁸⁷ *Industria română de petrol ...*, M.P.R., nr.4, 15 februarie, 1926, p.290-293.

³⁸⁸ După aceleași date, 88 de societăți apar în exclusivitate ca aparținând capitaliștilor străini, cu capitalul exprimat în lei.

³⁸⁹ Pentru mai bune rezultate sunt necesare eforturi foarte mari, în colective, concretizate în studii monografice pentru fiecare societate în parte. Astfel, dacă se poate stabili nominativitatea acțiunilor fiecărei societăți, se va vedea dacă acțiunile au fost sau nu la purtător, dacă s-au făcut sau nu tranzacții cu ele și dacă se poate stabili cu precizie naționalitatea acționarilor și deci a capitalului.

³⁹⁰ Astfel, George Serdaru, *Le nouveau régime minier*, Paris, 1931, p.73, vorbește pentru 1929, de 20% capital pur românesc, la care se adaugă 7,7% capital amestecat român și străin. Octav Constantinescu, *op.cit.*, p.141, fixează pentru 1929, nivelul capitalului românesc la 24%, iar A. Miller și R. Mercier, urmărind scopuri „demagogice” fixează pentru anul 1927 capitalul românesc la 37%. (Cf. Costin Murgescu și colaboratorii, *op. cit.*, p.132-133). Situat pe o traiectorie oarecum adiacentă, considerăm că merită interes și punctul de vedere al lui Virgil Madgearu, care, prezentând expunerea de motive la Legea minelor din anul 1929, fixa ponderea întreprinderilor cu capital românesc în producția generală a României pentru anul 1928 la nivelul de 60% (Cf. Gh. Buzatu, *op. cit.*, p.194 și Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, *op. cit.*, vol.II, partea I, 1918-1939, p.361). Considerăm că și aprecierile lui V. Madgearu au avut un caracter propagandistic.

³⁹¹ Costin Murgescu și colaboratorii, *op. cit.*, p.217. La 26,4% situa procentul capitalului românesc în 1932 F. Friedensburg, din Berlin în „Mineralöl – Derichter” (Cf. *Opinii germane despre noul stat legionar și petrolul*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1940, p.1125).

³⁹² *Tabloul societăților anonime române activând în industria petroliferă*, M.P.R., nr.4, 15 februarie, 1937, p.224-230. Continuând analiza, ajungem și la alte observații care merită a fi discutate. Astfel, totalul capitalului, fără societățile producătoare de gaz metan, degazolinare și transport, este de 10 603 139 000 lei, din care 2 149 426 000 lei aparține capitalului românesc, ceea ce ar reprezenta 20,2%. Totalul capitalului industriei petroliere, fără societățile în lichidare, este de 10 981 418 000 lei, din care 2 495 987 000 lei, respectiv 22,7%, aparțin capitalului românesc. Totalul capitalului, fără societățile producătoare de gaz metan, degazolinare și transport și a celor în lichidare, este de 10 566 918 000, din care 2 101 487 000 lei, respectiv 19,8%, aparțin capitalului național.

³⁹³ *Ibidem*. Este de remarcat, comparativ cu anul 1925, nu numai faptul că societățile cu capitalul exprimat în valută și-au redus numărul de la 55 la 6, ci și acela că în anul 1936, nu mai figurează nici o participație românească la acestea.

³⁹⁴ În 1936, în industria petrolului românesc, existau 26 de societăți, din care: 6 înființate în cursul anului 1936, 6 cu capitalul exprimat în valută (3 în lire sterline și 3 în franci francezi), 12 erau în lichidare (5 românești și încă 3 având și participație românească), 8 erau societăți pentru producția gazului metan, degazolinaj și transport. (*Tabloul societăților anonime ...*, M.P.R., nr.4, 15februarie, 1937, p.224-230).

³⁹⁵ *Ibidem*. Singura ramură de activitate petrolieră unde capitalul românesc domina, era cea a societăților specializate în producția de gaz metan, degazolinaj și de transport (și ar mai fi o „excepție”: capitalul românesc domina de departe categoria societăților fără activitate sau în lichidare – 48,5 milioane lei capital românesc față de 24 milioane lei capital străin!).

³⁹⁶ Constanța Bogdan, Adrian Platon, *Capitalul străin în societățile anonime din România în perioada interbelică cu privire specială la anii 1934-1938*, Editura Academiei R.S.R., București, 1981, p.54; I. Agrigoroaiei, *Economia țării ...*, p.37; Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, vol.II, partea a II-a, p.69. Mitiță Constantinescu aprecia pentru 1937 astfel situația capitalului în producția petrolieră: 86,73% capital străin, 10,66% capital românesc și 2,61% capital mixt, iar, pentru comerțul cu produse petroliere fixa următoarea structură: 72,29% capital străin, 14,63% capital românesc și 12,45% capital mixt (Mitiță Constantinescu, *op. cit.*, vol.III, p.71).

³⁹⁷ Constanța Bogdan, Adrian Platon, *op. cit.*, p.54; Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p.69; Maurice Leveque, în *Le petrole et la guerre*, Paris, 1958, p.85, aprecia nivelul capitalului românesc în preajma celui de al doilea război mondial (fără să precizeze însă anul), la 15%.

³⁹⁸ Constanța Bogdan, Adrian Platon, *op. cit.*, p.53.

³⁹⁹ Constanța Bogdan, Adrian Platon, *op. cit.*, p.51; Costin Murgescu și colaboratorii, *op. cit.*, p.74.

⁴⁰⁰ Alexandru Gane, *op. cit.*, p.147

⁴⁰¹ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p.70.

⁴⁰² Vezi, Gh. M. Dobrovici, *op. cit.*, p.462 și urm.

⁴⁰³ *Istoricul chestiunii distrugerilor din 1916. Actele și documentele oficiale*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1925, p.1983-1988.

⁴⁰⁴ *Ibidem.*

⁴⁰⁵ *Ibidem.*

⁴⁰⁶ *Repartizarea pierderilor de război ale industriei de petrol a României*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1923, p.438-439.

⁴⁰⁷ Petre Țurlea, *Capitalul străin în industria petrolului din România 1895-1918*, dactilografiat, p.41-42; *Istoricul chestiunii distrugerilor din 1916...*, p.1983-1988.

⁴⁰⁸ *Stabilirea valorii materialelor și produselor de petrol evacuate din ordin în 1916*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1920, p.30-31.

⁴⁰⁹ *Istoricul chestiunii distrugerilor din 1916 ...*, p.1983-1988.

⁴¹⁰ Sumele se repartizau astfel: Schele, 4 420 827 lire sterline, rafinării 2 109 584 lire sterline, stocuri, 2 974 855 lire sterline, dobânzi la stocuri, 522 670 lire sterline; pagube anexe 532 590 lire sterline. (*Ibidem*). Pe societăți repartiția era următoarea: „Româno-Americană”, 2 099 900 lire sterline; „Astra Română”, 1 768 957 lire sterline; „Steaua Română”, 1 011 113 lire sterline; „Aquila Franco-Română”, 511 037 lire sterline; Exploatarea: „Frații D. N. Secoleanu”, 5 297 lire sterline; „V. Grădinaru”, 920 lire sterline; „I. Grigorescu V. I. Grigorescu”, 2 150 lire sterline; „Andrei Niculescu”, 400 lire sterline etc. (*Rezolvarea problemei despăgubirilor pentru distrugerile din ordin*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1926, p.2291-2295).

⁴¹¹ *În chestiunea despăgubirilor pentru distrugerile din război datorate industriei române de petrol*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1923, p.1304-1305.

⁴¹² *Istoricul chestiunii distrugerilor din 1916 ...*, p.1983-1988.

⁴¹³ *Despăgubirile de război*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1923, p.1550-1551. Au primit avansuri societățile: „Aquila Franco-Română”, 11 504 407; „Petrofina” („Concordia”, „Vega”), 8 000 000; „Colombia” 7 563 285, Rafinăriile „Predinger”, 1 989 697; „Vulcănești”, 941 332; „Victoria”, 856 350; „Comp. Industrielle des Pétroles”, 480 510; „Apostolache”, 323 527; „Société de Pétrole de Buștenari”, 230 872; Exploatarea „Tacite Delort” 228 307; „Société de Pétrole de Bordeni”, 179 280; Société „Romana”, 55 912 franci francezi (*Ibidem*).

⁴¹⁴ *In chestia despăgubirilor pentru distrugerea industriei de petrol în 1916*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1923, p.884; *Călătoria ministrului de finanțe*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1923, p.889.

⁴¹⁵ *Audiența industriașilor de petrol la d-nul ministru de industrie și comerț*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1923, p.1794-1797.

⁴¹⁶ *În chestiunea despăgubirilor pentru pagubele industriei din 1916*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1923, p.972-1973.

⁴¹⁷ *Un prim pas în plata despăgubirilor de război convenite industriei*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1924, p.898-899.

⁴¹⁸ Gh. M. Dobrovici, *op. cit.*, p.462.

⁴¹⁹ *Un prim pas în plata despăgubirilor de război ...*, p.898-899.

⁴²⁰ *Ibidem.*

⁴²¹ *Istoricul chestiunii distrugerilor din 1916 ...*, p.1983-1988.

⁴²² *D.Vintilă Brătianu despre despăgubirile pentru distrugerile din ordin*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1925, p.301; *Industria de petrol și despăgubirile din ordin*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1925, p.226-227; *Despăgubirile de război pentru distrugerile din ordin în 1916*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1926, p.680-681.

⁴²³ *Despăgubirile de război pentru distrugerile din ordin ...*, p.680-681.

⁴²⁴ *Despăgubirile pentru distrugerile din ordin*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1926, p.2163-2165.

⁴²⁵ *Ibidem*, *Despăgubirile pentru distrugerile din ordin*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1926, p.1469-1470.

⁴²⁶ *Despăgubirile de război pentru întreprinderile petroliere*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1924, p.970; *Intervenții pentru plata integrală a cuponului și a amortismentului rentei despăgubirilor petroliere*, M.P.R., nr.23, 15 decembrie 1933, p.1419.

⁴²⁷ *Construirea conductelor petroliere în România*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1940, p.49-51.

⁴²⁸ *Iarna și „pipe-lineul” statului*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1925, p.197-203. Contractarea și dilatarea conductei, neprotejate, pe această distanță era de 160 m.

⁴²⁹ *Ibidem*.

⁴³⁰ Corneliu Torocceanu, *Conductele de petrol ale statului. Evoluția lor și realizările posibile astăzi, în raport cu dezvoltarea industriei petroliere*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1929, p.899-900.

⁴³¹ *Ibidem*.

⁴³² *Ibidem*.

⁴³³ *Conducte de petrol ale statului. Darea de seamă asupra punerii în funcțiune a conductelor și începutul exploatării lor*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1920, p.233-240.

⁴³⁴ Corneliu Torocceanu, *op. cit.*, p.887-900.

⁴³⁵ *Conducte noi de petrol*, M.P.R., nr.16, 15 august 1925, p.1390.

⁴³⁶ *Considerațiuni generale asupra conductelor de petrol ale statului*, M.P.R., nr.19, 10 octombrie 1925, p.1580-1581, Corneliu Torocceanu, *op. cit.*, p.887-900.

Lungimea și capacitatea de transport a fiecărei conducte erau: conducta mare spre Constanța: 320 km. și 140 vagoane pe zi; conductele spre Giurgiu: 180 km și 50 vagoane pe zi fiecare, conducta spre București, 80 km și 50-60 vagoane pe zi. Imediat după război capacitatea de transport a conductelor era de 160 vagoane pe zi (*Ibidem*). Iată un tabel care indică creșterea cantităților de benzină transportate prin conducte, la Constanța:

Anii	Benzină tone
1913	241 726
1920	18 000
1925	143 058
1930	691 170
1935	1 616 256
1936	1 711 793

(Între modernizarea unor sisteme învechite de transport și creșterea de mijloace raționale și economice, M.P.R., nr.15, 1 iulie 1937, p.1244).

⁴³⁷ Corneliu Torocceanu, *Creșterea producției și chestia transporturilor*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1926, p.1029-1042, *Idem*, *op. cit.*, p.887-900.

⁴³⁸ *O propunere în chestia conductei de petrol a statului*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1925, p.266-267.

⁴³⁹ *Un contract între stat și societățile de petrol*, M.P.R., nr.16, 15 august 1926, p.1666-1667, *Asociația Industriașilor de Petrol din România*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1926, p.1139-1140; *Noua conductă – o chestiune de urgență*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1926, p.1165-1166.

⁴⁴⁰ *Societatea Națională de Conducte de Petrol*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1926, p.1278-1279; *În sprijinul comercializării conductelor*, M.P.R., nr.15, 1 august 1925, p.1495-1497; *Societatea Marilor Conducte de Petrol*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1926, p.1961-1964.

⁴⁴¹ Corneliu Torocceanu, *Conductele de Petrol ale statului ...*, p.887-900.

⁴⁴² *Declarațiile d-lui V. Madgearu la Senat*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1929, p.1245; *Comercializarea conductelor de petrol*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1929, p.1154-1156; *Noua organizare a conductelor*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1939, p.769.

⁴⁴³ *Construcția conductei de benzină Băicoi-Constanța*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1929, p.392-393; *Industriașii de petrol și noua conductă*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1929, p.535-536; *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1929, p.960.

⁴⁴⁴ *Transportul produselor petroliere prin marile conducte*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1940, p.493-498.

⁴⁴⁵ *Inaugurarea noii stații de pompe din Giurgiu*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1930, p.27-31.

⁴⁴⁶ Costul unui vagon de la Câmpina la București, era 1133 lei prin C.F.R. și 1610 lei prin conductă, de la Câmpina la Ramadan, costa 1535 lei prin C.F.R. și 2000 lei prin conductă, de la Câmpina la Constanța costa 2199 lei prin C.F.R. și 2499 lei prin conductă (*În chestia taxelor de transport pe conductele statului*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1923, p.1405-1406).

⁴⁴⁷ *Regimul de transport pe conductele statului*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1925, p.1038-1039; *O intervenție a „Asociației” contra noilor taxe de transport pe conducta statului*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1926, p.578; *Asociația Industriașilor de Petrol în chestiunea comercializării conductelor statului*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1929, p.1247-1248.

⁴⁴⁸ *Cercurile oficiale și chestiunea conductelor petroliere*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1933, p.819-820; *„Asociația petroliștilor” și chestiunea exproprierii conductelor particulare*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1933, p.834-836; *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.15, 1 august 1933, p.895. Iată lungimea rețelei de conducte particulare din 1932 repartizată pe societăți: „Astra Română”, 330 km; „Steaua Română”, 370 km; „Concordia”, 450 km; „Unirea”, 310 km, „Româno-Americană”, 260 km; „Creditul Minier”, 55 km; „Colombia”, 182 km; „Prahova”, 25 km; alte întreprinderi, 418 km. (*Conductele petroliere proprietate a întreprinderilor particulare pot fi expropriate?*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1933, p.697-702).

⁴⁴⁹ *Industria de petrol la Expoziția din Parcul Carol*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1934, p.1233-1237.

⁴⁵⁰ Astfel, pentru săparea unei sonde de 1000 m. prin tubajul cu coloană mică, greutatea coloanelor de tuburi s-a redus în 1933 la 55.000 kg. față de 380.000 kg., cât era necesar prin programele vechi (*Ibidem*).

⁴⁵¹ L. Johansz, *L'industrie pétrolifères à l'exposition 1937*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1938, p.43-44.

⁴⁵² *Ibidem*.

⁴⁵³ *Un film din industria petrolieră română*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1938, p.845.

PETROLUL ROMÂNESC ÎN CONTEXTUL INTERNAȚIONAL DIN PREAJMA ȘI DE LA ÎNCEPUTUL CELUI DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

3.1. Industria petrolieră în contextul intern și internațional

Evoluția industriei petroliere din preajma și de la începutul celui de al doilea război mondial s-a înscris pe o traiectorie specifică, impusă de contextul internațional al acestei perioade.

În paginile următoare ne propunem să urmărim evoluția acestui sector atât de important al vieții economice românești. Convinși că materialul documentar ar putea fi ordonat în diferite forme, am optat în mare pentru următoarea structură a analizei noastre: o prezentare a contextului intern și internațional prin prisma publicațiilor industriei petroliere, starea industriei de petrol, producția și dezbaterile asupra mersului acesteia, aspecte ale rafinajului și exportului, aspecte ale regimului economic și politic al industriei petroliere în contextul războiului mondial. Am adoptat o tratare problematizată a aspectelor industriei petroliere. Fiecărei „probleme” i-am reconstituit evoluția, așa cum a reieșit din sursele documentare studiate. Încheierea analizei unui aspect a impus ca analiza următorului aspect să pornească de la începutul perioadei luate în discuție.

Evenimentele politice ale societății românești au fost prezentate numai în măsura în care au atras atenția industriei petroliere și prin prisma intereselor acesteia. Întrucât din analiza efectuată nu s-au desprins concluzii diferite de cele statuate de istoriografia perioadei, o reluare a acestora nu am considerat-o necesară.

„Monitorul Petrolului“ a rămas cea mai serioasă și complexă publicație de specialitate și în perioada pe care o analizăm. Dramatismul evenimentelor politice, economice și militare s-a resimțit în evoluția revistei, dar nu i-a afectat autoritatea în materie. Revista a continuat să-și mențină apariția bilunară în forma bilingvă (română-franceză). În contextul epocii numărul ei de pagini s-a mai redus. Unele articole destinate opiniei publice internaționale au fost tipărite numai în limba franceză.

Numărul 16 din 15 august 1940, prin articolul intitulat *Către cititorii noștri*, aducea însă o schimbare ce trebuie reținută. Inginerul de mine Barbu G. Negoescu făcea următorul anunț: „«Monitorul Petrolului Român» încadrându-se în noul ritm al vieții publice a României, am preluat conducerea acestei reviste. Mi-am asigurat personalul trebuitor pentru ca revista să apară în aceleași bune condiții¹. Se poate aprecia că înlocuirea lui Mihail Pizanty, care se aflase la conducerea revistei din 1925 și care i-a conferit girul competenței sale, a fost o schimbare cu caracter politic. Acest fapt poate fi dovedit și prin aceea că el a reapărut la conducerea revistei după schimbarea politică din august 1944.

La 1 septembrie 1941, același Barbu G. Negoescu anunța cititorii despre apariția primului număr al „Monitorului petrolului“ în limba germană². Ion Marinescu, ministrul Economiei Naționale, arăta că apariția în limba germană a „Monitorului petrolului“ răspundea unei nevoi bine simțite, pentru că „Germania este acum cel mai mare consumator de produse petroliere românești și va rămâne totdeauna cel mai important cumpărător al nostru de petrol“³.

La rândul său, ministrul plenipotențiar al Reichului pentru problemele economice, H. Neubacher, explica evenimentul prin dezvoltarea relațiilor economice româno-germane din timpul războiului ce se desfășura, prin faptul că „majoritatea cititorilor neromâni ai revistei sunt germani“, că „o covârșitoare proporție din producția de petrol a României se îndreaptă spre Germania“, iar „în ultimele luni capitalul german a înlocuit importante capitaluri vest-europene în industria română de petrol“⁴.

Dramatismul complex al perioadei s-a reflectat puternic în paginile presei de specialitate. Febrilitatea care cuprinsese sferele politice românești se regăsea și în „Monitorul petrolului“. Manifestările naționale, omagierea conducătorilor, prezentarea evenimentelor politice încercau și prin această revistă să pătrundă în sufletele oamenilor, cu scopul realizării unei coeziuni naționale într-o etapă de răscruce a neamului românesc.

Această revistă s-a aplecat mai mult decât de obicei asupra evenimentelor interne. Schimbarea de guvern din decembrie 1937 care i-a adus lui Ion Gigurtu portofoliul Industriei și Comerțului, a fost percepută de unele cercuri industriale ca posibilă generatoare a unui nou curs al vieții economice. Aceste aprecieri erau oarecum confirmate de un interviu al lui Ion Gigurtu, care vorbea de necesitatea de a se numi comisari pe lângă

întreprinderile care manifestau o rea voință în aplicarea legii pentru protecția muncii naționale⁵.

De asemenea, s-a acordat atenție schimbării survenite în viața politică internă în februarie 1938, publicându-se Proclamația regelui către țară. S-au făcut aprecieri asupra noii constituții și a semnificației zilei de 8 iunie, s-a prezentat vizita regelui la uzinele „Malaxa”⁶.

O atenție deosebită a fost acordată vizitei făcute de Carol al II-lea în Occident, în luna noiembrie a anului 1938. Succesul acestei vizite a fost interpretat ca o contribuție la consolidarea Marii Uniri, eveniment de la care tocmai se împlineau două decenii⁷. „Monitorul petrolului”, exagerând rezultatele, a comentat în termeni elogioși acest turneu diplomatic, apreciindu-l a purta amprenta „cele mai strălucite izbânzi diplomatice câștigată de la marele război până azi”⁸. S-a apreciat că „poziția României ca factor de echilibru economic și social în cuprinsul granițelor ei firești și cu vecinătățile ei actuale, a sporit foarte mult ca urmare a vizitei Regale”⁹.

Primirea „mai mult decât familiară” rezervată solilor poporului român în capitala „celui mai mare imperiu din lume” a „alungat o îndoială ce stăruia de multă vreme în opinia publică românească: lipsa de interes a Angliei pentru noi și încurajarea pretențiilor revizioniste ale Ungariei”¹⁰. Au fost punctate principalele momente ale vizitei la Londra, s-a redat discursul suveranului român la Guildhall¹¹.

De asemenea, au fost punctate vizita în Belgia, care a reafirmat puternica prietenie a celor două state, cea de la Paris, în „nabila Franță de totdeauna”, și „invitația plină de toată deferența” pentru vizitarea Germaniei.

Obiectivele acestei vizite în Apus au fost atât economice, pentru că „producția solului și subsolului României, după deducerea cantităților necesare acoperirii nevoilor țării, lasă pentru export cantități însemnate”, cât și politice: „întărirea bunelor legături cu statele lângă care am sângerat în marele război, ce cu prețul atâtor jertfe ne-a adus unitatea națională”¹².

„Monitorul petrolului” prezenta, în 1939, fastul serbărilor regale, aniversarea a 46 de ani a regelui Carol al II-lea, aniversarea a 18 ani a marelui voievod Mihai, a împlinirii unui an de la promulgarea constituției din 1938, a deschiderii activității Parlamentului, a serbărilor tineretului (8 iunie), a împlinirii a 70 de ani de la prima cale ferată din România (București-Giurgiu) etc., subliniindu-se că „un popor nu-și merită o soartă mai bună câtă vreme nu are cultul eroilor lui”¹³.

Pe aceeași direcție se înscria și organizarea expoziției „Luna Bucureștilor”, la 25 mai 1940, unde industria de petrol trebuia să organizeze un bogat stand care să prezinte realizările obținute în timpul celor 10 ani de guvernare a regelui Carol al II-lea, comparativ cu perioada anterioară¹⁴.

Atitudinea de sprijinire a autorității supreme a statului a continuat și după 6 septembrie 1940, demonstrându-se astfel că nu persoana care era în fruntea așezământului național era omagiată în primul rând, ci simbolul unității și ființei statului național, puternic zbuciumat atunci. Abdicarea lui Carol al II-lea, suspendarea constituției, urcarea pe tron a lui Mihai I, numirea lui Ion Antonescu conducător al statului erau, în opinia „Monitorului petrolului”, schimbări pe care România a trebuit să le trăiască într-un moment internațional extrem de critic, venite la scurt timp după răpirea Basarabiei și a Nordului Bucovinei și după dezmembrarea Transilvaniei¹⁵.

Publicația a prezentat jurământul regelui Mihai și Proclamația către țară a lui Ion Antonescu, prin care acesta arăta că schimbarea de la 6 septembrie „nu este un guvern nou, ci un regim nou. Nu vorbe, ci acțiune. Nu șovăire, ci fapte. Un trecut grav și dureros s-a închis [...]. Azi trebuie să salvăm statul și națiunea”¹⁶. Aceeași poziție a avut-o față de fiecare moment important din viața politică a statului și față de atitudinea suveranului¹⁷.

„Monitorul petrolului” a dat glas suferințelor poporului provocate de rapturile teritoriale din anul 1940. Astfel, numărul 14 din 15 iulie 1940 publica în limba franceză articolul *Doliul României*. „Durerea și tristețea care au cuprins inimile noastre sunt mai presus de orice comentarii”¹⁸. Hotărârea de acceptare a acestui fapt s-a bazat pe analiza obiectivă a situației generale din Europa, care nu a lăsat loc pentru o altă soluție. Poporul a acceptat pentru moment această grea încercare, având convingerea fermă asupra drepturilor sale asupra Basarabiei și a Nordului Bucovinei, care erau și vor rămâne teritorii românești. La rândul său, Gheorghe Tătărescu, președintele Consiliului de Miniștri, arăta că România a acceptat acest lucru pentru a salva existența statului român și a nu-i pune în pericol evoluția viitoare.

Un salut de compasiune adresat tuturor industriașilor membri ai Uniunii Generale a Inginerilor din România, care „se găsesc separați de instituția lor, temporar sperăm”, în urma notelor ultimative din iunie 1940¹⁹, a fost adresat de președintele acestei asociații, inginerul Chr. Penescu-Kertsch, cu ocazia adunării generale a uniunii, la 29 august 1940²⁰.

Răpirea nord-vestului României în urma Dictatului de la Viena a fost marcată cu tristețe de către „Monitorul petrolului” care, prin articolul *Ce ni s-a luat din Transilvania în urma arbitrajului*, făcea o analiză pertinentă a pierderilor economice suferite de statul român prin înstrăinarea minelor de aur, argint, cupru, plumb, antimoniu, zinc, arsenic, sulf, bismut, molibden, a centrelor metalurgice de la Baia Mare, a întreprinderilor de exploatare a lemnului, a felurilor industrii presărate pe teritoriul smuls de către Ungaria²¹. La rândul ei, Asociația Industriașilor de Petrol din România arată într-un memoriu adresat Ministerului Economiei Naționale, la 8 octombrie 1940, greutățile pe care le întâmpina industria de petrol în urma răpirii Transilvaniei de Nord, prin faptul că unele centre, care aprovizionau cu materiale diferite societăți petroliere, nu mai aparțineau

României. Memoriul arăta cantitățile de produse cumpărate de diferite societăți în anul precedent, solicitând intervenția statului român pentru realizarea unui regim vamal cu statul ungar, care să permită industriei petroliere să se aprovizioneze cu materialele necesare, ce nu puteau fi procurate din alte părți²², „Monitorul petrolului“ a reflectat în paginile sale și cedarea Cadrilaterului²³.

Aceste evenimente tragice, ce au diminuat cu o treime potențialul economic al țării²⁴, s-au reflectat și în revista „Analele Minelor din România“, care „cu prilejul tristei aniversări din august-septembrie“, dedica „meritul din nordul Transilvaniei veșnic românești“, întreg numărul 10 din luna octombrie a anului 1941, care conținea studii deosebit de interesante. De precizat că toate paginile revistei au fost încadrate în chenar negru²⁵.

Asociația Industriașilor de Petrol se străduia să alcătuiască statistica vagoanelor cisternă care nu s-au mai întors la societățile petroliere în urma cedărilor teritoriale din 1940. Astfel, rafinăria Brazi înștiința asociația, la 7 noiembrie 1940, că avusese 3 vagoane-cisternă cu destinațiile Oradea și Cluj, de a căror soartă nu mai știa nimic²⁶.

În această perioadă, atât de dramatică pentru istoria națională, însăși presa economică a găsit util să puncteze evenimentele atât de neobișnuite. Condamnând asasinarea lui Armand Călinescu, „Monitorul petrolului“ considera că ea a fost îndreptată în același timp împotriva patriei, fapta fiind numită crimă de lèse-națiune. S-au mai prezentat momentul proclamării României stat național legionar, sfârșitul acestei perioade, reacțiile și interesele petroliere ale Germaniei.

Desele schimbări, numiri și retrageri din viața politică a țării erau ele însele o mărturie a tensiunii care cuprinsese cele mai înalte sfere ale așezământului politic românesc. Nici „demisia irevocabilă“ în 1939 a inginerului Constantin Osiceanu din funcția de președinte al Asociației Industriașilor de Petrol din România, funcție pe care a deținut-o în întreaga perioadă interbelică, și din cea de director general al societății petroliere „Steaua Română“, nu avea aerul să semene a ceva natural. La rândul ei, fiecare înlocuire a titularului Ministerului Economiei Naționale, marca o nouă etapă în evoluția vieții și chiar a concepției economice a etapei²⁷.

Întârzierea plăților în valută de către Banca Națională, sporirea informațiilor, fie ele chiar economice, despre Germania și U.R.S.S., posibilitatea stabilirii unui acord între cele două state au generat neliniștea industriei de petrol.

„Monitorul petrolului“ a acordat o atenție deosebită situației internaționale, privind cu îngrijorare deteriorarea acesteia, întrucât prosperitatea economică putea să se realizeze numai într-o evoluție politică socială echilibrată, „în epoci de armonioasă propășire pe toate tărâmele“²⁸.

Spre sfârșitul anului 1938, omenirea aștepta „într-o pulsație accelerată [...] desfășurarea evenimentelor politice din ultimul timp, de o covârșitoare importanță pentru viitorul unității“²⁹. S-au salutat eforturile pentru aplanarea diferendelor ce puteau duce la declanșarea unui

cataclism ce era încă viu în „imaginea trăită cu numai 20 de ani în urmă”³⁰. Opinia publică a fost informată despre poziția S.U.A. și negocierile diplomatice ale premierului britanic în aplanarea diferendului dintre Germania și Cehoslovacia.

În preajma deznodământului de la München se constata faptul că „politicul copleșește economicul”, exprimându-se temerea față de declanșarea unui conflict „care se poate ști unde începe, dar niciodată unde poate sfârși”³¹. Se exprima speranța ca „intervențiile luminate care se fac” și amintirea rănilor „încă nevindecate de acum 20 de ani să îndrumeze mințile celor ce conduc destinele popoarelor”, pentru ca pacea să nu fie distrusă³².

Se aprecia nădejdea la îndepărtarea pentru moment a primejdiei războiului, prin semnarea acordului de la München, care a făcut ca pacea să fie păstrată, „grație spiritului de sacrificiu al Cehoslovaciei”³³.

În preajma datei de 1 septembrie 1939, „Monitorul petrolului” avertiza despre „pericolul aproape iminent al izbucnirii unui cataclism”. O nouă înclăștare a armelor va face prăpăd, „întrucât învingători sau învinși, vor fi în egală măsură zdrobiți cu milioane de vieți pierdute și bunuri incomensurabile distruse”³⁴. Asupra ordinii nefirești care începea să se profileze în Europa, înțelept și profetic se pronunța și N. Iorga, în Parlamentul României: „Am văzut trecând înaintea mea de la cele câteva milenii care se pot socoti ale preistoriei, până în momentul de față, am văzut trecând atâtea lumi, atâtea nații – unele sunt, altele nu mai sunt – am văzut ridicându-se și prăbușindu-se atâtea împărății, încât am credința nezguduită că toate imperialismele care s-ar încerca vreodată în omenire contra dreptului și contra necesităților morale ale națiilor se vor prăbuși. Este un număr de ordine pe care îl pot adăugi pe lângă numărul de ordine al tuturor monarhiilor de silă, care s-au prăbușit până acum și au ieșit totdeauna numai nobile organizații de drept, sprijinite pe ce este mai esențial în dreptul național”³⁵. „Monitorul petrolului” a reluat în paginile sale afirmațiile marelui savant.

Cu regret, publicația anunța declanșarea războiului, care, după un sfert de veac, a cuprins din nou unele țări ale continentului. Cuvântul diplomatic a fost trecut în mâna armelor care măcinau zi de zi tineretul și prosperitatea statelor angajate. Prin adoptarea neutralității – preciza revista – România va fi scutită de consecințele nenorocite ale războiului.

În noua situație, „Monitorul petrolului” făcea cunoscute regulile economice ale neutralității. Libertatea economică și comercială a neutrului rămăneau ca și înainte de izbucnirea conflictului. Pentru a se observa repercusiunile avute de noua situație, revista refăcea mai multe tablouri ale situației din 1914. Atunci, ca și în 1939, România a fost neutră, Bosforul s-a închis, paralizând activitatea portului Constanța, care, în 1913, efectua 87,7% din exportul petrolier, pentru ca în 1915 să efectueze numai 3,8%. Predealul a preluat funcția de expediție, care a evoluat de la 3,2% la 87,1%, la datele luate ca referință. Țările din cadrul Puterilor

Centrale au cumpărat 27% din petrolul românesc, în 1913, și 98%, în 1916. Statistica era, deci, deosebit de instructivă. Se aprecia că, din nou, comerțul pe mare va fi închis, principalul canal de scurgere către țările beligerante devenind Dunărea, la care se adăuga și cale ferată³⁶.

În perioada neutralității, „Monitorul petrolului” a prezentat diferite analize referitoare la evoluția industriei petroliere, propunând diferite strategii pentru asigurarea unei evoluții cât mai rentabile a acestei ramuri economice³⁷. De asemenea, el a făcut numeroase aprecieri despre influențele războiului asupra industriei de petrol. Societățile petroliere subliniau în analizele anuale influențele negative ale situației internaționale.

Spre exemplu, societatea „Redevența” arăta că în anul 1938 situația generală a societății a fost mai rea decât în 1937, din cauza deteriorării situației internaționale. „Situația internațională tulbure, importante schimbări intervenite în configurația țărilor Europei centrale, au influențat defavorabil dezvoltarea industriei române de petrol”³⁸. Cu altă ocazie, se arăta că războiul din Europa a întrerupt contactul industriei noastre cu cea americană. Inginerii români n-au mai putut face călătoriile de studii în S.U.A., revistele de specialitate au încetat să mai sosească în țară și, mai grav, aceeași soartă au avut-o materialele industriale³⁹.

„Monitorul petrolului” a precizat resorturile participării României la operațiunile războiului mondial. Această participare s-a făcut în scopul dezrobirii provinciilor smulse din trupul țării. Unității politice românești i s-a adăugat unitatea vieții economice, reîntregirea constituind visul generațiilor care s-au succedat pe aceste pământuri de-a lungul timpului. Ion Marinescu, în telegrama trimisă conducătorului statului, în momentul intrării României în acțiune, în numele industriei și comerțului românesc, arată că „vă păstrăm în suflet ca pe cea mai sfântă icoană și ca pe cea mai fericită întruchipare a neamului. Dumnezeuul părinților noștri să fie cu dvs. peste tot. Izbândă!”

Ion Antonescu, mulțumind ministrului Industriei și Comerțului, cerea „tuturor la locurile unde sunt, să muncească cu înțelepciune, pricepere și energie pentru a obține victoria și pe frontul economic, tot atât de important, ca pe cel militar”⁴⁰.

3.2. Producția și preocupările pentru creșterea acesteia

În 1938, producția de petrol a țării a fost de 6 610 000 t, în scădere cu 7,8% față de cea a anului precedent și reprezentând 76% din producția anului 1936, când s-a obținut cea mai mare producție din perioada interbelică. Prin aceasta, România deținea 2,45% din totalul producției mondiale, situându-se pe locul al șaselea, după S.U.A., U.R.S.S., Venezuela, Iran și Indiile Neerlandeze. Numărul metrilor forajă s-a cifrat la

288 000, reprezentând 88% din totalul metrilor forati în anul 1936. Raportul producției de petrol pe metru forat a fost de 23 t/m față de 26,5 t/m în 1936. Media zilnică a producției a scăzut de la 2378 vagoane în 1936, la 1808 vagoane în 1938⁴¹.

Deși consumul mondial a fost în creștere în cursul anului 1938, producția mondială a scăzut cu 4%, comparativ cu anul precedent. Scăderea prețurilor din acest an a fost pusă pe seama nesiguranței politice. Producția U.R.S.S., a Indiilor Olandeze, a Irakului și a Iranului a fost în creștere, pe când producția României, a S.U.A., a Mexicului și a Venezuelei a fost în scădere⁴².

Pentru anul 1939, datorită conjuncturii excepționale, producția mondială a înregistrat un spor de 4,3% și o valorificare optimă. Deși producția României a fost în scădere, datorită cerințelor externe, ea a putut realiza „mai mult decât se putea obține chiar dintr-o producție mai sporită”. Rolul petrolului a crescut, motorizarea armatelor a atins o proporție avansată, nici o deplasare, nici o confruntare terestră, maritimă sau aeriană nu putea fi concepută fără cantități suficiente de petrol. Febra achiziționării „aurului negru” – sublinia „Monitorul petrolului” – i-a cuprins și pe nebeligeranți. „Chiar statele neparticipante la conflict sunt constrânse a duce o politică de neutralitate armată, ceea ce se traduce și pentru ele printr-o aprovizionare mai ridicată de produse petroliere. Avem deci în mod hotărât, o conjunctură specifică de război, valabilă atât pentru țările beligerante cât și pentru cele neutre”. Prețurile la benzină s-au triplat, iar cele de la motorină și lampant s-au dublat⁴³.

În acest an producția de petrol a țării a fost de 6 250 000 t, scăzând cu 7,8% față de cea a anului precedent, reprezentând 72% din producția anului 1936. Prin producția sa, România continua să ocupe locul al șaselea în ierarhia producătorilor mondiali de petrol. Numărul metrilor forati, cifrându-se la 255 000, a fost în scădere cu 11,5% față de situația anului precedent și a reprezentat 79% din totalul forajului anului 1936. Raportul producției de petrol la metru forat a fost de 24 t/m, înregistrându-se o creștere de 1 t la metru forat. Media zilnică a producției a coborât la 1700 vagoane⁴⁴.

În 1940 situația internațională conducea către un război generalizat. Până în 1938 industria petrolieră s-a dezvoltat într-o epocă ce a fost considerată de prosperitate economică, bazată pe o producție de pace. Din septembrie 1939 problema petrolului s-a plasat pe o traiectorie a interesului primordial de reîmprospătare a stocurilor de aprovizionare permanentă și de o asigurare a liberului acces la carburanții lichizi pentru toate statele⁴⁵.

În anul 1940 producția de petrol a țării a fost de 5 800 000 t, ceea ce reprezintă mai puțin cu 7% față de anul precedent și 67% din producția anului 1936. Numărul metrilor forati a fost de 235 000, reprezentând 71%

din totalul celor realizați în 1936. Media producției zilnice a coborât la 1400 vagoane⁴⁶.

Conectarea României la conflictul mondial în 1941 a făcut ca industria de petrol să evolueze într-un context specific. „Când bubuie tunul pentru gloria țării noastre și când cea mai mare parte din elementele productive sunt pe front la datorie, lipsesc toate. Lipsesc muncitorii, lipsesc materiale, lipsește lumina (fiind camuflată), într-un cuvânt lipsesc elementele ce activează”⁴⁷. În această situație, producția de petrol a țării a continuat curba descendentă, situându-se la 5 577 000 t, reprezentând 64% din producția anului 1936⁴⁸. Comparativ cu anul precedent, producția a scăzut cu 4%, deși Consiliul de Miniștri, în ședința din 11 aprilie, miza pe o creștere a producției aceluși an cu 300 000 t⁴⁹. Debitul mediu pe sondă s-a redus la 7 t în 1941, față de 11 t în 1936⁵⁰.

Scăderea neîncetată a producției de petrol a constituit obiectul reflecției factorilor competenți, care priveau cu îngrijorare acest fenomen. La 5 ianuarie 1939 s-a adoptat legea pentru înființarea Administrației Comerciale pentru Prospekțiuni și Explorări Miniere (A.C.E.X.), iar peste câteva luni s-a înființat Asociația pentru Înaintarea Științei⁵¹.

Decretul-lege din septembrie 1940, semnat de Ion Antonescu, privind instituirea comisiilor de anchetă a concesiunilor miniere pentru ultimii 12 ani și repartizarea continuă a unor noi perimetre în exploatare, se subordona aceluiași scop, al creșterii producției. În noiembrie 1940, o decizie a Ministerului Economiei Naționale fixa regulamentul pentru acordarea a 25 de perimetre petroliere în exploatare, prin bună învoială. Pentru fiecare perimetru se alcătuiau un contract de concesiune și un caiet de sarcini. După un an, un jurnal al Consiliului de Miniștri hotărârea în exploatare a altor perimetre⁵².

Pentru menținerea și creșterea producției de petrol, societățile petroliere au realizat programe de lucru prin care au fixat foraje în regiuni noi sau mai puțin explorate. S-au făcut studii ca întreprinderile specializate să coopereze pentru a efectua lucrări raționale și economice. S-au fixat norme și s-au stabilit licitații pentru explorarea sondelor și a puțurilor părăsite. S-au adoptat de către forurile competente măsurile pentru simplificarea formalităților de defrișare a suprafețelor împădurite, necesare exploatărilor petroliere⁵³.

Într-un memoriu din aprilie 1940 al Asociației Industriașilor de Petrol din România către Gheron Netta, comisarul general al petrolului, se arăta că pentru a se putea spori producția de țiței a țării cu 20-30%, „așa cum cer astăzi interesele superioare de stat”, trebuie făcute noi explorări. Pentru aceasta, statul trebuie să acorde toate facilitățile pentru favorizarea explorărilor și să înlesnească industriei de petrol procurarea necondiționată a materialelor necesare acestei activități. De asemenea, asociația preciza faptul că activitatea de explorare nu putea avea eficiența scontată dacă industria de petrol nu primea la timp sumele ce i se cuveneau din

furniturile de produse petroliere făcute autorităților de stat și dacă nu se revizuiu sarcinile fiscale exorbitante pe care le suporta industria de petrol⁵⁴.

În contextul angrenării României în război, s-au reluat discuțiile despre normalizarea și raționalizarea industriei de petrol: „Dacă în timpuri normale standardizarea se impune prin foloasele economice imediate ce le aduce (ieftinătatea fabricației [...]), economisirea eforturilor și a materialelor [...]), în vreme de război, normalizarea se impune ca necesitate de viață”⁵⁵.

La 10 iulie 1941, la Ministerul Economiei Naționale a avut loc o întrunire a conducătorilor principalelor societăți petroliere, consacrată sporirii producției și fixării noului regim minier. Cu această ocazie, subsecretarul general David Preda arăta că mărirea producției, solicitată atât de mult și de nevoile războiului, se putea face pe două căi: a) reluarea exploatărilor sondelor părăsite și b) reluarea în cercetare a tuturor sondelor suspendate.

Inginerul Th. Ficșinescu s-a arătat însă pesimist față de propunerile făcute, spunând că fiecare întreprindere care a crezut că ar fi putut obține ceva din sondele părăsite le-a pus deja în producție, iar puține sonde părăsite nepuse în funcțiune nu ar putea adăuga decât o cantitate foarte mică, nesemnificativă pentru producția obținută. El vedea mărirea producției prin continuarea explorării în noi structuri geologice și prin descoperirea de noi straturi bogate în zăcăminte petroliere. Fără asemenea noi descoperiri, aprecia Th. Ficșinescu, producția nici n-ar putea fi menținută la nivelul respectiv⁵⁶.

În pofida tuturor eforturilor și încercărilor, producția de petrol a țării, așa cum am observat, a scăzut în mod constant. Ea s-a încadrat în contextul negativ al evoluției extracției petroliere, instaurat după 1936⁵⁷, context agravat de condițiile declanșării celui de al doilea război mondial. G. Macovei, președintele Comitetului de conducere al Administrației Comerciale pentru Prospekțiuni și Explorări Miniere, arăta, în darea de seamă asupra primului bilanț al acestei instituții, că în exercițiul 1940-1941, nu s-a putut definitiva nici una din lucrările începute pe teren, atât la petrol, cât și la minereuri⁵⁸.

În această situație, discuțiile asupra rezervelor petroliere ale țării au continuat, ocupând un loc important în analizele specialiștilor, așa cum am observat în capitolul precedent. Institutul Geologic al României, prin aprecierile sale, s-a înscris în general pe o traiectorie optimistă⁵⁹. Optimist a fost și profesorul doctor I.P. Voitești, care, la întrebarea dacă în România mai existau posibilități de a descoperi noi zăcăminte de petrol, afirma, în 1939, că răspunsul nu putea fi decât afirmativ⁶⁰.

Profesorul Theodor Ficșinescu, directorul general al Societății „Colombia”, manifesta prudență în abordarea acestei probleme, întrebându-se chiar, dacă producția scăzută din 1939, nu a fost prea mare față

de rezervele petroliere ale țării. El se pronunța pentru o evaluare corectă a rezervelor și o extracție proporțională cu aceste rezerve⁶¹.

Încadrându-se în interesele strategice ale celui de al treilea Reich, specialiștii germani manifestau o încredere oarbă în rezervele petroliere și mai ales în posibilitatea relansării producției românești⁶².

3.3. Rafinajul

Rafinajul a fost o componentă importantă a activității industriei petroliere. Numărul rafinăriilor nu a scăzut, iar activitatea acestora s-a perfecționat⁶³. În 1939 existau 9 rafinării ce aveau posibilități tehnice superioare și obțineau benzina și prin procedeul de cracare: „Astra Română” – Ploiești, „Româno-Americană” – Ploiești, „Concordia” – Ploiești, „Steaua Română” – Câmpina, „Unirea” – „Orion” – Ploiești, „Unirea” – „Speranța” – Ploiești, „Creditul Minier” – Brazi, „Colombia” – „Aquila” – Ploiești, „Petrol-Block” – „Standard” – Ploiești. Aceste rafinării aveau o capacitate anuală de rafinaj de 8 590 000 t. Capacitatea totală de rafinaj a țării se ridica la nivelul de 10 605 000 t. Se constată faptul că rafinăriile aveau o capacitate de rafinaj ce depășea cu mult producția de petrol brut a țării. Restul rafinăriilor obțineau benzina numai prin procedeul clasic de rafinare⁶⁴.

Aproape întreaga cantitate de țiței extras era supusă prelucrării. În anul 1938, spre exemplu, s-au supus prelucrării 6 217 500 t din totalul producției de 6 610 000 t. Primele 14 rafinării ale țării au rafinat 98,5%, iar restul cantității a fost rafinată de 26 de rafinării mici. Cantitatea de combustibil arsă în rafinării a scăzut de la 5,18% la 3,91% în 1938. S-a extins cantitatea de gaze arse în rafinării, în locul păcurii. Astfel, în 1938 gazele arse în procesul de rafinare au echivalat cu 418 277 t de păcură, iar păcura propriu-zisă arsă în rafinării a fost de 107 503 t.⁶⁵

Benzina rezultată prin cracare reprezenta totuși o cotă modestă din totalul benzinei obținute. În 1939 s-au supus prelucrării 5 837 000 t. Din această cantitate, numai 1 378 000 t au fost supuse cracării, obținându-se 485 800 t benzină. În 1940 s-au supus prelucrării 5 469 500 t, mai puțin cu 6,3% decât în anul precedent, iar pentru cracare 1 356 932 t⁶⁶.

Randamentul țițeiului supus prelucrării era următorul: benzină ușoară și mijlocie 20,43%, benzină grea 4,16%, white-spirit 3,9%, petrol lampant 13,5%, motorină 13,81%, păcură 34,14%, uleiuri minerale 1,05%, parafină 0,14%, asfalt 1,07%, alte produse 1,25%, combustibil folosit în rafinării 3,91%, pierderi de fabricație 2,62%. Deși randamentul procesului de rafinaj a crescut constant, el a rămas în urma celui american. Astfel, în anul 1939 industria petrolieră românească obținea benzina, în proporție de 61%, prin prelucrarea clasică a țițeiului, în timp ce S.U.A. obținea numai 40% prin prelucrarea clasică; 23% prin procedeul de cracare, iar S.U.A., 49%; 16% prin degazolinare, iar S.U.A., 11%⁶⁷.

Pe linia perfecționării rafinajului s-a înscris în anul 1939 montarea instalațiilor pentru fabricarea benzinei de avion cu indicele octanic 100, la Rafinăria Brazi. Aceasta era prima instalație de acest tip din țară și printre puținele existente în lume⁶⁸.

În pofida faptului că nu toate gazele de sondă se recuperau, 71% din cele captate erau supuse degazolinării, obținându-se anual aproximativ 250 000 t gazolină. În privința gazelor de sondă s-au continuat și în această perioadă dezbaterile despre aducerea gazelor naturale pentru satisfacerea nevoilor populației Bucureștiului⁶⁹.

Personalul ocupat în rafinăriile țării reprezenta aproximativ 41% din personalul industriei petroliere. În 1939, el era de 7 737 angajați, în ușoară scădere față de anul precedent⁷⁰.

3.4. Consumul intern

Consumul intern de produse petroliere a înregistrat în această perioadă, o creștere, datorată în special nevoilor de stocaj impuse de situația internațională. Astfel, în 1938, consumul intern a fost de 1 774 046 t, ceea ce a reprezentat o creștere cu 4% față de anul precedent și cu 8% față de 1936. Semnificativ este faptul că, în timp ce România contribuia cu 2,45% la producția mondială, ea consuma numai 0,67% din aceasta⁷¹. Consumul intern a continuat să crească, după unele date, cu 6,6% în 1939, comparativ cu anul precedent, și cu 4,3% în 1940 față de anul 1939⁷². O scădere a consumului intern s-a produs în anul 1941, întrucât „pierderile teritoriale suferite în urma ciuntirii hotarelor, evaluate la o suprafață de 100 000 km² și o populație de 6,8 milioane de locuitori, au redus corespunzător capacitatea de absorbție”⁷³. Această scădere a fost de aproximativ 41 000 t. De la un consum de 1 862 000 t produse petroliere în 1940, s-a ajuns la 1 821 000 t în 1941⁷⁴.

Scăderea consumului intern de produse petroliere a fost provocată, în 1941, și de angajarea directă a României în conflictul mondial și de creșterea implicită a furniturilor necesare nevoilor frontului. Astfel, dacă în 1940 societățile petroliere se angajau printr-o convenție să asigure nevoile interne ale țării⁷⁵, la 13 decembrie 1941, printr-un jurnal al Consiliului de Miniștri, s-a decis „o raționalizare a consumului intern și o supraveghere a utilizării combustibililor lichizi”⁷⁶. Se stabilea pentru rafinării un program de prelucrări pe etape de câte trei luni, se hotăra prin decizie ministerială cota consumului intern și se fixa la maxim 21°C temperatura încăperilor la autorități, hoteluri, birouri, locuințe particulare. Caloriferele culoarelor și camerelor nelocuite urmau să fie dechise atât cât să nu înghețe instalațiile. În același timp, era stabilită ordinea de preferință în aprovizionarea cu păcură etc.

3.5. Exportul

Exportul produselor petroliere a reprezentat un aspect de cea mai mare importanță pentru acest sector de activitate și pentru economia națională. Petrolul a fost factorul esențial, alături de cereale și lemn, al susținerii modernizării societății românești în perioada interbelică. Acest lucru a fost evidențiat și de „Monitorul petrolului”: „S-ar fi putut spune că la noi, datorită agriculturii și exportului lemnului brut sau fasonat, un schimb activ cu străinătatea s-ar fi putut menține în mod satisfăcător. Cifrele însă, cu rigiditatea lor, ne demonstrează cât de greu atârână petrolul în balanța comercială și în ce măsură a ajutat la îndepărtarea efectelor unui comerț deficitar”⁷⁷.

Tabelul următor ilustra aceste afirmații:

Valoarea exportului românesc pe categorii
(totalul exportului = 100)

Anii	Produse de petrol	Cereale	Lemn și derivate	Diverse produse
1936	41,29	31,51	7,77	19,42
1937	40,52	32,24	8,96	18,28
1938	43,24	24,42	11,45	20,89
1939	41,87	26,89	9,44	21,80
1940	62,40	18,29	4,96	14,35

Se poate constata cu ușurință că petrolul a ocupat primul loc în balanța comercială a României. Proporția lui valorică a crescut brusc datorită conjuncturii politice din Europa, de la 41-43% în perioada 1936-1939, la peste 62% în 1940, depășindu-se astfel cota maximă anterioară de 55,6%, realizată în anul 1933⁷⁸. Lipsind intensitatea exportului petrolier, balanța comercială a României ar fi arătat cu siguranță altfel⁷⁹. „Unde mai punem – sublinia publicația – că de pe urma exportului petrolier, numai din drepturile de export, s-a realizat importanta sumă de 2 485 783 000 lei (în 1940 - n.n.) față de 95 474 000 lei în 1939. În afară de acestea, impozitele proporționale cuvenite statului, cifra de afaceri, taxele pe calea ferată etc. etc. măresc capitolul veniturilor statului din această ramură de bază de activitate”⁸⁰. Din prețurile obținute la export, 42% reprezentau taxele și impozitele ce reveneau statului, comunelor și regiilor autonome sub diferite forme, iar 58% rămâneau rafinăriilor, care acopereau prețul de revenire a materiei prime, amortizarea instalațiilor, investițiile etc.⁸¹.

Din punct de vedere cantitativ, cota destinată exportului a scăzut constant, urmând, într-un fel, traiectoria producției petroliere, de la 6 884 716 t în 1936 la 3 492 927 t în 1940⁸².

Se poate aprecia că producția industriei petroliere românești avea, prin excelență, un caracter exportativ, pentru că cea mai mare parte a acesteia lua calea distribuirii externe. Spre exemplu, în 1938 România deținea 2,45% din producția mondială de petrol și 6,6% din exportul mondial de produse petroliere⁸³.

În domeniul exportului produselor petroliere s-au adoptat o serie de reglementări legislative încadrate politicii generale a statului de controlare a surselor sale de venituri. La începutul anului 1939 s-a adoptat legea pentru organizarea asociațiilor de exportatori și producători pentru export. Presa de specialitate observa că această lege subordona libertatea de acțiune a fiecărui exportator, intereselor generale, întrucât „economia noastră națională are condiționată în mare parte vitalitatea ei, valorificării în condiții optime pe piețele străine a produselor solului și subsolului românesc”⁸⁴. De altfel, se aprecia în presă, industria de petrol a țării, în întreaga ei activitate, nu s-a aflat departe de scopurile urmărite de noua lege.

O serie de hotărâri au vizat sistemul de plăți. În octombrie 1939, un decret-lege hotăra ca 30% din devizele liber convertibile rezultate în urma exportului să fie cedate Ministerului Finanțelor, iar restul de 70% să fie lăsate exportatorului. Asociația Industriașilor de Petrol din România a protestat față de această hotărâre, amintind celor în drept atât nivelul ridicat al taxelor la care era supusă industria petrolieră, cât și cheltuielile pentru propriile ei nevoi. Conjunctura era însă departe de a permite o revizuire a hotărârii adoptate. În decembrie același an, Banca Națională a României dădea publicității un comunicat prin care anunța că valoarea exporturilor plătite integral în devize libere urma să rămână la dispoziția acestei instituții. În anul următor, Banca Națională hotăra ca toate exporturile plătibile în devize libere să se efectueze numai în franci elvețieni⁸⁵.

Începutul anului 1940 a adus noi măsuri restrictive în exportul produselor petroliere. Decretul-lege pentru stabilirea regimului de schimburi cu străinătatea preciza faptul că schimburile de produse nu se puteau face decât în virtutea unei autorizații eliberate de Ministerul de Comerț Exterior. Decretul viza țările care plăteau exporturile în devize liber convertibile, întrucât se constatase o descreștere a exporturilor petroliere în anii anteriori, în câteva țări ce plăteau în astfel de devize. Concomitent, Comisariatul General al Petrolului impunea restricții la exportul unor tipuri de țigări și al benzinelor ușoare, în scopul unei mai bune aprovizionări a Ministerului Aerului și Marinei⁸⁶.

În 1941, în condițiile în care comerțul pe mare a devenit nesigur, s-au început lucrările de extindere a portului Giurgiu. Urmau să se instaleze încă două conducte, care aveau punctul de plecare la Teleajen, cu debitul de pompare de 4 tone în 24 de ore. Acestea se adăugau celor două existente, cu capacitatea de 1 tonă în 24 de ore. La 8 iunie capacitatea de export a portului dunărean s-a mărit prin inaugurarea ferry-

boatului Giurgiu-Rusciuc. La festivități au fost prezenți suveranii României și Bulgariei, miniștri români și bulgari, autorități civile și militare⁸⁷. Aceste lucrări de mărire a capacității de export a României au fost stimulate și de solicitările stringente ale Germaniei⁸⁸.

Petrolul românesc s-a bucurat de o mare solicitare externă. Conjunctura specifică a acestei perioade a determinat modificarea structurii comerțului extern al petrolului. Acest lucru s-a datorat faptului că petrolul a devenit un element al politicii internaționale. Orientarea politică a României a influențat fluxul scurgerii petrolului românesc. Aliați tradiționali ai României, precum Franța și Anglia, au fost constrânși, în cele din urmă, să cedeze interesele lor economice Germaniei.

În continuare, ne propunem să facem câteva nuanțări asupra comerțului extern al României cu produse petroliere.

3.5.1. Franța

Comerțul cu produse petroliere cu Franța s-a modelat după evoluția politică a societății românești și a continentului european. La 6 februarie 1936, guvernul român a semnat un acord cu guvernul francez, prin care redevențele de petrol ale statului român erau cedate pe timp de 12 ani. Statul francez a desemnat societatea „Petrofina” pentru realizarea acestui tratat. Petrolul românesc urma să plătească materialele de război importate din Franța⁸⁹.

Franța și-a propus creșterea cantităților de petrol importate din România. Proporția valorică a produselor petroliere importate, față de totalul produselor, a scăzut de la 9% în 1936, la 8,2% în 1937, iar cantitățile de la 657 703 t, la 638 314 t, în același interval⁹⁰.

La 8 martie 1938 s-a semnat un nou acord româno-francez, care preciza că plățile se efectuau în devize libere, iar la sfârșitul aceluși an o delegație economică franceză a venit la București pentru relansarea activității comerciale⁹¹.

Șeful acestei delegații economice, Alphaud, în conferința de presă ținută la Legația Franței, sublinia necesitatea relansării schimburilor economice între cele două țări, schimburi amenințate de situația specifică internațională. Era necesară o adaptare rapidă la împrejurările momentului. Relațiile tradiționale dintre cele două țări aveau puterea să faciliteze realizarea scopurilor propuse. Cerând mărire cantităților petroliere exportate în Franța, guvernul acesteia era dispus să acorde un preț superior celui mondial⁹².

În 1939, în contextul politic cunoscut, s-au desfășurat noi tratative pentru mărire exportului de produse petroliere în Franța. În luna februarie, o delegație oficială românească s-a deplasat la Paris, întorcând vizita unei alte delegații franceze. Partea franceză solicita mărire cantității

de petrol brut, în timp ce partea română dorea să livreze produse rafinate. Balanța comercială româno-franceză pentru anul 1938 arăta o creștere a importului de produse franțuzești cu 33,9%, comparativ cu 1937, în timp ce exportul românesc în Franța a scăzut cu 39,6% în aceeași perioadă. Delegația română a negociat, în afară de contractul redevențelor statului, exportul a 465 000 t benzină tip turism, 50 000 t motorină, 20 000 t lampant⁹³. Acordul final s-a semnat în 21 aprilie 1939 și prevedea livrarea a 560 000 t produse petroliere. Prin semnarea acestui acord se acoperea 70% din importul de benzină și 31,5% din cel de motorină al Franței⁹⁴.

În august 1939 au început noi tratative româno-franceze pentru livrarea unor noi cantități de produse petroliere. Discuțiile se concentrau asupra găsirii unor posibilități de expediție mai promptă⁹⁵. În martie 1940 s-a semnat un alt acord cu societatea „Petrofina Française”, care prevedea livrarea a încă 200 000 t produse petroliere până la 15 iunie 1940⁹⁶.

Evenimentele din mai-iunie 1940 au condus la suspendarea contractului cu „Petrofina” și, concomitent, a livrărilor de armament din Franța. Contractul cu „Petrofina” a fost reziliat. După lungi discuții, la 30 septembrie 1940 s-a semnat un acord cu guvernul de la Vichy. Se prevedea reluarea livrărilor militare către România. Statul român nu mai plătea cu redevențele sale petroliere. Redevențele erau vândute în exterior, așa cum dorea statul român, iar plata furniturilor militare franceze se făcea cu franci. Acordul stipula că Franța renunța la redevențele românești, până în anul 1948⁹⁷. Cu siguranță, „artizanul noii Europe” a fost inițiatorul și mai ales „mediatorul” acestui acord, care trebuia să contribuie la înzestrarea militară a României și, în același timp, să disponibilizeze noi procente din petrolul românesc.

3.5.2. Anglia

Și Anglia și-a propus strângerea legăturilor economice cu România. La începutul anului 1938, o delegație a Camerei de Comerț Britanice din România s-a prezentat în audiență la Octavian Goga, primul-ministru al României. Delegația a evidențiat colaborarea dintre capitalul englezesc și cel românesc investit în această industrie. Oficialitățile române au dat garanții capitalului britanic investit în România și au solicitat participarea acestui capital la dezvoltarea industriei petroliere⁹⁸.

Vizita lui Gh. Tătărașcu la Londra, în vara aceluiași an, a dat posibilitatea ziarului „Times” să vorbească despre intenția realizării unei înțelegeri anglo-române pentru exploatarea ținuturilor petrolifere neexplo-rate și pentru mărirea vânzărilor de petrol românesc pe piața britanică⁹⁹.

În această ultimă direcție, Anglia era dispusă să cumpere produsele românești, chiar dacă ele erau mai scumpe decât cele de pe

piața mondială. Se preciza că aceste produse urmau să intre în stocul de rezervă, impus de situația internațională a momentului¹⁰⁰.

Realizarea unui nou acord de plăți româno-englez, la 2 septembrie 1938, și vizita suveranului român în această țară erau de natură să impulsioneze relațiile comerciale dintre cele două țări¹⁰¹.

Presă de specialitate a acordat atenția cuvenită și acordurilor româno-engleze din primăvara anului 1939. Intenția Angliei – în contextul acordării garanțiilor din 13 aprilie 1939 – de a revigora relațiile comerciale cu România¹⁰² a fost evidențiată și de desfășurarea, sub patronajul ambasadorului englez Reginald Hoare, a celui de al XII-lea banchet anual al Secțiunii Române a asociației Institute of Petroleum. Astfel, într-o atmosferă de caldă colegialitate și prietenie, la 14 ianuarie, într-unul din marile localuri ale Bucureștiului, în prezența elitei industriei petroliere românești, și-au desfășurat întâlnirea membrii români și cei străini ai acestei asociații¹⁰³.

La 24 aprilie a sosit în capitală o misiune economică engleză, condusă de Friederich Leits-Ross. Partea română urmărea ca exportul să obțină în Anglia același preț, mai ridicat decât cel mondial, pe care comerțul român îl obținea pe alte piețe. Ședința de deschidere a fost prezidată de I. Bujoiu, ministrul Economiei Naționale¹⁰⁴. Protocolul româno-englez, încheiat la 11 mai 1939, prevedea, între altele, angajamentul guvernului român de a acorda tratamentul națiunii celei mai favorizate societăților petroliere ce reprezentau interesele britanice. Totodată, ambele state își propuneau să stimuleze exploatarea și explorările societăților cu capital englez¹⁰⁵.

Pentru problemele petroliere, delegația engleză s-a bucurat de sprijinul lui J.B. Aug. Kessler, conducătorul Grupului „Royal Dutch Schell”. „Monitorul petrolului” i-a făcut o prezentare elogioasă înaltului reprezentant al lumii petroliere mondiale. Kessler deținea și funcția de vicepreședinte al Consiliului de administrație al societății „Astra-Română” și era un bun cunoscător al industriei petroliere românești. Prima sa vizită în România avusese loc în anul 1911, iar în 1919 el a devenit director general al „Astrei-Române”. Se exprima speranța că delegația britanică va beneficia de experiența vastă a lui J.B. Aug. Kessler și de prietenia sa față de țara noastră, care vor contribui la intensificarea relațiilor reciproce dintre cele două state¹⁰⁶.

3.5.3. Italia

După aplicarea regimului de sancționare economică a Italiei, în 1935 România s-a aliniat hotărârii Ligii Națiunilor și a aplicat Italiei sancțiuni economice. Această hotărâre a afectat industria petrolieră, pentru că 75% din valoarea exporturilor românești în Italia era dată de contravaloarea produselor petroliere. Debușeul italian prezenta o mare

importanță pentru comerțul românesc. Ministrul italian la București, deplângând hotărârea adoptată la Geneva, ținea să arate, într-un interviu acordat presei românești, că mărirea prețurilor românești la produsele petroliere, peste cele mondiale, a fost determinată, „în mod aproape exclusiv, de cumpărările atât de importante pe care Italia“ le-a făcut pe piața românească în ultimul an¹⁰⁷.

Hotărârea guvernului român era dureroasă și pentru că era vorba „de un popor de care ne leagă o afinitate de rasă și limbă“¹⁰⁸. Cu toate acestea, poziția „Monitorului petrolului“ a fost fermă: „Dacă instinctul de conservare și expansiune a îndemnat Italia la pornirea războiului cu Etiopia, același instinct îndeamnă România de a se înrola în garda de apărare a păcii, de la Geneva, pentru că pofta vine mâncând și poftele revanșarde și revizioniste pleacă de acolo de unde încep primele bubuituri de tun, fie că acestea s-ar descărca chiar în Africa“¹⁰⁹.

În 1937 s-au reluat relațiile economice cu această țară, prin semnarea a trei noi acorduri. Pentru exportul de produse petroliere s-a hotărât ca acesta să fie plătit în lire italiene în clearing până la valoarea de 90 000 000 anual. Combustibilul necesar vaselor italiene a fost plătit 50% în devize forte și 50% în clearing. Italia reprezenta cel mai important debușeu al României în bazinul mediteranean și era țara în care statul român făcuse importante comenzi pentru armament.

La sfârșitul anului 1938, o delegație economică a venit la București și a solicitat mărirea cantităților de produse petroliere de la 716 000 t la 840 000 t anual. Se garanta lichidarea la timp a valorii facturilor pentru furniturile petroliere. Industria românească își exprima „spiritul de deplină și completă cooperare pe tărâmul economic cu marea Țară Latină“¹¹⁰. În martie 1940, un nou acord între cele două state prevedea ca exportul produselor petroliere românești să fie facturate numai în dolari S.U.A.¹¹¹

În această etapă, după cum am constatat, se urmărea cu acuitate obținerea valutei forte. Industria petrolieră română făcea eforturi pentru o cât mai bună plasare a produselor sale pe piețele externe. În acest sens se evidențiază și memoriul societăților petroliere „Creditul Minier“ și „Redevența“, adresat ministrului român de Externe, înainte de deplasarea acestuia în 1939 în Elveția pentru încheierea unui nou acord comercial cu această țară. Memoriul solicita ministrului român ca, în discuțiile ce le va avea, să pună și problema intereselor societăților petroliere. Importul elvețian de produse petroliere era contingentat după niște cote fixate în 1931, care făceau ca societățile românești să exporte cantități mici. Întrucât noul acord dădea posibilitatea exporturilor elvețiene să se plaseze pe piața românească, memoriul solicita regim de reciprocitate pentru produsele petroliere românești¹¹².

Demersurile oficialităților române de a obține un preț cât mai bun pe produsele exportate au fost cu siguranță încurajate de conjunctura internațională a perioadei. Acele țări care nu dispuneau de cantități suficiente de petrol erau nevoite să-și alcătuiască rezervele necesare.

Credem că acesta a fost și cazul Portugaliei, care a hotărât majorarea prețurilor la produsele petroliere, fapt adus la cunoștință cu promptitudine Ministerului Economiei Naționale de către atașatul comercial român la Lisabona, la începutul anului 1940¹¹³.

3.5.4. Germania

În ceea ce privește comerțul extern al României cu Germania, trebuie precizat faptul că, în coordonatele sale esențiale, această problemă a fost abordată de istoriografia perioadei¹¹⁴. Fără a ne propune reluarea acestei vaste problematice, vom încerca să surprindem numai unele nuanțe, văzute din interiorul lumii petroliere.

Anul 1938 a marcat scăderea cantităților de produse petroliere livrate Germaniei la 428 774 t, față de 532 316 t livrate în 1937 și 900 413 t în 1936, ceea ce a însemnat diminuarea procentului de petrol românesc din totalul importurilor petroliere germane la 12,29%, față de 20,90% în 1937. În 1938 petrolul reprezenta 25% din exporturile românești în Germania¹¹⁵.

Schimburile economice româno-germane se realizau în natură, ceea ce, în condițiile în care petrolul devenise o marfă – aur, a nemulțumit pe reprezentanții industriei petroliere. Dacă Germania ar fi importat aceste produse petroliere din altă țară, subliniau aceștia, Germania „va fi obligată să achite în devize aur”¹¹⁶.

În acest sens, Asociația Industriașilor de Petrol din România a intervenit în 1938 pe lângă oficialitățile competente, în legătură cu modalitățile de rambursare a exportului de produse petroliere în Germania în cadrul tratativelor pentru realizarea unui nou acord de plăți româno-german. În primul rând, se cerea pentru exporturile petroliere o cotă de devize libere și forte. „Asociația” recomandă să se țină cont de exemplul Austriei, care, începând cu 10 martie 1937, acorda o cotă de 50% de devize libere.

În al doilea rând, se cerea ca lichidarea exporturilor să se facă în termen cât mai scurt, făcându-se aranjamente de așa natură, încât schimbul de mărfuri dintre cele două țări să fie în echilibru permanent. Se preciza că, în timp ce exporturile în Austria se achitau anticipat pentru 50% din produse, iar pentru restul, într-un termen legat de îndeplinirea de către B.N.R. a formalităților pentru plata în lei a contravalorii șilingilor, exporturile în Germania se achitau cu mare întârziere, ceea ce aducea riscuri și chiar pierderi însemnate de curs valutar, exportului român.¹¹⁷

După eforturile nesatisfăcătoare din 1938¹¹⁸, Germania a urmărit, prin tratatul economic din 23 martie 1939, să-și asigure sporirea cotei din petrolul românesc. Tratatul prevedea înființarea unei societăți mixte care să se ocupe de explorarea și prelucrarea petrolului¹¹⁹. „Monitorul petrolului” interpreta acest tratat ca pe un rezultat al schimbărilor politice intervenite

în Europa Centrală, în sensul că aceste schimbări au determinat o întindere a teritoriului Germaniei. Acest fapt impunea o revizuire a schimburilor economice, „cu scopul ca să se ajungă la o echilibrare între exportul mărfurilor ce le avem disponibile, sau ce pot deveni mai abundente, ca urmare a unei dezvoltări a productivității și importul de produse fabricate aflate pe întreg cuprinsul Germaniei”¹²⁰.

Valoarea politică a acestui tratat a fost subliniată și de Grigore Gafencu, ministrul de externe al țării, care, la ceremonia semnării tratatului, ținea să precizeze faptul că România dădea o nouă dovadă a dorinței sale de înțelegere și a voinței de a contribui la consolidarea păcii¹²¹. Ideea a fost reluată de Gafencu în expunerea sa asupra politicii externe, prezentată Adunării Deputaților la 9 iunie 1939. „Acordul cu Germania e o cheazășie de o netăgăduită însemnătate, a intențiilor pașnice și binevoitoare dintre Reich și țara noastră”, iar în memoriile sale el a definit acest tratat un „paratrăznet” politic. „Furtuna dezlănțuită în martie în Cehoslovacia nu ne-a atins. Nu ne-a atins, de asemenea, șase luni mai târziu, furtuna din Polonia”¹²². Atât Gafencu, cât și Carol al II-lea legau acordul încheiat cu Germania de cele încheiate în aceeași etapă, cu Franța și Anglia, ca o expresie a dorinței României de a menține un echilibru politic, care să-i permită satisfacerea imperativelor naționale.

După semnarea acordului economic româno-german din martie 1939, o activitate febrilă s-a desfășurat în porturile Constanța și Giurgiu, pentru transportarea produselor în Germania. După închiderea comerțului pe mare, Germania a sporit parcul de vapoare pe Dunăre, prin transferarea acestora de pe Rhin. De asemenea, a concentrat un parc de vagoane-cisternă special pentru calea ferată. Rafinăriile românești, care aveau capacitatea de a prelucra de două ori producția de petrol brut a țării, deveniseră incapabile de a satisface cererile Germaniei. În 1939, Germania a ocupat locul I, atât în exportul cât și în importul României¹²³.

Anul 1940 a debutat printr-o hotărâre discriminatorie pentru produsele petroliere românești în schimburile cu Germania. Era vorba despre faptul că la 1 ianuarie a intrat în vigoare un nou acord de plăți, ce prevedea ca B.N.R. să deconteze marca germană pentru produsele vândute în această țară, la cursul de 49 lei. De la această regulă făceau excepție produsele petroliere, cerealele și lemnul, care erau decontate astfel: 50% din contravaloarea exporturilor erau decontate la cursul de 40,50 lei, pentru o marcă și 50% din contravaloarea exporturilor, la noul curs de 49 lei pentru o marcă germană¹²⁴. Această discriminare s-a menținut și în următoarele acorduri încheiate cu Germania. Astfel, la 5 octombrie, printr-un protocol se prevedea obligativitatea României de a preda Germaniei produsele petroliere la prețul de 50% din cel mondial, iar la 4 decembrie 1940, când cursul mărcii a fost stabilit la 60 de lei, exporturile petroliere urmau să fie plătite la vechiul curs de 50 de lei pentru o marcă germană¹²⁵.

În 1940 s-a accentuat penetrația germană în industria petrolieră românească¹²⁶. Un specialist german în problemele petrolului observa: „Încheierea unei înțelegeri economice germano-române, în curs de dezvoltare, trimiterea unei misiuni militare în România, în octombrie 1940 pentru asigurarea țării și a câmpurilor petroliere împotriva agresiunilor britanice, a încercărilor de sabotaj și distrugere, adeziunea României la actul tripartit etc. au atras din nou atenția asupra acestui stat prieten”¹²⁷.

Sporirea cantităților de produse petroliere exportate în Germania a impus adoptarea unor măsuri suplimentare de scurgere a produselor, precum rechiziționarea vagoanelor-cazane. Astfel, din arhivele societăților petroliere aflăm că la 2 octombrie 1940, li s-au returnat acestor societăți 6 900 vagoane-cazane din cele care au fost rechiziționate pentru asigurarea exportului pe uscat în Germania. Șlepurile germane soseau fără încetare la Giurgiu, pentru satisfacerea aceluiași scop. De exemplu, Klier, reprezentantul cumpărătorilor germani, anunța la 18 octombrie 1940 programul sosirii șlepurilor germane în portul dunărean pentru următoarele zile: în ziua de 19 octombrie urmau să sosească 13 șlepuri; în ziua de 20 octombrie, 11 șlepuri; în ziua de 21 octombrie, 9 șlepuri; în ziua de 22 octombrie, 10 șlepuri; în ziua de 23 octombrie, 5 șlepuri¹²⁸.

Arhivele societăților petroliere ne oferă interesante informații despre funcționarea în această etapă a Comisiei de coordonare a transporturilor petroliere. Aceasta organiza, în fiecare zi, ședințe de analiză a situației, la care participau câte un reprezentant al Ministerului Economiei Naționale, al Căilor Ferate Române, al Asociației Industriașilor din România și reprezentanți ai Germaniei. Cel mai constant și vehement reprezentant german a fost Klier, din partea cumpărătorilor germani, ajutat sau suplinat de Bamberger, din partea firmei „Schenker” și Basstelmann, din partea biroului „Kernner”. În funcție de ordinea de zi, la unele ședințe erau invitați și reprezentanți ai celor mai importante societăți petroliere românești¹²⁹.

Parcurgerea notelor informative asupra desfășurării acestor ședințe denotă insistența și chiar insolența reprezentanților germani, care făceau presiuni asupra autorităților române pentru a asigura transportul prioritar de produse petroliere în Germania. La 5 noiembrie 1940 Klier cerea date precise asupra motivelor pentru care din cele 900 de vagoane intrate în țară nu au ajuns la Ploiești decât 90, subliniind că el trebuie să dea socoteală Comisiunii militare germane asupra acestei situații. La 12 noiembrie, Bamberger reclama faptul că din cele 1000 vagoane care circulau zilnic între Curtici și Ploiești, în ultimele 5 zile nu intraseră în bazinul petrolifer decât 250. Klier mai reproșa că trenurile petroliere care mergeau spre Curtici nu ajungeau niciodată complete la destinație, că în Triajul Ploiești erau din ce în ce mai puține vagoane-cazane, că trenurile care soseau la Giurgiu aveau întârzieri de 48 de ore și că soseau fracționate etc.

Pentru ușurarea încărcării produselor petroliere din rafinării, el propunea multiplicarea liniilor și a stațiilor de încărcare. Propunerea lui Klier de a se reduce numărul vagoanelor-cazane la 2 000 pentru satisfacerea nevoilor interne ale României, a determinat protestul inginerilor C.St. Fotescu, din partea Asociației Industriașilor de Petrol, și C. Tocarian, din partea societății „Creditul Minier”. Reprezentanții români au arătat că cererea de reducere a numărului de vagoane pentru aprovizionarea internă nu putea fi satisfăcută, pentru că atât situația anormală a momentului, cât și anotimpul rece solicitau o aprovizionare mai mare a țării¹³⁰.

În ședința din 13 noiembrie 1940 s-a fixat programul de expediții zilnice pentru exportul de produse petroliere pe calea ferată către Germania. Acest program era următorul: 4 trenuri a câte 45 vagoane-cazane fiecare, prin Curtici; 3 trenuri a câte 30 vagoane fiecare, prin Timișoara și 3 trenuri a 45 de vagoane fiecare, prin Orșova. În procesul verbal al ședinței s-a consemnat că acest program „va trebui urmat neapărat”¹³¹.

În aceeași lună, societatea „Rumin”, care centraliza cumpărările de produse petroliere pentru Germania și Protectorat, anunța că mai avea nevoie de o cantitate de 4 000 vagoane petrol lampant pentru satisfacerea programului de livrări al lunii noiembrie. Programul de cumpărări al acestei societăți era de 23 800 vagoane lunar. Totodată, societatea propunea societăților românești să expedieze cu anticipație la Constanța 12 000 vagoane benzină¹³².

La sfârșitul anului 1940 reprezentanții germani au solicitat o întrevvedere cu conducătorii principalelor societăți petroliere, „pentru comunicări importante și urgente cu privire la programul de cumpărare de produse petroliere pe lunile ianuarie și februarie 1941”¹³³.

În anul 1940 România a exportat cele mai multe produse petroliere în Germania. Cuantumul acestor livrări s-a ridicat la 1 147 780 t, depășindu-se cu 299 221 t livrările din anul precedent¹³⁴. De fapt, pentru această etapă nu se mai poate vorbi de o distribuție externă a produselor petroliere în funcție de interesele politice și economice românești. Căci comercializarea externă a produselor petroliere românești s-a înscris în subordonarea generală a economiei țării față de Germania nazistă¹³⁵.

În acest sens, Otto Gramsch, directorul societății „Kontinentale Oel Gesellschaft m.b.H.” spunea cu emfază că: „istoria va ști desigur, să glorifice [...], avântul cu care guvernul român a pus toate bogățiile solului și subsolului românesc la dispoziția victoriei comune”¹³⁶ iar Funk, ministrul economiei Reichului, jubila, la sfârșitul anului 1941, cu ocazia vizitei omologului său român, Ion Marinescu, la Berlin că erau puține țări în lume ale căror economii, în ceea ce privește producția și nevoile, să se completeze de așa manieră perfectă, așa cum erau economiile română și germană¹³⁷.

În acest context, nu este surprinzător că în primele trei luni ale anului 1941 comerțul extern cu produse petroliere a avut următoarea distribuție: Germania 63,7% din totalul produselor petroliere românești expediate, Boemia și Moravia 11%, Slovacia 2,5%, Bulgaria 7,1%, Iugoslavia 6,3%, Elveția 6,1%, Italia 2,8%, alte țări 0,5%. Exportul de produse petroliere românești în Germania a crescut cu 362% în primele luni ale anului 1941, comparativ cu aceeași perioadă a anului 1940¹³⁸. Apropierea termenului de declanșare a operațiunii Barbarossa determină Germania să ia României aproape întreaga producție petrolieră¹³⁹. În 1941 România a exportat în Germania 2 714 800 t produse petroliere, cantitate la care trebuie adăugate 343 000 t produse livrate armatei germane precum și alte cantități luate de Germania din stocurile armatei române și din stocurile destinate consumului civil din România¹⁴⁰.

Comerțul extern cu produse petroliere cu Germania, în această etapă, a fost o acțiune nerentabilă, care s-a încadrat în mecanismul „de a vinde ieftin și mult și a cumpăra scump și puțin”¹⁴¹, situație impusă de conjunctura dramatică a acestei etape.

3.5.5. Înțelegerea Balcanică

Fondurile arhivistice ale societăților petroliere ne oferă date interesante despre relațiile economice ale României cu statele din Înțelegerea Balcanică. De altfel, consolidarea relațiilor economice cu această alianță, ca și cu Mica Înțelegere, a reprezentat un obiectiv major al factorilor decizionali din România.

Consolidarea relațiilor economice dintre statele Micii Înțelegeri a fost discutată la Conferința miniștrilor de externe ai celor 3 țări, de la Bratislava, din 1936. Conform datelor din 1935, România asigură 95% din nevoile de produse petroliere ale Iugoslaviei și 54,84% din nevoile Cehoslovaciei. S-a analizat posibilitatea contribuției României la formarea stocurilor petroliere ale celor două țări. În privința compensării produselor livrate, s-a avansat propunerea acoperirii acestora prin exportul de mărfuri¹⁴².

În 1937, petrolul românesc asigură 78,9% din necesitățile Iugoslaviei și 70,8% din cele ale Cehoslovaciei. Reuniunea politică a celor trei miniștri de externe din 1938 a discutat posibilitatea intensificării schimburilor economice dintre statele membre, în contextul eforturilor acestei alianțe de apărare a păcii¹⁴³.

Consolidarea Înțelegerii Balcanice și prin intensificarea schimburilor economice dintre statele membre a fost analizată la Conferința acestei alianțe, ce s-a desfășurat la începutul anului 1936, la București. Subliniindu-se că majoritatea produselor petroliere necesare acestor țări erau de proveniență românească, „Monitorul petrolului” nutrește speranța ca prin

„puțină bunăvoință“ să se asigure acoperirea tuturor necesităților petroliere ale acestor țări de către România, „dat fiind că producție avem suficientă“¹⁴⁴. Adresa Ministerului de Externe din 6 februarie 1940 solicita Asociației Industriașilor de Petrol să alcătuiască o informare detaliată asupra schimburilor comerciale cu statele din Înțelegerea Balcanică. Datele obținute urmau să fie folosite de reprezentanții Ministerului de Externe la cea de a opta sesiune a Comitetului Economic al Înțelegerii Balcanice, ce urma să aibă loc în prima parte a aceluși an. Pentru obținerea acestor date Asociația Industriașilor de Petrol a adresat la 8 februarie o circulară către toate societățile petroliere, solicitându-le urgent informații asupra cantității din fiecare produs exportat în anul 1939, în fiecare țară din cadrul Înțelegerii Balcanice, comparativ cu exportul din anii anteriori, piedicile întâlnite în calea acestor exporturi, valoarea taxelor vamale, condițiile neconvenabile de plată, sugestii pentru intensificarea exportului în respectivele țări¹⁴⁵.

Adunând datele necesare, la 6 martie 1940 Asociația Industriașilor de Petrol informa Ministerul de Externe despre rezultatele obținute¹⁴⁶. În cazul Iugoslaviei, exporturile de produse petroliere au reprezentat, comparativ cu anul 1937, 94% în 1938 și 97% în 1939. Acest lucru era explicat prin faptul că importul de produse iugoslave s-a restrâns, ceea ce nu permitea plata în termene rezonabile a exporturilor românești. Diminuarea comerțului cu această țară mai era explicată și prin hotărârea Oficiului Schimburilor cu Străinătatea din cadrul Ministerului Comerțului Exterior, ce prevedea plata furniturilor petroliere 100% în devize libere (dolari). Acest lucru făcea ca produsele românești să fie mai scumpe decât cele străine. Mai mult, rafinăriile italiene din Triest livrau produse prelucrate din țiței american, cu plata 50% în devize libere și 50% în clearingul italian.

Nota asociației exprima regretul că, din cauza împrejurărilor momentului, se pierdea un debușeu „din cele mai naturale [...], care se aproviziona de la noi 100%“. Singura modalitate de remediere a acestei situații era în viziunea „Asociației ...“, încheierea unui angajament în baza căruia schimbul de mărfuri între cele două state să se facă tot pe bază de clearing, la care să se adauge o anumită cotă de devize libere (ultimul raport prevedea, spre exemplu, ca 25% din totalul sumei să fie devize și 75% clearing în dinari).

În cazul Greciei, exportul de produse petroliere a reprezentat comparativ cu anul 1937, 105% în 1938 și 31% în 1939. Scăderea drastică a exportului de produse petroliere în această țară era explicată prin angajamentul în vigoare dintre cele două țări, ce prevedea plata 100% în devize. Acest lucru făcea ca prețurile produselor românești să fie cu 150% mai scumpe decât acelea ale produselor pe care Grecia le putea procura din alte părți. O altă dificultate era găsită în hotărârea Oficiului de Schimburi cu Străinătatea și a Băncii Naționale de a se percepe plata

numai în dolari, în timp ce comercianții greci erau de acord să plătească în lire sterline. De altfel, o notă confidențială a consilierului economic român la Atena către Ministerul Economiei Naționale, din 18 ianuarie 1940, anunța faptul că guvernul grec, în ciuda intervențiilor ambasadei române, a interzis importurile românești, pe motiv că erau mai scumpe decât cele de alte proveniențe¹⁴⁷.

În ceea ce privește Turcia, cel de al treilea partener al României din cadrul Înțelegerii Balcanice, exportul de produse petroliere a reprezentat față de anul 1936, 37% în 1937, 45% în 1938 și 26% în 1939. Această scădere era explicată prin funcționarea necorespunzătoare a clearingului româno-turc, din cauza insuficienței importurilor de mărfuri turcești în România. Pentru eliminarea acestui neajuns, „Asociația” propunea reactivarea clearingului prin importuri care să compenseze valoarea exporturilor românești, sugerând intensificarea importului de bumbac din Turcia.

Concluzia generală a Asociației Industriașilor de Petrol din România era aceea că principalul obstacol „care ne împiedică să menținem și să intensificăm comerțul nostru cu cele trei țări balcanice la nivelul de dinainte, îl reprezintă prețurile f.o.b. Constanța extraordinar de ridicate [...], cu 124-160%, peste prețurile golf Mexic”. Situația acelor ani fiind considerată excepțională, societățile petroliere își anunțau disponibilitatea, în interesul păstrării piețelor de desfacere, să facă anumite concesii de preț. În încheiere, Ministerul de Externe era rugat să aibă în vedere observațiile făcute, în discuțiile ce urmau să aibă loc în Consiliul Economic al Înțelegerii Balcanice.

Fondurile arhivistice ale societăților petroliere nu indică o schimbare fundamentală în relațiile comerciale ale României cu aceste țări, în perioada imediat următoare demersului Ministerului de Externe. Deși s-au încheiat noi acorduri cu Iugoslavia, Grecia și Turcia, plata exporturilor petroliere românești a continuat să se facă în franci elvețieni sau dolari. În cazul Turciei, s-a admis ca în schimbul produselor petroliere să se accepte bumbac, coloniale și materiale necesare industriei tăbăcării¹⁴⁸.

În ceea ce privește Iugoslavia, relațiile economice s-au înăsprițit către sfârșitul anului 1940, când, prin reciprocitate, secția petrol din Serviciul Controlului Exportului al Băncii Naționale a României a condiționat exporturile petroliere în Iugoslavia de cedarea anticipată în centrala de franci elvețieni de la Zurich sau acreditiv irevocabil în franci elvețieni¹⁴⁹.

Constituirea Croației a determinat statul român să încheie un acord comercial cu aceasta, prin care, în schimbul produselor petroliere românești, se primeau minereuri de fier¹⁵⁰.

„Monitorul petrolului” oferea date și despre comerțul cu produse petroliere cu celelalte state vecine ale României.

În 1937 s-a încheiat cu Ungaria un acord ce prevedea ca România să exporte 34 000 t produse petroliere și 6 000 t păcură. Plata acestor produse se făcea în proporție de 70% în minereuri de fier, pe baza

raportului 1 t fier pentru 5 t produse petroliere și 30% în devize libere și forte. Pentru cantitățile de produse petroliere exportate ce depășeau cantitățile de fier importate, plata se făcea 50% în devize libere și forte și 50% în pencö¹⁵¹.

Schimburile economice cu Bulgaria s-au efectuat numai prin devize liber convertibile¹⁵².

3.5.6. U.R.S.S.

Date interesante asupra relațiilor comerciale ale României cu U.R.S.S., după răpirile teritoriale din iunie 1940, ne sunt dezvăluite de fondurile arhivistice ale societăților petroliere. Astfel, la 4 noiembrie 1940 Asociația Industriașilor de Petrol din România trimitea o notă confidențială directorului societății „Creditul Minier“, prin care îl informa că atașatul comercial al U.R.S.S. i-a cerut să-i transmită o ofertă pentru cantitatea de 32 – 35 000 t petrol lampant. Atașatul sovietic preciza că era vorba de executarea unui acord economic special, recent încheiat între cele două state. Nota preciza că „Asociația ...“ a cerut lămuriri la Ministerul de Externe și la Ministerul Economiei Naționale, care au confirmat că un recent acord cu U.R.S.S. stabilea lista produselor pe care această țară le putea cumpăra din România, în contul bancnotelor românești rămase în teritoriile cedate U.R.S.S., care vor fi depuse la Banca Națională a României. Acordul prevedea cumpărarea unei cantități de petrol lampant până la concurența sumei de 200 milioane de lei. Nota îi cerea directorului societății „Creditul Minier“ să comunice de urgență cantitățile de petrol lampant disponibile la export în lunile următoare¹⁵³.

La 13 noiembrie, Asociația Industriașilor de Petrol îl informa pe atașatul comercial al U.R.S.S. că, pentru moment, doar trei societăți petroliere puteau oferi împreună cantitatea de 7 800 t. petrol lampant. Pentru viitor, „Steaua Română“ și „Unirea“ puteau oferi împreună până la 3 500 t lunar, numai în condițiile în care U.R.S.S. se obliga să cumpere o cantitate de benzină egală cu de două ori cantitatea de petrol cumpărată, pentru societatea „Steaua Română“ și o dată cantitatea de petrol pentru societatea „Unirea“.

Nota „Asociației“ preciza că celelalte rafinării nu puteau oferi nici o cantitate de petrol lampant, pentru că, pe de o parte, industria de petrol era într-un moment de producție restrânsă, iar pe de altă parte, rafinăriile trebuiau să asigure cantități sporite pentru aprovizionarea de iarnă și pentru angajamentele la export. În lipsa posibilităților de a oferi lampant, toate societățile petroliere s-au arătat dispuse să ofere importante cantități de benzină, produs existent în stocuri. Asupra prețului de vânzare, „Asociația ...“ preciza ambasadei sovietice că acestea erau cele publicate în „Monitorul petrolului“¹⁵⁴.

La 29 noiembrie, legația sovietică, prin președintele sindicatului de export al petrolului din U.R.S.S., a revenit cu o nouă cerere către Asociația Industriașilor de Petrol, pentru livrarea a 30 000 t benzină de turism. „Asociația” s-a adresat din nou Ministerului Economiei Naționale, de la care a primit aprobarea pentru vânzarea benzinei de turism către U.R.S.S. până la concurența sumei de 200 milioane lei. La 6 decembrie, 1940 Agenția comercială a U.R.S.S. în România era informată de către Asociația Industriașilor de Petrol de faptul că aceasta îi va livra cantitatea de benzină solicitată¹⁵⁵.

În martie 1941 „Monitorul petrolului” anunța că s-a început încărcarea acestei cantități și că aceasta va servi la aprovizionarea Basarabiei și a regiunii Odesa¹⁵⁶. În luna mai, aceeași revistă dădea publicității un acord de schimburi de mărfuri, încheiat între România și U.R.S.S., în valoare reciprocă de 4 000 000 \$. În această sumă, România livra: 100 000 t benzină, 1 200 t uleiuri și lubrifianți, 2 000 t sodă caustică și, până la completarea sumei, diverse alte mărfuri. U.R.S.S. urma să livreze României 6 400 t bumbac, 1 000 t fontă, 500 t minereuri de magneziu și, până la completarea sumei de 4 000 000 \$, diverse mărfuri. Acordul era semnat de Gr. Gafencu și P. Nemoianu din partea română și A. Micoian și I. Lebedev din partea sovietică¹⁵⁷. Peste numai o lună, însă, cele două țări erau în război!

În această etapă, comerțul cu produse petroliere a fost subordonat intereselor naționale, acoperind o mare cotă din nevoile de devize liber convertibile ale Băncii Naționale. Din acest motiv, regimul lui s-a înăsprit constant, fapt care a provocat nemulțumiri și, în cele din urmă, înlăturarea unor parteneri tradiționali, așa cum a fost și cazul țărilor balcanice. Conjunctura internațională a avut cuvântul hotărâtor în jalonarea coordonatelor comerțului exterior cu produse petroliere. Evoluția relațiilor comerciale cu Franța, cu Anglia și mai apoi cu Germania și cu U.R.S.S. este expresia cea mai elocventă a acestei conjuncturi.

3.6. Capitalul investit

În ceea ce privește capitalul investit în industria petrolului, acesta a cunoscut următoarea evoluție: 10 738 377 000 lei în 1938, 11 215 283 000 lei în 1939, 10 983 530 000 lei în 1940¹⁵⁸. Se poate constata o evoluție relativ constantă, fluctuațiile nefiind spectaculoase, cum poate ar fi impus situația excepțională pe care o traversa industria de petrol. Schimbări masive s-au produs însă în structura națională a acestuia. Aceste schimbări au fost impuse de situația politică a momentului, care a determinat ascendența masivă a capitalului german în detrimentul celorlalte capitaluri occidentale. Astfel, de la 0,38% cât deținea capitalul german în anul 1938¹⁵⁹, la 5,81% în 1940¹⁶⁰, el va ajunge, după

intrarea României în război, să dețină cea mai mare parte din capitalul societăților petroliere românești¹⁶¹.

După infiltrarea politică a Germaniei în spațiul românesc, presa de specialitate semnala informații de genul: „O importantă schimbare s-a produs în structura capitalului societății franco-române de petrol „Columbia“. Un mare pachet de acțiuni deținut de grupul francez „Omnium Internațional des Petroles“ a fost preluat de „Kontinentale Oel Gesellschaft m.b.H.“ etc.¹⁶²

Statul român încerca, în politica economică, să consolideze capitalul românesc.

Ion Gigurtu, președintele Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră, sublinia la congresul acestei asociații, desfășurat în luna mai a anului 1939, necesitatea adoptării unor măsuri pentru protejarea și încurajarea capitalului românesc. „Este natural ca inginerii să fie de acord cu statul, când acesta înțelege să facă oarecari înlesniri capitalului românesc la acordarea perimetrelor. A interpreta această măsură a statului [...], ca fiind îndreptată contra capitalului străin nu este prin nimic justificat. Că statul consideră că are să aibă societăți cu capital românesc, este iarăși un lucru normal“¹⁶³. Treptat însă, expansiunea politică și militară a Germaniei a fost însoțită de agresiunea economică a capitalurilor ei.

Vorbind într-un context nou despre necesitatea capitalului în acțiunea de revigorare a producției românești de petrol, subsecretarul de stat Dimitriuc afirma la 12 decembrie 1940, la o întrunire cu conducătorii principalelor societăți petroliere, că nu conta dacă societățile aveau capital străin sau român, ci era important ca ele să lucreze pentru interesul național. Într-un răstimp scurt, factorii de decizie erau constrânși să gândească altfel. Totuși o oarecare rezistență se încerca: „Le-am spus și germanilor care sunt oameni foarte înțelegători. Am arătat că venind cu capitalul nu au drepturi 100%. Străinul a adus capital, dar a uitat că subsolul bogat era al țării, nu al lui. Investițiile de capital străin trebuie să folosească nu numai capitalului ci și nouă care avem munca și subsolul“¹⁶⁴.

3.7. Planul economic cincinal

În etapa pe care o analizăm s-au alcătuit mai multe strategii ce urmau să fixeze o traiectorie pozitivă industriei petroliere.

Schimbarea politică survenită în februarie 1938 a adus vizibile mutații și în cadrul evoluției concepțiilor economice. Ele s-au polarizat în jurul constituirii Consiliului Superior Economic și al intențiilor de realizare a unui plan cincinal al economiei naționale. La 30 martie 1938, C. Argețoianu, ministrul Industriei și Comerțului, preda acest portofoliu lui Mitiță Constantinescu, guvernatorul Băncii Naționale. La preluarea noului porto

foliu, Mitiță Constantinescu a ținut un discurs programatic în care s-a referit și la perspectivele orientării economiei românești.

„Rezumăm și reținem însă – arăta noul ministru – un fapt dominant pe harta economică: situația economiei, atât internațională, cât și internă, este anul acesta mai anevoioasă decât anul precedent, iar climatul economic mondial este mai tulburat de împrejurările diferite care continuă să-și exercite influențele lor“. Această situație impunea o coordonare de acțiune a tuturor puterilor economiei naționale, potrivit unor „directive unitare și hotărâte spre scopuri de interes general, pentru ca tendințele sau influențele defavorabile externe sau interne să fie micșorate sau înlăturate“¹⁶⁵.

Concluzia pe care o trăgea M. Constantinescu era aceea a necesității unei organizări raționale, unite și eficiente. Acest lucru impunea concentrarea într-o singură mână a tuturor chestiunilor legate de producție, „altele decât cele agricole, încă nepuse în valoare“. În acest scop, s-a înființat în aprilie 1938 Ministerul Economiei Naționale, care îngloba Ministerul Industriei și Comerțului și o serie de servicii auxiliare¹⁶⁶.

Punerea Ministerului Economiei Naționale sub conducerea guvernatorului Băncii Naționale a fost salutăată de „Monitorul petrolului“. M. Constantinescu a hotărât ca 20-30% din devizele obținute la export să rămână exportatorilor. Măsura era valabilă numai pentru vânzările în Germania, Italia, Cehoslovacia, Ungaria și Turcia și era motivată prin faptul că aceste țări plăteau în valută forte¹⁶⁷.

Această decizie era interpretată ca un rezultat al schimbării de guvern și de optică economică, survenite în februarie 1938. „Sub acest guvern nu numai că s-a pus pentru prima oară chestiunea vitalității industriei române de petrol, dar se studiază [...] încadrarea practică într-un plan a cărui realizare se va desăvârși în etape de câte cinci ani“¹⁶⁸. Acest lucru era, în concepția revistei, cel mai important eveniment economic al țării.

Ideea planului economic cincinal a prins contur și a început să fie promovată prin activitatea Consiliului Superior Economic. Inițiativa constituirii Consiliului Superior Economic a fost mai veche. C. Argetoianu, președintele acestui for, arăta în discursul pronunțat la solemnitatea instalării Consiliului, la 16 aprilie 1938, că „au trebuit 6 ani și mai multe legi succesive, a trebuit aproape o revoluție politică, pentru ca această constantă dorință a Majestății Sale Regelui [...], să devie realitate“¹⁶⁹.

Apoi, oratorul sublinia implicarea și atașamentul său față de această idee: „Am avut norocul – o pot spune astăzi – să fiu cel dintâi ministru care a dus până la promulgare o lege de organizare a Consiliului Superior Economic“¹⁷⁰.

Încercări de constituire a acestui for au mai fost în 1932 și 1936, dar, de fiecare dată, în afară de închirierea unui spațiu pentru sediu și de numirea secretarului general, nu s-a mai realizat aproape nimic.

Din Consiliu mai făceau parte: Constantin Garoflid, președintele Uniunii Centrale a Sindicatelor Viticole, Constantin Angelescu, director al Băncii Urbane, Ion Gigurtu, director al societății „Mica“, Ion Bujoiu, director al societății „Petroșani“, Victor Slăvescu, președintele Uniunii Generale a Industriașilor, și Eugen Savu, administrator delegat al Băncii¹⁷¹.

Consiliul își propunea să colaboreze strâns cu departamentele economice ale guvernului, „așa încât directivele de ordin general hotărâte împreună în consiliu să-și găsească o naturală aplicație și în textele puterii legislative“. Nu era vorba, preciza Argetoianu, de a crea noi comisii de studii, institute de cercetare, laboratoare, „ci de o muncă de selecție și de coordonare, mai ales de coordonare, care să lege într-un mănunchi toate eforturile răzlețe“¹⁷².

Președintele Consiliului a propus ca ministrul Economiei Naționale, al Finanțelor, al Agriculturii, al Comunicațiilor și al Sănătății să facă parte din acest consiliu. Scopul central al acestui consiliu era fixarea unui plan general economic, care să obțină creșterea producției prin raționalizare și adaptare fiscală și tarifară. „Nu vedeți în fața dv. un colegiu de specialiști, obișnuiți să mistuie volume și documente, ci oameni de bun simț, devotați bunului public, hotărâți să pună la contribuție informația specialiștilor, datele adunate de diversele noastre instituțiuni de cercetări, oficiale și neoficiale, și mai ales experiența lor lungă, lunga lor experiență într-o viață de luptă cu nevoile de tot soiul“¹⁷³.

Constituirea Consiliului Superior Economic era apreciată de Mitiță Constantinescu drept „o idee fericită“¹⁷⁴. Nevoia planificării era o necesitate față de schimbările de orientare survenite în acest domeniu, la fiecare schimbare de guvern. Or, era un lucru cunoscut că economia națională avea nevoie de continuitate¹⁷⁵.

Problema planului cincinal a făcut obiectul mai multor analize. C. Argetoianu, consilier regal, a făcut, la 28 martie 1938, interesante declarații presei românești. Criticând politica de nepăsare față de secătuirea rezervelor petroliere, el arăta că „politica indiferenței nu mai poate continua și raționalizarea producției se impune“¹⁷⁶.

Apreciind că prospecțiunile și explorările erau aspectele cărora trebuie să li se acorde cea mai mare atenție, arăta că a alcătuit o comisie din teoreticieni de la Institutul Geologic, din practicieni de la conducerea societăților petroliere și din reprezentanți ai Direcției Minelor, care urmau să facă propuneri pentru un plan de cinci ani. Odată planul stabilit, nimeni nu se putea abate de la prevederile lui. Un consiliu superior al petrolului avea să urmărească aplicarea acestui plan.

Răspunzând protestelor care pretindeau că s-ar urmări obstrucționarea capitalului național, C. Argetoianu preciza că nu trebuie confundate exploatarea de petrol cu politica generală a petrolului. Exploatatorii străini „fiind mai bogați, au mai multe posibilități să facă explorările. Va fi grija

guvernului să rezerve pentru munca și capitalul național o situație cât mai bună.

Ar fi însă un naționalism greu de conceput să se dea societăților românești explorări pe care nu le pot face. Explorările trebuie făcute de cei care au capital, românesc sau străin. Se va avea grijă de capitalul și munca românească cu ocazia acordării exploatărilor, care vin după ce zăcămintul de petrol va fi găsit¹⁷⁷.

Ideea întocmirii unui plan cincinal, în care capitalul străin să nu fie obstrucționat, a găsit deplina aprobare a „Monitorului petrolului”¹⁷⁸.

C. Argetoianu a vorbit despre planul petrolier cincinal și în motivarea prezentată regelui cu ocazia desemnării comisiilor pentru alcătuirea acestui plan. Vizavi de sleirea progresivă a zăcămintelor petroliere, el aprecia că nu era de ajuns constatarea răului, ci trebuia să se lupte împotriva acestuia. Acest lucru nu se putea face decât printr-o nouă politică a petrolului¹⁷⁹, care trebuia să evite greșelile trecutului. În seria acestor greșeli, el enumera lipsa de preocupare a tuturor legilor miniere elaborate până în acel moment de a se constitui rezerve petroliere, fiscalismul aplicat industriei petroliere, executarea haotică a prospectărilor și explorărilor.

În finalul acestor considerații, Argetoianu a făcut propuneri pentru două comisii care să lucreze la elaborarea planului. Comisiile au fost numite prin decret regal. Prima, „Comisia pentru stabilirea și redactarea unui plan cincinal de raționalizare a exploatărilor, prospecțiunilor și explorărilor petrolifere”, a fost compusă din Ludovic Mrazec, fost ministru, Gh. Macovei, directorul Institutului Geologic, prof. Valeriu Patriciu, ing. Alex. Krupenski, directorul Minelor, ing. Ion Rarincescu, directorul Energiei, George Popescu, directorul redevențelor și impozitelor miniere, Constantin Osiceanu, directorul general al societății „Steaua Română”, Th. Ficșinescu, directorul general al societății „Colombia”, ing. Otto Stern, directorul general al societății „Astra-Română”, Ralph Baltan, directorul general al societății „Româno-Americane”, Ion Marinescu, directorul general al societății „Concordia”, ing. Mihail Constantinescu, directorul general al societății „Creditul Minier”, și Hariton Rizescu, jurist.

Cea de a doua, „Comisia pentru stabilirea și redactarea unui plan cincinal de raționalizare a exploatărilor, prospecțiunilor și a explorărilor terenurilor producătoare de gaze combustibile”, era compusă din: ing. Nicolae Caranfil, fost ministru, directorul general al Uzinelor Comunale București, Gh. Macovei, ing. Cezar Popescu, directorul industriei, Alex. Krupenski, Ion Rarincescu, ing. Const. Motaș, directorul general al Societății Naționale de Gaz Metan, Const. Osiceanu, ing. N. Dragoș și Hariton Rizescu¹⁸⁰.

Ideea adoptării unui plan pentru dezvoltarea industriei petroliere a fost susținută și de Mihail N. Constantinescu, directorul societății „Creditul Minier”. Acesta aprecia că nu se puteau concepe propășirea unui popor și progresul unei țări, la întâmplare, fără un plan. Acesta nu ar fi o imitare a

celor din străinătate, „ci o necesitate izvorâtă din aceleași cauze proprii timpului nostru.

Ar fi util, credem noi, să se conceapă un plan pentru o generație cu o durată de 30 de ani (5 legislaturi)¹⁸¹. Acest plan trebuia să cuprindă lucrări de genul: canale, irigații, îmbunătățirea rețelei de drumuri, modernizarea porturilor. Un astfel de plan s-ar răsfrânge și asupra dezvoltării intelectuale și, în general, ar contribui la creșterea gradului de civilizație a poporului.

Pentru petrol, nevoia planului era stringentă. Desemnarea lui Ludovic Mrazec în comisia pentru elaborarea planului era de bun augur.

Luând în discuție orientările pentru proiectatul plan petrolier, M. N. Constantinescu considera exagerate aprecierile potrivit cărora legile din 1924, 1929 și 1937 nu s-au preocupat de exploatare. Tancred Constantinescu, spre exemplu, a propus, la vremea respectivă, constituirea unei societăți de explorare formată din stat și din societățile petroliere. Ceea ce se putea imputa era absența obligativității de valorificare pentru acele societăți care au luat în concesiune terenuri aparținând particularilor cu drepturi câștigate.

De asemenea, M. N. Constantinescu regreta faptul că nu s-a dat curs numeroaselor cereri adresate de societățile cu capital străin de a li se acorda perimetre de exploatare. Din acest ultim considerent, el se pronunța, pentru acordarea unor mai bune condiții exploratorului, indiferent de capitalul acestuia. Acest lucru nu trebuie să însemne, în nici un caz, periclitarea primatului capitalului și al muncii românești¹⁸².

În cursul anului 1938 au fost convocate mai multe întruniri ale comisiilor desemnate pentru realizarea planului cincinal petrolier. În aceeași idee, Mitiță Constantinescu a convocat industriașii de petrol. Consultarea lor, ca de altfel și coordonatele planului cincinal, se interferau cu discuțiile adoptării unei noi legi a minelor. „Monitorul petrolului” a salutat fiecare demers întreprins în această direcție¹⁸³.

Lucrările pentru realizarea planului nu s-au concretizat însă în acest an. La cinci luni de la emiterea „faimosului plan cincinal” al lui C. Argetoianu, aceeași revistă constata cu regret că el a „rămas în părăsire”¹⁸⁴.

În 1939 Consiliul Superior Economic, a alcătuit totuși anteproiectul planului cincinal de organizare și raționalizare a economiei țării. Anteproiectul vorbea despre necesitatea inventarierii tuturor bogățiilor țării. Se arăta că nici o gospodărire nu putea conduce spre calea propășirii dacă nu se cunoștea întinderea acestor bogății. În acest scop, se crease Ministerul Inventarului Public și se aprecia ca necesară trecerea exploatareii subsolului în subordinea acestui minister.

Viitorul plan cincinal acorda o atenție sporită petrolului. Explorările urmau să fie conduse în așa manieră, încât să ajungă la descoperirea unor noi straturi petroliere. Societățile care întreprindeau asemenea lucrări

urmau să aibă privilegiul de exploatare, proporționale cu eforturile depuse. Deplângându-se regimul minier în vigoare, care permitea exploatarea dezordonată, se acuza pierderea de gaze care a pricinuit scăderea presiunii în straturile subterane, făcând ca o bună parte din zăcămint să rămână irecuperabil.¹⁸⁵

Aceste idei s-au oprit în final în sfera teoreticului, pentru că, la Congresul Asociației Generale a Inginerilor din România (A.G.I.R.) din februarie 1940, inginerul M. Manoilescu, președintele acestei asociații, vorbind despre evoluția tehnicii românești continua să contureze și unele coordonate ale viitorului plan economic național cu privire la industrie, agricultură și muncă, perfecționarea sistemului financiar, urbanizarea, dezvoltarea la maxim a apărării naționale¹⁸⁶.

Evoluția generală a evenimentelor a zădărnicit eforturile pentru realizarea acestui plan economic, favorizând apariția altor concepții politico-economice.

3.8. Comisariatul General al Petrolului

La 17 ianuarie 1940, „Monitorul Oficial” publica decretul-lege prin care se înființa Comisariatul General al Petrolului. Acesta își propunea o viziune unitară asupra producției, prelucrării, transportului și valorificării petrolului. În sfera sa de activitate intrau și preocupările de înmagazinare în rezervoare, vânzare și distribuție, de satisfacere a necesităților apărării naționale, efectuării exportului în conformitate cu interesele țării, de executare a obligațiilor ce rezultau din legea minelor etc. Comisariatul Petrolului urma să armonizeze interesele statului cu cele ale societăților petroliere. Numit în funcția de comisar general al petrolului, Gheron Netta, era investit cu puteri mari, putând să administreze societăților petroliere care nu se conformau prevederilor Comisariatului sau ale Consiliului de Miniștri, pedepse eșalonate gradual de la avertisment, amendă și până la luarea în posesie de către Comisariatul General al Petrolului a întreprinderii în culpă. În acest ultim caz, Comisariatul prelua exploatarea și administrația, în contul întreprinderii¹⁸⁷.

La 29 ianuarie 1940, ministrul Economiei Naționale, C. Angelescu¹⁸⁸, la festivitatea inaugurării Comisariatului, dădea explicații suplimentare despre această nouă instituție. Ministrul român recunoștea că această instituție a fost primită cu ostilitate, în primul rând de producătorii de petrol, dar și de alți factori care au crezut că ea nu ar corespunde acelor timpuri. Legea de înființare a Comisariatului General al Petrolului crea cadrul dezvoltării industriei de petrol în acele momente. Împrejurările externe determinau autoritățile să se gândească la eventualitatea creării unor noi comisariate (pentru cereale, pentru metalurgie). Neutralitatea României trebuia să fie una activă, de veghe și pregătire, iar nu una

pasivă și indiferentă. „Este posibil să nu se ia nici o măsură când exportul românesc de petrol este de 62%? Este posibil ca noi să nu luăm nici o măsură când interesele noastre supreme sunt în joc? Nu trebuie oare să purtăm nici o grijă consumului intern și aprovizionării armatei?” – se întreba Argetoianu¹⁸⁹.

În mai 1940 Comisariatul General al Petrolului a interzis, printr-o decizie, vânzarea, închirierea, înstrăinarea sub orice formă, demontarea totală sau parțială, mutarea sau schimbarea de destinație a oricărei rafinării sau instalații de prelucrare a țițeiului sau derivatelor acestuia, indiferent dacă se află sau nu în funcțiune. Orice excepție trebuie să aibă avizul Comisariatului¹⁹⁰. În aceeași lună, Asociația Industriașilor de Petrol din România se plângea Comisariatului General de „gravele inconveniente create prin modul cum autoritățile militare înțeleg să exercite atribuțiile de control în ce privește activitatea tehnică”. Majoritatea societăților petroliere au fost în situația de a-și vedea înalții funcționari chemați în fața Consiliului de război pentru învinuiri nejustificate¹⁹¹.

Schimbarea politică survenită la 6 septembrie 1940 a întrerupt activitatea Comisariatului General al Petrolului. „Monitorul Oficial” din 18 septembrie publica decretul-lege de desființare a acestuia¹⁹², dar, printr-un alt decret, semnat de Ion Antonescu, s-a creat funcția de comisar special. „Ministerul Economiei Naționale [...], va putea ori de câte ori va socoti necesar și fără motive să numească un comisar special pe lângă orice întreprindere”¹⁹³.

Conducătorii întreprinderilor care refuzau să primească pe comisarii speciali ori sabotau executarea deciziilor ministerului erau amenințați cu închisoare corecțională, fără circumstanțe atenuante, de la două luni până la 2 ani și cu interdicția de a mai face comerț sau de a mai fi administrator sau director al vreunei întreprinderi. Decretul numea faptele ce puteau fi considerate sabotaje: încetarea sau reducerea activității, concedierile de personal, neridicarea comenzilor făcute anterior, refuzul de a primi comenzi sau de a le executa pe cele primite etc.¹⁹⁴.

Gh. N. Leon, ministrul Economiei Naționale¹⁹⁵, a numit comisarii speciali pe lângă principalele societăți petroliere: „Colombia”, „Astra Română”, „Româno-Americană”, „Unirea”, „Concordia”, „Steaua Română”, „Distribuția”. Comisarii aveau atribuțiile de a stabili încălcările aduse drepturilor statului, de a supraveghea aplicarea legii minelor, de a cerceta programele de lucru, de a supraveghea îndeplinirea obligațiilor societăților petroliere. La sfârșitul fiecărei săptămâni, ei înaintau Ministerului Economiei Naționale un raport asupra celor constatate. Societățile petroliere erau obligate să asigure comisarii condițiile necesare desfășurării activității lor, specificându-se salariul de 50 000 lei și obligativitatea de a oferi camere mobilate în orașele unde societățile își aveau sediul¹⁹⁶.

3.9. Spre un regim economic de război

Întreaga evoluție a industriei petrolului în această perioadă avea caracterul unui regim economic de război. Uniunea Generală a Industriașilor din România (U.G.I.R.) a propus principiile de conduită a industriei petrolului în această situație specifică, încă din septembrie 1939. Aceste principii erau: intensificarea producției, măsuri de economisire a materiilor prime, satisfacerea nevoilor de apărare națională, chiar în detrimentul consumului particular, obligativitatea de a aduna și întrebuința resturile și produsele vechi¹⁹⁷.

În iunie 1940 s-a adoptat decretul-lege privitor la puterile excepționale pentru conducerea unitară a economiei naționale. Ministerul Economiei Naționale era investit cu puteri depline pentru adoptarea tuturor măsurilor privind organizarea, coordonarea și controlul producției, circulației și consumului articolelor necesare armatei și populației civile, atât în economia internă, cât și în schimburile cu străinătatea. La 6 iunie 1940, M. Cancicov ministrul Economiei Naționale¹⁹⁸, semnatar al acestui decret, arăta într-o expunere făcută în fața unui select auditoriu, format din agricultori, industriași și reprezentanți ai presei române și străine, că problemele ce se puneau în mod intempestiv în evenimentele respective erau fenomene anormale ce nu puteau fi rezolvate după vechile canoane.

„În această aplicare a măsurilor hotărâte nu va putea fi vorba nici de abuz de drept, nici de arbitraj. E vorba numai de a adapta interesul particular necesităților generale, de a raționaliza producția mărfurilor de primă necesitate ...”. Cancicov exprima hotărârea guvernului de a rezolva imperativele momentului în înțelegere cu factorii economici, înlăturând prin „sanțiuni exemplare și rapide rezistențele condamnable ce s-ar ivi ...”. El sintetiza astfel concepția economică prin care se ajunsese la adoptarea hotărârii respective: „Obligații față de națiune, autoritate la baza măsurilor cuminiți, concepție clară, disciplină unitară, sacrificii comune și chibzuință în măsuri și hotărâri, nu înseamnă abuz de drept și nici dictatură, ci sunt instrumente de rezonanță și impulsivitate, pentru coordonarea tuturor energiilor într-un suprem efort: conservarea puterii de rezistență a națiunii”¹⁹⁹.

În anul 1940 s-au adoptat hotărârile privind: desființarea Uniunii Camerelor de Comerț și a Consiliului Superior Economic, funcționarea societăților anonime pe acțiuni; păstrarea actelor și planurilor de către societățile miniere; extinderea monopolului statului asupra conductelor de petrol²⁰⁰.

Ședința Consiliului de Miniștri din 11 aprilie 1941, prezidată de Ion Antonescu, a întărit rolul statului în evoluția industriei de petrol. Considerându-se că activitatea în producția de petrol este haotică, se sublinia faptul că statul va dirija după un plan bine studiat și rațional extracția acestei valoroase materii prime. Antonescu anunța un nou program de

relansare a industriei petroliere românești, prin exploatări noi și prin încurajarea capitalului românesc²⁰¹.

Subordonarea industriei de petrol intereselor naționale a fost o problemă permanentă în preocupările tuturor guvernelor care s-au succedat la conducerea țării în această perioadă. Această problemă a evoluat în mod gradual, în paralel cu însăși evoluția situației politico-militare din Europa. Ea a început chiar înainte de 1 septembrie 1939 și s-a accentuat continuu, în funcție de situația politico-diplomatică a României. Ea nu a fost, deci, un capriciu al unui guvern sau altul, ci o măsură cerută de împrejurările excepționale prin care trecea societatea românească.

Societățile petroliere au pierdut constant atribute ale libertății lor economice, dar au fost nevoite să se resemneze. Presa de specialitate a publicat puține opinii negative vizavi de politica economică a statului și acestea au mers până la momentul instaurării guvernării autoritare a lui Antonescu. Un astfel de moment l-a reprezentat publicarea criticilor lui Gogu Ștefănescu, în noiembrie 1939, față de Codul Comercial Carol al II-lea. Acesta, un bun cunoscător al industriei petroliere, în care a lucrat neîntrerupt peste 50 de ani, susținea că acel cod răpea posibilitatea particularului de a-și administra averea așa cum credea el de cuviință²⁰².

În aceste momente grele pentru evoluția întregii societăți, industria de petrol a contribuit în diverse moduri la susținerea intereselor statului român. Unul din acestea a fost și contribuția la întărirea capacității de apărare a țării.

Astfel, încă din primăvara anului 1939, generalul Paul Teodorescu, ministrul Aerului și Marinei, însoțit de Victor Slăvescu, ministrul Înzestrării Armatei, a vizitat departamentul metalurgic al societății petroliere „Concordia” din Ploiești. În secția de armament, miniștrii au examinat instalațiile și mașinile necesare fabricării tunurilor și proiectilelor. În vara aceluiași an, uzinele „Concordia” au fost inspectate de Armand Călinescu, președintele Consiliului de Miniștri și ministrul Apărării Naționale, însoțit de Victor Slăvescu și alte oficialități militare. Uzinele „Concordia” produceau, în afară de muniții și tunuri, hangare pentru aviație, cazane necesare marinei și alte accesorii militare²⁰³.

Industria de petrol a contribuit la efortul de întărire a capacității de apărare a țării și prin bonurile de înzestrare a armatei, emise în baza decretului-lege din noiembrie 1938²⁰⁴. Ministrul Finanțelor a apelat în mod stăruitor la întreprinderi și la cetățeni, pentru a subscrie la aceste bonuri²⁰⁵. Suma subscrisă de societățile de petrol a crescut constant, ajungând la jumătatea anului 1940 la aproximativ un miliard de lei²⁰⁶.

Industria de petrol a fost solicitată și pentru constituirea depozitelor de produse petroliere. Printr-un ordin al Comisariatului General al Petrolului din primăvara anului 1940, toate întreprinderile de orice fel erau obligate să-și facă depozite de produse petroliere, care să asigure funcționarea normală a respectivelor întreprinderi, timp de 15 zile. Depozitele urmau să fie utilizate numai în caz de mobilizare. Anterior, toți

depozitarii de combustibil lichid din centrele populate fuseseră obligați să-și construiască fiecare câte un depozit subteran, echivalent în capacitate cu depozitul de la suprafață, care să reziste bombelor de 300 kg²⁰⁷.

Măsurile pregătitoare de război au fost impuse de evoluția situației militare a continentului.

În mai 1941, Consiliul de Miniștri a hotărât înființarea Asociației Întreprinderilor Petroliere pentru Constituirea Depozitelor necesare Apărării Naționale. Scopul asociației era de a construi și apoi de a umple 12 depozite, cu un volum total de 124 818 m³, și bordeie pentru 6 800 m³ butoaie și cutii de uleiuri. Finanțarea acestui proiect urma să se facă din sporul de preț intervenit la produsele petroliere după 1 aprilie 1941. Deși în asociație au fost cuprinse primele 12 societăți, toate societățile erau obligate să verse asociației fondurile bănești rezultate în urma sporirii prețului produselor petroliere. Fiecărei societăți membre i s-a fixat cota cu care să participe la umplerea depozitelor²⁰⁸.

La 4 iulie 1940, se publica decretul-lege de rechiziționare a vehiculelor, uneltelor sau personalului întreprinderilor miniere. Autoritățile miniere erau împuternicite să procedeze la rechiziționare oricând considerau util, din oficiu sau la cererea comandamentelor superioare²⁰⁹. Fondurile arhivistice demonstrează faptul că rechiziționarea s-a practicat încă înainte de decretarea legii. Astfel, Rafinăria Brazi, aparținând societății petroliere „Creditul Minier”, arăta la 20 martie 1940, într-o notă adresată forurilor superioare, că din cei 44 de ingineri pe care îi avea, 4 erau concentrați, iar din cele 5 cisterne auto, 3 erau rechiziționate la carele de luptă²¹⁰.

În măsura în care concentrările începute încă din 1939²¹¹ afectau procesul productiv, industria de petrol a făcut numeroase cereri pentru desconcentrarea unor persoane, „pentru că avem absolută nevoie de serviciile” lor. Totodată, alte persoane erau mobilizate pentru a lucra în această industrie²¹².

De la sfârșitul anului 1939 s-au adoptat măsuri pentru prevenirea distrugerilor, incendiilor, sabotajelor. În anul 1940 s-au întărit măsurile de pază antiaeriană a rafinăriilor. Personalul participa în mod obligatoriu la instructaje de apărare pasivă și la ședințe de tragere. Instructajele se efectuau bilunar și erau consemnate în carnetele de prezență. S-au făcut adăposturi antiaeriene, s-au organizat serviciile de disciplină și poliție în tranșee, s-au fixat posturile care nu puteau fi părăsite în cazul alarmelor²¹³. La sfârșitul anului 1940 s-a adoptat decretul-lege privind militarizarea instituțiilor de stat și particulare, conform căruia orice instituție putea să fie militarizată atunci când interesele superioare o cereau. Militarizarea însemna introducerea unui regim de control, disciplină și jurisdicție militară care privea întregul personal, ce se considera rechiziționat²¹⁴.

Personalul angajat în industria petrolului a fost de 18 500 în anul 1940. Această statistică indica o creștere cu 7% față de personalul angajat în anul precedent, dar era în scădere masivă față de numărul maxim al angajaților în industria de petrol, de 30 170, înregistrați în anul 1929²¹⁵.

3.10. Taxele și impozitele industriei petroliere

Industria de petrol a căutat și în această perioadă să se opună taxelor și impozitelor percepute de diverse compartimente ale statului. Asociația Industriașilor de Petrol a continuat să ceară, în 1938, prin memorii adresate forurilor competente, „dezintoxicarea” de taxele fiscale și acordarea unor facilități necesare dezvoltării acestui sector de activitate²¹⁶. Deși, din 1939 demersurile acestei asociații n-au mai apărut cu ușurință în presa de specialitate, fondurile arhivistice ale societăților petroliere evidențiază activitatea neîntreruptă în această direcție. Aproape zilnic asociația trimitea câte un memoriu forurilor cu care industria petrolieră venea în contact²¹⁷.

Un amplu memoriu a fost înaintat de această asociație generalului Gh. Potopeanu, ministrul Economiei Naționale, la 21 februarie 1941²¹⁸. Memoriul arăta că, începând cu a doua jumătate a anului 1940, industria de petrol s-a confruntat cu greutăți din ce în ce mai mari. Se aprecia că originea dificultăților se găsea în greutățile enorme întâmpinate la transportul produselor.

La 1 aprilie 1940 tarifele de transport pe calea ferată fuseseră majorate pentru produsele destinate exportului cu o cotă ce varia de la 71 la 211%. La 1 februarie același an, aceste tarife mai cunoscuseră o majorare cu 41-55%²¹⁹.

Întârzierile vagoanelor erau foarte mari (60-80 de zile), liniile de garaj ale rafinăriilor erau blocate; frecvent, unele vagoane erau oprite din cursă și rechiziționate. Permanent, societățile petroliere analizau problema transporturilor, căutând modalități eficiente de rezolvare a acesteia²²⁰.

Repercusiunile acestei stări de lucruri nu puteau fi altele decât restrângerea producției, limitarea exportului, creșterea stocurilor. Veniturile obținute de calea ferată pentru transporturile efectuate erau mari. Spre exemplu, în 1938 s-au transportat 5 193 799 t produse petroliere, de pe urma cărora s-a obținut un venit de aproape 2 milioane lei²²¹.

Memoriul continua prin a face analiza sarcinilor financiare noi, subliniindu-se că, în timp ce impozitele financiare au crescut neconținut, prețurile încasate de societăți au scăzut. La intern prețurile au fost diminuate, prin intervenția Ministerului Economiei Naționale, cu 5% – 14% pentru păcură, motorină industrială și gaz metan²²².

Salariile muncitorilor și funcționarilor au fost sporite de către societate. Costurile materialelor folosite de industria petrolieră au crescut cu 300%. Spre exemplu, prețurile materialelor de foraj fabricate în țară au crescut cu 43% în perioada mai 1940 – iulie 1941; prețurile produselor importate au crescut cu 83% în perioada septembrie 1940 – iulie 1941, în timp ce prețurile produselor petroliere exportate în perioada mai 1940 – 1 aprilie 1941 au rămas neschimbate²²³. Resursele financiare ale socie

tăților erau immobilizate, prin recuperarea cu întârziere a exporturilor, de către Banca Națională a României.

Pentru remedierea situației, memoriul propunea: să se găsească posibilitatea scurgerii optime a produselor, să se dea posibilitatea întreprinderilor de a-și îmbunătăți situația financiară, să se analizeze serios repercusiunile monopolizării conductelor de petrol, să se adopte măsuri de încurajare a explorării etc.

Se mențineau taxele pe conducte, pe drumurile comunale și județene, iar taxele de consumație la unele produse au înregistrat sporuri²²⁴.

3.11. Cotația acțiunilor

Cotația acțiunilor petroliere a fluctuat în funcție de evenimentele politice. Astfel, spre sfârșitul anului 1939, după o acalmie îndelungată, la Bursa din București, s-a manifestat o activitate neobișnuit de febrilă, atât în privința cursului maxim atins, cât și în privința volumului tranzacțiilor încheiate. „Marele număr al operațiunilor încheiate, înmulțirea posesorilor de numerar atrași către valorile petroliere, ca și alți factori au determinat urcarea neașteptată a tuturor acțiunilor și îndeosebi a celor petroliere [...]. Se pare că evenimentele din ultimul timp printr-o susținută mișcare în sus, nu au făcut altceva decât să atribuie valorilor petroliere, rolul pe care și-l merita”²²⁵. În septembrie 1939, comparativ cu ianuarie același an, valoarea reală a acțiunilor a înregistrat următoarele sporuri: 265% pentru acțiunile „Astra Română”, 250% pentru acțiunile „Concordia”, 311% pentru acțiunile „Steaua Română”, 361% pentru acțiunile „Creditul Minier”, 890% pentru acțiunile „I.R.D.P.”, 500% pentru acțiunile „Petrol Block” etc. La începutul anului 1940, cuantumul valoric al acestor acțiuni s-a redus însă la aproape jumătate, iar la sfârșitul anului la aproape o treime²²⁶.

3.12. Concluzii

După cum am constatat, în această etapă industria petrolieră a parcurs o cale deosebit de complicată. Această evoluție i-a fost impusă de situația internațională a etapei: pregătirea și apoi declanșarea celui de al doilea război mondial.

Eforturile de menținere a industriei de petrol pe o traiectorie pozitivă au fost deosebit de mari. Rolul hotărâtor în stabilirea regimului industriei petroliere i-a revenit statului. Poziția fermă a acestuia a venit deseori în contradicție cu interesele societăților petroliere. Totodată, față de evoluția acestei industrii au luat atitudine sau doar au exprimat opinii, diferite asociații profesionale (între care s-a evidențiat Asociația

Industriașilor de Petrol din România) și personalități ale vieții politice sau ale lumii petroliere.

Multitudinea hotărârilor adoptate în privința industriei petroliere și precipitarea atât în adoptarea cât și în abrogarea acestor hotărâri, au demonstrat dificultatea perioadei ce a trebuit traversată. În pofida încercărilor și dorinței de menținere și de sporire a nivelului producției, acest lucru nu s-a putut realiza. Rafinajul, însă, s-a înscris în exigențele momentului, asigurând necesarul consumului intern și al armatei, precum și disponibilitățile de export. Comerțul extern, care beneficia la începutul perioadei analizate de o vastă rețea de distribuire, a sfârșit prin a fi acaparat de către Germania.

Studierea evoluției industriei petroliere din această etapă s-a dovedit interesantă și din perspectiva descifrării unora din resorturile de funcționare a acesteia, într-un regim economic specific.

Industria de petrol a țării a continuat să rămână, și în această etapă, unul din pilonii de bază ai susținerii economice a statului român.

3.13. Note

¹ Barbu G. Negoescu, *Către cititorii noștri*, M.P.R. nr.16, 15 august 1940, p.919.

² *Idem*, *Pentru cititorii din Marele Reich*, M.P.R., nr.16-17, 1 septembrie 1941, pagini speciale.

³ *Cuvântul d-lui Ion C. Marinescu, Ministrul Economiei Naționale*, M.P.R., nr.16-17, 1 septembrie 1941, nepaginat.

⁴ H.Neubacher, *Petrolul românesc în Europa*, M.P.R. nr.16-17, 1 septembrie 1941, nepaginat.

⁵ *La politique économique du nouveau gouvernement*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1938, p.135.

⁶ *Proclamația M. S. Regelui către popor*, M.P.R., nr.4, 15 februarie, 1938, p.291; *La nouvelle constitution*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1938, p.396; *Însemnătatea zilei de 8 iunie*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1938; p.1021-1023; *Vizita M. S. Regelui la uzinele „Malaxa”*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1938, p.1859.

⁷ N.I.L., *Regele Carol II ambasadorul poporului său*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1938, p.1859.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Situația generală*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1938, p.1853.

¹⁰ N.I.L., *op.cit.*, p.1859.

¹¹ *Regele Carol II și Măria sa Voievodul Mihai la Londra*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1938, p.1787-1788; *Le discours de S. M. le Roi Carol II prononcé à Guildhall*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1938, p.1858.

¹² *Situația generală*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1938, p.1853.

¹³ *Serbările Regalității*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1939, p.667; *Idem*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1939, p.1395; *Ritmul nou în ultimele manifestări naționale*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1939, p.833; *Aniversarea Constituției din 1938*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1939, p.831.

¹⁴ Arhivele Statului Ploiești, Fond Societatea „Creditul Minier”, București, Rafinăria Brazi, dos.54, 1940, f.21, 22, 44.

¹⁵ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1940, p.1021; Vladimir Negoescu, *Cronica juridică. Suspendarea Constituției*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1940, p.1003-1004.

¹⁶ Vezi M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1940, nepaginat.

¹⁷ *Manifestul Domnului General Ion Antonescu către Țară*, M.P.R. nr.3, 1 februarie 1941, p.105-106; *Domnul General Antonescu înălțat la demnitatea de Mareșal al României*, M.P.R., nr.16-17, 1 septembrie 1941, p.761; *Națiunea română și-a rostit prin plebiscit azeziunea la calea trasată de Mareșalul Ion Antonescu, Conducătorul Statului*, M.P.R., nr.22-23, 1 decembrie 1941, p.895-897; *După un an de guvernare. Proclamația domnului Mareșal Antonescu către Țară*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1941, p.767-770.

¹⁸ *Le deuil de la Roumanie*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1940, p.786.

¹⁹ Vezi Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol.II, partea a II-a, noiembrie 1933-septembrie 1940, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p.1095 și urm.

²⁰ *L'assemblée générale de l'Union Générale des industrielles de Roumanie*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1940, p.1028-1029.

²¹ M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1940, p.1013.

²² Arhivele Statului Ploiești, Fond Societatea „Creditul Minier”, București, Rafinăria Brazi, dos.117, vol.I, 1940, f.146.

²³ *Rezultatul negocierilor cu Bulgaria*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1940, p.985; *Tratatul dintre România și Bulgaria*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1940, p.1026.

²⁴ D.D. Rusu, *România în anii celui de al II-lea război mondial. Războiul antonescian în Istoria românilor. Epoca contemporană*, Galați-Chișinău, 1992, p.127.

²⁵ *Către cititorii noștri*, A.M., an XXIV, nr.9, 20 septembrie 1941, p.252; vezi nr.10 din 20 octombrie 1941, p.357 și urm.

²⁶ Arhivele Statului Prahova, Fond Societatea „Creditul Minier”, Rafinăria Brazi, dos.117, vol.I, 1940, f.60, 118.

²⁷ *La moartea lui Armand Călinescu*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1939, p.1241-1242; *Opinii germane despre noul stat legionar și petrolul*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1940, p.1125; *Manifestul D-lui G-ral Ion Antonescu către Țară*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1941, p.105-106; *Le nouveau gouvernement*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1939, p.1510; *Completarea guvernului*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1939, p.1282; *Noul ministru de externe*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1939, p.66 – 67; *Instalarea noului ministru al economiei naționale*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1939, p.1939; *Noul președinte al Asociației Industriașilor de Petrol din România*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1939, p.971; „*Steaua Română*”, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1939, p.251 etc.

²⁸ *Situația generală*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1938, p.1499.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1938, p.1573.

³² *Ibidem*.

³³ *Situația generală*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1938, p.1645.

³⁴ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1939, p.1165. Vezi și Livia Dandara, *România în vârtoarea anului 1939*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.

³⁵ Dezbaterile Parlamentare, Senat, ședința din 9 iunie 1939, în „Monitorul Oficial” nr.2, 14 iunie 1939, p.12.

³⁶ *Zgomotul armelor a înlocuit activitatea diplomaților*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1939, p.1185-1188; *Situația generală*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1940, p.693-695. Pentru analogie cu primul război mondial vezi și Daniel Yergin, *Les Hommes du pétrole*, Edition Stock, 1991.

³⁷ D. Iorgovici, *Politica petrolului*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1939, p.799-800; *Les problèmes économiques de la Roumanie*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1940, p.369; *La guerre et le pétrole*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1940, p.571-574.

³⁸ „*Redevența*”, M.P.R., nr.15, 1 august 1939, p.1021-1023.

³⁹ *L'industrie du pétrole en 1940*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1941, p.9-13.

⁴⁰ *Telegrama d-lui ministru al Economiei Naționale, I.C. Marinescu, adresată Conducătorului Statului*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1941, p.651. Pentru participarea României la război a se vedea: *Războiul Sfânt*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1941, p.617; *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1941, p.603; *Idem*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1941, p.847; *Déclarations de M.le prof. Mihai Antonescu, vicepresident de conseil des ministres, sur la réorganisation de la Bassarabie et de la Bucovine septentrionale*, M.P.R., nr.15, 1 august 1941, p.685, etc.

⁴¹ *Activitatea în șantiere în societățile anonime*, M.P.R., nr. 12, 15 iunie 1941, p.537-538; Florentin Dumitrescu, *Industria noastră de petrol în 1938*, A.M., an XXII, nr.1, 10 ianuarie 1939, p.5-8; *L'industrie du pétrole de la Roumanie*, A.M., an XXII, nr.4, 1 aprilie 1939, p.158-159; *Producția mondială de țiței a anului 1938*, M.P.R., nr.19, p.1243-1247; *Activitatea în șantierele petroliere ale societăților anonime în cursul anului 1938*, M.P.R., nr.11, 1 ianuarie 1939, p.669-704.

⁴² „*Uniunea Națională a Intreprinderilor de Petrol din România*”, *Darea de seamă a Consiliului de Administrație asupra primului exercițiu*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1939, p.227.

⁴³ *Valorificarea producției de țiței în 1939*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1940, p.4-7; vezi și Arhivele Statului Prahova, Fond Societatea „Creditul Minier”, Rafinăria Brazi, dos.53, 1940, f.16; *Evoluția prețurilor produselor petroliere în anul 1939*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1940, p.123-130.

⁴⁴ *L'industrie minière en Roumanie et a l'étranger*, A.M., an XXII, nr.3, 20 martie 1940, p.118-120.

⁴⁵ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1940, p.37.

⁴⁶ Maurice Lévêque, *Le pétrole et la guerre*, Paris 1958, p.79; *Producția zilnică*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1940, p.1071.

⁴⁷ „*Subsolul Român*”, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1941, p.827.

⁴⁸ Anton Moisin, *Aspecte ale evoluției industriei petroliere românești în anii 1939-1944*, Anuarul Societății de Științe Istorice din România, Filiala Prahova, I, Ploiești, 1989, p.75.

⁴⁹ *Noua orientare a statului în materie de petrol*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1941, p.347-348.

⁵⁰ Dan Ionescu, I. Ivănescu, *Evoluția industriei de petrol din România după primul război mondial, și până astăzi*, în „*Petrol și Gaze*”, an VI, nr.9-10, septembrie-octombrie 1957, p.471.

⁵¹ *Loi pour la creation et l'organisation de „Administrația Comercială pentru prospecțiuni și Explorări Miniere”*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1939, p.94-101; *Asociația pentru înaintarea Științei Petrolului*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1939, p.639 și nr.11, 1 iunie 1939, p.711-712.

⁵² *Perimetre petroliere ce se acordă prin bună învoială*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1940, p.1163-1164; *Ministerul Economiei Naționale. Direcțiunea petrolului și a celorlalte exploatări miniere. Deciziune*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1941, p.949-950; *Noi ținuturi miniere*, A.M., an XXV, nr.8, august 1942, p.174-175; *Decretul lege pentru instituirea comisiei de anchetă a concesiunilor miniere*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1940, p.1025.

⁵³ Arhivele Statului Ploiești, Fond Societatea „Creditul Minier”, București, Rafinăria Brazi, dos.117, vol.I, 1940, f.135; *Norme pentru exploatarea sondelor și puțurilor părăsite*, M.P.R., nr.15, 1 august 1940, p.871-872; *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1939, p.187; „*Asociația pentru Înaintarea Științei Petrolului*”, M.P.R., nr.10, 15 mai 1939, p.639 și nr.11, 1 iunie 1939, p.711-712.

⁵⁴ Arhivele Statului Ploiești, Fond Societatea „Creditul Minier”, București, Rafinăria Brazi, dos.53, 1940, f.16-22. Vezi și *Măsuri necesare pentru a se stimula producția de țiței*, M.P.R., nr.15, aprilie 1940, p.480.

⁵⁵ *Notă asupra normalizării în industria de petrol românească*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1941, p.859-861.

⁵⁶ *Expunerea domnului secretar general David Preda asupra necesităților sporirii producției petroliere și asupra regimului minier al petrolului și gazelor*, M.P.R., nr.15, 1 august 1941, p.663-666.

⁵⁷ Marcela Felicia Iovanelli, *Industria românească 1934-1938*, București, 1975, p.100. Vezi și Anton Moisin, *op.cit.*, p.75-76.

⁵⁸ *Ministerul Economiei Naționale. Darea de seamă a Comitetului de Conducere „A.C.E.X.” către Ministerul Economiei Naționale asupra activității pe exercițiul 1940-1941*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1941, p.832.

⁵⁹ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1940, p.410.

⁶⁰ I.P.Voitești, *Consideration génétiques et économiques sur le pétrole roumaine*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1939, p.785-786.

⁶¹ Th. Ficșinescu, *Evoluția rezervelor naturale de petrol*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1939, p.485-486.

⁶² *Este oare secătuit petrolul românesc?*, A.M., an XXIV, nr.7, 20 iulie 1941, p.184-186.

⁶³ Vezi Mihail Pizanty, *L'industrie roumaine du raffinage en 1937*, „Cartea Românească”, București, 1938.

⁶⁴ V. Cerchez, *Privire generală asupra rafinăriilor de petrol din România*, M.P.R., nr.16, 15 august 1939, p.1061-1065; vezi și Mihail Pizanty, *Industria rafinajului în România*, București, 1938.

⁶⁵ Th. Dobrescu, *Industria rafinajului în România*, A.M., an XXIII, nr.2, 10 februarie 1940, p.47-54; *Industria rafinajului în România*, M.P.R., nr.15, 1 august 1939, p.987-998.

⁶⁶ *L'industrie minière en Roumanie et à l'étranger*, A.M., an XXIII, nr.9, 20 septembrie 1940, p.321-323; *Informații miniere*, A.M., an XXIV, nr.2, 20 februarie 1941, p.41-44.

⁶⁷ Mihail Pizanty, *La situation de la Roumanie dans la commerce mondial du pétrole*, Extrait du „Numero spécial publice a l'occasion du 10-ème anniversaire de l'Institut Roumaine d'Energie”, București, 1937, p.4; *Idem, Industria rafinajului ...*, p.5-11; *Industria rafinajului în România*, M.P.R., nr.15, 1 august 1939, p.987-998; *Evoluția prețurilor produselor petroliere în anul 1939*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1940, p.123-130.

⁶⁸ *Contribuțiuni la perfecționarea rafinajului în România*, M.P.R., nr.16, 15 august 1939, p.1103.

⁶⁹ Mihail Pizanty, *Industria rafinajului ...*, p.7; *Aducerea gazelor de sondă în București*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1939, p.463-464; *Un aspect al aducerii gazului de sondă în București*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1939, p.557.

⁷⁰ *Statistique du personnel occupé dans les raffineries en 1939*, M.P.R., nr.15, 1 august 1939, p.995. Structura acestui personal era următoarea: I. personal tehnic: a) superior, 99; b) mediu, 265; c) inferior, 2688; II. personal administrativ: a) superior, 51; b) mediu, 64; c) diverși, 4030.

⁷¹ *Consumul mondial al produselor petroliere în 1938*, M.P.R., nr. 6, 15 martie 1939, p.355-360; *Consumul intern de produse petroliere în anul 1938*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1939, p.139-149.

⁷² *L'industrie minière en Roumanie et à l'étranger*, A.M., an XXII, nr.3, 20 martie 1940, p.118-120; *Consumul intern de produse petroliere*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1941, p.99-104. Între datele statistice oferite de „Monitorul petrolului” și cele oferite de „Analele Minelor”, sunt uneori diferențe apreciabile.

⁷³ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie, 1941, p.35.

⁷⁴ *Informații miniere*, A.M., an XXII, nr.2, februarie 1942, p.39-43.

⁷⁵ *Convențiune pentru aprovizionarea consumului intern cu produse petroliere*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1940, p.197-198.

⁷⁶ *Raționalizarea consumului intern pentru combustibilul lichid*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1941, p.960-961; *Reglementarea consumului de produse petroliere*, A.M., an XXIV, nr.12, decembrie 1941, p.401.

⁷⁷ *Balanța comercială a României în anul 1940*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1941, p.249-254.

⁷⁸ *Exportul petrolier al României în anul 1940*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1942, p.199-203.

⁷⁹ *Balanța comercială a României și comerțul exterior mondial*, M.P.R., nr.16, 15 august 1939, p.1053-1060.

⁸⁰ *Balanța comercială a României în anul 1940*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1941, p.249-254.

⁸¹ *Balanța comercială a României și comerțul ...*, p.1053.

⁸² *L'activité de l'industrie pétrolière de la Roumanie au 1-er semestre de 1941 et pendant la période 1932-1941*, M.P.R., nr.16-17, 1 septembrie 1941, p.732. În ceilalți ani ai perioadei s-au exportat: 5.688.733 t – 1937; 4.494.762 t – 1938, 4.177.571 t – 1939. Pentru 1941 exportul de produse petroliere se evalua la aproximativ 3.100.000 t (*Ibidem*).

⁸³ *Evoluția exportului mondial de produse petroliere în ultimii ani*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1939, p.601.

⁸⁴ *Legea pentru organizarea asociațiilor de exportatori și producători pentru export*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1939, p.121-126.

⁸⁵ Arhivele Statului Prahova, Fond Societatea „Creditul Minier” București, Rafinăria Brazi, dos.117, vol.I, 1940, f.103 *La réglementation des échanges avec l'étranger*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1939, p.1285; *Un communiqué de la Banque Nationale de la Roumanie*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1939, p.1575.

⁸⁶ *Le nouveau régime du commerce extérieur*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1940, p.337-343; *Restricții la exportul țițeiului și al benzinelor*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1940, p.372.

⁸⁷ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.2, 15 februarie 1941, p.77. *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1941, p.559-560.

⁸⁸ D. Șandru și I. Saizu, *Cu privire la acapararea petrolului românesc de către Germania hitleristă (1940-1944)*, „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie”, Iași, II, 1965, p.25.

⁸⁹ *Din înfăptuirile Ministerului de Finanțe. Expozeul domnului general N. Stoenescu, Ministrul Finanțelor*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1941, p.831-833.

⁹⁰ *Balanța franco-română în anul 1937*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1938, p.314-315.

⁹¹ *Le nouvel accord franco-roumain*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1938, p.474.

⁹² *Noi acorduri comerciale între România și marile țări din Apus*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1938, p.1869-1873.

Prețul petrolului românesc (fob.Constanța) era superior celui mondial (fob.Mexic). Prin abreviațiunea *fob* se înțelege prețul produselor petroliere ce conține în el și cheltuielile de transport până la destinație (din engleză, free au Board, f.o.B.) cf. Dicționarului de abreviațiuni.

⁹³ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1939, p.188 și nr.4, 15 februarie 1939, p.257-258; *Balanța comercială franco-română în anul 1938*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1939, p.339-340.

⁹⁴ *Semnarea acordului pentru exportul a 560.000 t produse petroliere în Franța*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1939, p.521; *Protocole d'Achat de produit du pétrole*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1939, p.559-563; *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1939, p.503.

⁹⁵ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.15, 1 august 1939, p.1033.

⁹⁶ Arhivele Statului Prahova, Fond Societatea „Creditul Minier”, București, Rafinăria Brazi, dos.53, 1940, f.6,53.

⁹⁷ *Din înfăptuirile Ministerului de Finanțe ...*, p.831-833; Rezilierea contractului cu Petrofina Francaise, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1941, p.863; Arhivele Statului Prahova, Fond Societatea „Creditul Minier” București, Rafinăria Brazi, dos.117, vol.I, 1940, f.127.

⁹⁸ *Situația capitalului englezesc investit în România*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1938, p.149.

⁹⁹ *Dezvoltarea relațiilor anglo-române și industria de petrol*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1938, p.1193.

¹⁰⁰ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.15, 1 august 1938, p.1275.

¹⁰¹ *Un nou acord de plăți între România și Anglia*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1938, p.1521, L. Mrazec, *Grande Bretagne et la Roumanie. Rapports politiques, économiques et culturelles*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1938, p.1741-1742.

¹⁰² David Britton Funderburk, *Politica Marii Britanii față de România 1938-1940*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p.126-144.

¹⁰³ *Le XXII-ème banquet annuel de L'Association „Institute of Petroleum” (Section Roumain)*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1939, p.195-199.

¹⁰⁴ I. Bujoiu a deținut funcția de ministru al Economiei Naționale în perioada 7 martie-23 noiembrie 1939 (Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.* p.1549-1551).

¹⁰⁵ *Misiunea economică engleză la București*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1939, p.598; *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1939, p.593-594; *Protocolul economic anglo-român*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1939, p.663-664; *Situația generală*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1939, p.661-663.

¹⁰⁶ *L'arrivée en Roumanie de M.J.B.Aug.Kessler*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1939, p.599.

¹⁰⁷ *Opiniile oficiale italiene și eventualitatea reducerii schimburilor de mărfuri italo-române în legătură cu hotărârile luate la Geneva*, M.P.R., nr.22, 15 noiembrie 1935, p.1660-1661.

¹⁰⁸ *Ibidem.*

¹⁰⁹ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1935, p.1484.

¹¹⁰ *Noi acorduri comerciale între România și unele țări din Apus*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1938, p.1869-1873.

¹¹¹ *Noul acord Comercial și de plăți cu Italia*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1937, p.352; Arhivele Statului Ploiești, Fond Societatea „Creditul Minier”, București, Rafinăria Brazi, dos.54, 1940, f.294.

¹¹² Arhivele Statului Prahova, Fond Societatea „Creditul Minier”, București, Rafinăria Brazi, dos.1, 1939, f.433-444.

¹¹³ *Ibidem*, dos.53, 1940, f.116.

¹¹⁴ *Probleme de politică externă a României; 1919-1939. Culegere de studii*, Editura Militară, 1971; Al.Gh.Savu, *Dictatura regală, 1938-1940*, Editura Politică, București, 1970.

¹¹⁵ *Importul de produse petroliere în Germania*, M.P.R., nr.4, 15 februarie 1939, p.269; *Balanța comercială româno-germană*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1939, p.465-466.

¹¹⁶ *Noi acorduri comerciale între România și marile țări din Apus*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1938, p.1869-1873.

¹¹⁷ *Noul acord de clearing cu Germania*, M.P.R., nr.11, 1 iunie 1938, p.932.

¹¹⁸ I.Agrigoroaiei, *Politica externă, în Istoria Românilor.Epoca contemporană*, Galați-Chișinău, 1992, p.90, Eugen Preda, *Miza petrolului în vâltoarea războiului*, Editura Militară, București, 1983, p.27.

¹¹⁹ Rene Sedillot, *Istoria Petrolului*, Editura Politică, București, 1979, p.234.

¹²⁰ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1939, p.453.

¹²¹ *Le traité économique roumain-allemande*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1939, p.459-460.

¹²² „Monitorul Oficial”, Partea a III-a, Dezbaterile Parlamentare, Adunarea Deputaților, ședința de vineri 9 iunie 1939, nr.2, miercuri 14 iunie 1939, p.12; Grigore Gafencu, *Însemnări politice*, Humanitas, București, 1991, p.339.

¹²³ *Le développement des exportations roumaines de pétrole en Allemagne*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1939, p.967; *Le parc de wagons-cisternes allemandes en Roumanie*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1939, p.1571; *Germania sporește parcul de vagoane pe Dunăre*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1939, p.1287; *Menținerea volumului exportului german în România*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1939, p.1225; *Camera de comerț germano-română, din Berlin*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1940, p.836; *L'industrie minière a l'étranger et en Roumanie*, A.M., an XXIII, nr.1, 10 ianuarie 1940, p.35-37; Pentru a observa febrilitatea cu care Germania transporta produsele petroliere, iată cantitățile încărcate de aceasta în perioada 21-26 august 1939: 21 august, 2 198 t motorină; 22 august, 1 018 t benzină, 23 august, 2 820 t benzină turism și 598 t benzină aviație; 26 august, 3 908 t benzină octanică, 389 t benzină grea, 2 742 t benzină medie, 2 188 t benzină modul și 2 198 t lampant (*Încărcările vaselor petroliere cu destinația pentru Germania*, M.P.R., nr.17, 1 septembrie 1939, p.1168).

¹²⁴ Arhivele Statului Prahova, Fond Societatea „Creditul Minier”, București, Rafinăria Brazi, dos.53, 1940, f.46, *Raportul acordului germano-român*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1940, p.57.

¹²⁵ D.Șandru și I.Saizu, *op.cit.*, p.13-14. Vezi și Viorica Moisuc, *Diplomația României și problema apărării suveranității și independenței naționale în perioada martie 1938 – mai 1940*, Editura Academiei, București, 1971, p.267-295.

¹²⁶ Gh.Buzatu, *Din istoria secretă a celui de al II-lea război mondial*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p.352. Vezi pe larg: D.Șandru și I.Saizu, *op.cit.*, -p.5-37; Anton Moisin, *op.cit.*, p.80-86; Jacques de Launay, Jean-Michel Charlier, *Istoria secretă a petrolului; 1859-1984*, Editura Politică, București, 1989, p.85-86.

¹²⁷ Este vorba de studiul Dr.Hans Bahr publicat în „Oel und Kohle”, nr.20, din 22 mai 1941, asupra economiei mondiale a petrolului (*Este oare secătuit petrolul românesc?*, A.M., an XXIV, nr.7, 20 iulie 1941, p.184-186).

¹²⁸ Arhivele Statului Prahova, Fond Societatea „Creditul Minier” București, Rafinăria Brazi, dos.117, vol.I, 1940, f.109-111, 188.

¹²⁹ *Ibidem*.

¹³⁰ *Ibidem*, f.3-5, 52, 69-70, 88, dos.117, vol.II, 1940, f.6-8, 181-183, 194-199.

¹³¹ *Ibidem*, dos.117, vol.II, 1940, f.178-180.

¹³² *Ibidem*, f.144, 149-152.

¹³³ *Ibidem*, f.30, vezi și f.711.

¹³⁴ Iată un tabel pentru anul 1940, cu principalele țări importatoare de produse petroliere românești, comparativ cu anul 1939:

Țara	1940 (în tone)	1939 (în tone)	Diferența (+,-) în tone
Germania	1 147 780	848 509	+299 211
Anglia	472 832	618 894	-146 062
Italia	342 943	643 984	-292 041
Franța	87 144	238 062	-150 981
Boemia-Moravia	217 217	436 584	-219 367
Grecia	187 304	75 293	-112 011
Iugoslavia	174 474	149 769	+24 705

(*Cronica statistică*, A.M., an XXIV, nr.3, 20 martie 1941, p.72-75).

¹³⁵ Vezi pe larg D.Șandru și I.Saizu, *op.cit.*, p.5-37; Maurice Lévêque, *op.cit.*, p.78; Anton Moisin, *op.cit.*, p.80-86, Jacques de Launay, *Mari decizii ale celui de al II-lea război*

- mondial, 1939-1942*, vol.I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p.270; N.Marcu, I.Puia, A.Cherciu, V.Bozga, R.Vasile, *Istorie economică*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1979, p.388.
- ¹³⁶ Otto Gramsch, *Participarea germană în industria românească de petrol*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1941, p.771-773.
- ¹³⁷ *La visite de Mr. Le Ministre Ion Marinescu à Berlin et la collaboration romano-allemande*, M.P.R., nr.22-23, 1 decembrie, 1941, p.899-900.
- ¹³⁸ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1941, p.469.
- ¹³⁹ Jacques de Launay, *op.cit.*, p.270.
- ¹⁴⁰ N.Marcu, I.Puia, A.Cherciu, V.Bozga, R.Vasile, *op.cit.*, p.388, Maurice Lévêque, *op.cit.*, p.87.
- ¹⁴¹ Cf. D.Șandru și I.Saizu, *op.cit.*, p.15.
- ¹⁴² *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1936, p.1466.
- ¹⁴³ *Mica înțelegere economică*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1938, p.833. Petrolul a reprezentat în 1937, 86,38% din totalul exporturilor românești în Iugoslavia și 33,5% din cele în Cehoslovacia (*Ibidem*).
- ¹⁴⁴ *Conferința economică interbalcanică*. M.P.R., nr.3, 1 februarie 1936, p.246.
- ¹⁴⁵ Arhivele Statului Ploiești, Fond Societatea „Creditul Minier” București, Rafinăria Brazi, dos.53, 1940, f.107.
- ¹⁴⁶ *Ibidem*, dos.54, 1940, nenumărat.
- ¹⁴⁷ *Ibidem*, dos.53, 1940, nenumărat.
- ¹⁴⁸ *Ibidem*, f.3; *Noul acord de clearing româno-turc*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1941, p.832.
- ¹⁴⁹ Arhivele Statului Ploiești, Fond Societatea „Creditul Minier” București, Rafinăria Brazi, dos.117, vol.II, 1940, f.167-170; *La signature de l'accord économique avec la Yougoslavie*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1941, p.41.
- ¹⁵⁰ *L'accord comercial et L'accord de piements entre la Roumanie et la Croatie*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1941, p.809-810.
- ¹⁵¹ *Convenție de plăți cu Ungaria*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1937, p.774; *Reluarea exportului cu Ungaria*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1937, p.854; *Acordul de plăți româno-ungar*, M.P.R., nr.15, 1 august 1937, p.1239.
- ¹⁵² Arhivele Statului Prahova. Fond Societatea „Creditul Minier” București, Rafinăria Brazi, dos.53, 1940, f.4 și dos.54, 1940, nenumărat.
- ¹⁵³ *Ibidem*, dos.117, vol.I, 1940, f.49.
- ¹⁵⁴ *Ibidem*, f.108.
- ¹⁵⁵ *Ibidem*, vol.II, f.78-80, 84-88, 107.
- ¹⁵⁶ *Importante cantități de produse petroliere pentru Rusia Sovietică*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1941, p.229.
- ¹⁵⁷ *Accord pour les échanges de marchandises et de paiement entre la Roumanie et l'Union des Républiques Socialistes*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1941, p.480-481.
- ¹⁵⁸ *Capitalurile investite în societățile anonime de petrol*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1939, p.283-289; *Bilanțul societăților petroliere la finele anului 1939*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1941, p.299-304; *L'activite de l'industrie miniere en Roumanie*, A.M., an XXII, nr.6, 10 iunie 1939, p.230-231; *L'industrie miniere en Roumanie et en étranger*, A.M., an XXIII, nr.5, 20 mai 1940, p.198.
- ¹⁵⁹ Constanța Bogdan, Adrian Platon, *Capitalul străin în societățile anonime din România în perioada interbelică - cu privire specială la anii 1934-1938*. Editura Academiei, București, 1981, p.54; Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.69.
- ¹⁶⁰ Ioan Scurtu, *Viața politică din România 1918-1940*, Editura Albatros, București, 1982, p.209.
- ¹⁶¹ Vezi pe larg D.Șandru și I.Saizu, *op.cit.*, p.6-13; Anton Moisin, *op.cit.*, p.83-86; Eugen Preda, *op.cit.*, p.72-76; Ion T. Tiriboi, *Centenarul Rafinăriei Ploiești, 1880-1980*, Editura Academiei, 1981, p.68.

¹⁶² *Capitalul german la societatea „Colombia“*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1941, p.968; *Informații miniere*, A.M., an XXIV, nr.12, 20 decembrie 1941, p.400-401.

¹⁶³ *Cuvântul d-lui ing. I. P. Gigurtu, Președintele Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră la ședința de deschidere a Congresului din 18 mai 1939*, A.M., an XXII, nr.7, 10 iulie 1939, p.238; *Congresul Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1939, p.628-629.

¹⁶⁴ Arhivele Statului Prahova, Fond Societatea „Creditul Minier“, București, Rafinăria Brazi, dos.117, vol.II, 1940, f.47-48.

¹⁶⁵ *Înființarea unui minister al economiei naționale*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1938, p.643-645. Pentru contextul extern vezi și Viorica Moisuc, *Premisele izolării politice a României 1919-1940*, Humanitas, București, 1991, p.331-373.

¹⁶⁶ *Înființarea unui minister ...*, p.643-645.

¹⁶⁷ *Orientări noi în industria petroliferă română*, M.P.R., nr.9, 1 mai 1935, p.749.

¹⁶⁸ *Ibidem.*

¹⁶⁹ *Instalarea Consiliului superior economic*, M.P.R., nr.9, 1 aprilie 1938, p.733-744.

¹⁷⁰ *Ibidem.*

¹⁷¹ *Formațiunea Consiliului superior economic*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1938, p.605.

¹⁷² *Instalarea Consiliului ...*, p.733-734.

¹⁷³ *Ibidem.*

¹⁷⁴ *Ibidem.*

¹⁷⁵ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.15, 1 august 1938, p.1275.

¹⁷⁶ *Un plan cincinal de activitate în câmpurile petroliere din România*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1938, p.493-496.

¹⁷⁷ *Ibidem.*

¹⁷⁸ N.I.Lazăr, *Stabilirea unui program sănătos pentru industria petrolieră în România*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1938, p.557.

¹⁷⁹ *Comisiile pentru alcătuirea planului petrolifer cincinal*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1938, p.557.

¹⁸⁰ *Ibidem.*

¹⁸¹ Mihail N. Constantinescu, *Problema petrolului*, M.P.R., nr.8, 1 aprilie 1938, p.591-593.

¹⁸² *Ibidem.*

¹⁸³ *Capitalul național și străin în noul plan economic al țării*, M.P.R., nr.15, 1 august 1938, p.1281; *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.15 și nr.21, 15 septembrie și 1 noiembrie 1938, p.1499-1501 și 1713.

¹⁸⁴ *Noul plan de redresare economică*, M.P.R., nr.16, 15 august 1938, p.1363-1365.

¹⁸⁵ *Planul economic cincinal*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1939, p.851-856; *Camera de Comerț și Industrie din Ploiești și problemele petrolului*, M.P.R., nr.2, 15 ianuarie 1939, p.128-129.

¹⁸⁶ *Congresul Asociației Generale a Inginerilor din România*, A.M., an XXIII, nr.3, 20 martie 1940, p.116-117.

¹⁸⁷ *Înființarea unui Comisariat general al petrolului*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1940, p.139-140.

¹⁸⁸ C.Angelescu a ocupat această funcție în guvernul Gh. Tătărescu, 24 noiembrie 1939 – 10 mai 1940 (Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.1551).

¹⁸⁹ *L'installation du nouveau commissaire du pétrole*, M.P.R., nr.3, 1 februarie 1940, p.171-172.

¹⁹⁰ *O importantă decizie cu privire la rafinăriile de țitei*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1940, p.592.

¹⁹¹ Arhivele Statului Ploiești, Fond Societatea „Creditul Minier“ București, Rafinăria Brazi, dos.54, 1940, nenumerotat.

¹⁹² *Desființarea Comisariatului General al Petrolului*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1940, p.1077.

¹⁹³ *Supravegherea și apărarea economiei naționale*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1940, p.1034.

¹⁹⁴ *Supravegherea și apărarea economiei naționale*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1940, p.1034.

¹⁹⁵ Gh. N. Leon a ocupat această funcție în guvernul Ion Gigurtu: 4 iulie – 4 septembrie 1940 (Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.1552), cât și în guvernul condus de Ion Antonescu.

¹⁹⁶ *Commissaires speciaux nommés auprès des sociétés de pétrole*, A.M., an XXIII, nr.10, 20 octombrie 1940, p.350; *Comisari speciali numiți pe lângă societățile petroliere*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1940, p.1073.

O componentă a concepției despre evoluția industriei petroliere, în perioada pe care o analizăm, a fost cea a prezenței elementului românesc în procesul de producție. Problema elementului românesc în industrie s-a pus la Congresul Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră din anul 1939. În ședința de deschidere, din 18 mai, în fața oficialităților, I. Gigurtu, președintele Congresului, fost ministru al Economiei Naționale, președintele acestei asociații, a făcut analiza acestei probleme.

„În sânul asociației noastre această problemă nu s-a pus până în ultimii ani. Inginerii de mine români au lucrat în plină camaraderie și înțelegere cu inginerii străini. Putem spune că nici azi această problemă nu se pune direct și nici nu s-ar fi pus, dacă nu ar fi apărut diferite acuzații sau insinuări contra elementului românesc și dacă nu s-ar fi constatat că, la anumite societăți, posibilitatea lui de înaintare este redusă. Poziția inginerului de mine român în această chestiune este mai mult defensivă. El înțelege să lucreze alături de colegii lui de altă origine etnică, însă nu poate admite să spună apriori că nu este chemat sau apt pentru posturile de comandă”. Gigurtu arăta că această problemă era în fond o chestiune de apărare națională, pe care în împrejurările acelea o adoptase fiecare țară. În situația în care fiecare stat controla imigrarea specialiștilor, era firesc ca și industria românească să limiteze la strictul necesar admiterea specialiștilor străini. (*Cuvântul d-lui ing. I.P.Gigurtu ...*, p.239; *Congresul Asociației Inginerilor din Industria Minieră*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1939, p.628-629).

¹⁹⁷ *Regim economic de război ...*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1939, p.1287.

¹⁹⁸ Mircea Cancicov a fost ministru al Economiei Naționale în guvernul Gh. Tătărescu, 1 mai – 3 iulie 1940, (Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p.1551-1552).

¹⁹⁹ *Mișcarea petrolului; Reorganizarea economiei naționale*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1940, p.693; 670-699.

²⁰⁰ *Desființarea Uniunii Camerelor de Comerț și a „Consiliului Superior Economic”*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1940, p.1034; *Decret lege cuprinzând unele dispozițiuni pentru funcționarea societăților anonime și în comandită pe acțiuni*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1940, p.1160-1161; *Măsurile privind păstrarea actelor și planurilor de către întreprinderile miniere*, M.P.R., nr.12, 15 iunie 1940, p.696; *Decretul lege pentru extinderea monopolului statului asupra conductelor de petrol*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1940, p.1283-1286.

²⁰¹ *Noua orientare a statului în materie de petrol*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1941, p.347-348.

²⁰² *Codul comercial și situația exploatărilor de țiței*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1939, p.1394.

²⁰³ *La visite de M.M.Général Paul Teodorescu et Victor Slăvescu à la société de pétrole „Concordia”, departament métallurgique de Ploiești*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1939, p.461; *L'inspection de M.M. A.Călinescu, Président du Conseil et V.Slăvescu, ministre de L'outillage de l'armée, aux usines „Concordia” de Ploiești*, M.P.R., nr.16, 15 august 1939, p.1105.

²⁰⁴ *L'Etat a été autorisé à émettre des bons d'armement*, M.P.R., nr.23, 1 decembrie 1923, p.1513.

²⁰⁵ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1939, p.1153.

²⁰⁶ Arhivele Statului Ploiești, Fond Societatea „Creditul Minier”, București, Rafinăria Brazi, dos.117, vol.I, 1940, f.203; dos.53, 1940, f.73; *Subscrierile societăților petroliere la bonurile pentru înzestrarea armatei*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1940, p.47.

De asemenea, industria de petrol și-a adus contribuția și la Împrumutul reîntregirii. Ideea unui împrumut intern a fost lansată de C. Garoflid, președintele „Ligii pentru dezvoltarea economiei naționale”, la o adunare extraordinară a acestei ligi, în august 1941. Pentru susținerea Împrumutului Reîntregirii 1941, a făcut apel însuși Ion Antonescu: „de pe pământul dezrobii, în mijlocul luptei pentru Cruce și Dreptate, îmi îndrept gândul către tot Neamul nostru și tuturor le cer să sprijine statul în aceste ceasuri mari [...]. Ca să putem da Basarabiei și Bucovinei tot ceea ce au pierdut prin silnica cotropire [...], aștept să dați obolul economiei voastre”.

Într-o adresă a Asociației Industriașilor de Petrol din România, de la sfârșitul anului 1941, către Ministerul Finanțelor, se arăta că, în pofida tuturor greutăților pe care le traversa industria de petrol, societățile membre ale asociației au subscris suma de 850 milioane lei. Cotele de subscriere au fost repartizate pe societăți în funcție de activitatea desfășurată de fiecare societate în primele șase luni ale anului. În fruntea listei se aflau: „Astra Română” cu 181 milioane lei, „Concordia” cu 106 milioane lei, „Româno-Americană” cu 103 milioane lei, iar la sfârșitul listei „Rafinăria Titan” cu 300 000 lei. Pentru salariați subscrierea se făcea în funcție de salariu și avea caracter obligatoriu. (*Lansarea împrumutului de reîntregire*, M.P.R., nr.16-17, 1 septembrie 1941, p.762; *Apelul conducătorului Statului pentru Împrumutul Reîntregirii*, M.P.R., nr.16-17, 1 septembrie 1941, p.701; *Subscrierile societăților petroliere la Împrumutul Reîntregirii*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1941, p.965; Arhivele Statului Prahova, Fond „Astra Română”, Rafinăria Ploiești, dos.11, 1940, f.151-152).

²⁰⁷ *Constituirea de depozite permanente de combustibil lichid*, M.P.R., nr.8, 1 aprilie 1940, p.489; *Legea pentru apărarea antiaeriană activă și pasivă a teritoriului*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1939, p.413.

²⁰⁸ *Decret lege pentru înființarea „Asociației Întreprinderilor Petroliere pentru Constituirea Depozitelor necesare Apărării Naționale”*, M.P.R., nr.14, 15 iulie 1941, p.629-632.

Cota de umplere era următoarea: „Astra Română”, 25,22%; „Concordia”, 15,76%; „Româno-Americană”, 13,64%; „Steaua-Română”, 11,43%; „Unirea”, 8,60%; „Colombia”, 8,02%; „Creditul Minier”, 6,34%; „Prahova”, 5,49%, „Redevența” și „Xenia”, 2,53%, „Petrol Block” și „I.R.D.P.”, 2,47% (*Ibidem*).

²⁰⁹ *Dreptul de rechiziționare a vehiculelor, uneltelor sau personalului întreprinderilor miniere*, M.P.R., nr.16, 15 august 1940, p.926.

²¹⁰ Arhivele Statului Ploiești, Fond Societatea „Creditul Minier” București, Rafinăria Brazi, dos.54, 1940, f.18.

²¹¹ I. Agrigoroaiei, *op.cit.*, p.96.

²¹² Arhivele Statului Ploiești, Fond Societatea „Creditul Minier” București, Rafinăria Brazi, dos.66, 1940, f.335, 565; *Situația generală*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1939, p.453; *Scutirile de concentrări pentru personalul activând în industria petrolieră*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1939, p.1227.

²¹³ Arhivele Statului Ploiești, Fond „Astra Română”, Rafinăria Ploiești, dos.11, 1940-1942, f.12, 14, 326; Fond „Creditul Minier”, București, Rafinăria Brazi, dos.82, 1940, f.103-112; dos.110, 1940, f.20-33; dos.22, 1940, f.33; *Măsuri de siguranță în exploatarea și rafinările de petrol*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1939, p.1160; *Măsuri în vederea prevenirii distrugerilor sau vătămării instalațiilor industriale și depozitelor în legătură cu apărarea națională și economia generală a țării*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1941, p.383-384.

²¹⁴ *Decret-loi relatif à la militarisation des institutions et des entreprises d'Etat et privées*, M.P.R., nr.24, 1 decembrie 1940, p.1295; *Militarizarea instituțiilor de stat și particulare*, M.P.R., nr.5, 1 martie 1941, p.235-236.

²¹⁵ Structura acestui personal se prezenta astfel: 351 ingineri și geologi; 1010 funcționari administrativi, 783 maiștri sondori, 5433 sondori, 4983 muncitori calificați, 5940 zilieri, paznici etc. Din punct de vedere național, românii dețineau majoritatea copleșitoare. Străinii reprezentau: 6,4% din ingineri, 3,1% din chimiștii geologi, 2% din funcționarii superiori, 1,1% din funcționarii inferiori, 0,6% din maiștrii sondori, 0,1% din sondori, 1,5% din lucrătorii calificați, 0,1% din lucrătorii necalificați, 2% din ucenici, 0,5% din paznici, în total 0,7%. (*Statistica personalului utilizat în șantierele de petrol ale României*, M.P.R., nr.13, 1 iulie 1941, p.577-579; *Statistica personalului din industria petrolieră*, M.P.R., nr.20, 15 octombrie 1939, p.1297-1301).

Interesante sunt referatele asupra stării de spirit a salariaților. Aceste referate au fost făcute de către serviciile sociale ale societăților petroliere, în scopul cunoașterii acestei situații, de către forurile superioare. Într-un astfel de referat prezentat consiliului de administrație al Rafinăriei Brazi la 29 august 1941 se arăta: „... Mă văd obligat să semnez nemulțumirea crescândă a personalului [...] datorită excesivei scumpiri a traiului și faptului că sunt constrânși la un regim de subalimentare.

Datorită acestei lipse de hrană se observă o debilitate permanentă și s-au semnalat dese cazuri de anemii cu predispoziții la tuberculoză pulmonară“. Analiza se încheia prin a cere măsuri de stăvilire a speculei și asigurarea lucrătorilor și a familiilor lor cu un minim de alimente garantat pe bază de cartelă, modalitate care a fost adoptată de societățile petroliere. Din datele statistice analizate de rafinărie rezultă că din septembrie 1939, salariul a înregistrat o creștere de 60%, în timp ce alimentele de strictă necesitate au crescut cu 600%.

Într-un alt referat se preciza că „lucrătorii vin la servicii cu târlige sau tălpi de lemn prinse cu o curea peste picior“ din cauza scumpetei încălțămintei și a dispariției tălpii de pe piață. Referatul propunea ca fabrica să cumpere încălțămintă pe care să o distribuie lucrătorilor, evitându-se pericolul ca oamenii să nu mai poată veni iarna la muncă. Greutățile oamenilor au fost amplificate și de urmările cutremurului din noiembrie 1940. Societățile petroliere au oferit 40% din necesitățile de refacere a caselor cele mai afectate.

Deși situația lucrătorilor industriei petroliere era dificilă, ei au consimțit ca din veniturile lor să contribuie la alinarea durerilor celor răniți pe front. Spre exemplu, funcționarii Rafinăriei Ploiești au subscris salariul lor pe o zi pentru ajutorarea răniților, suma fiind de 832.032 lei.

Atunci când autoritățile germane s-au infiltrat în mecanismele funcționării industriei de petrol, garda rafinăriilor a fost preluată de membrii misiunii militare germane. Acesteia i s-au acordat spații de cazare din fondurile rafinăriilor. Sistematically erau organizate cursuri de limbă germană pentru funcționarii societăților petroliere.

În pofida dificultăților de tot felul, în programul societăților petroliere și-au găsit locul o serie de manifestații culturale patriotice ce și propuneau menținerea vie a idealului național. La loc de cinste s-a situat omagierea zilelor de 24 Ianuarie și 1 Decembrie. „Având în vedere importanța zilei de 24 Ianuarie pentru viața noastră națională, atât funcționarii cât și lucrătorii sunt rugați să fie cu toții prezenți la această serbare“ se arăta în circulara numărul 19 din 1942 a Rafinăriei Ploiești, către întreg personalul unității. Despre importanța zilei au vorbit preotul V. Constantinescu și profesorul de istorie Gregorian de la Liceul „Sfinții Petru și Pavel“ din Ploiești. Corul rafinăriei a prezentat cântece patriotice. O șezătoare culturală a fost organizată de aceeași instituție pentru sărbătorirea zilei de 1 Decembrie. O altă manifestare culturală, la care personalul rafinăriei era invitat să participe împreună cu membrii familiei prezenta între altele, piesa „Ordon, Treceți Prutul“. (Arhivele Statului Prahova, Fond Societatea „Creditul Minier“, București, Rafinăria Brazi, dos.22, 1941, f.77-80, f.25-26, 89, 1940, f.44; *Ibidem*, Fond „Astra-Română“, Rafinăria Ploiești, dos.11, 1940-1942, f.192-283, f.246, 214, 172, 26, 83).

²¹⁶ *De la Asociația Industriașilor de Petrol din România*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1938, p.662; *Asociația Industriașilor de Petrol din România și activitatea comisiunii de încurajare și îndrumare a exportului produselor de petrol*, M.P.R., nr.10, 15 mai 1938, p.825.

²¹⁷ Arhivele Statului Ploiești, Societatea „Creditul Minier”, București, Rafinăria Brazi, dos.117, 1940, f.3-4, 134-135, 153-159.

²¹⁸ *Doleanțele industriei petroliere*, M.P.R., nr.7, 1 aprilie 1941, p.333-336.

²¹⁹ Arhivele Statului Ploiești, Fond Societatea „Creditul Minier”, București, Rafinăria Brazi, dos.53, 1940, f.95; *Noile tarife de transport*, M.P.R., nr.6, 15 martie 1940, p.355; *Majorarea tarifelor C.F.R.*, A.M., an XXV, nr.12, 20 decembrie 1942, p.256.

²²⁰ Arhivele Statului Ploiești, Fond Societatea „Creditul Minier”, București, Rafinăria Brazi, dos.117, vol.I, 1940, f.57; dos.117, vol.II, 1940, f.51-48, 95-100, 115-117, 127-132, 139-140, 146-148.

²²¹ *Transporturile pe calea ferată și veniturile din taxele de transport pe anii 1929-1938*, M.P.R., nr.21, 1 noiembrie 1939, p.1406.

²²² *Scăderile prețurilor la intern a produselor petroliere și a gazului metan*, M.P.R., nr.18, 15 septembrie 1940, p.1035.

²²³ *Scumpirea materialelor de foraj*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1941, p.967.

²²⁴ *Taxele pe conducte, pe drumurile județene și comunale*, M.P.R., nr.19, 1 octombrie 1939, p.1288-1289; *Sporirea taxelor de consumație la unele produse petroliere*, M.P.R., nr.8, 15 aprilie 1939, p.490.

²²⁵ *Conjunctura favorabilă a Bursei acțiunilor petroliere*, M.P.R., nr.24, 15 decembrie 1939, p.1527-1533.

²²⁶ *Cursul valorilor petroliere*, M.P.R., nr.1, 1 ianuarie 1940, p.59 și nr.24, 15 decembrie 1940, p.1307.

ÎNCHEIERE

Evoluția industriei petroliere în perioada interbelică a fost dinamică și ascendentă. Ea a constituit subiectul unor interesante și neîntrerupte dezbateri atât în sferile politice cât și în cele ale specialiștilor.

În condițiile realizării unității naționale în 1918 și a prefacerilor social-politice, economice și culturale¹, optimismul a început să se reverse și asupra industriei petroliere. Elocvente sunt, astfel, gândurile unui diplomat cu misiune diplomatică în mai multe capitale ale lumii, care în 1920 îi telegrafia lui Take Ionescu: „Petrolul nostru va fi o mare bogăție [...]. Peste toată lumea este foarte mare lipsă de combustibil și sunt enorme cereri de petrol, *poate că ar fi ocazia unică să ne îmbogățim*. Trebuie să profităm de moment, și momentul se apropie cu pași mari“ (s.n.-Gh.C.)².

Deși societatea românească nu a atins un stadiu al prosperității generalizate, totuși, imaginea acesteia către sfârșitul perioadei interbelice a fost radical schimbată, față de cea de la începutul acestei perioade. Meritul deosebit de mare în acest proces l-a avut petrolul. Datorită lui, în deceniul al patrulea al secolului nostru, România a început să fie cunoscută ca o țară industrială³.

Alături de cereale și lemn, el a reprezentat factorul principal al modernizării societății românești. În 1938, Ion Gigurtu arăta „Acum, petrolul are un rol mult mai mare în economia țării, pentru că el constituie factorul principal al exportului nostru și numai datorită lui putem să echilibrăm balanța comercială, ca și balanța de plăți.“⁴

Unul din meritele industriei petroliere românești a fost acela că în paralel cu dezvoltarea ei cantitativă s-a preocupat și de evoluția ei calitativă. Forajul românesc s-a situat la cele mai înalte cote ale progresului tehnic din epocă. Permanent s-a urmărit reportarea rafinajului și a celorlalte activități, la nivelul tehnic american. Un număr apreciabil de specialiști au mers în străinătate pentru perfecționare și deprinderea celor mai moderne și eficiente metode de lucru.

Din păcate mersul ascendent al industriei petroliere a fost întrerupt de evoluția defavorabilă a evenimentelor internaționale care a condus la declanșarea celei de a doua conflagrații mondiale. Industria petrolieră a cunoscut din plin tot stresul economic, politic, și legislativ impus de o asemenea situație.

Analiza efectuată ne-a permis să descifrăm viața atât de palpitantă a dezbaterilor în care au fost atrase diferite segmente din marea lume a specialiștilor și a intereselor industriei petroliere. Dezbaterile ne-au conturat orizonturi noi despre profunzimea și complexitatea problemelor acestei industrii. De asemenea, am putut cunoaște competența, dârzenia și patriotismul celor mai semnificativi reprezentanți ai acestui sector de activitate.

Urmând firul analizei noastre am observat cum o veritabilă galerie de mari specialiști, un corp tehnic valoros, și-au depus strădaniile, priceperea și abnegația pentru prosperitatea și binele industriei de petrol a țării. Studiarea „Monitorului petrolului” a avut darul de a reconstitui concepții și aprecieri de valoare a unor mari personalități ale vieții științifice, precum L. Mrazec sau G. Macovei, a unor valoroși reprezentanți ai corpului tehnic, precum A. Drăgulănescu, ing. M. Constantinescu, V. Tacit, sau a unor asociații dintre care în mod deosebit s-a evidențiat Asociația Industriașilor de Petrol din România și conducătorul acesteia, Constantin Osiceanu.

În cadrul discuțiilor nu au lipsit, după cum am observat, conectarea acestora la sfera intereselor politice, aspect vizibil mai ales în cadrul eforturilor de stabilire a regimului legislativ minier.

Cercetarea întreprinsă a evidențiat rolul statului, care, prin intervenția sa, a avut rolul de echilibru, de armonizare a intereselor particulare cu cele generale. Chiar dacă poziția sa nu a convenit întotdeauna, ea a fost salutară, ocupând un rol de arbitru, care a putut să vadă mai bine interesele întregii societăți, decât fiecare societate în parte. El a putut astfel impune regimul extracției, prelucrării, valorificării, impozitării. La baza hotărârilor sale au stat nu numai considerațiile momentului, ci și cele necesare unei evoluții de perspectivă.

Note

¹ Vezi Ion Agrigoroaiei, *Economic Consequences of the Accomplishment of the Unitary Romanian National State*, în „Nouvelles Etudes d'Histoire”, VI, Editura Academiei, București, 1980, p.131 și urm.

² Biblioteca Națională, Colecția Saint Georges, Fond Take Ionescu, pachet CXXV, dos.4, nepaginat.

³ Mitiță Constantinescu, *Politică economică aplicată*, vol.I, Editura „Tiparul Românesc”, București, 1943, p.41-42.

⁴ Ion P. Gigurtu, *Le Pétrole*, M.P.R., nr.9, 1 aprilie 1938, p.681-682.

BIBLIOGRAFIE

I. IZVOARE

ARHIVELE STATULUI PRAHOVA

- Fond Societatea „Creditul Minier”, 1925-1940.
- Fond Societatea „Steaua Română”, 1924, 1929, 1937.
- Fond Societatea „Astra Română”, 1919-1942.
- Fond Societatea „Româno-Americană”, 1923-1940.
- Fond Societatea „Concordia”, 1923-1940.
- Fond Societatea „Colombia”, 1926, 1929, 1937.
- Fond Camera de Comerț și Industrie Ploiești, 1929.

MUZEUL NAȚIONAL AL PETROLULUI PLOIEȘTI

- Fond Popescu-Voitești.
- Fond ing. Drăgulănescu Andrei.
- Fond V. Tacit.
- Fond Xenia Andreescu.
- Fond Sora Mircea.
- Fond Tudor Mihai.

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ BUCUREȘTI

- Fond Saint-Georges, 1919-1920.
- Fond V. Antonescu, 1919.
- Fond Take Ionescu, 1919-1922.

Anuarul statistic al României, 1931-1932, „Monitorul Oficial” și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1933.

Anuarul statistic al României, București, 1983-1992.

Enciclopedia României, vol.III, București, Imprimeria Națională, 1938-1939.

Statistica minieră a României pe anul 1931, București, „Monitorul Oficial” – Imprimeriile statului, Imprimeria Națională, 1931.

Statistica minieră a României pe anul 1933, „Monitorul Oficial” și Imprimeriile statului, Imprimeria Națională, București, 1934.

Constituțiunea promulgată cu decretul Regal nr.1360 din 28 martie 1923 și publicată în „Monitorul Oficial” nr.282 din 29 martie 1923, București, Imprimeria Statului, București, 1923.

Constituțiunea promulgată cu înaltul decret Regal nr.1045 din 27 februarie 1938 și publicată în „Monitorul Oficial” nr.48, partea I, din 28 februarie 1938, „Monitorul Oficial” și Imprimeria Statului, Imprimeria Centrală, București, 1938.

- Călinescu, Armand, *Însemnări politice 1916-1939*, Ediție îngrijită și prefațată de dr. Al. Gh. Savu, București, Editura Humanitas, 1990.
- Gafencu, Grigore, *Însemnări politice, 1929-1939*, Ediție și postfață de Stelian Neagoe, Humanitas, București, 1991.
- Iorga, Nicolae, *Orizonturile mele, O viață de om așa cum a fost*, Ediție îngrijită de Valeriu și Sanda Râpeanu, studiu introductiv, note, comentarii, indice de Valeriu Râpeanu, Editura Minerva, București, 1972.
- Marghiloman, Alexandru, *Note politice (1897-1924)*, III-IV, București, Editura Institutului de Arte Grafice Eminescu, S.A., 1927.
- Titulescu, Nicolae, *Discursuri*, Editura Științifică, București, 1967.
- „ANALELE MINELOR DIN ROMÂNIA”. Revista Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră („Annales des Mines de Roumanie” – Revue de l'Association de Ingénieurs et Techniciens de l'Industrie Minière de Roumanie), Iași, București, 1918/1919-1945.
- „ARGUS” (organ zilnic al comerțului, industriei și finanței), București, 1924, 1929, 1937.
- „MONITEUR DU PÉTROLE ROUMAIN”, Bucarest, 1900-1948.
- „MONITORUL OFICIAL” PARTEA A III-A. Dezbaterile parlamentare
a) Adunarea Deputaților, 1924, 1929, 1937, 1939.
b) Senatul, 1924, 1929, 1937, 1939.
- „ROMÂNIA PETROLIFERĂ” (La Roumanie pétrolifère), ziar săptămânal, editat de P.Solomon, București, 1929, 1937.

II. LUCRĂRI GENERALE

- Agrigoroaiei, Ion, *Unirea din 1918 – începutul unei noi etape în dezvoltarea istorică a României*, „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, Iași, XV, 1978, p.257-276.
- Idem, *De la decretele legi de expropriere din 1918 la proiectul legii de reformă agrară din 1921*, în „Analele Științifice ale Universității «Al. I. Cuza»”, Iași, Istorie, t.XXIV, 1971.
- Agrigoroaiei, I., Rusu, D.D., *Istoria Românilor. Epoca contemporană*, Chișinău-Galați, 1992.
- Angelescu, I.N., *Politica economică a României*, Tipografia Dim.C.Ionescu, București, 1919.
- Arcadian, N.P., *Legislația industrială a României în ultimii 20 de ani (1916-1936)*, București, 1937.
- Idem, *Finanțarea industriei românești*, 1936.
- Atanasiu, Victor, Anastasie, Iordache, Iosa, Mircea, Oprea, M. Ion, Oprescu, Paul, *România în primul război mondial*, Editura Militară, 1979.
- Baumont, Maurice, *La faillite de la paix, I. De Rothondes à Stresa*, Quatrième édition revue et mis à jour, Presses Universitaires de France, Paris, 1960.
- Bălan, Ștefan, Mihăilescu, Nicolae, St., *Istoria Științei și Tehnicii în România, date cronologice*, Editura Academiei, R.S.R., București, 1965, p.487.
- Bitoleanu, Ion, *Din istoria României moderne, 1922-1926*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.
- Bold, Emilian, *De la Versailles la Lausanne (1919-1932). Activitatea diplomației românești în problema reparațiilor de război (Contribuții)*, Editura Junimea, Iași, 1976.
- Idem, *Consolidarea unității național-statale românești. Măsurile legislative, economice, politice și sociale (1918-1940)*. Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Istorie-filozofie, 1987.

- Bold, Emilian, Agrigoroaiei, I., *Despre tratativele româno-germane la sfârșitul crizei economice din 1929-1933*, „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza»», Iași, Istorie, t.X, 1964.
- Bogdan, Constanța, Platon, Adrian, *Capitalul străin în societățile anonime din România în perioada interbelică cu privire specială la anii 1934-1938*, Editura Academiei R.S.R., București, 1981.
- Botoran, C., Calafeteanu, I., Campus, E., Moisuc, V., *România și Conferința de Pace de la Paris (1918-1920). Triumful principiului naționalităților*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983, p.413.
- Brătianu, Gheorghe, I., *Acțiunea politică și militară a României în 1919, în lumina corespondenței diplomatice a lui Ion C. Brătianu*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura „Cartea Românească”, București, 1940.
- Brătianu, Vintilă, I.C., *Scrieri și cuvântări, 1899-1914*, Imprimeriile Independența, București, 1937-1938-1940.
- Bușilă, C. D., *Industria română în decurs de 50 de ani (1881-1931)*, București, 1931.
- Buzatu, Gh., *Din istoria secretă a celui de al doilea război mondial*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
- Căzan, Gh., Nicolae, Rădulescu-Zoner, Șerban, *România și Tripla Alianță 1878-1914*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p.441.
- Codrescu, Florin, *Participarea capitalurilor străine în economia românească*, București, 1941.
- Constantinescu, Mitiță, *Politică economică aplicată*, vol.I-III, Editura „Tiparul Românesc”, București, 1943.
- Dandara, Livia, *România în vârtoarea anului 1939*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
- Dașcovici, N., *Interesele și drepturile României în texte de drept internațional*, Tipografia concesionară Alexandru Terek, Mârzescu 9, Iași, 1936.
- Dobrovici, Gh., M., *Istoricul dezvoltării economice și financiare a României și împrumuturile contractate, 1823-1933*, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1934.
- Idem, *Istoria dezvoltării economice și financiare a României*, București, 1934.
- Idem, *Evoluția economică și financiară a României în perioada 1934-1943*, București.
- *** *Doctrinile partidelor politice. 19 prelegeri publice organizate de Institutul Social Român*, București.
- Duroselle, J.B., *Histoire diplomatique de 1929 à nos jours*, troisième édition, Dallaz, 1974.
- Fătu, Mihai, *Contribuții la studiul regimului politic din România (septembrie 1940-august 1944)*, Editura politică, București, 1984.
- Funderburk, David Britton, *Politica Marii Britanii față de România (1938-1940). Studiu asupra strategiei economice și politice*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
- Georgescu, Vlad, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*, Humanitas, București, 1992.
- Giurescu, Constantin, Giurescu, Dinu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri și până astăzi*, Editura Albatros, București, 1971.
- Grigorovici, Lucian, *Considerațiuni asupra capitalului românesc*, București, Tipografia Presa D. Andreescu, 1946.
- Iorga, Nicolae, *Istoria românilor*, vol.X, București, 1938.
- Iovanelli, Marcela Felicia, *Industria românească 1934-1938*, Editura Academiei, București, 1975.
- *** *Istoria Parlamentului și a vieții parlamentare din România până la 1918*, Editura Academiei, București, 1983.
- Jouvenel, Renaud de, *Vingt années d'erreurs politiques*, Edition Hier et Aujourd'hui, 1947.
- Keynes, John Maynard, *Urmările economice ale păcii*, Editura Viața Românească, București, 1920.

- Kirițescu, Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, Ediția a II-a, refăcută în întregime și mult adăugită, în trei volume, Editura Casei Școalelor, București.
- Launay, Jacques de, *Mari decizii ale celui de-al II-lea război mondial*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Madgearu, V., *Dictatura economică sau democratică*, București, Tipografia Reforma socială, 1928.
- Idem, *Românizarea vieții economice și utilizarea tineretului în statul național-țărănesc*, Tipografia Bucovina, București, 1937.
- Idem, *Evoluția economiei românești după războiul mondial*, București, 1940.
- Maior, Iosif, *Problema românizării economiei naționale*, București, Editura Lumina Românească, 1940.
- Manoilescu, Mihail, *Politica producției naționale*, Cultura Națională, București, 1923.
- Marcu, N., Puia, I., Cherciu, A., Bogza, V., Vasile, R., *Istoria economică*, Editura Didactică și Pedagogică, București, Ediția 1979.
- Giurescu, Constantin, C., și colaboratorii, *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, p.524.
- Maitani, Radu, *Istoria politică a raporturilor dintre state de la 1855 la 1930*, Întreprinderea de arte grafice și editură „Eminescu”, 1943.
- Moisuc, Viorica, *Premisele izolării politice a României*, Humanitas, București, 1991.
- Idem, *Diplomația României și problema apărării suveranității și independenței naționale în perioada martie 1938-mai 1940*, Editura Academiei, București, 1971.
- Murgescu, Costin, *Mersul ideilor economice la români. Epoca modernă, vol.I*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987.
- Idem, *Mersul ideilor economice la români. Epoca modernă, II*, Editura Enciclopedică, București, 1990.
- Murgescu, Costin, Constantinescu, N.N., (redactori responsabili) *Contribuții la istoria capitalului străin în România. De la sfârșitul primului război mondial până la ieșirea din criza economică din 1929-1933*, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960.
- Mușat, Mircea, Ardeleanu, Ion, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
- Idem, *Viața politică în România 1918-1921, Ediția a II-a completată*, Editura Politică București, 1976.
- Idem, *România după Marea Unire, vol.II, Partea I, 1918-1933*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
- Idem, *România după Marea Unire, vol.II, Partea a II-a, noiembrie 1933-septembrie 1940*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
- Nedelcu, Florea, *De la Restaurație la Dictatura Regală. Din viața politică a României 1930-1938*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981.
- Oprea, Ion, M., *Les rapports entre les grandes puissances et la Roumanie à la Conférence de la Paix*, „Revue roumaine d'histoire”, 2/1981, Editura Academiei, București, p.318-319.
- Ornea, Z., *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, Editura Eminescu, București, 1980.
- Oțetea Andrei, *Istoria poporului român*, Editura Științifică, 1970.
- *** *Politica externă a României, 19 prelegeri organizate de Institutul Social Român*.
- ** *Probleme de politică externă a României 1919-1939*, Culegere de studii, Editura Militară, București, vol.I, 1971, vol.II, 1977.
- Plătăreanu, M., *Politica economică a României în trecut și în cadrul legislației actuale*, București, 1936.
- Platon, Gh., *Istoria modernă a României*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1985.

- Platon, Gh., Rusu, V., Cristian, V., Iacob, Gh., Agrigoroaiei, I., *Cum s-a înfăptuit România modernă*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1993.
- Popa, Mircea N., *Primul război mondial, 1914-1918*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.
- Rachieru, Mihai și colaboratorii, *Îndrumător în Arhivele Statului, județul Prahova*, ediția II, București, 1972.
- *** *Regulamentul Organic*, București, 1832.
- Renouvin, Pierre, *Histoire des relations internationales*, tome septième, Les crises du XX-eme siècle, I, de 1914 à 1929, Librairie Hachette, Paris, 1957.
- Renouvin, Pierre et Durossele, Jean Baptiste, *Introduction dans relations internationales*, Paris, Colin, 1964.
- Saizu, Ioan, *Politica economică a României între 1922 și 1928*, Editura Academiei, București, 1981.
- Idem, *Modernizarea României contemporane (Perioada interbelică) – Pas și impas –*, Editura Academiei Române, București, 1991.
- Scurtu, Ioan, *Viața politică din România. De la Marea Unire din 1918 la Revoluția de eliberare socială și națională din august 1944*, Editura Albatros, București, 1982.
- Idem, *Din viața politică a României (1926-1947). Studiu critic privind istoria Partidului Național-Țărănesc*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
- Scurtu, Ioan și colaboratorii, *Istoria României între anii 1918-1944. Culegere de documente*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Simion, A., *Regimul politic din România în perioada sept.1940-ian.1941*, Editura „Dacia”, Cluj-Napoca, 1976.
- Seftiuc, Ilie, Cârțână, Iulian, *România și problema strâmtorilor*, Editura Științifică, București, 1974.
- *** *Statistica industriei miniere din țară (afară de cariere)* București, 1897-1898; 1922-1924; 1926-1928-1929; 1931-1939.
- Sonea, Emilia, Sonea, Gavrilă, *Viața economică și politică a României, 1933-1938*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.
- Șandru, D., *Reforma agrară din 1921 în România*, Academia Republicii Socialiste România, București, 1975.
- Todosia, M., *Teorii burgheze din perioada interbelică cu privire la industrializarea României*, Iași, 1967.
- Idem, *Doctrine economice contemporane*, Editura Junimea, Iași, 1978.
- Todosia, M., Saizu, I., *Cultură și economie (Puncte de vedere din perioada interbelică)*, Editura Junimea, 1986.
- Topliceanu, Alexandru, *Bogățiile României și capitalul străin*, în „Democrația”, nr.7-8, 1927.
- Trancu-Iași, Gr., *Colaborarea capitalului străin*, București, 1923.
- Tăzlăuanu, O., *Producția. Un program economic*, Cluj, 1924.
- Țintea, Nicolae, Liceul Industrial nr.6, Ploiești, județul Prahova, profesor coordonator Gheorghe Calcan, *Marea răscoală a țăranilor din anul 1907 reflectată în „Moniteur du pétrole roumain”*, în Buletin Științific al Elevilor, IV, Întreprinderea Poligrafică, Cluj, 1988, p.241-243.
- Vijoli, Aurel, *Cercetări asupra capitalului financiar din țara noastră*, București, 1949.
- Vianu, Alexandru; Zorin Zamfir; Bușe, Constantin, *Relații internaționale în acte și documente 1917-1939*, Centrul de multiplicare al Universității București, 1971.
- Zeletin, Șt., *Prin noi înșine... (Istoria unui principiu)*, „Viața românească”, Iași, nr.1, 1929.
- Idem, *Marea finanță în economia și politica actuală a României* în „Independența economică”, nr.2, 1925.
- Idem, *Neoliberalismul. Studii asupra istoriei și politicii burgheziei române*, Ediția a III-a îngrijită de C.D.Zeletin, Editura Scripte, București, 1992.

III. LUCRĂRI SPECIALE

- Alimăneșteanu, Alexandru, *Rolul elementului românesc în exploatarea bogățiilor noastre petrolifere*, Institutul de arte grafice „Minerva”, București, 1900.
- Anagnoste, Gogu, A., *Legislația minieră și petroliferă română*, Tipografia „Aurora”, Ploiești, 1924.
- Basgan, Ion, *Principiile politicii economice în legislația petroliferă din România*, Imprimeria C.F.R., f.a., București.
- Idem, *Petrolul și gazele naturale în România*, Institutul Român de Energie, București, 1940.
- Brătianu, Vintilă; Hălăceanu, Constantin, *Politica de stat în industria petrolului*, București, 1911.
- Brătianu, Vintilă, I.C., *Le politique d'État du pétrole en Roumanie à la suite de la nouvelle constitution et de la loi des mines*, Editura Cartea Românească, București, 1927.
- Idem, *Politica de stat a petrolului în urma Constituției și a legii minelor*, București, Cartea Românească, 1927.
- Burtoiu, I.Gh., *Contribuții la istoricul petrolului românesc*, în „Revista arhivelor”, 2/1958.
- Boncu, Constantin M., *Date noi privind istoricul prelucrării petrolului în România*, București, 1981.
- Idem, *Contribuții la istoria petrolului românesc*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1971.
- Boncu, Constantin, Țurlea, Petre, *Petrolul românesc în perioada 1916-1918*, în „Anuarul Muzeului de Istorie și Arheologie, Prahova”, Studii și cercetări, III, Ploiești, 1986, p.85-92.
- Beca, C., *Școala românească de petrol*, „Mine, Petrol și Gaze”, 37, 1986, nr.10, p.460-466.
- Berreby, Jean-Jacques, *Histoire mondiale du pétrole*, Editions du Pont Royal, Paris, 1961.
- Buzatu, Gh., *România și trusturile petroliere internaționale până la 1929*, Editura Junimea, Iași, 1981.
- Idem, *Problema petrolului românesc la Conferința Păcii de la Paris din anul 1919*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, Iași, t.VII, 1970.
- Idem, *Problema petrolului românesc și naționalizarea subsolului minier în 1923*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»” Iași, V, 1968.
- Idem, *Originile politicii petroliere a României*, „Cercetări istorice” (Serie nouă), VIII, Iași, 1977.
- Calcan, Gheorghe, *Dezbateri privind reglementarea legislativă a exploatării petrolului în paginile revistei „Moniteur du pétrole roumain”*, în „Anuar”, Societatea de Științe Istorice, Filiala Prahova, Arhivele Statului Prahova, vol.VI, Ploiești, 1994, p.140-172.
- Idem, *Școala de maiștri sondori din Câmpina (1904-1948)*, în „Anuar”, Societatea de Științe Istorice din România, Filiala Prahova, vol.I, Ploiești, 1989, p.134-140.
- Constantinescu, Tancred, *Modificarea legii minelor*.
- Idem, *Legea minelor. Expunerea de motive a legii*, București, 1924.
- Idem, *Petrolul*, Imprimeriile Independența, București, 1921.
- Constantinescu, Octav, *Contribuția capitalului străin în industria petroliferă românească*, București, 1937.
- Constantinescu, M. N., *Importanța europeană a petrolului românesc*, Imprimeria C.F.R. Filaret, București, 1943.
- Constantinescu, Gh., Prodrom, I., *Industria de petrol în România până la primul război mondial*, Revista „Petrol și Gaze”, an VI, nr.9-10, septembrie-octombrie, 1957, p.457-468.
- Chicoș, Șt., *Legislația minieră*, în „Enciclopedia României”, vol.III, București, Imprimeria Națională, 1938-1939.
- Damaschin, G. H., *Petrolul și drepturile câștigate*, București, 1937.

- Idem, *Principiile unei politici de stat în materie de combustibil mineral*, Institutul Român de Energie, nr.35, vol.I, București, 1933.
- Dașcovici, N. *Directivele politicii mondiale de petrol în raport cu bogăția noastră petroliferă*, „Import-export”, nr.2, 1923.
- Dinopol, A. L., *Industria de petrol a României și politica de stat*, Institutul „Îndreptarea”, București, 1933.
- Dinu, I., *Le pétrole roumain*, „L'illustration économique et financière”, Paris, supliment din 7.II.1925.
- Dobrescu, Th., *Industria rafinajului în România în perioada 1930-1938*, București, 1940.
- Idem, *Industria prelucrării țițeiului în ultimii 50 de ani 1881-1931*, (extras), București, 1931.
- Dimitrescu, Grigore, Ioanițescu, D. R., Nicolaescu, Dem. Predescu, I., Constantinescu-Bordeni, N., *Legea minelor cu expunerea de motive a domnului ministru Tancred Constantinescu*, București, Imprimeria Statului, 1924.
- * * * *Expunerea de motive la Legea minelor 24.III.1937 prezentată Adunării Deputaților*, „Monitorul Oficial”, partea a III-a din 2.VIII.1937, p.3092.
- Filipescu, D., *Situația actuală a industriei române de petrol și posibilitățile ei de dezvoltare în viitor*, București, 1937.
- Florescu, D., *Din istoricul legislației petroliere în România*, în „Petrol și gaze”, XVII, 4/1966.
- Gane, Al., *Problema petrolului în România*, București, 1938.
- Idem, *Le régime minier roumain et la nationalisation du sous-sol*, Jouve & Cie Editeurs, Paris, 1924.
- Giurescu, Constantin, *Vechimea exploatării petrolului și a „cerii de pământ” în Țările Românești*, (f.e., f.a.).
- Georgiade, Al., *La législation minière*, București, Tipografia Guttenberg, S.A., 1921.
- Eugen, Gheorghe, *Petrolul și politica lumii*, Editura de stat, București, 1950.
- Hălăuceanu, C., *Naționalizarea subsolului*, București, 1923.
- Idem, *Pacea de la București și chestiunea petrolului*, Imprimeriile Independența, București, 1919.
- Idem, *Punerea în valoare a zăcămintelor de petrol de pe proprietățile statului*, Atelierele „Poporul”, București, 1922.
- Hanganu, Ecaterina, *Istoricul societății „Steaua Română” în cifre*, în vol. „Pagini din trecutul istoric al județului Prahova”, Ploiești, 1971.
- Ionescu, Dan și Ivănescu, I., *Evoluția industriei de petrol din România după primul război mondial și până astăzi*, „Revista Petrol și Gaze”, nr.9-10, 1957, p.469-476.
- Iorgovici, D., *Politica petrolului*, Institutul de arte grafice, „Reforma socială”, București, 1928.
- Ionescu-Bujor, D., *Legea minelor din 1928-1929, împotriva capitalului național*, București, Editura Universul, 1929.
- Irescu, Mircea, Dimitrescu G. D., *Petrolul și Legea minelor*, Ploiești, 1929.
- Iscu, Vasile, *Secătuirea zăcămintelor de țiței și viitorul industriei petroliere din România*, Conferință ținută la 20 februarie 1937, „Monitorul Oficial” și Imprimeriile statului, „Imprimeria Națională”, București, 1937.
- Lungu, Traian, *Unele date cu privire la acapararea industriei petrolifere din România de către capitalul american și englez la începutul secolului al XX-lea (1895-1924)*, în „Studii și referate privind istoria României”, partea a II-a, Editura Academiei, 1954.
- Lăzăreanu, Nicolae, *La nouvelle loi minière en Roumanie du 4 Juillet, 1924, 1927*.
- Leon, Gh., N., *Petrolul românesc și politica de stat*, București, Tipografia Bucovina, 1938.
- Levêque, Maurice, *Le pétrole et la guerre*, (vol.I, II), Paris, 1958.
- Launay, Jacques de, Charlier, Jean-Michel, *Istoria secretă a petrolului 1859-1984*, Editura Politică, București, 1989.
- Macarovici, Nec., *Petrolul*, Institutul de arte grafice Tătărași, Iași, 1935.
- Madgearu, V., *Legea minelor cu expunerea de motive*, București, 1929.

- Manea, Gabriel, Stoian, Gabriel, *Bibliografia românească a petrolului*, 1979, Biblioteca Centrală a Institutului de Petrol și Gaze, Ploiești, 1986.
- Idem, *Bibliografia românească a petrolului*, 1980, Biblioteca Centrală a Institutului de Petrol și Gaze, Ploiești, 1984.
- Margueret, Philippe, *La IIIe Raich et la pétrole roumain, 1938-1940. Contribution à l'étude de la pénétration économique allemande dans les Balkans à la veille et au début de la seconde guerre mondiale*, Leiden, A. W. Sijthoff, 1977.
- Mihai, S., *Caracterul și urmările legii minelor din 1924*, în „Studii privind istoria economică a României”, I, București, Editura Academiei, 1980.
- Moisin, Anton, *Aspecte ale evoluției industriale petroliere românești în anii 1889-1944*, Anuarul Societății de Științe istorice din România, Filiala Prahova, I, Ploiești, 1989, p.73-86.
- Moruzi, Nicolae, *Le régime juridique de sous-sol minier en Roumanie (Loi des Mines de 1924)*, Paris, Jouve & Cie Editeurs, 1926.
- Mrazec, L., *Statul și politica națională a petrolului*, în „Analele Economice și Statistice” nr.10-12, 1935.
- Osiceanu, C., *Aperçu général sur la politique du pétrole*, Tipografia „Cartea Medicală”, 1931.
- * * * *Chestiunea subsolului petrolifer. Răspuns la proiectul general al Partidului Țărănesc, ce urmează a fi prezentat Congresului general de la Iași din 26-28 noiembrie, 1922*, „Progresul” – Societate Anonimă Română pe Acțiuni, Ploiești, 1922.
- Patriciu, Valeriu, *Problemele fundamentale pentru viitorul industriei noastre de petrol*, București, 1937.
- Idem, *Contributions à l'inventaire des gisements pétrolifères*, Communication présentée au Congrès de l'association des Ingénieurs et techniciens de l'industrie minière (juin, 1931), Extrait de la revue „Annales des mines de Roumanie”, No.11, Novembre, 1931, București, Tipografia și litografia de cărți „Cartea Medicală” S.A., 1931.
- Preda, Eugen, *Miza petrolului în vâltoarea războiului*, Editura Militară, București, 1983.
- Pizanty, Mihail, *Privire retrospectivă asupra industriei petrolifere în perioada 1930-1939*, București, 1940.
- Idem, *Le situation actuelle de l'industrie du pétrole roumain. Un court exposé statistique et économique*, Bucarest, Imprimerie de la Societe A.R. Tiparul Românesc, 1928.
- Idem, *Situația actuală a industriei de petrol. O scurtă expunere statistică și economică*, Buc., Cartea Românească, 1928.
- Idem, *Les problèmes actuels de l'industrie pétrolière roumaine. Aperçu général du point de vue économique, statistique et juridique*, Bucarest, „Triumful” S.A., 1929.
- Idem, *Le pétrole en Roumanie*, București, 1931.
- Idem, *Le pétrole en Roumanie (édition complète). Aperçu général sur la situation économique, géologique, juridique ainsi que sur les perfectionnements dans le domaines de l'exportation et du raffinage*, 1933.
- Idem, *Statistica*, Conferință ținută pe ziua de 7 august, 1933.
- Idem, *Petrolul în statele balcanice*, „Cartea Românească”, București, 1934.
- Idem, *Situația României în comerțul mondial de petrol*, „Cartea Românească”, București, 1936.
- Idem, *La situation de la Roumanie dans le commerce mondiale du pétrole*, Extrait du „Numero special publie à l'occasion du 10-ème anniversaire de l'Institut Roumain de l'Energie”, București, 1937.
- Idem, *L'Industrie roumaine du raffinage en 1937*, „Cartea Românească”, București, 1938.
- Idem, *Aria exploatării petrolifere în România*, Tiparul „Cartea Românească”, București, 1938.
- Idem, *La vitalité de l'industrie pétrolifère roumaine*, „Cartea Românească”, București, 1939.
- Idem, *Aperçu général sur l'industrie pétrolière de Roumanie*, „Cartea Românească”, București, 1940.

- Idem, *Istoricul industriei petrolifere în România*, București, 1947.
- Radu, Paul, *Date asupra acaparării și jefuirii petrolului românesc de către imperialiștii anglo-americani*, Studii, nr.3, 1951.
- Ravaș, Gh., *Din istoria petrolului românesc*, Editura de stat pentru politică, București, 1955.
- *** *Regulament pentru supravegherea și controlul exploatărilor de petrol și gaze*, Librăria „Cartea Românească” Ștefănescu & Ardeleanu, Ploiești, 1928.
- Rosetti, R. D., *Legi, regulamente, decrete privitoare la petrol și mine*.
- Serdaru, Virgiliu Ștef., *Le Pétrole roumain. Aperçu historiques, économique, politique et législatif. Chiffres-interprétations 1825-1920*, Paris, 1921.
- Serdaru, George, *Le nouveau régime minier en Roumanie*, Paris, 1931.
- Stere, C., *Naționalizarea industriei de petrol*, București, 1921, Imprimeria Statului.
- Stoian, Gabriel, *Revistele „Telemin”, „AGIR”, „Petrol”, Index bibliografic*, Colecția Bibliografia petrolului românesc, Institutul de Petrol și Gaze, Ploiești, 1983.
- Șandru, D. și Saizu, I., *Cu privire la acapararea petrolului românesc de către Germania hitleristă (1940-1944)*, „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie”, Iași, Editura Academiei Republicii Socialiste România, II, 1965, p.5-37.
- Ștefănescu, I. și colaboratorii, *Muzeul Republican al Petrolului Ploiești. Prezentare. Album*, București, 1980.
- Ștefănescu, I., *Contribuții românești la progresul științei și tehnicii petroliere naționale și universale (1900-1910). (Contributions roumaines au progrès de la science et de la technique pétrolière nationale et universelle)*, în „Revista muzeelor și monumentelor”, Seria muzee, București, 1984, nr.2, p.50-60.
- Topliceanu, Al., *Lupta pentru petrol*.
- Toroceanu, V., *L'Application de la loi sur les mines*, (extras), București, Imprimeria „Cartea Medicală”, 1924.
- Idem, *Capitalurile investite în industria petrolului*, în vol. „Industria petrolului în România”, Tip. „Fr.Gobl”, București, 1909.
- Todericiu, D., *Din istoria petrolului românesc*, în „Petrol și Gaze”, 13, 8/1962.
- Toncescu, Pascal, *Politica națională a petrolului*, Tipografia „Cartea de aur”, București, 1934.
- Teodorescu, I., *Capitalul investit în industria petrolieră*, „Analele economice și statistice”, an XVIII (1935), p.11-12.
- Tiriboi, Ion, T., *Centenarul rafinării Ploiești 1880-1980*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1981.
- Țurlea, Petre, *Capitalul străin în industria petrolului din România 1895-1918*, stenodactilografiat.
- Vântu, I. G., *Proprietatea zăcămintelor miniere în România*, în „Revista de drept public”, nr.2, aprilie-mai-iunie, 1938, Institutul de Arte Grafice „Marvan” S.A.R. București, p.233-283.
- Yergin, Daniel, *Les hommes du pétrole*, Editions Stock, 1991.

**Tiparul executat la
Tipografia „ARC“ SRL
Tel: 211.86.17
Tel/Fax: 312.40.18**

Prof. dr. GHEORGHE CALCAN este născut la 16 aprilie 1956, în comuna Săgeata, județul Buzău. A urmat cursurile școlii generale în localitatea natală și mai apoi pe cele ale Liceului Teoretic „B. P. Hașdeu” din Buzău, pe care le-a absolvit în anul 1975. În 1980 și-a încheiat studiile Facultății de Istorie-Filozofie din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași.

În anul 1980 a fost repartizat la catedra de istorie a Liceului Industrial nr. 6 din Ploiești, iar la desființarea acestuia, în 1990, este transferat la Liceul Teoretic „Mihai Viteazul” din Ploiești, unde își desfășoară activitatea și în prezent. Este șef al Catedrei de Istorie și Socio-Umaniste, coordonează Cercul de Istorie al elevilor, care și-a consacrat activitatea aniversării marilor evenimente din istoria națională și participării la sesiunile științifice ale elevilor (premiul I pe țară în 1987 și 1996).

Inițierea în rigorile cercetării științifice a început-o în timpul studenției, sub coordonarea prof. univ. dr. Ion Agrigoroaiei. S-a evidențiat la Sesiunile de comunicări științifice ale studenților (premiul I, 1979).

În cercetarea științifică și-a manifestat predilecția spre recunoșterea internațională a Marii Uniri și mai apoi spre istoricul industriei petroliere. A prezentat mai mult de 40 de comunicări științifice și a publicat peste 50 de studii de specialitate. Este membru al Comitetului de Redacție al „Anuarului Societății de Științe Istorice și al Arhivelor Naționale – Prahova (vol. I-IX, 1989-1997) și șeful Secției Umaniste a Fundației Oamenilor de Știință Prahova.

În 1995 a obținut, la Universitatea din Iași, titlul științific de doctor în istorie cu teza „*Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*”.

În 1997 a ținut cursul de Istorie a Românilor la Studenții străini din anul pregătitor de la Universitatea de Petrol și Gaze din Ploiești și a participat la cursurile Universității de Vară de la Lou Riouclar (Franța).

INDUSTRIA PETROLIERĂ DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA ÎNTERMEDIEĂ
GH. CALCAN